

Redaktor gəşəsi

EHH, ŞÜARLAR, ŞÜARLAR...

2020-ci ili arxada qoyduq, 2021-in üzərində addımlayıraq.

Sığan (Siçovul, Mişovul) ili öz yerini Öküz (Fil, Zürafə, Dəvə) ilinə təhvil verir.

Xarakterinə görə həmişə dağlıcı təsir bağışlayan ili üzləşdiyimiz gözləmədiyimiz çətinlikləri dəf etməklə başa vurmaq millət üçün, eləcə də ədəbiyyat üçün ağır oldu. Koronavirus (Covid-19) adı altında Pandemiyanın məhrumiyyətləri olmazın əzablarına gətirib çıxartdı. Mart ayından başlanan karantin on iki döyüşünün ölümü ilə (bir general və çoxsaylı zabit, gizir, çavuş, əsgər heyəti) nəticələnən 12-14 iyul tarixində baş vermiş Tovuz döyüşləri kimi bir tarixlə müşayiət olundu.

Nəhayət, 44 günlük (27 sentyabr - 9 noyabr) Zəfər savaşı kimi tariximizə yazılan bir Vətən müharibəsi oldu.

"Yaşasın Zəfər Paradı! Yaşasın Müzəffər Azərbaycan Ordusu! Yaşasın Ali Baş Komandan! Cəbrayıl, Zəngilan, Füzuli, Qubadlı, Laçın, Şuşa, Ağdam, Kəlbəcər bizimdir! Qarabağ Azərbaycandır!"

"Manna, Midiya, Atrapatena, Aran, Şirvanşahlar, Rəvvadılər, Şadılər, Sacılər, Çələrilər, Qaraqoyunlular, Ağqoyunlular, Səfəvilər Azərbaycandır!"

Şüarlar içində xəyallar aləmindəydim. Beynimdə gözəl bir mətn formalaşırdı. Qələm sürətlə sətirlər üzərində şüttüyürdü...

Evə tələsirdim. Sürətlə avtobus dayanacağına doğru irəliləyirdim ki, tez evə çatıb beynimdə köklənmiş mətni dəftərə, ağ vərəqlərə köçürüüm. Gözüm vitrindəki "Təzadalar" qəzetinə sataşdı. Orda da bir şuar yazılmışdı: "Qarabağı XİLƏS etməyən xalqı Allah da XİLƏS etməyəcək!"

Bəyəm biz Qarabağı xilas etmədik?

Beynim qarışdı...

Asif Mərzilidən çox bilmirəm ki...

Hər şey bir anda dolaşdı...

Ehh, şüarlar, şüarlar...

*Əli bəy Azəri,
baş redaktor*

XƏZAN
Ədəbi-bədii jurnal
C6, N1, 2021
Yanvar, fevral, mart, 2021

Baş REDAKTOR:
Əli BƏY AZƏRİ

Redaksiya heyəti:

Şahməmməd Dağlaroğlu, Xalıq Azadi, Hafız Əlimərdanlı, Məzahir İsgəndər, Məhəmməd Əli, Rəşid Bərgüşadlı, Damət Salmanoğlu, Budaq Təhməz, Ələsgər Talıboğlu, Vaqif Osmanov, Şiringül Musayeva, Məlahət Yusifqızı, Aynur Yasəmən Qarabağlı (Azərbaycan), Fəxrəddin Oruc Qəribəsəs (Rusiya, Dərbənd)

Baş redaktorun MÜAVİNİ:
Ramiz İSMAYIL

Dizayn: **Dönməz ABBASOV**

Redaksiyanın ünvani:

Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə, "Azərbaycan" nəşriyyatı

Əlaqə telefonları: (070) 575 03 99

Email ünvanı: xezan23@mail.ru,
5750399a@mail.ru

Çapa imzalanıb: 23 fevral 2021-ci il

Ədliyyə Nazirliyində 15 yanvar 2016-cı ildə qeydə alınmışdır: 5331

Jurnal aylıqdır, Azərbaycan dilində, iki aydan bir çıxır.

Materiallar elektron variantında, yaxud diskdə və on dörd şriftlə printerdən çıxmış çap variantında (bir nömrə üçün) poeziya və publisistika beş, nəşr on səhifədən çox olmamaq şərtilə qəbul olunur.

Jurnalda dərc olunmuş yazılar tam olaraq bədii təxəyyülün məhsusudur və müəlliflər məsuldur.

JURNALI Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin "Bayati" və KİTABEVİM.AZ kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

MAHİR CAVADLI: ŞƏXSİYYƏTİ VƏ YARADICILIĞI

Mahir Cavadlı ilə tanışlığımızın tarixçəsi böyük müddət deyil. Hər ikimiz ömrümüzün müøyən, xüsusən də potensial dövrünü müxtəlif qoşun növlərinin tərkibində Vətənə xidmətdə keçirmişik. Ara-sıra imkan tapıb yaradıcılığımıza boy verməyə çalışsaq da müəyyən məhdudiyyətlər ucbatından alınmayıb.

Təxminən beş ilə əvvəl onun bir neçə şeiri diqqətimi çəkdi. Həmin şeirlərlə tanış olar-olmaz tamamilə yeni poeziya yaratmağın mümkünşüzlüyü ilə barişmaz şair obrazı yarandı gözlərim önündə. Ənənəvi klassik forma və üslubunu saxlamaqla yeni çalarlar əlavə edib fərqliliyə meyl süzülürdü hər misrasından Mahir Cavadlının. Az sözlə böyük məna ifadə etməyə çalışdığı dərhal görünürdü. Həmin vaxt yaxından tanıdigım, bəzi müzakirələrdə ərk edərək söz dediyim, təkəmseyrək yaradıcılıqla məşğul olan ədəbiyyat müəllimi Mütəllim Həsənovla Mahir Cavadlının şeirləri üzərində ekskursiyamız oldu və müəyyən fikirlər yürüdə bildik.

Sonralar özü ilə də tanış olduq. Sadədən sadə bir insan kimi el-obamızın xeyir-şər məclislərində birlikdə iştirak etdik və o zamandan bir yaradıcı insanın yaxından tanıldığı başqa bir insan haqqında söz demək istəyi qəlbimdə hökmran oldu.

Mahir Cavadlını daha çox bir el adamı kimi tanıyırlar; mehriban davranışları, isti münasibət qurmaq bacarığı, öz işini yarıda buraxıb, dost-tanışın işinin arxasında getmək qayğılaşlıyi və bir çox di-

gər üstün insani xüsusiyyətləri onu hamının dos-tuna çevirə bilib.

Onun şəxsiiyyəti və yaradıcılığı bir-birini təmamilayır. Mahir Cavadlı özünü yazar, qəlbini səsini, harayını, üsyənini poeziyaya çevirir, bəlkə də bu üzdəndir ki, şandan arının balı axan kimi onun misralarından da səmimiyyət süzülür. Nadir hallarda öz şeirlərini səsləndirir, bəlkə heç şeir deməyi də xoşlamır. Bir sözlə, öz şeirlərini "gözə soxmağa" heç vaxt cəhd göstərməyib, əhatəsində olanlardan bəziləri şairliyindən, şeirlərindən xəbərsiz olsa, bunu təbii qəbul etmək lazımdır.

Şair Kəramətin bir şeirində deyilir:

O necə adamdı? Söyü-söhbəti

Onu tanıyanın sayı qədərdi.

Məncə Kəramət bu şeirini yazanda məhz Mahir Cavadlı və onun kimi nadir xasiyyətli adamları nəzərdə tutub. İnanıram ki, Mahiri tanıyanların hamısı onu xoş auralı bir adam kimi tanırıy.

Mahir Cavadlı şəxsiiyyəti və onun yaradıcılığı haqqında söz demək məqamı onun altmış yaşıının tamam olması ərəfəsində yaranmışdı. Ancaq çox mühüm bir səbəbdən üstündən sükutla keçməli olduq.

Altmış yaşını ötən illərdə arxada qoyan Mahir Cavadlı özü bunun səbəbini əbədiləşdirən yiğcam bir şeirində ifadə edib.

*Necə şənlik edim təvəllüdümü,
Dünən Xocalıma yas saxlamışam.
Zəngilanda qırıb son ümidi, mi,
Mən doğum günüümü yasaxlamışam.*

*Bu gün sevincimi boğur qəhərim, mi
Bu gün yaşın yaşa köçü olacaq.
Dünən qan içində ölen şəhərin, mi
Sabah matəminin üçü olacaq.*

*Ümid göyərdirəm içimdə dərddən, mi
Hər gün zəfərimə allahdan pənah.
İntiqam almasam yağı namərddən, mi
Demək yaşamağım günahdır-günah.*

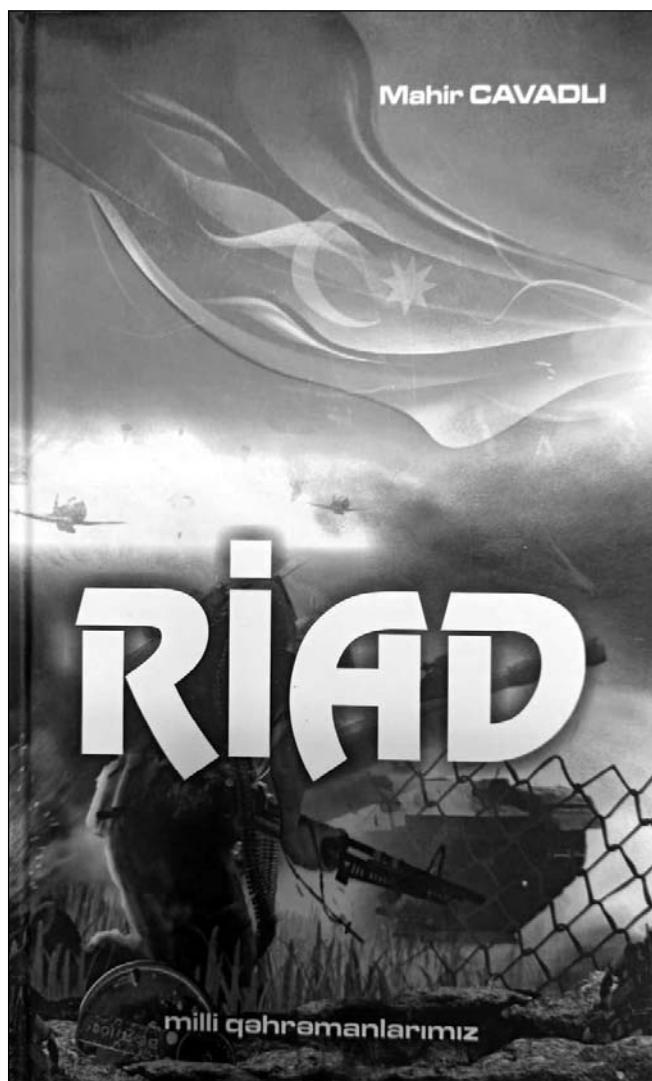
*Ürək Qarabağsız, can Zəngilansız,
Nə fərq, kimsə bir az gec doğulmayıb.
İl üstə il gəlsin yaşsız-filansız,
Elə bilin Mahir heç doğulmayıb.*

İnsan üçün bir neçə şəxsi əlamətdar günlər var ki, onlardan da biri, bəlkə də birincisi onun təvəllüdüdür, doğum günüdür. Mahir Cavadlı 1959-cu ilin 27 fevralında Zəngilan şəhərində dünyaya gəlib. Xocalı qırğıından sonra Mahir heç vaxt doğum gününü qeyd etməyib, heç bir neçə gün sonra da, soruşanlara şeirində vurğuladığı kimi tam səmimiyyətlə cavab verib: "Elə bilin Mahir heç doğulmayıb!"

Doğum günlerini insanın özünün, ailəsinin, yaxınlarının qeyd etdiyinin fərqiñə varmasaq da, yaradıcı insanın; şairin, yazıçının, bəstəkarın, rəssamın, heykəltəraşın, aktyorun, artistin və digər məşhur şəxslərin yubileyləri işlədikləri kollektivlərdə, yaşadıqları ərazi üzrə inzibati orqanlar tərəfindən təmtəraqlı olmasa belə mütləq simvolik qeyd edilməlidir. Əgər Mahir Cavadlının Xocalıya görə ad gününü qeyd etməməklə bəşəriyyət qarşısında vəhşiliyə qarşı bir etirazıdırsa, onun yaşadığı ərazi üzrə yubileyinin qeyd olunması müvafiq icra strukturunun cəmiyyət qarşısında haqqıdır.

2020-ci ilin 27 sentyabrında başlayan döyüş uzun müddət erməni işğalında saxlanılan ərazilərimizin azad olunmasına yönəldi. 44 gün müddətində Dağlıq Qarabağda yaşayan erməni icmasını qorumaq məqsədilə bölge ətrafında ermənilərin bufer zona kimi işğal etdikləri ərazilərin böyük bir hissəsi - o cümlədən Mahir Cavadlının doğulub boy'a-başa çatdığı füsunkar Zəngilan torpağı da azad edildi. Mahir Cavadlı dərhal doğma yurdun görünüşünə yollandı. Bu görüşün şahidi kimi sosial şəbəkədə milyonların sevincə izlədiyi video-rolik bu səmimi insanın yurda bağlılığını sifət cizgilərindən oxudu. Ermənilər tərəfindən dağdırıldıb viran qalmış Zəngilanın bir guşəsində, qışın oğlan çağında belə yaşıł ot üzərində açılmış süfrə başında, həzin musiqi sədaları altında şair qardaşı Salam Cavadlı ilə şirin-şirin pendir-çörək yeyərək doğma yurdu ziyarət etmələri onların qəlbindəki qübar bağlamış intizarı götürsə belə uzun illər yaşanmış nisgilin sifət cizgilərində özünə qalın yer eləməsini heç nə ilə silmək mümkün deyil. Sifət qəlbin güzgüsü kimi hər şəyi bürüzə verməyi bacarır.

Cəmi bircə şeirindən göründüyü kimi Mahir Cavadlının poeziyası ilə şəxsiyyəti bir-birini tamaşlaşdırır. Onun coxsayılı və coxsaxəli poeziyasında sözün imkanları çərçivəsindən tam həcmidə istifadə edilmiş və bəzi hallarda şair sözün yaratdığı imkanlar çərçivəsindən kənara da çıxa bil-

mişdir. Mahir Cavadlının iri həcmli əsərləri də mövcuddur. Onlardan biri kimi "Riad" poemasını fəxrlə qeyd etmək mümkündür. Xoş təsadüfür ki, 1992-ci il yanvar ayının 26-da (təsadüfə baxın ki, bir ay sonra Xocalı faciəsi baş verib) Daşaltı əməliyyatı zamanı qeyri-bərabər və xaotik döyüş əməliyyatında sonrakı taleyi bəlli olmayan MTN işçilərindən təşkil olunmuş döyüşçü dəstənin komandırı haqqında samballı faciəmizi tarixiləşdirən və əbədiləşdirən bir əsər ortaya qoymaq Mahir Cavadlıya nəsib olmuşdur.

Özünü heç vaxt "gözə soxmağa çalışmayan bir şair kimi" Mahir Cavadlının əsərləri də, zənnimcə, hələ ki, ədəbi tənqidin nəzər müstəvisindən kənardadır. Ümidvaram ki, bu səmimi poeziya nümunələri nə vaxtsa ədəbi tənqid tərəfindən təhlil olunacaq, ədəbiyyat meydanında layiqli yərini tutacaqdır.

*Əli bay Azəri
Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü,
Prezident təqviüdçüsü*

MURAD MƏHƏRRƏMOV

MƏN QARDAS DEMİŞƏM

(yazıçı-jurnalist
Xeyrulla Ağayevə)

Xeyirdən yoğrulub ruhu, əməli,
Çiçəkli çəməndi, güldü Xeyrulla.
Yüz yetim ağlasa varlı tutmaz əl,
Aziyla göz yaşı sildi Xeyrulla.

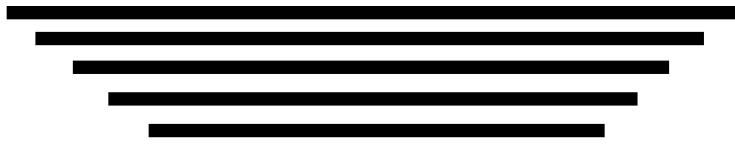
Dostlara arxadır, çoxuna kömək,
Özü yaşıl çəmən, qəlb isə ciçək,
İstəsən çıxarıb verəcək ürək,
Kamanda sarıca teldi Xeyrulla.

Safdır arzuları, xoşdur niyyəti,
Bitib ürəyində el məhəbbəti,
Savadı, biliyi, dərin hörməti,
Ümmandı, dənizdi, göldü Xeyrulla.

Ömrümüzdən ötən illərə sirdaş,
Ağır günlərimizdə gözlərində yaş,
Vətənçün alışan, yanandı, qardaş,
Daşan çayımızda seldi Xeyrulla.

Zəkası öündə çoxları heyran,
Sınıq könül tikən, abad qəlb quran,
Belə yaradıbdır Ulu Yaradan,
Doğma yurd-yuvadı, eldi Xeyrulla.

Köklənib əlində "Qızıl qələm"i,
Qovuşub Xəzərə eşqi, əməli,
Mən qardaş demişəm, balamsa əmi,
— Ağızda şipşirin dildi Xeyrulla..

ZAKİR MƏMMƏD

POEZİYA "DAŞ"ı

(birinci yazı)

*"Şuşada sən qonduğun daşa pir
deyəcəyəm!" Ramiz Qusarçaylı*

Əski inanc və təsəvvürlərdə materiya və onun ayrı-ayrı elementləri mif və kult halında dəyər kəsb etdiyi kimi, poeziyada da təbiət, cansız əşya və hadisələr müxtəlif cür yozum və mənalandırma ilə daim insan şüurunda və həyat tərzində müqayisə və təhlillər üçün ilginc baza olmuşdur. Ağac, çiçək, su (yağış, çay, dəniz, bulud), od, külək və s. müxtəlif şəkildə şeirin "maddi əsasını", mayasını təşkil etmişdir. Bu sıradə üslub və metodoloji təmayüllərdən asılı olaraq çoxlu təşbəhlər, metaforik təsvirlər, məcaz və frazeoloji deyimlər formalşmışdır. Məsələn, "gül", "bülbül" çox geniş bir zaman dairəsində ədəbiyyatda motivasiya üçün ən etibarlı material olmuş, intensiv şəkildə mətnlərə daxil edilmişdir. Bu mənada, fiziki xassəsinə görə "gül-çiçək" anlayışına antonimlik bildirən "daş"ın işlənmə tezliyi də diqqəti cəlb edir. "Var gül yeri, var daş yeri" (R. Qusarçaylı).

Elçi daşından əlhəd daşına qədər başı daşdan-daşə dəyən insanın əhvalatlarını yaxşı xatırlamaq üçün ədəbiyyatın üzərinə böyük vəzifələr düşür. Bir ağıda deyilir. "Qəbrimi özgə qazib, Əlhədim dar düşübdü". Dilimizdə başı əlhəd daşına dəymək" frazemi var və mənəsi bərkdən-boşdan çıxıb həyatı anlamağa nail olmaqdır. Səməd Vurğunun "Aygün" poemasında bu fikir belə ifadə olunubdur: "Əmirxanın başı dəydi əlhəd daşına, O ayıldı məclislərin gec yuxusundan". Tarixə "daş dövrü" kimi yazılın böyük bir mərhələnin ən mühüm hadisələrində daş maddi varlıq olaraq insan həyatında mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir. Məsələn, daşdan əmək aləti, tikinti materialı kimi, ya da silah kimi istifadə olunması

Zakir Məmməd (Zakir Müsənnif oğlu Məmmədov) 29 yanvar 1956-ci ildə Quba rayonunun Əlik kəndində anadan olub. Qonaqkənd qəsəbə tam orta məktəbini 1972-ci, ADPU-nun filologiya fakültəsini 1977-ci ildə bitirib, əmək fəaliyyətinə həmin ilin sentyabrında Quba rayonunun Zeyid kənd məktəbində başlamışdır. Daha sonra rayonun Dağıstı, Hacı Hüseynli məktəblərində müəllimlik fəaliyyətini davam etdirmişdir. 2000-2002-ci illərdə Quba Özəl Türk Litseyində, Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və incəsənət Universitetinin Quba filialında müəllim işləmişdir.

1998-ci ildən Azərbaycan Yazarlar Birliyinin üzvüdür. 5 kitabı çap olunmuşdur. R. Rza adına beynəlxalq ədəbiyyat mükafatına (2014) və Ə. Salahzadə adına "Avanqard" poeziya mükafatına (2015) layiq görülmüşdür.

İlk şeirləri xalq şairi Hüseyn Arifin "uğurlu yolu" ilə 1983-cü ildə "Azərbaycan gəncləri" qəzetində dərc edilmişdir.

"Xəzan" jurnalında ilk dəfə çap olunur. Redaksiya heyəti Zakir Məmmədi 65 yaşının tamam olması münasibətilə təbrik edir, can sağlığı, uzun və faydalı ömür, yaradıcılıq uğurları arzulayır.

sözdə onun bədii çalarına təsir etmiş, necə deyərlər, daşdan müxtəlif "məməlatın" hazırlanmasında ən sərfəli bir material kimi insanlar yararlanmışlar. Hər cür daş var: "Bu çaylaq daşdı, bu, çay daşdı, Bu, şimşək daşdı, bu ay daşdı..." (R. Qusarçaylı) Daş bəzən haqqın tə-

rəzisinin bir gözündə yer tutaraq ölçü, dəyər vahidi ki-mi anlaşılır.

Nəsimi yazır: "Şişəmi çün daşa çaldım, həqqi izhar eylədim". Qiymətli metalın əyarını yoxlamaq üçün mə-hək daşından istifadə olunur. Həmin xüsusi daşın məcazi anlamda işlənməsindən həyatda əməllerin, hərəkətlərin mahiyətini təyin edən müəyyən etalonlardan, qayda və qanuna uyğunluqlardan bəhs edilir. Qaydaları, tabu və yasaqları aşib keçəndə xüsusən söz adamlarının üzərinə tənə daşları yağmağa başlayır. Tənə daşı klassik ədəbiyatda məşhurdur. M. Füzuli yazır: "Eymənəm səngiməlamətdən kim, alıb çevrəmi, Oldu zənciri-cünün bir qələyi-ahən mənə". Sözün dəmir kimi, daş kimi möhkəm qalalarını aşmaq çətin olur. Bir xalq mahnisində isə daşın ayrı üzünü görürük. "Pəncərədən daş gəlir, ay bəri bax, bəri bax". Burda "daş" zahiri səciyyə daşıyır. Məcazin arxa qatında "qız ağacı, qoz ağacı" frazemi kök salır. Göründüyü kimi, daşın işlənmə dairəsi hər cür formada genişlənərək poetik vüsət almağa başlayır. Büyük Mirzə Ələkbər Sabir yazırkı, "adətimiz daş idi dəvə günü". Əli Kərimin də məşhur şeirində sonralar ölümcul silahların icad edilməsinə qədər daşın nə qədər ilginc bədii məzmun kəsb etdiyi məlum olur:

*"Yarıçılpaq
qədim insan
düşməninə bir daş atdı,
qana batdı.
Daş düşmədi
amma yerə.
Uçub getdi
üfüqlərdən üfüqlərə".*

Qədim insanın həyatında daş nə idisə, ən müasir insanın taleyində də həmin funksiyasını yerinə yetirməkdədir. Deməli, daş bir dəfə atıldısa, yerə düşməyinə zərroca ümid etməyə dəyməz. Onun qılınca, mərmiyə, atoma, neytrona və bundan sonra ixtira olunacaq daha müdhiş silahlara çevriləcəyinə şübhə ola bilməz. Şairin nə-zərində haqlı olaraq əsrlərin ən aktual sorumu gündəmə gəlir:

*"Ey həməsrim,
həqiqətin qan qardaşı,
dayandırmaq olmazmı, de,
yarıçılpaq,
yarıvəhşi
qədim insan
atan daşı?!"*

Poeziyanın geniş üfüqlərinə doğru qolaylanıb, öz "daş"ını kimin hansı məsafəyəcən çatdırı biləcəyinə məhəl qoymadan bircə onu söyləmək mümkündür ki, bu

"daşın" ən kritik nöqtələrindən, məsələn, "daş yuxular"dan keçə-keçə gelib "daş evlər"də ləngiyərək adamın öz başına daha hansı daşı yağıdıracağından söz açmaq tək ədəbiyyatın səlahiyyətlərinə daxil deyildir. Amma ədəbiyyat hələlik özünü belə "xatalı" işlərdə irəli verməkdə divlə müqayisə ediləcək qədər avamlıqla bizim düşüncəmizdən boylanmaqdadır. Qədim dövrə Nizami Gəncəvi saflıq nümunəsi, kövrək qəlb mücəssəməsi, sənət fədaisi Fərhadı ağır daşların sınığına məruz qoymağa qərar verir. Sözde möglub olan Xosrov "daşla sinayıraq biz onu indi" deyir. Başqa bir mətnində "bu daşdan dedi ki, yonma gəl bulaq" yazıban, daşla oyun oynamığın çox ağır şərtlərinə işaret edir. Adamın xisletində bərkimiş məkr, hiylə və kələyin daşa bənzədilməsi dəqiq və poetikdir. Beləcə, "daş" poeziya üçün geniş xammal kimi əsrlərcə əvəzolunmazlığını qoruyub saxlayır. Ən yeni dövrün poetik mənzərəsində həm də daşın "havada necə seyr etdiyinin" canlı şahidləri bizik.

*"Durub göy üzünə daş atan oğlan,
Göy üzü daş saxlamaz.
Oğul belə baş saxlamaz, atam balası..."*

Ramiz Rövşən bu yazısında daşı necə işlətməyin imkan və qaydalarından da söz açır. Məsələn, o daşdan həsar çəkmək olar, ev tikmək olar. Amma nə edirsən, et - Əli Kərimin dediyi kimi, həmin o göy üzünə atdığın daşın böyüyüyb ayrı bir keyfiyyətə çevriləməsi labüddür. Hələ ola bilər ki, R. Rövşənin fikrincə, "bir gün bu dünəyada qəbrin qazılsa, bəlkə də, baş daşın göydən düşəcək". Əli Kərimdə daşın atıldığı hədəf təxminən, məlumdur, ancaq R. Rövşəndə daşın tuşlandığı obyekt geniş ərazini əhatə edir, daşın hansı şəraitdə, haraya və necə düşəcəyi məlum deyil. Ramiz Rövşənin "Daş" poves-tində də daşın illətində ağır mətləblər yer alır.

"Bu dünyanın qara daşı göyərməz" misrasının müəllifi Musa Yaqubun daş obrazından bir azad və bəxtə-vər günə, məqama qapı açmaq mümkünüszdür. "Dünya-nın bir qara daşı mənimdi" deyən şairin kədərinə şərik olmamaq mümkün deyil. Çünkü Ramiz Qusarçaylı demişkən, "dərdim qara ocaq daşı". Yurd daşından yanan şairlərin hamısı bir qəmin övladlarıdır. Məsələn, Musa Yaqubun daş dərdinə Ramiz Qusarçaylı da şərik çıxır. "Mən yarı şairəm, yarı ariyam, Gərək dərd qoxlayam, kədər darayam. Sözümün daş qanı, daş damarıyam, Dünyanın bir qara daşı mənimdi". Amma Musa Yaqu-bun "daş"ında kədərlə yanaşı, insan bəxtsizliyindən doğan qəribə bir ümid işartisi da parıldayıb. Şair yazır ki, "Ürəyimə daş bağlayıb dözmüşəm, bu dünyanın qara daşı göyərməz..." Bəzən dözüb gözləməyə ürəyə daş bağlamaq lazımlı gəlir. Daş herdən təşbeh üçün, herdən müstəqil obraz kimi diqqəti cəlb edir.

Ramiz Qusarçayının bir şeirində daşa belə tərif veri-

lir. "Daşların tozudur, qəm tozu deyil, Ağarır göyərən sətirlərimdə". Yaxud "yondüğüm daşların tozuna dəyməz Yonqar adamları nəhəng şəhərin". Bu sətirlərdə daş istinad, bir möhtəşəmlik nümunəsi kimi təqdim edilir. "Çörəyim daşdan çıxır" onun bir kitabının adıdır. Daşın əzəli xassəsi burada önə çəkilir. Daşla işləməyin həm çətin, əziyyətli, həm də əlverişli olduğu vurgulanır. Amma Ramizdə də daşdan löyün-löyün "fiqurların" hazırlanlığını müşahidə etmək olar. Onun silsilə daş obrazlarından ayrıca söhbət açmamaq fürsəti əldən vermək deməkdir. Şairin vaxtilə Donbasda daş kömür karxanasında çalışmağı şeirinin bu yönü üçün stimul olmuşdur. Görünür, bu səbəbdən şeirinin barısını "daşdan hörməyə" də həvəslidir. Amma "bir harın kefinə özüldən çıxan" daşları yonmaq o qədər də asan iş deyildir. R. Qusarçaylı çay daşları ilə əyani olaraq işləyən el sənətkarı rəhmətlik Qərib Sultanova yazdığı şeirində daşı birdəfəlik olaraq bədii quruculuq simvolu kimi mənalandırmağa çalışır: "Tale ikimizə bir daş göndərib, Bir üzü zəhmətdir, bir üzü torpaq". Məsələn, o yazanda ki, "hələ daş qaldırmağa çatır hövsələm", ən çox ədəbi fəaliyyətinin, yaradıcılıq işlərinin əziyyətlərini və uğurlarını nəzərdə tutur. Bu meyil onun ayrı misralarında da ifadə olunur. Şair "canı əlimdədir ölü daşların" yazar.

Beləcə, bundan sonra da bir az bizimiz daşlı, bir az dizimizi daş əzə-əzə uzun-uzun yollar qət edən ədəbiyat, yəqin ki, "ürəklərdəki daşları sindirmaqla" (B. Vahabzadə) məşğul olacaq və heç vaxt bu daşı ətəyindən tökməyəcəkdir. "Mənim ətəyimin daşına baxma, Baxma ətəyimdə daş daşıyıram" (Ramiz Qusarçaylı).

(ikinci yazı)

"Yük əyməsəydi, daş qəribliyə düşməzdi" (Xalq məsəli)

Mifik yazınlarda keçmişin xatırlanması və gələcəyin təsəvvür edilməsi məqsədilə daş, dağ və qaya mövhümlərinə müraciətin zəngin nümunələri əks olunubdur. Xüssən nağıllarda tez-tez rast gəlinən geriyə baxmağın, boylanmağın insanın daşa dönəcəyinə səbəb olması düşüncəsi maraqlı real və mifik həyat təsəvvürləri ilə bağlıdır. İnsan, vətən, vətəndaş, tarix, yaddaş, keçmiş və gələcək kimi anlayışların üzərində daş gəzişmələri sənətin mövzu və mündəricəsinin tərkib hissəsinə çevrilidir. Yazılı ədəbiyyatda "daşdan hörlən" poeziya nümunələrində daş çox halda dağ, qaya mövhümləri ilə yanaşı işlədir. "Elə bil, qayalar üstündə daşam" (Sultan Mərzili). Daşın bərkliyində həyatın səslərini və səssizliyini daha etibarlı şəkildə qoruyub saxlamağın mümkünüyündən danışsaq, "daş sükütu"nun və "daş harayı"nın söz sənətinin müxtəlif janlarında ən yeni təsvir

üsulları ilə əksi təbii görünür. "Bu daşların sükütu Yanıqlı bir haraydı" (Sultan Mərzili). Ramiz Qusarçaylı yazar: "Bu daşlar özüylə haray daşıdı". Yaxud "hər daş sükütunda bir nərə bəslər". Ömrün həyəcanlı anlarını əks etdirmək baxımdan bu cür misralar yaddaşı oyadır və unudulmur. Ən dərin və mübhəm sükutun və ən acı fəryadın daşla izah edilməsi şair qələminin bir xüsusiyyəti kimi diqqəti cəlb edir. Necə deyərlər, şairlər söz köhlənlərini tez-tez "daşlışa" yönəltməkdən həzz duyurlar. Səsdən qulaq tutulan dünyamın qalmaqalları içərisində insanın başını qaldırıb dağa sari boylanmayı da, ömrünün daşlı-qayalı yollarından irəliyə və geriyə göz qoymayı da poetik təsvirlərdə nöqtə-vergülünəcən işlənibdir. Məmməd Araz Vətənin obrazını yaratmaq üçün bir yerdə qaya obrazından istifadə edir: "Azərbaycan qayalarda biten bir çiçək, Azərbaycan - çiçəklərin içində qaya". Ramiz Qusarçayının "Quba daşları"nın böyük vətənimizi əbədiyyətdən abidə kimi dərk etmək mümkündür. Onun "daş" silsiləsini daş dastanı da adlandırma bilərik.

*"Bu daşlar bu yurda daş kitabədir,
Min ildi yozulan baş kitabədir!
Qılınclar toqquşub bu daşlar üstə,
Şimşəklər çaxnaşıb bu daşlar üstə,
İnaddı, ? silkinib yad daşlarından,
Qanaddı, ? islənib göz yaşlarından,
Bu daşlar Şəllidə döyüşüb gəlib,
Bu daşlar Şuşada töyüyüüb gəlib,
Zaman bu daşları sixib ovcuna,
Quba bu daşları yiğib ovcuna ..."*

Ramiz bəy şeir tikintisində hansı daşı hara yerləşdirməyi dəqiqli bilən söz ustasıdır. "Azərbaycan bayraqı" şeirində bayraqı vəsf edib vətən, millət haqqında qüdsiyyət ifadə edən duyğularını belə ümumiləşdirir: "Şuşada sən qonduğun daşa pir deyəcəyəm". Hər bir halda "daş" a tarix, vətən, yaddaş kimi baxılmasının ənənə halını alıbdır.

"Daş"ın həm pozitiv, həm neqativ məqamda işlek leksikada yer alması uzun illərin yaradıcılıq təcrübəsi ilə bağlıdır. Məqsəd uğrunda irəliyə doğru axıracan gedə bilməyənlərə güvənilməz. Nağılda, bəlkə də, ona görə daş xəbərdarlığı edilir və qəhrəmandan əzm və qətiyyət tələb olunur. Məhəmməd Hadinin "dağa dersəm, eşidər, sonra verə əks səda, daşa dönmüşlərə əks eyləmədi fəryadım" misraları bu məqamda yerinə düşür. "Daş"ın, "dağ"ın, "qaya"nın yerini, istiqamətini düzgün bəlirləyib, mənalandırmaqdə ayrı-ayrı şairlərimiz bir-birindən maraqlı şeir nümunələri ilə yadda qalıblar. İnsanlıq dəyərlərinin, ürək, könül işlərinin daşa nisbətdə təyin edilməsi poeziyada geniş yer tutub. Dağ təsəvvürümüzdə hər zaman vüqar və əzəmət ifadə edir. Daş metaforu isə addimbaşı müraciət etdiyimiz bədii vasitədir. Daşın poetik ağırlığı fikirdə, sözdə elə oturuşub ki, onu "qaldırmaq

"üçün" əlin, ayağın, dizin, başın, ürəyin iştirakı eyni dərəcədə vacibdir. Məsələn, "Dağlar bir-birinin xətrinə dəyir, Daşlar bir-birini yeyir baxsana". Və ya "Qopdu dağ ürəyi - heyrət uçqunu, Qopdu ürek daşı - həsrət uçqunu" (R. Qusarçaylı). "Əlində daş oynatmağın" cürbəcür üsulları var. O qaydaları mükəmməl mənimsəyəndə poetik detal kimi daşı yerinə qoymaq şairə su içmək qədər asan olur. Bu baxımdan, Süleyman Abdullanın "daş səliqəsinə" söz ola bilməz. "Yaxşı ki, dörd yanımız sildirim qayalardı, Mən sənə can atirdim, sən mənə daş, afərin!" Belə poetik tapıntıya görə bu misraların müəllifinə afərin söyləmək lazımdır. Daşın bolluğuunda nəyəsə can atmaqla, daş atmağın həqiqətləri çox təsirli yazıldığına görə onun kədərli nəticələrindən dərs almaq çətin deyil. Daşürəkli olmağın qəm-kədərində dərin-dərin mətləblərə gedib çıxməq olur. Bu nöqtədə insan qəlbini yumşaqlığını, həssaslığının daşla müqayisədə nəzərdən keçirilməsinə diqqət vermək lazımdır. Süleyman Abdulla ayrı yerdə belə yazar: "Nə ola bir adam səbrindən bezə, Allahın verdiyi dözümdən gedə. Çat verə qəlbinin daş soyuqluğu". Yaxud "məndə bir sinə ürək, səndə bir karxana daş". İnsanların daş soyuqluğu müqabilində ürəyə güvənmək, etibar etmək, necə deyərlər, ürək qoymaq lazım gəlir. "Ürək kəsdim, artdım" (R. Qusarçaylı). Yaxud "Öpüm qaya-qaya, oxşayım daş-daş". (S. Abdulla). Tərlan Əbilov şair obrazını belə səciyyələndirir: "Dinər adamlarla, susar daşlarla". Vaqif Səmədəoğlu da daşın timsalında susmaq xüsusiyyəti insana belə aid edilir: "Uzaqdan başdaşına bənzəyir yaxşı insan". Burada "susmağ"ın insanı təfərruatlarını təsəvvürə getirmək qəlbə tesir edir.

"Daş"ın fəlsəfəsində ictimai-siyasi dünya, insan taleyi kimi problemlərin yeri daha aşkar görünür. Bu baxımdan, poeziyada baş daşına nəzərən fikir ifadə edilməsi geniş yayılıbdır. Başdaşı insanın bu dünyaya bağlılığının simvoluna çevirilir. Xanəli Kərimliyə görə, başdaşı ən böyük sənət əsəridir. "Yonduğu hər başdaşı bir sənət əsəridir. Daşlara düşən naxış Ömrün ilmələridir". S. Mərzili Arazın axıtdığı daşları zamanın nişanəsi kimi dəyərləndirir, başqa cür desək, tarixi su kimi, çay kimi axıb gedən zamanın məcrasında yaddaşımızda canlandırır.

*"O daşlar daş deyildi,
Daşa dönmiş an id!/
Türkmənçaydan axan
Göz yaşlarıydı,
Daşlar baş gəzirdi,
Baş daşlarıydı!"*

Baş daşının tarix və yaddaş mənasında poetik mətnə əlavə edilməsi Etibar Qəribə -- "Dağın o üzündə baş daşım adsız, dağın bu üzündə tarixçi dinmir", Ramiz Qusarçaylıda - "Bax, tarix tünlüyü, təzə xətt ayır, Bax, itən daşlara, min yazı itir" - şəklində poetikləşdirilir.

Daşın bəzən poetik enerji mənbəyi kimi təqdimi bədii təfəkkürdə geniş yer tutur. Bu cür obrazın ən dəqiq təsvir nümunələrindən birinə Ramiz Qusarçaylıda rast gəlirik:

*"Bu durna daşları üzən nə qəmdi,
Bu lələk salamlar Füzulidəndi!..
Daş dəlir, daş oyur Füzuli bəndi,
Bir üzü qürbətdir,
bir üzü torpaq".*

Dilimizdə möişət cihazlarının enerji mənbəyini bildirən "daşı qurtarib" və s. kimi deyimlərdən çox istifadə edirik. Görünür, daşın bu qədər fikir dairəsində populyar olması şifahi xalq ədəbiyyatından gələn nağıl və dastan təfəkkürü ilə də bağlıdır. Dastan yaradıcılığında ıldırım daşından söz açılır. "Koroğlu" dastanındaki Misri qılınçın meteordon düzəldiyi qeyd olunur. "Misri" sözü "meteor" sözündəndir. Daşın kainat boyu dövr etməsi nəticəsində fikir və düşüncələrdə poetik dərkin ölçüləri genişlənməyə başlayır. Tapdıq Yolçu bir şeirində İsaya müraciətlə "sən Petersən və mən cəmiyyətimi bu daşın üzərində quracağam, ...düşmə göyündən, ümidi bağlama bu kəsək insanlara..." yazar. Həmin şeirdə T. Yolçu daşı göy cismi kimi nəzərə çatdırır və "kəsək"lə müqaysədə "daş"ın pozitiv xüsusiyyətlərini nəzərə çatdırmaq istəyir. İronik qatda dildə çox işlənən frazeoloji deyim də var: "Kəsək oturub daş üçün ağlayır".

Beləliklə, ən kövrək insani münasibətlərin, hiss və düşüncələrin poetik müstəviyə qaldırılmasında, vətən, insan və tarix həqiqətlərinin işıqlandırılmasında daş poetik bir detal kimi işləndikcə işlənir, cilalanır, "ədəbiyyatın malı" kimi dəbdən düşmür. Özünəməxsus modernist üslubu ilə seçilən Şakir Xanhüseynlinin təbirincə desək, "daş özünün həyatını, haqqını, saflığını qorumaq üçün bərkdi, belə sərtdi". Bu sərt cisimdən yumşaq şeylərin düzəldilməsindən elə Şakir müəllim də söz açır. Saqif Qaratorpağın misraları isə, məncə, bu "yumşaqlığı", daha doğrusu, kövrək bir sonluğa gəlib çıxmaga yaxşı nümunə ola bilər:

*"Bir qərib əyləşibdi
Elçi daşının üstdə,
Daş üstdə oturanın
Tanrı başının üstdə".*

Ölimizdə, ətəyimizdə, başımızın üstündə və hər yerdə daş bəsləyib daş gəzdirən, daşdan ən sonda başdaşı düzəldən və əlbəttə, şeir yazan qərib insanlar hələlik bu dünyanın sakınləridir. Sultan Mərzili demişkən, "Qurbətdə saz çalan aşiq, Qəribliyə düşən daşıq. Sazın hara səslər bizi?! Yad ellərdə vətəndaşıq..."

Bizim də məqsədimiz daşdan yox, o qəriblərdən söz açmaq idi.

MƏN DƏ ŞAİRƏMMİ?

Dəmirçi dəmirindən, xəmirçi xəmirindən, dəyirmançı unundan, baqqal pulundan danışar. Dəliliksə şairlərə düşər. Ayrılar bu dünyadan, öz dünyasına qapılar. Eşq-məhəbbətdən, and-imandan, əhd-ilqardan, güldən-bülbüldən, şəmdən-pərvanədən, haqdan-ədalətdən danışar. Əsən yellərlə, uçan quşlarla, heyvanlarla, dağlarla-daşlarla söhbətləşər. Sevincini, qəm-qüssəsini onlarla paylaşar, aşar-daşar. Dünyayla tutuşar, dünyayla savaşar tək-təkcənə qələmlə, sözlə. Dünyanı yenər, dünya ondan aşağıda qalar. Və beləliklə "Leyli və Məcnun", "Fərhad və Şirin", "Vərqa və Gülsə", "Əsli və Kərəm", "Şahsənəm və Qərib", "Tahir və Zöhrə" ... yaranar. Qəlblərə, könüllərə, sazin simlərinə hopar. Ən uca, ən möhtəşəm, ən əzəmətli dağlar, qalalar dağilar toz olar, sözünsə qüdrəti enilməz. Necə var, eləcə də qalar. Söz də, söz deyən də Allahın himayəsindədi.

Yaradan hər kəsə özünün layiq olduğunu, özünün bacardığını verir. Və ONUN verdikləri paylardan biri də şairlikdi. Vay o kəslərin halına ki, Allahın sevdiyi nə gülə, ONUN verdiyini əllər-

dən almağa çalışa! Vay o şairlərin də halına ki, Allahın verdiyi paydan sui-istifadə edə, haqqı-ədaləti deməyo, dəvəni eşşəyin quyruğuna bağlaya; qanqalı, tikani əzizləyib, gülün heysiyyətinə toxuna; qatırın başına tac, ceyranın belinə palanqoya; zəqquma bal, bala zəqqum deyə; qartalı, qızılıquşu göylərdən endirə, qarğanı, sağsağanı göylərə qaldıra; mərdə yox, namərdə salam verə! Vay o şairlərin halına ki, təkəbbürü bol ola, uydurma, qondorma adlara meyl edə, layiq olmadıqlarına can ata... Rəbbim, onları öz qoyduğun yolla gedənlərdən et! Sən adilsən, mərhəmətlisən, rəhmdarsan, rəhmdilsən, hər şeyi bağışlayansan!

Mən də şairəmmi?.. Özümə şair demək haqqım varmı, bilmirəm. Bu sözü deyəndə də gəlib gözlərim önündə elə böyük şəxsiyyətlər dayanır ki, qorxıram, əsim-əsim əsir, titrəyirəm...

*Nizami şahidi sözün, danmaram,
Füzuli önungə heç dayanmaram.
Sözün nübarıdı, barıdı onlar,
Sənətin tacıdı, varıdı onlar.
Açıdlar qapısın söz dünyasının,*

*Oldular sultani söz dühasının.
Yaydilar aləmə sirrin dünyyanın,
Sirri yüzmü, sirri minmi dünyyanın?
Nə vaxt ki, mən sözün adını andım,
O iki nəhəngi yanında sandım.
Əllərin başıma hər dəm çəkdilər,
Söz zəmim suvarıb, saf dən əkdilər.
Mən çinar pöhrəsi, onlarsa bağban,
Qəm etməz o könül, olsa çıraqban!..*

Amma susa da bilmirəm. Allahın verdiyi paya biganə yanaşıb, cəhənnəm alovlarında yanmaqdan qorxuram, qələmə sarılıram. Amma özümə şair deməkdən qorxuram. Şairlik asanmı?

*Şair: bir millətin millət simvolu!
Şair: bir millətin şəfaət yolu!
Şair: bir millətin dini, imanı!
Şair: bir millətin andı, amanı!
Şair: bir millətin damarı, qanı!
Şair: bir millətin şərəfi-şanı!
Şair: bir millətin fəxri, vüqarı!
Şair: bir millətin əhdi, ilqarı!
Şair: bir millətin ümid bağlıdı!
Şair: ürək yağı, həm göz yağıdı!
Şair: bir millətin sönməz şəmidi,
Şair: söz dəllali, söz gülşənidir!
Şair: bir millətin könül gözüdü!
Şair: bir millətin elə, özüdü!..*

Özümə şair deməyə haqqım varmı?..

Amma hələ uşaqlıqdan bir gün mən də şeir yazağımıma inanırdım. Şeirə məftunluq məndə günü gündən artır, əlimə keçən parçalardan əzbərləyir, yol gedib-gələndə, yemək yeyib, su içəndə, yatıbduranda da həmin parçaları təkrarlayırdım.

O zamanlar hələ başa düşə bilməyəcəyim, anlaya bilməyəcəyim qəribə hallar baş verirdi. Tək qalmaq meyli yaranmışdı məndə. Evimin düz qarşısındaki dağa çıxır, bir daşın altında oturur, xeyallar aləminə qapılırdım. Və bir də gördüm ki, öz-özümlə danışıram...

Şeirə sonsuz marağlı məndə rəhmətlik atam İsgən-

dər Sadiqoğlu oyatmışdı. Atam sonsuz nisgillər, əzab-əziyyətlər içində yaşamışdır. Atası Sadiq İsgəndəroğlu dövrünün tanınmış din xadimlərindən olub, müxtəlif ölçülərdə şeirlər yazmış, miniatür rəsmlər də çəkmişdir. 37-ci illərin qara əlləri onu da yaxalamış, Cavid Əfəndiyəl birlikdə sürgün həyatı yaşamış və bir daha dönməmişdir. On dörd yaşda atasız qalan atamın iki kiçik bacısı və bir qardaşı (qardaşının adıyla sonralar məni çağırmışlar) gözleri öündə açından ölürlər... Atam Böyük Vətən müharibəsində hər iki ayağından ağır yaralanır və o yaralarla da həyatdan köçür.

Kiçik yaşlarımdaykən atamın necə şeirlər yazdığını, onları özünəməxsus tərzdə oxumasını izlər, öyrənərdim. Atam kədərli yazardı. Üzünü belə görmədiyi anasına (anası hələ o qundaqdaykən ölmüş, atamı qonşu qadınlar əmizdirmişlər) aid yazdığı şeirin hər sözündə belə açı göz yaşları, iztirab, kədər vardı... Mən də yazmaq istəyirdim. Başlaya bilmirdim. Atamdan qorxurdum... Və bir də gördüm ki, yazıram...

Necə yazıram? Yazı masama, ya da dağlarda bir daş üstünə oturanadək nə yazacağımı bilmirəm. Elə ki, qələmi aldım əlimə, yazacağım şeirin ilk misraları yaranır. Bəzən əvvəlki bəndin bir misrası yeni bəndin başlanğıçı olur və bu yazı tərzi də mənə məxsusdur. Bəzən anindaca yazılın şeirlərim də olub. "Bu dağı çıxa bilmədim", "Məmməd Araz, müştuluq", "Gözəl quş", "Dovşan balası", "Sarıyın bu quşun sımmış qanadın" və c. Qorxudan aramsız yazıram. Sanıram ki, demək istədiklərim qurtarıb, daha heç nə yaza bilmərəm. Bu təşviş hissi daima məni təqib edir.

Qələmi ələ alıqdaysa, başqa cürə oluram. Mənə elə gəlir ki, hələ təzə başlayıram yazmağa, ilk dəfədi ki, əlime qələm alıram. İrili-xirdalı doqquz min qədəri şeirimin hər birində bu hissləri keçirmişəm. Hər əlimə qələm alıqda, Allaha yalvarıram: "Rəbbim, mənə quşların yuva qurmaq ehtirasını, həvəsini ver!" Allah da məni eşidir.

Şeirlərim mənim sevincim, şeirlərim mənim kədərimdir. Yazarkən dünyadan təcrid olurmuş kimiyəm. Ayrı aləmə qapılır, əlimdəki qələmdən savayı heç nəyi görmür, heç nə eşitmirəm. Xəyalların sonsuz, nəhayətsiz dənizində bəzən xərif ləpələr, bəzən də firtinalar, tufanlar qoynunda yelkənsiz, avarsız bir qayıq kimi üzür, sahili də görmürəm.

Mən kiməm, mən nəyəm?.. Mənə elə gəlir ki, hələ doğulmamışam. Hələ doğuluram, ya da hələ doğulacağım gün də qabaqdadı, söz deyəcəyim gün də...

Hərdən də elə düşünürəm ki, ömrüm şeir yaza-yaza bitəcək. Ya da ki, şeirim yarımcıq qalacaq. Allahıma yalvarıram: "Bu şeir bitənədək də mənə möhlət ver!".

Şair sevincdənmi yoxsa əzab-əziyyətdən, sıxıntıdan sonra? Bunu hərə bir çür izah edir. Amma deşək ki, şairlərin xəmiri də göz yaşlarıyla yoğrulub, məncə səhv etmərik. Şair olan təkcə özünüküni deyil, bir elin, bir millətin, bütöv bir dünyanın kədərini, sevincini çiyinlərində daşıyır. Gülə-gülə ağlayır, ağlaya-ağlaya gülür.

Vay şair doğulanın halına!

Əli yanmayan ağrı hiss etmədiyi kimi yetim olmayan da yetimciliyin, qurbət görməyən də qurbətçiliyin, qəribçiliyin nə olduğunu bilməz.

Sıxıntılı qurbət günlərim də oldu. Ailəsini vətəndə qoyub, bir tike çörək üçün bütün gün boyu qurbət ellərdə çalışan həmyerlilərimizin gözlərindəki kədəri, əzab-əziyyəti gördüm, vətən həsrətiylə alışib, od tutduqlarının şahidi oldum....

"Qurbətin qəhrini hər kəs çəkəmməz", "Qəribin gözləri yuxu gətirməz", "Əlvida, İstanbul, burax da gedim" və c. şeirlərim də elə bu minvalla yazıldı ki, bu da Cavid Əfəndi barədə böyükəcmli "Ağlayan məzar" pemasının yazılıması üçün başlanğıç oldu...

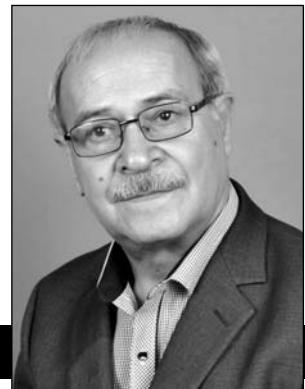
Hər yatanda, hər yuxudan duranda da yalvarıram: "Allahım, bütün əzab-əziyyətə razıyam. Bir çox şairlərin başına gələnlərdən, başına gətirilənlərdən də xəbərdaram. Amma məni də şair et!" İndiki dövrdə sözün hörmətdən düşdüyü, sözün qarın doyurmadiğini kim bilmir ki?

Şairləri üstdən aşağıya süzənlər azmı?.. "Vətən mənə oğul dedi, utandım", "Yazış sənə, Məmməd Araz, di ağa", "Şairlər hörmətdən düşübdü, Allah" və s. şeirlərim də elə bu cürə yazıldı.

Hər şey gözlərimə bütöv bir şeir kimi görünür. Təkcənə, onu vərəqlərə köçürmək qalır. Yazıram... Şeirlərimi əzbər bilmirəm, çünkü əzbərləməyə vaxtim olmur. Dünən yazdım şeir barədə də düşünürəm ki, görəsən, onu bu gün təzədən yaza bilərəmmi? Yaza bilməyəcəyimi də düşündükdə, ağlayıram, uşaq kimi...

Və ən çox da güşündüyüm bu ki, görəsən, ŞAI-RƏMMİ?

MƏZAHİR İSGƏNDƏR
Ordubad şəhəri, 21.01.2021

MƏZAHİR İSGƏNDƏR

BİR AYRI İQLİMDƏ, FƏSİLDƏYİK BİZ

(poema)

Sən, ey yaxşılığı unudan insan,
Həmişə pisliyə dəm tutan insan!

Bəllidi xislətin, pisdi niyyətin,
Paslanıb, itibdi lap zehniyyətin.

Qanım içib, xoş olasan deyə, sən,
Unutmusan kişiliyi, deyəsən.

Bilirəm, arxamca çox danışmisan,
Dörd əllə, beş əllə daşlar atmışan.

Boğmalayıb, boğub da haqq sözümü,
Öz gözündə böyütmüsən özünü.

Çox quyu qazmisan, çox tor qurmusan,
Nə bezib, yorulub, nə də durmusan.

Bir anda yüz rəngə bürünmüsən sən,
Mən gedən yollarda sürünmüsən sən.

Ki bəlkə, biləsən, yolum haradı,
Mən durduğum sıra hansı sıradı?

Biləsən, yediyim, içdiyim nədi,
Yüz ölçüb, bir dəfə biçdiyim nədi?

Biləsən, asanım, çətinimdi nə,
Məqsədim, məramım, çətinimdi nə?

Biləsən qədrimi bilənimi də,
Güldürüb, gözümü silənim də nə?

Biləsən dostumdu, düşmənimdi kim,
Hansı ölçüdədi boyum, həm çəkim?

Qurasan tədbiri buna görə sən,
Ki quyu qazasan, ya tor hörəsən...

Səni qınamıram, bu adətindir,
Şeytana baş əymək ibadətindir.

İlandan, əqrəbdən sən dərs almışan,
Kim bilir, neçəsin sancıb, calmışan?

Kim bilir, nə qədər can yandırmışan,
Neçə ev yıxmışan, könül qırmışan?

Kim bilir, kimlərin gedib üstünə,
Qoymamış qalsın altı, üstü nə!

Yox inamın, yox imanın, Allahın,
Böhtandi, yalandı sənin silahın.

Xəbislik qanına işləmiş sənin,
Saralmuş çəmənin, solmuş gülşənin.

İndi yanıb, bayquş kimi ulayıb,
Nə edərsən, mənə meydan sulayıb?

Tutsa da bunlara bəzən acığım,
Vallah, gəlir hərdən sənə yazığım.

Görüb də hələ ki, yaşayıram mən,
Daş atıb, şeytəni daşlayıram mən.

Bəllidi inamım, bəllidi yolum,
Yerindədi başım, gözüm, əl-qolum.

Fikrim ziyalıdı, ruhum işixlı,
Bu ondan, o bundan min yaraşılı.

Saralmışan, sozalmışan, solmusan,
Yenə dönüb, şeytana qul olmusan.

Görüb də hələ ki diləmmirəm mən,
Yalmanıb, sənintək süləmmirəm mən.

Oturmuşam öz süfrəmin başında,
Var çörəyim, var bir qaşıq aşım da.

Bilinməyib nə yamacın, nə düzün,
Nə gecən olubdu, nə də gündüzün.

Dil tutulub, boğulubdu nəfəsin,
Soyumayıb yenə pislik həvəsin.

Görüb də ki hələ, vardı hörmətim,
Var gücüm, qeyrətim, həm qətiyyətim.

Yixilmiram, atilsa da badalaq,
Min sirrim, hikmətim var qalaq-qalaq.

Düz gedib, addımım düz atıram mən,
Söz qoşub, yazıram, yaradıram mən.

Vurmasan da bunu açıq üzə sən,
De, necə toxtayıb, necə dözəsən?

Görüb də asılıb, soyulmuram mən,
Edam kürsüsünə qoyulmuram mən.

Hələ, ayrılmayıb bədən başımdan,
Çıxmayıb adım da bir yaddaşımdan.

Hiss edirəm həm istini, soyuğu,
Olmamışam bostanların oyuğu.

Necə qalsın axı, ağlın başında?
Necə dursun daş üstə bir daşın da?

Görüb də hələ ki dik durub başım,
Var həmdəmim, var bir dostum, sirdaşım.

Hələ unutmayıb el-oba bəni,
Yol tutub aparmır qüruba məni.

Bir çağırsam, dağ-daş gələr haraya,
O da, bu da məlhəm qoyar yaraya.

Necə çörək yeyib, su içəsən sən,
Bir durub, toxtayıb, dincələsən sən?

Görüb də kül olub, sönməmişəm mən,
Bir haqdan, imandan dönməmişəm mən.

Hələ ayrılmayıb dırnağım ətdən,
Səsim gəlir hər şəhərdən, hər kənddən.

Salam verib, salamımı alırlar,
Yollarını ürəyimdən salırlar.

De, necə kül olmayasan axı, sən?
Necə dözüb, çəkəsən bu dağı sən?

Görüb, sinəmdədi hələ ki sazım,
İtməyib nə səsim, nə də avazım.

Gah "Misri" çalışıram, gah da ki "Cəngi",
Yerindədi hər birinin ahəngi.

Ürək soyumayır, dil yorulmayır,
Hər bəstədən yer də, göy də oynayır.

Necə danışasan, necə dinəsən?
Necə dönüb gələsən bir dinə sən?..

Sən, ey yaxşılığı unudan insan!
Hər olan pisliyə dəm tutan insan!

Bunu da yadında sən yaxşı saxla,
Az könül sindirib, az sinə dağla!

Dünyanı tutuban, qalan deyilik,
Əbədi yurd-yuva salan deyilik.

Hər anda bir cürdü dünyanın dadi,
Bu gün toy eyləyən sabah yasdadı.

An əvvəl açan gül, an sonra solur,
Kimi saçın hörür, kim saçın yolur.

Kimi zəhər, kimisi gül qoxuyur,
Kimi zildən, kimisi pəsdən oxuyur.

Onun da, bunun da sonu ölümdü,
O da, bu da sonda bölüm-bölümdü!

Ey insan, belədi dünya, bax belə,
Gəlib-gedənlərə bax, ibrət eylə!

Durub da nəzər sal, geriyə bir bax,
Gör görüm, əbədi yanan bir çıraq!

Gör görüm, əbədi olan taxtü-tac,
Bu gün alov olan, sabah olub sac.

Gör görüm, o gələn, o gedənləri,
Min zəhmlə dünyaya hökm edənləri.

De, hanı Keyxosrov, hanı Bəhram Gur?
Hanı o cah-cəlal, hanı o qürur?

Gör görüm Daranı, İsgəndəri sən,
Olmazsan onların bir qədəri sən!

De, hanı o Cəmşid, hanı Cami-cəm?
Təxtini divlərə gəzdirordi dəm.

De, hanı o Qarun, hanı o Şəddad?
Düz yola gəlməyib, son qıldılar dad.

İstəsən biləsən, Nəmrud nə oldu?
Sonunda milçəklər canına qondu.

De, hanı Çingizxan, hanı Teymurləng?
Bir vaxtı dünyayla edərdilər cəng!..

Büküb barmağımı, kimi sayım mən,
Kımlərin adını sadalayım mən?

Gedənlər de yüzmü, minmidi bəlkə,
Getdilər qəm biçib, qəm əkə-əkə.

Getdi şahlar, padişahlar, sultanlar,
Durmadı fil qulağında yatanlar.

Ki bılələr, biz də gəldi-gedərik,
Bu gün variq, sabah yoxuq, hədərik.

Köçərik, gedərik bəlkə də indi,
Gedəcəyi vaxtı axı, kim bildi?

Sən ey yaxşılılığı unudan insan!
Hər olan pisliyə dəm tutan insan!

Unut bu hikkəni, ədavətu sən,
Salma ayaq alta ədaləti sən!

Unut da bu yersiz hikkəni, kini,
Demə ki yixacaq görək, kim-kimi!

Tutalım, dünyaca var-dövlətin var,
Mənim də söz demək məhərətim var.

Quş deyiləm ki, dən səpib, tutasan,
Ya satasan, qəfəslərə qatasan.

Var özgə bir dünyam, özgə aləmim,
O dünyada bir mənəm, bir qələmim.

Sarılib o mənə, mən ona yardı,
Xoş olardı, kim ki bizi duyardı!

Uçaram qartallar qanadında mən,
Sadiqəm əhdimdə, həm andımda mən.

Məni tutmaz nə zərbən, nə təkanın,
Səndən çox-çox uzaqlardı məkanım.

Sən ayrı yerdəsən, mən ayrı yerdə,
Aramızda var min dağ, min dərə də!

Yollarımız nə bitməz, nə bitişməz,
Səsin mənə, səsim sənə yetişməz.

Sən qış nəfəslisən, mən yaz nəvəslı,
Sən də, mən də bir özgə cür həvəslı!

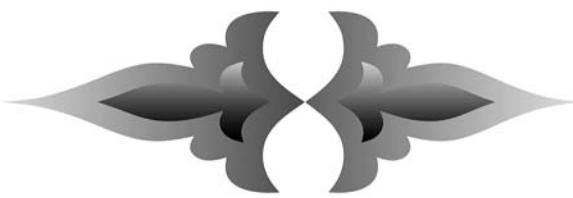
Birimiz od olub, birimiz buzuq,
Birimiz yarayıq, birimiz duzuq.

Mən eşqidən, sən nifrətdən doğuldu,
Sən nifrət qoxudun, mən gül qoxudum!..

...Bir ayrı iqlimdə, fəsildəyik biz,
Hərəmiz bir fəslin vəsfindəyik biz.

Dəyişməyib, qalacağıq beləcə,
Dünya gülməcədi, vallah, gülməcə!..

XALIQ AZADİ

NASTYA

(povest)

"Əgər mən bu adam olmasaydım, görəsən, kim olmaq istərdim?"

Sesar Bruto

Birinci hissə

Bir uşaq qəlbində nə böyük dünya yerləşə bilərmiş? Sırı, böyük bir dünya ki, yarısı keçmişlə bağlı sevincli - kədərli düşüncə və xatirələrdən, digər yarısı isə təmiz uşaq qəlbinin əmələ gətirdiyi və yalnız özünün başa düşə biləcəyi arzulardan, bu arzuları düşündükə yaşıdığı sevinc anlarından ibarət! Beləcə, bir sırı dünya...

I

Hamımız ona "Qoca" - "Starik" adı ilə müraciət edirdik. Niyə, nə zamandan - bilən yox idi. Adı Viktor olsa da, avtobus parkının böyük kollektivi arasında onun əsl adı ilə tanışanları barmaqla saymaq olardı. Amma, "Qoca" - desəydi, hamı biləcəkdi söhbət kimdən gedir.

İş yoldaşlarının sırasında Viktor hamidan yaşılı idi, həm də çox kitab sevən olduğu üçün, ən çox dünyagörlü, savadlı sayılırdı. Onunla söhbət etmək tarixə, hansısa olmuş hadisələrə səyahəti xatırladırdı. Ona qulaq asdıqca, adama elə gəlirdi ki, Viktor oxumadığı kitab, bilmədiyi tarix yoxdur. Hansısa tarixi hadisədən elə həvəslə və bacarıqla danışındı ki, dinləyənlərdə elə təəssurat yaranırdı ki, sanki, Viktor özü həmin tarixi hadisələrin iştirakçısı olub.

Həmişə səliqəli geyinordı. İşə dəqiqliklə ütülənmiş şalvar-köynəkdə və silinməkdən parıldayan ayaqqabılardada gələrdi. Bürunc rəngli yaraşlı sıfəti, gözəl formalı burnu, iri çənəsi və təbəssümlü gözləri vəhdət təşkil edərdilər.

Harada, hansı şəraitdə olmayıñdan asılı olmayaraq, özünü olduqca sərbəst aparardı.

Yaş cəhətdən görünüşü çox aldadıcı idi. Viktorun yaşını neçə olduğunu biləndə necə təəccübəldiyimi heç vaxt unutmaram.

İstirahət günüm idi. Avtoparka getmək, avtobusunun texniki vəziyyəti ilə bağlı bəzi işlər görmək lazım idi. Dayanacaqdə marşrut avtobusunu gözləyirdim. Nəhayət, lazım olan avtobus gəldi. Sükan arxasında Viktor idi. Avtobus parkında işlədiyim müddət hələlik az olsada - üç ay idi ki, işə düzəlmışdım - Viktorla aramızda arṭıq, gözəl yoldaşlıq münasibəti yaranmışdı. "İkarus" dayanan tek, Viktor qabaq qapını açdı. Keçdim yanına. Salamlasdıq.

-Səhər-səhər hara, belə?

-Parka getmək lazımdır. Bir-iki xırda işləri görməliyəm, - dedim.

Bir-iki dayanacaq keçmişdik ki, yanımıza, kabinəyə 12-13 yaşlı bir oğlan uşağı girdi. Uşaq salamlaşıb, nəsə dedi, Viktor cavab verdi. Amma, diqqətimi cəlb edən o oldu ki, uşaq danışanda, Viktora bir-iki dəfə "ata" deyə müraciət etdi. Bir-iki dayanacaq gedib, düşdü uşaq. Mən Viktordan sual etdim:

-Uşaq sənə niyə "ata" deyə müraciət edirdi?

-Bəs kimə deməlidir "ata"? Qonşuya deməliydi?

-Sən demək isteyirsən, o oğlan uşağı sənin oğlunundur? Sən 15-17 yaşında evlənmisən, yəni?

O, sən qəh-qəhə çəkərək, dedi:

-Mən səni başa düşdüm! Hamı deyir ki, mən yaşına görə cavan görünürəm. Sən mənim yaşımı bilmirsən, ona görə də təəccübəlnirsən.

Maraqla dinlədiyimi görüb kabinədən asılmış pencəyinə işarə edərək, dedi:

-Pasportum döş cibimdədir, götür oradan, aç, bax!

Pencəyinin cibindən götürdüm pasportu, açıb baxdım. 51 yaşı var idi! Mən bu günəcən onu özümə, az qa-

la, həmyaşid bilirdim. Ən uzağı, düşünürdüm ki, 30 yaşı var Viktorun! Belə bir görkəmi var idi bizim Qocanın. O gündən, onun yaxşı yoldaş olmağına, savadlı, təcrübəli və təvəzökarlığına aramızda olan yaş fərqini də əlavə etdim və bizim münasibətimiz yeni təkan aldı. Mən Viktoru daha yaxından tanımağa başladım. Bu insanın sevinc yuvası olan xoşməramlı daxili dünyası məni özünə bağladı.

Hərdən evlərinə qonaq gedirdim. Həyat yoldaşı ilə də tanış olmuşdum. Fəxr olunacaq qədər gözəlliyi olan 30-32 yaşlı bu qadın hərəkəti ilə, düşüncəsi ilə, ərinə münasibəti ilə əsl bəxtəvrlik dünyası idi. Yaradan bu iki insani bir-birləri üçün yaratmışdı.

Gün-gündən güclənən dostluğumuz, mənə bu gözəl ailənin keçmişini ilə daha yaxından tanış olmaq imkanı yaratdı...

II

Viktorla Lena tanış olanda hər ikisinin 16 yaşları yenice tamam olmuşdu. İsti avqust günlərindən birində, bolsulu Yenisey çayının sahilində iki gənc bir-birlərinə ürəklərində olan sevgilərini etiraf etdilər. Və o gündən etibarən onlar ayrılmaz oldular. Məktəbi bitirdilər. Viktor, göndərişlə sürücü kimi təhsil alıldıdan sonra orduya getdi. O vaxtlar əsgərlik müddəti hərbi birləşmələrin növündən asılı olaraq, üç və dörd il təşkil edirdi.

Viktor hərbi xidmətini başa vurub qayıtdıqda sevimli Lenası institutun 5-ci kursunda oxuyurdu. Viktor bir neçə gün dincəlib, avtobus parkına işə düzəldi. Altı ay sonra evləndilər, iki xoşbəxt gənc talelərini birləşdirdilər.

Bir il tamam olmuşdu, Lena hamile qaldı.

O illerdə SSRİ-də yaşayış hansısa xəstəliyə düşər olmaq dərdli-bələli bir dövrə qədəm qoymaq demək idi. Məsələn, 80-ci illərə kimi SSRİ-də "mədə xorası" ömürlük, ələcsiz bədbəxtciliyin, "xərcəng", yaxud, "insult" 100%-li asta ölümün sinonimləri sayıla bilərdilər.

Levomisetin, penisilin, analgin - sovet adamının təmdidi, bildiyi və əldə edə biləcəyi "aptek məhsulları" bunlar idilər. Bir də "zelyonka" deyilən yaşıl rəngli məhlul var idi, bədənin hansı hissəsinə zərər toxansayıdı, fərqinə varmadan, o hissəni həmin "zelyonka" ilə sürtərdilər.

Xəstələrə təkrar olaraq istifadə edilə bilən şprislərlə iynə vurulurdu. Paslanmayan polad qutularda həmin iynə-sprisləri qaynadardılar. Qaynatmağa şərait olmayan yerlərdə isə, üzərlərinə qaynar su tökərdilər, ya da, spirtlə silərdilər. O illerdə dərmanların çətin əldə edilməyi bir yana, hətta, palatalardakı yataqlarda deyişməyə mələfə bəzən olmurdu. O dövr üçün qadın xəstəlikləri, onların müalicəsi haqqında isə heç danışmağa dəyməz. Əindi ən adi bir şey görünən gigiyenik materillar sovet qa-

dını üçün fantastik bir mövzu sayıla bilərdi.

Bir sözlə, "pulsuz müalicəmiz" Qərbən çox-çox geri qalırdı.

Bax, belə bir vaxtda Lena xəstələndi. Daha doğrusu, nə zaman xəstələnmişdi, heç kim bilmirdi. Sadəcə olaraq, xəstəlik özünü indi biruzə verdi. Qəfildən, günəşli gündə yağan dolu kimi.

Lena düşdü xəstəxanaya. Onda hansısa qadın xəstəliyi tapdırılar. Həkimlər müalicə etməyə çalışılar. O zamankı müalicə üsulları indiki inkişaf dövrünün üsullarından çox-çox fərqli idi və ağır xəstəliklər zamanı müalicənin nəticələri nadir hallarda müsbət olurdu. Bir sözlə, həkimlər çox çalışılar, əllərindən gələni etdirilər. Və bu zaman doğum vaxtı özünü yetirdi.

Doğuş çox çətin oldu, uşaq isə dünyasını hələ doğulmamış, ana bətnində dəyişdi. Bu faciəni müalicə üçün bədənə edilmiş radiasiyaya məruz qalmanın nəticəsi kimi izah etdirilər. Və bundan sonra Lenanın səhhətində problemlər başladı.

Bu ağır doğum prosesindən başlayan fəsadlar, gələcəkdə Lenanın ana ola biləcək imkanlarını əlindən almaqla bərabər, onun həyatını, yaşaya bilmək şansını şübhə altına aldı. Əməliyyat keçirmək lazımdı. Nəhayət, müalicə müddəti bitdi, evə qayıtdı. Deyəsən, vəziyyəti yaxşılaşmağa başladı. Səhhəti indi qorxulu olmasada, ömrü boyu ana ola bilməyəcəyini, sevimli ərinin də ona görə ata olmaq sevincindən məhrum olduğunu Lena unuda bilmirdi.

Cox düşünüb, həyat yoldaşı ilə danışmağa qərar verdi. Bir axşam Viktoru qucaqlayaraq boşanma təklifi etdi.

-Sağlamlığım hansı yerdədir, bilirsən. Mənim bir dəha ana olmaq imkanım olmayıacaq. Sən cavansan, əzizim, sağlamsan. Yenidən evlənə bilərsən, bir dəstə uşaq atası olarsan!

Victor qətiyyətlə etiraz etdi:

-Necə deyə bilirsən bu sözləri, Lena, əzizim? Necə ola bilər ki, bir uşaq varlığını səndən üstün tutaram? Bu barədə bir daha eşitmək istəmirəm! - Lenanı qucaqladı, nəvazışlı öpdü. Birdən, nəsə xatırlamış kimi dilləndi: - Əgər istəsən, uşaq evindən bir uşaq götürə bilərik!

Bu sözləri eşidən Lenanın sevincinin həddi-hüdudu yox idi. Özünü saxlaya bilmədi, başını Viktorun sinəsinə sixaraq ağladı, göz yaşları ərinin sinəsinə yayılaraq, köynəyini islatdı. Viktor onun saçlarını öpür, "ay mənim ağılsızım!"- piçildiyirdi.

-Sevincimdən ağlayıram, əzizim, - dedi Lena. - Son aylarımın ilk sevinci! Mənim əzizim, mənim sevimlim!

Lena çox düşündü, götür-qoy etdi, nəhayət, uşaq evindən qız uşağı tapıb götürməyi qərara aldı.

Lenanın uşaq evində tərbiyəçi işləyən bir qadın tanışı vardı. Ondan bir nəfər sakit qız uşağı tapmağını xahiş etdi.

Tərbiyəçi qadın bir neçə gün sonra Lenaya bir uşaq haqqında danışdı, adı Nastya idi. Dörd yaşında olarkən o, valideynləri ilə bir yerdə dəhşətli avtomobil qəzasına düşüblər. Valideynləri yerindəcə dünyalarını dəyişiblər. Nastya isə, müxtəlif bədən xəsarətləri almış olsa da, sağ qalıb. Bir xeyli vaxt xəstəxanada müalicədən sonra Nastyanı uşaq evinə təyin ediblər.

Lena vədələşdikləri gün uşaq evinə gəldi, tərbiyəçi qadın bu yeddi yaşlı qızı ona göstərdi. Nastya başını aşağı dikərək, künçdə oturmuşdu. Lena onunla danışmağa çox çalışdı, nəsə soruşdu, nəsə dedi, xeyiri olmadı. Nastya danışmağa çox da həvəs göstərmədi. Baxışlarında qəm və kədər görünürdü. Sanki, illərin yorğunluğu bu uşağı almışdı ağuşuna. Lenaya cavab verəndə piçilti ilə danışındı.

Bir müddət sonra Lena, Viktorla birlikdə yenidən ora qayıdı.

Çox keçmədi, nəhayət, bütün prosedurlardan keçdi-lər, Nastya evə aparıldı.

III

Nastyanın olduqca ağıllı uşaq olduğu ilk gündən məlum oldu. Təmizliyin, məsuliyyət daşımağın nə olduğunu 7 yaşlı uşaq çox gözəl başa düşürdü. İşgüzarlığına isə söz yox idi: Lena təmizlik işləri aparır, Nastya iştirak etməyə çalışırdı, Lena mətbəxdə yemək hazırlayır - Nastya kömək etməkdən məmənndu.

Bu uşaqın bir yaxşı cəhəti də ortaya çıxdı: yalan danışmağın pis addım olduğunu Nastya gözəl başa düşürdü və yalanla işi yox idi. Lena dərhal, demək olar ki, ilk gündə Viktora dedi:

-Bizim qızımız yalan danışmağı bacarmır. O, heç vaxt bizi aldatmayacaq! Mən bunu dəqiq bilirəm.

Aralarındaki münasibətdə ilk gündən mehribanlıq yarandı.

Viktor və Lena, hər ikisi ailələrinin belə böyüməsin-dən çox razı idilər. Bunun üçün taleyə və əlbəttə ki, ilk növbədə onları tanış edən uşaq evinin müəlliminə təşəkkür etdilər.

Amma, ilk baxışdan hər iş gözəl getsə də, arada bir kiçik problem var idi: ilk günlərdən Nastya Viktoru və Lenani yalnız adları ilə adlandırmağa başladı.

Viktor bir neçə dəfə başa salmağa çalışırdı:

-Nastenka, anla məni, bundan sonra səninlə bir ailə-yik. Sən bizim balamızsan, biz də sənin valideynlərin. Demək, Lena sənin üçün anadır, mən isə atayam.

Bu danışqların heç bir nəticəsi olmadı. Viktor qaldı "Viktorluğunda", Lena da həmçinin, "Lenalığında".

Gözləməyə qərar verdilər. Düşündülər ki, uşağa vaxt lazımdır, qoy üz-gözü öyrəşsin, hər şey öz-özlüyündə düzələr. Baxar, qonşu uşaqlarına, həmyaşlılarına, anlayar ailə qanunlarını.

Həftələr keçdi, Nastyanın davranışında heç nə dəyiş-mədi.

Bir aydan çox keçdi, nəhayət, Lena həmin mövzuya qayıdaraq, niyə onları "ata", "ana" adlandırmaq istəmə-diyyini sual edəndə, Nastya onu qucaqladı və hərəkətini uşaq sadəliyi ilə belə izah etdi:

-Hər ikiniz yaxşı adamlarsınız. Hər ikinizi də çox se-virəm. Ancaq, Viktor mənim atam deyil, sən də mənim anam deyilsən. Mən onları yaxşı xatırlayıram, həm atamı, həm anamı!

-Nastya, heç olmasa "xala", "dayı" deyə müraciət et bizi!

-Yox! Mənə belə daha yaxşıdır! - dedi Nastya.

Bu mövzuya bir daha qayıtmadılar. Nastyanı yola gə-tirməyə çalışmağın mənası yox idi. Bu gedişlə uşaq on-lara heç vaxt "ana", "ata" demədi. Yalnız adları ilə mü-raciət etdi. Əlavə olaraq, aydın oldu ki, özünə də "qı-zım" sözüylə yox, öz adı ilə müraciət edilməyi daha xoş olurdu.

IV

Günlər və aylar keçdi. Bəzən olurdu ki, Viktor ikin-ci növbə işləyəndə onu özü ilə bərabər işə götürürdü. Nastya hərdən Viktorun yanında kabinetdə, bəzən də ar-xada - salonda otururdu. Nə qədər təəssüratlar yaranırdı uşaq qəlbində! Bu günlər onun üçün unudulmaz olurdu. Nastya "onun Viktorunun" belə böyük bir maşını idarə etdiyi ilə fəxr etirdi!

Məktəb vaxtı yetişdi. İlk gündən Nastya intizamı və yaxşı oxumaq bacarığı ilə müəllimlərinin sevimlisinə çevrildi. Məktəbdən gəldikdə, yeməyini yeyirdi və dər-hal dərslərə başlayardı. Ev tapşırıqlarını yerinə yetirdik-dən sonra, əgər Lena mətbəxdə bir iş görərdi, Nastya kömək etməyə çalışırdı.

Aşxamlarsa Viktor və Lena ona nağıllar oxuyardılar. Nastyanı xoşu gəlirdi uşaqlar üçün yazılmış nağılları dinləməyi. Viktor növbədə olarkən - onun iş qrafiki dörd gündə bir dəyişirdi - nağılları ona Lena oxuyardı. Nağıl danışmağı və oxumağı Lena daha yaxşı bacarırdı.

İllər keçdi, Nastyanın nağıl və hekayələrə qulaq asmaq həvəsi kitablara üz tutdu. Onun neçə həvəslə uşaq-lar üçün yazılmış kitabları oxuduğunu görən Viktor məmənuniyyətlə Nastya üçün "uşaq kitabxanası" topla-mağa başladı. Tez-tez jurnallar, kitablar alırdı. Bəzən dostlar qonaq gələrkən, Nastaya şəkilləri olan kitablar hədiyyə edirdilər. Nələr yox idi bu kitablarda! Cazibə-dar şəkillər, hekayələr, gülməli nağıllar, şahzadələrin taleyi, sirli ölkələr... Bu kitablardan təsirlənərək sirlərlə dolu bir dünyada yaşayırı Nastya. Öz düşüncəsi ilə, öz istəyi ilə qururdu öz dünyasını. Bu dünya həmişə real-liydan uzaq olardı. Öz şahzadələri ilə, igidləri ilə. Bu qəhrəmanlar nədənsə, Viktoru xatırladırdılar Nastya

üçün. Burada, bu qəhrəmanlarla Viktor arasında nə qədər oxşarlıqlar tapirdi uşaq qəlbi. Və həmişə də bir möcüzə baş verəcəyini gözləyirdi Nastya.

Bəzənsə, qorxulu hadisələr baş verirdi.

Bir günləri Nastya məktəbdən gəlmışdı. Evdə tək idi, nə Viktor, nə də Lena evdə yox idilər. Dünən axşamdan Nastyanı xəbərdarlıq edərək, yaxınlıqdakı qonşu şəhərə gedəcəklərini demişdilər. Lenanın orada müalicə ilə əlaqədar olacaq təcili işi vardi. Viktorun bu bina-daca iki mərtəbə aşağıda yaşayan bacısı gəlib onunla oturmalı idi. Viktor, özü demişdi bacısına.

-Biz isə, axşam saat yeddiyə, səkkizə qayıdacağıq, - dedilər.

Nastya yemək tökdü, yedi. Məktəb çantasını açdı, kitab-dəftəri çıxarıb ev tapşırıqlarının həllinə başladı. İki saatdan sonra hər şeyi bitirdi. Başqa nə etməli? Kitab skafını açdı.

Viktor bu yaxınlarda ona bir neçə kitab almışdı. Onların arasında maraqlı, bəzən qorxulu, bəzən gülməli şəkilləri olan enli bir kitab var idi. Ən çox bu kitabı vərəqləməyi sevirdi.

Tez-tez onunla oturur, burada çəkilmiş heyvanlara, quşlara baxır, onlarla danışır, gülürdü. Uşaq dünyasını xoşbəxt etməyə çoxmu lazımdır! Bu şəkillər özlərində nə qədər maraqlı sırları gizlədir! Şəkillərin altında isə kiçik hekayələr və nağıllar vardı. Lenanın bəzi qış axşamları xəstələnmədiyi və səhhətinin yaxşı olduğu hallarda söylədiyi o nağıllar kimi. İndi də bu kitabı götürdü, xeyli vaxt vərəqlədi, bir neçə vərəq oxudu. Nəhayət dayandı, kitabı bir qırğına qoydu. Yaxınlaşış pəncərənin yanında oturdu, sükut içində Viktor və Lenanın geri dönməsini gözlədi. Küçədə ağaç budaqlarında küləyin çaldığı fit səsinə bənzəyən musiqiyə qulaq asdı.

Viktorun bacısı gəlməmişdi, yəqin, unutmuşdu Nastyanın tənha olduğunu.

Bir neçə saat keçmişdi, artıq qaranlıq düşmüşdü. Viktorla Lena hələ də yoxdular. Ayağa qalxdı, pəncərənin şüşəsinə söykəndi, bu vəziyyətdə küçəni görmək daha asandır. 10-15 dəqiqə bu vəziyyətdə dayandı. Bəzən ağacların səsləndirdiyi musiqi yox olur, əvəzinə, sanki bir neçə nəfərin birgə səsləndirdiyi fit səsi gəlirdi. Deyəsən, bir azca qorxdu pəncərədən baxmağa. Aralaşdı pəncərədən, pərdələri çökdə, geri qayıtdı, bayaqqı yerində oturmaq istəyirdi ki, binanın pilləkənində səslər eşitdi. Sevinərək qapıya tərəf qaçıdı. Victor həmişə ona ciddi şəkildə tapşırısa da ki, qaranlıq gəldi, evdə təksənsə, qapını açma, pilləkənə çıxmama, qapını açdı. Pilləkənə baxdı, heç kim yox idi. Qapını bağladı, otağa qayıtdı. Dəhlizdə divardan böyük güzgü asılmışdı. Güzgünün qabağından keçəndə Nastya özündən asılı olmayaraq güzgü tərəfə baxdı. Güzgünün bu yarımqaranlıq dərinliyində xəyal kimi kiçik bir fiqur dayanmışdı. Bu kiçik insan fiquru ora-

dan qorxudan od kimi yanın gözlərlə ona baxırdı. Nastya qorxdu, otağa qaçıdı, yataqla siyirmə arasında balaca boş yer vardi, qorxu içinde özünü ora soxdu...

Viktor onu elə bu vəziyyətdə də tapdı. Nastya gözünü açmasa da, oyandı. Onu əzizləyən xoş, tanış səsler eşitdi. Ancaq, başa düşə bilmirdi, yuxu görür, yoxsa bu həqiqətdir? Sonra onu kiminsə qaldırıb qucağına götürdüyüni hiss etdi. Nastya başını kiminsə ciyininə söykədi. Nəhayət tanış və mehriban təmasın təsiri ilə tam ayıldı, özünə gəldi. Viktor onu qucağında tutmuşdu. Lena isə, mehriban sözlərlə əzizləyir, sigallayır və öpürdü.

Viktor, Nastyanı qucağında tutaraq yatağına gətirdi. Öyilib yatağa qoymaqla istəyəndə, Nastyanın ağladığını gördü. Ağlayanda Nastya tam səssiz ağlayardı. Bir nöqtəyə baxar və səssizcə ağlayardı. Yalnız seltək axan göz yaşları göstərərdi onu ağladığını. Ola bilər, uşaq evində öyrenib, yəqin, hündürdə hönkürmək olmazmış orada. Viktor onu hər vasitə ilə sakitləşdirməyə çalışırdı. Nəhayət, Nastyanın piçilti ilə dedikləri eşidildi:

-Niyə bu qədər gecikdin? Səni gözlədim, çağırdım!

Viktor onun yatağının karşısındadır diz çökdü, üzünü saçlarına söykədi, bağışlanması xahiş etdi:

-Yaxşı, Nastenka, ürəyim mənim, günahkaram! Xahiş edirəm ağlama. Hər şey arxada qaldı. Bax, indi hər şey qurtardı. Avtobus bizi ləngitdi, sindi yolda. Bağışa məni, Nastenka, bağışla, xahiş edirəm! Bir daha heç vaxt, heç səni tək qoymayacağam. Söz verirəm!

V

Lenanın səhhəti tədricən pisləşməyə başladı. Getgedə Nastya ilə birgə keçirilən şirin nağıllı axşamların sayı azalmağa başladı. Birgə kitab oxunuşu da dayandırıldı.

Bir payız gündən Lena yenidən xəstəxanaya düşdü. Əvvəllər keçirilmiş əməliyyat yenidən təkrar olundu. Hami başa düşürdü ki, bu dəfə vəziyyət çox ciddidir, Lenanın həyatı təhlükə altındadır.

Viktor hər gün onu ziyarət edirdi. Bir dəfə, axşamların birində Viktor Lena üçün boxça hazırlayırdı. Sabah, axşam üstü baş çəkməliydi. Nastya hazırlıq işlərinə kömək edə-edə dilləndi:

-Məni də apar özünlə, xahiş edirəm! Ürəyim çox istəyir. Ya da icazə ver, sənsiz gedim. Lena ilə görüşmək istəyirəm, darıxıram!

Növbəti gün onlar bir yerdə xəstəxanadayırlar.

Erkən idi, xəstələrlə onlara baş çəkmək üçün gələnlərin görüş vaxtına yarım saatdan çox vaxt qalmışdı.

-Gəl çölə çıxaq, Nastenka. Vaxta çox var, skamyaların birində oturaq, burada nəfəs almağa hava yoxdur. Xəstəxana qoxusuna dözə bilmirəm, - dedi Viktor. Və ürək ağrısı ilə düşündü Lenanı: "Mənim bədbəxt Lenam!".

-Hə, mənə də pisdir burada, gedək, - deyə Nastya Viktorun əlindən tutaraq cavab verdi.

Küçəyə çıxdılar. Xəstəxananın qarşısında boş bir skamya tapdılar. Oturdular yanaşı. Nastya, Viktorun sol əlini əlindən buraxmirdi. Sanki qorxurdu itəcəyindən. Bir az sükütdən sonra, Nastya Viktorun əlini dizinin üstünə qoydu, sığalladı, bir neçə an diqqətlə Viktorun üzünü baxdı. Birdən:

-Sən mənim atama oxşayırsan! Çox oxşayırsan, - dedi.

Viktor üçün uşağın bu sözləri çox gözlənilməz oldu. Axı, o Nastyanın artıq heç nə xatırlamadığına, hər şeyi unutduğuna inanırdı. Gör aradan, qəza baş verdiyi vaxtdan bu günə neçə il keçib!

-Nastenka, mənim əzizim, əgər belədirse, mən sənin atana bənzəyirəmsə, niyə mənə ata demirsən?

-Yox! Mənim atam bir nefərdir, iki ata olmur adanda! Xahiş edirəm, bir də mənə belə sözləri demə! Heç vaxt demə, yaxşı? Söz verirsənmi?

-Başa düşdüm, Nastenka, bir daha israr etməyəcəm. Özün nə vaxt istərsən, mənə "ata" deyərsən. İstəməzsən, nə olar, yaşayarıq belə.

-Hər ikinizi sevirəm, atamı da, səni də! İkiniz də mənə əziz insanlarınız! - Bu sözləri deyərək, Nastya ona qışıldı.

-Nastenka, demək sən, atanı yaxşı xatırlayırsan?

-Əlbəttə! Bəzən yuxularımda gəlir atam..., - qız sözünü ara verdi. - O da sənin kimi ucaböylü və gözəl idi. Həm də sənin kimi güclü idi. Sən güclüsən, Viktor, elə deyilmə!

-Bəli, heç nəyim olmasa da, deyilənə görə, gücüm var. Amma, sənin atan bəlkə də məndən güclü idi.

-Atamın bir dəfə evimizin qabağında necə savaşdığını, anamı necə müdafiə etdiyini az-maz, yuxu tək xatırlayıram. Onlar çox idilər, xuliqanlıq etmək istəyirdilər anama qarşı. Atam yaxşıca əzişdirdi xuliqanları, onlara dərs verdi! O heç kimdən qorxmurdı! - Nastya qürurla dedi.

Uşaq susdu. Onun bu anlarda nə barədəsə düşündüyü aydın idi. Bir-iki dəqiqə keçdi, soruşdu:

-Bəs sən necə, mənə hücum etsələr, incitsələr məni qoruyacaqsanmı?

-Əlbətdə, Nastenka, ürəyim mənim! Kim sənə incitməyə cürət edə bilər? Qollarını, qıçlarını sindirəram o kəsin! Ancaq işin bu həddə gələcəyini düşünmürəm.

-Mən elə də bilirdim! - Dedi razı halda Nastya. Sonra alçaq səslə, demək olar ki, piçilti ilə söylədi, - Məni oradan çıxartmaq üçün səni uşaq evinə göndərən Tanrı id! Allah atamı apardı öz yanına, əvəzinə səni verdi mənə! "Get, götür Nastenkanı, apar evə!" - dedi Tanrı sənə! Sən də apardin məni evə. Səni heç kimə verməyəcəm! Sən mənim Viktorumsan, əziz və sevimli Viktorum!

Viktorun gözlərindən yaşı geldi. Onun üçün bu anlar danışmaq, nəsə demək çətin idi. Ata həsrətini, sevgisini,

fəxrini, öz daxili dünyasının fəryad və sevincini bir-birinə qataraq bu məzmunda ortaya çıxaran uşaq arzu-düşüncəsinə nə deyə bilərdi?

Onu qucaqladı, yanağından öpdü. Heysiz-gücsüz vəziyyətdə xeyli oturdu. Nəhayət sakitləşdi, ayağa qalxdı.

-Gedək, Nastenka, əzizim. Lena xala yəqin bizi gözləməkdən bezdi.

Artıq, Nastya on yaşında idi ...

VI

Lenanın səhhəti heç cür yaxşılaşmaq bilmirdi, əksinə, günü-gündən daha da pisləşirdi. Xəstəlik illərində elə ariqləmişdi ki, bir dəri, bir sümük qalmışdı. Son vaxtlar əlavə olaraq, tez-tez güclü baş ağrılarından şikayət etməyə başladı. Dözmək, yata bilməsi üçün ona hər gün sakitləşdirici iyne vururdular. Günlərin birində Lena növbəti vurulan iynənin təsiri altında son dəfə yuxuya getdi və bir daha yuxudan ayılmadı.

Viktor sevimli Lenasını itirdi, onun üçün bu itgi taleyin amansız zərbəsi idi. Kədər və sevincini bölüşdüyü, bütün həyatını yan-yana yaşadığı bir insani apardı Taleh ondan. İlk günlər, həsrət və boşluq, həyatın mənasızlığı, Lenanı xilas edə bilmədiyi üçün şəxsən onun özünün günahkarlıq hissələri Viktora çox əzab-əziyyət verirdi. Xeyli keçdi, nəhayət, Viktor bütün ağrıları üstələyərək, itki faktını qəbul etdi.

Hələ valideynlərini necə itirdiyini unutmayan Nastya üçün də Lenanın ölümü ağır zərbə oldu. Qızın günləri, demək olar ki, göz yaşları içərisində keçirdi. Bu zaman, artıq on iki yaşındaydı Nastya.

İkinci hissə

I

Lenanın ölümündən sonra bəzi dostlar Viktora tövsiyə etdilər: "Uşağı yetimxanaya qaytarmaq lazımdır. Sənin üçün çətin olacaq onu tərbiyə etmək, böyütmək. Xüsusilə 15-16 yaşına çatanda başlayacaq əsas çətinliklər. Yeniyetmələr həmişə problemlə olurlar, bir halda da ki, uşaq evindən götürülmüş ogey. Dözə bilməyəcəksən, qaytar!" Viktor razılaşmadı. Necə, yəni qaytarmaq! O, Nastaya çox bağlıdır. Bundan əlavə, uşağı yenidən yetimxanaya qaytarmaq Nastyanın özü üçün çox ağır zərbə olacaq. Yaşı az olsa da, çox müsibətlər görmüş uşaq ürəyi bu sarsıntıya dözə biləcəkdimi?

Nastyanın uşaq dünyası Viktorsuz mövcud ola biləməzdi. Onun Viktora bağlılığı yalnız təmiz uşaq ürəyinin özünün anlaya biləcəyi bir formaya keçmişdi. Viktor nə vaxt danışmağa başlayardısa, Nastya yaxınlaşış sıxlardı Viktora, qəşəng gözləri ona elə diqqətlə dikkət etdi ki, hamiya aydın olardı: bu dəqiqə Nastya üçün ətraf bom-boşdur, Bircə Viktor var, bircə də onun özü.

Bir sözlə, təklif edilən addım - qızı qaytarmaq - hər

ikisi üçün heç cür qəbul edilməzdir. Əlbəttə, onun ürəyinə şübhələr düşən anlar da oldu: tərbiyə edə, böyükə biləcəkmi? Axi, bu qız uşağıdır! Nastya ilə bağlı onu narahat edən anlar onsuz da olurdu. Nastyanın bəzən uşaq sadəliyi ilə verdiyi suallar Viktor üçün çox gözlənilməz olurdu. Bax, bu anlardan qorxurdı Viktor.

Bircə şey Viktoru sakitləşdirirdi: Nastyanı o yaxşı tanıydırdı. Dilinə yalan gətirə bilməyən, ağıllı, sakit və məsul idi Nastya. Hansısa pis hərəkəti Viktor ondan gözləmirdi. Bu yandan da Viktorun bacısı onu dəstəklədi:

-Heç aqlına gətirmə belə addımı! Nastya gözəl və ağıllı uşaqdır, hər şey yaxşı olacaq. Mən də kömək edəcəyəm. Böyüdəcəyik Nastyamızı!

Bundan sonra Viktor iş vaxtından sonra gecikməməyə çalışırırdı. Parka girəntək, avtobusunu təcili yuyar, dayanacaq yerinə qoyar, evə qaçırdı. İş ikinci növbədə olanda bacısı gəlir, axşamları Nastya ilə otururdu. Viktorun hər dörd gündən sonra bir istirahət günü olurdu. Həmişə, xüsusən də həftə sonları Nastya ilə şəhərə çıxırdılar. Gah kino-teatra, gah da elə-bələ gəzmək üçün parka, yaxud, Yenisey sahillərində oturmağa gedirdilər. Hərdən, bacısı da onlara qoşulurdu. Nastya həmişə Viktorun həftəsonu işdən qayıtmasını səbirsizliklə gözləyirdi və növbəti gəzintiyə, harada, necə, saat neçəyə qədər gəzə biləcəkləri barədə suallar yağırdırdı.

II

Bir axşam Viktorun bacısı onu təcili olaraq, danışmağa çağırırdı.

-Bizə gəl, hökmən! Söhbətim var səninlə, - dedi.

Viktor bacısının yanına endi. Özünə çay tökerək:

-Nə təcili işdir? Xeyir ola?

-Viktor, Nastyanın davranışından narahatam. Daha doğrusu, onun söhbətləri məni qorxudur. Bu dəli qızımızın aqlindakı bilirsən nədir? "Viktoru sevirəm! Böyüyəndə ona əre gedəcəm!" deyir. Deyirəm, "Nastya, ayib olsun sənə! Belə gic söhbətləri burax getsin, axı o sənin atandır!" Uzun müddət cavab vermedi, sonra: "yox, o mənim atam deyil, heç ögey atam da deyil, mənim sevimli Viktorumdur", deyir. Düzü, onun dilində əvvəllər də belə söhbətlər var idi, amma mən bunu elə ciddi qəbul etmirdim.

-Bilirsən, əvvəllər mən də onun dilindən belə sözlər eşitmışdım, amma o danışıqları, onun dediklərinin hamisini uşaq boşboğazlılığı kimi qəbul edirdim. Bir dəfə şəhərdə bir toyla qarşılaşdıq. Deyirəm: "Bax, Nastenka, böyüyəcəksən, sənin də özün seçib tapdıığın gözəl, ağıllı bir adaxlı olacaq. Mən sənə elə bir toy edəcəm ki, hamı heyran olacaq." Qayıdır nə desə yaxşıdır? "Mənim adaxlı tapmağıma ehtiyac yoxdur, amma toya razıyam! Toyu qurarsan. Mənim adaxlım var! Mənim adaxlım sənsən!" - mənə deyir!

-Mən qadınam, Viktor. Qadın belə hissələri daha yaxşı başa düşür. Bu sözleri deyəndə ona baxdım, gözlərində onun inam gördüm. Bütün ciddiliyi ilə danışır. Bir az keçəcək, qızımız 15-16 yaşında olacaq, siz necə uyğunlaşacaqsınız, necə yola gedəcəksiniz? Onun başında nələr olacaq? Təcili kiminləsə evlənməlisən sən! Əgər, evdə bir qadın olacaqsa, Nastya sakitləşəcək, bu fikirdən əl çəkəcək. Başqa çıxış yolumuz yoxdur, Viktor!

-Necə evlənmək olar, heç kimim yoxdu!

-Gəncsən, gözəlsən. Cəmi 33 yaşındasın. Kimi istəsən, canla-başa razi olacaq sənə əre getməyə. İstəyirsən, özümə xətarım sənin üçün bir qız? Bəs, o səninlə birlikdə işləyən gənc qadın necə? Özü də açıq-aydın sənə yapışır!

-Yaxşı, qoy fikirləşim. Evlənmək istəməzdəm... Neynək, özümə həyat yoldaşı tapacağam. Ancaq, Nastya ilə danışmaq, onu bu fikirdən xəbərdar etmek borcumdur!

Victor Nastya ilə danışmaq üçün şəraitə uyğun anı, uyğun vaxtı gözləyirdi. Necə qarşılayacaqdı Nastya bu xəbəri?

III

Şəhərdə payız günlərindən birində kənd təsərrüfatı malları yarmarkası təşkil edilmişdi. Burada satışa çıxarılmış ərzaq malları mağazaların satışdan çox-çox ucuz olardı. Həm də gəzmək, baxmaq maraqlı idi, getmək yaxşı olardı. Axşam, stol arxasında yeməyə oturanda Viktor dedi:

-Bəlkə, qızım, səninlə sabah yarmarkaya gedək?

Cavab gəlmədi. Viktor yenidən soruşdu:

-Yarmarkanı nəzərdə tuturam, Nastenka, sabah getsək necə olar?

O, güclə eşidiləcək səslə dilləndi:

-Hə, gedək! - Gözlərindəki kədərini gizlətmək istəsə də, Viktorun nəzərindən yayınmadı.

Viktor hər şeyi başa düşdü, amma heç bir şey olmayış kimi davrandı, mövzunu dəyişirdi.

...Sərgi böyük deyildi, dediyimiz tək, əsasən kənd təsərrüfatı məhsulları satılırdı. İki-üç yerdə ağacdən və ağaç qabığından hazırlanmış suvenirlər satıldılar. Nastya məmmuniyyətlə özü üçün bir neçə suvenir seçdi.

Bir saatdan çox olardı ki, bazarı dolanırdılar. Baxmadıqları heç nə qalmamışdı. Viktor artıq, getmək haqqında düşünürdü ki, bir qaraçı qadın onların yolunu kəsdi. Qaraçı gözəl, cavan, 22-23 yaşındaydı. Onların qarşısında dayanıb diqqətlə Viktorun gözlərinə baxdı, hündürdən dedi:

Gözəl kişi, icazə ver baxım falına! Hər şeyi doğru deyirəm!

Viktor imtina etmək istədi, qaraçı əlavə etdi:

-Həm də qızın talaeyindən danışacam. 20-30 qəpik verirsinizsə, kifayətdir.

Qadın Viktorun əlini əlinə aldı. Çox danışdı. Viktor yaxşı insandır, xeyrxahdır. Keçmişdə bəzi itgiləri olub. Zülümlər çəkib, amma, gələcəyi çox gözəldir. Xoşbəxtlik onun evinin astanasındadır.

Sonra Nastyanın əlini istədi. Nastya əlini verdi. Qaraçı uzun müddət ovcuna diqqətlə baxdı, barmaqlarını bütün xətlər boyunca gəzdirdi. Heç nə demirdi. Bir az keçdi, başını qaldırdı, Viktora baxdı və soruşdu:

-Bu qəşəng qız sənin kimindir?

-Necə yəni, kimim? Qızım! - Viktor cavab verdi.

Nastya qəflətən əlini qaraçının əlindən çəkib, sərt səslə dedi:

-Doğru deyil! Mən onun qızı deyiləm! Doğru deyil! - və çıxışa tərəf qaçıdı.

Qaraçı Viktora baxıb, danışmağa davam etdi. Viktor dirləmirdi qaraçını, Nastya barədə düşünürdü.

Qaraçisa deyirdi:

-O sənin qızın deyil, ... xoşbəxt olacaqsınız ... qocalıq səni alacaq ağuşuna, sən başqa bir dünyaya gedəcəksən... 40 gün keçəcək sənin ölümündən. 40 gündən sonra bu dünyani o da tərk edəcək!..

Viktor cibindən sikkələr çıxarıb qaraçının ovcuna basdı və tələsik Nastyanın arxasında getdi.

Nastya heç yerdə görükmürdü. Bərk incimişdi və görünür, çıxıb getmişdi evə. Viktor səhvini bilirdi.

Dayanacaqdən evə çox tələsik gəldi. Mənzilin qapısını açdı, Nastyanı səslədi. Cavab yox idi. Üst palterini çıxarıb içəri keçdi. Otağa daxil oldu. Nastya yatağın üstündə oturmuşdu. Üzünü əlləri ilə örtərək səsizcə ağlayırdı. Viktor onun yanında oturdu.

-Nastenka! ... Axı, niyə, nə üçün belə...!

Viktora tərəf çevrildi, başını onun sinəsinə söykəyib hönkürdü. Heç vaxt bu qədər ucadan ağlamamışdı Nastya. İlk dəfə idi...

Dünən Viktor sərgiyə getmək planını ortaya qoyan da ürəyində düşünmüşdə ki, sərgini gəzib gələrlər evə. Oturub rahatlaşandan sonra o Nastaya açar düşüncələrini. Yaşının ötüb keçdiyini, qocalıqda tənhalığın çətinliyini deyəcək. Həm də deyəcək ki, aradan illər keçsə də, Lenanın xatırəsi onun üçün əzizdir. Amma, həyatın da müəyyən tələbləri olur. Onun yaxşı münasibət bəslədiyi, ürəyinə yatan bir qadın var. Hər ikisi istərdilər ki, evlənsinlər.

İndi Viktor Nastyanın göz yaşlarını görəndə başa düşdü ki, bu gün də bu səhbətə yer olmayıacaq.

IV

Sərgi olduğu gündən bir həftə keçmişdi. Nastya evdə həvəslə onun tanış dostlarının görmüş olduğu yeni bir bədii film haqqında danışındı.

-Yaxşı bir filmdir, niyə də gedib baxmayasan, Nastenka?

-Mənə pul ver, iki bilet alacağam. İstirahət günün ayrı plan qurmayaq, birlikdə gedək kinoya.

Razılışdırılar. "Lap yaxşı, gedək baxaq kinoya, qayıdantək, mən ona planları açacam, evlənməyim barədə danışacam" - deyə düşündü Viktor.

...Axşam saat altıda kinoteatrın qabağında idilər.

Bəzən, elə düşünmək olar ki, bu sırı, enişli-yoxuşlu həyatımızı idarə edən, istiqamətləndirən Təsadüf Ali Cənablarının özüdür. Təsadüfən nəsə itirik, yaxud tapırıq. Təsadüfən, kiminləsə tanış oluruq, təsadüfən - yixılıraq, və i. və s. Bu gün də həmçinin.

Viktor və Nastya kinoteatrın qarşısında oturaraq dondurma yeyirdilər, verilişin başlamasını gözləyirdilər. Kimsə Viktoru səslədi:

-Viktor! Salamlar, siz də buradasanız! Şadiq gördüyüümüzə!

İki gənc qadın onlara yaxınlaşaraq salamlaşdırılar. Maraqlı bu idi ki, onlardan biri Viktorun bacısının "Bəs, o səninlə birlikdə işləyən gənc qadın necə? Özü də açıq-aydın sənə yapmış!" dediyi qadın idi.

Qadınlar Viktorla şən səhbətə keçidilər. Arada Nastyanı səhbətə cəlb etməyə çalışalar da, əlbəttə ki, bacarmadılar. Nastya danışmağa meylli deyildi.

15-20 dəqiqədən sonra içəri keçidilər. Viktor çox istəsə də, yerləri dəyişdirə bilmədilər. Film doğrudan da maraqlı idi. Hər ikisi razi idilər gəldiklərindən.

Kino qurtardı. Onlar bayırə çıxan kimi, Viktorun əlində tutaraq Nastya onu birbaşa dayanacağa çəkdi. Viktor tanış qadınlarla vidalaşmağa heç imkan da tapmadı. Saat doqquzda onlar evdə idilər.

Nastya kino haqqında danışındı, gülməli anları xatırlamağa, nelərisə təhlil etməyə çalışırdı. Viktor, Nastyanın yaxşı əhval-ruhiyyədə olduğunu görərək, danışmaq istədiyi səhbət üçün məqamın yetişdiyini düşündü və mövzunu dəyişirdi:

-Bizimlə səhbət edən o iki qadın bizim parkda işləyirlər.

-Bunu mən o dəqiqliqə başa düşdüm, - dedi Nastya.

-Onlardan birini, o hündürboylusunu xatırlayırsan? Eyni vaxtda işə düzəlmüşik. Necə insandır, xoşun gəldi?

-Hə, gözəl xalaydı.

-Qulaq as, Nastenka, de görüm... hansısa bir qadın, məsələn, həmin o xala bizimlə yaşamağa gəlsə... biryoluq, sən ...necə baxardin bu məsələyə?

Nastya bir az sakit dayandı, baxışları pəncərədən uzaqlara dikilmişdi, sanki, kimisə gözləyirdi o tərəflərən. Bir müddət sonra səssizcə ayağa qalxdı, pəncərəyə tərəf yaxınlaşdı. Pəncərəni açıb, kimisə görmək istəyən adam kimi küçəyə baxdı və dönüb soruşdu:

-Xahiş edirəm, mənə de, buradan, bizim evin pəncərəsindən yerə qədər məsafə neçə metr ola bilər?

-Təxminən 15 metr. Səhbətimizə bunun nə dəxli,

Nastenka?

-15 metr... İndi deyirəm: bax mənə, əgər hər hansı bir qadının ayağı mənzilimizin astanasını içəri keçəsə, mən özümü bu pəncərədən atacağam yerə! Tam ciddiyəm! Nastenkanı əgər məhv etmək istəyirsənə, gətir istədiyin qadını. Mənim ölümümü istəyirsənmi?

-Nastenka!

-And içirəm, hər hansı bir yad qadın bizə gələcəksə, dəhlizə girməyə vaxt tapmamış pəncərədən atlayacağam özümü! Mənim ölüm günüm sizin evləndiyiniz günə təsadüf edəcək! Yalan demirəm, səni qorxutmuram. Qəlbimdə, düşüncələrimdə olanları deyirəm. Və mən heç vaxt fikrimi dəyişməyəcəm! Eşidirsən, heç vaxt! Son nəfəsiməcən belə də olacaq! - Sel kimi axan göz yaşları içərisində yaxınlaşış Viktorun qarşısında dayandı, davam etdi:

-Sən mənə cavab ver, məni sevirsənmi? Söylə mənə: Nastenkanı sevirsənmi? Hansı yeri tutub sənin sənəndə bədbəxt Nastenka? Niyə mənim haqqımda düşündüyüünü, ürəyindən keçənləri ucadan deyə bilmirsən? Cavab ver! - Viktor quruyub qalmışdı. - Sən niyə susursan? Bilirom, hələ uşaqam, 14 yaşım var cəmi. Ancaq böyüyəcəm, yetkinləşəcəyəm. Hər gün Allaha dua edirəm ki, günlərimi qısa etsin! Gecələri Allaha yalvarıram ki, mənim gecəm-gündüzüm daha sürətli getsinlər, mən də daha sürətlə böyüymə!

Yəqin ki, Viktor həyatında ilk dəfə idi ki, bu qədər acız qalmışdı. O kiçik yabani gülə cavab vermək üçün söz tapa bilmirdi! Sanki baş verənləri anlamaq qabiliyyətini itirmişdi. Nəhayət, xeyli sükutdan sonra danışma gücünə sahib oldu:

-Nastenka, bir halda ki, belədir, xahiş edirəm məni dinlə! Mənzilimizin astanasını heç kimin, heç bir yad qadının ayaqları keçməyəcək. Bunu mən deyirəm sənə! Xahiş edirəm, elə hesab et ki, mən sənə heç nə deməmişəm! Olmayıb bayaqkı sözlərim! Və elə də hesab edək ki, sən də mənə heç nə deməmişən. Olmayıbindi dediyin sözlər! Olmayıb aramızda bizim indiki səhbətlər. Allahın iradəsinə təslim oluruq hər ikimiz də. Biz, hər ikimiz sənin 18 yaşını gözləyirik. Sən bir yetkinlik, müstəqillik dövrünə qədəm qoyursan və qəbul edirsən qərarını. Hansı yolu seçirsən, demək, hər iki mizə qəbuldur! Razısanşa, mənə cavab ver.

-Bəli, razıyam!

-Mənə söz verirsənmi ki, yetkin yaşa çatana qədər heç vaxt, heç bir yolla bu mövzuya qayıtmayacaqsan? Heç bir vaxt, 4 il keçənə kimi, aramızda bu mövzuda səhbət olmayacaq, söz verirsənmi?

-Hə, söz verirəm!

-Və mən, Nastenka, öz növbəmdə, bu şərtləri pozmayacağımı söz verirəm. Ancaq bir şey əlavə edəcəyəm. Aramızdakı fərq, Nastenka 19 ildir və bu fərq

məni belə davranışlığı məcbur edir. Və bil, gələcəkdə necə olacaqsə olsun, Allah bizə hansı yolu verəcəksə - versin, həyatimdakı ən əziz insanım sənsən və sən də olacaqsan. Sənin gülüşün, təbəssümün taleyin mənə verdiyi ən yaxşı hədiyyədir. Bax, demək istədiklərim bunlar idi. İndi isə, hər şey qayıtdı öz köhnə yoluna. Dünən, bir ay qabaq, bir il qabaq necə yaşamışıqsa, yenə elə yaşayırıq.

Viktor bu sözlərdən sonra Nastyanı ehtiyatla sinəsinə sixdi, saçlarından öpdü. Nastya razı halda gülümsəyirdi...

Viktor gözəl məntiqlə düşünürdü və hesabı prinsipcə düzgün idi. Nastya hələ bir uşaqdır. Böyükəcək, ali məktəbə gedəcək, yollarında çox dəyişiliklər olacaq. O qədər gözəl və ağıllı həmyaşlılarına rast gələcək. Kimlərsə onu xoşlayacaq, sevəcək, Nastya da kimi isə sevəcək. 4 il qabaqda var. Bu uzun bir vaxtdır...

V

Günlər, aylar ötdükcə, aralarında olan səhbət də unudulurdu. Ya da, elə görünürdü ki, unudulub. Hərdən məktəb dostları, sınıf yoldaşları Nastyanın yanına gəlir, saatlarla nəsə danışır, deyib-gülür, birləşdə məktəb tapşırıqlarını həll edirdilər. Gələnlər, əsasən onun qız dostları olurdular. Amma, son vaxtlar qonaq gələn sınıf yoldaşları arasında bəzən oğlan uşaqları da olurdu. Viktor, nəhayət Nastyanın köhnə fikirlərdən uzaqlaşdığını, həyatda hansı yeri, hansı yolu tutacağı barədə qərarlaşdığını düşünürdü.

Viktorun bacısı da sakitləşmişdi:

-Bizim Nastenka, şüklərlər ki, nəhayət düşünməyə başladı! - dedi.

Nastya özü isə məktəbə və mağazalara getməyini nəzərə almasaç, demək olar ki, heç vaxt evdə çıxmırı.

Günlər, aylar illərə keçdi. Nastya böyüdü. Böyüdücə də qüsursuz bir gözələ dönməklə, ağılı və davranışlı ilə də bütün binanın, həyatın sevimlisinə çevrildi. Hələ əlavə olaraq bacarıqlı ev sahibi oldu. Ev işlərini elə apardı ki, sanki, təcrübəli bir qadın idi. Bişirib-düşürdü, yuyurdı, ev həmişə təmiz və gözəl idi. Bəzən Viktora göstərdiyi qayğılar gözlənilməz olurdu, onun uşaq dünəyinin sərhədlərinən kənara çıxaraq başqa forma alırı, az qala, ana-bacı, sevimli qadın qayğısına çevrilirdi...

VI

Viktorun yastiğının altında zəngli saat cingildədi. Öz-özüyündə ümidi etdi ki, Nastya zəng səsini eşidib oyanmayacaq. İstəmirdi onu narahat etmək. Çünkü son vaxtlar tez-tez Nastya erkən qalxırdı, onun üçün səhər yeməyi düzəldərdi, o yeyib qurtaranan oturardı Viktorla, işə yola salardı.

Nastya oyandı, razı halda gərnəşərək, geyindi. Ayağa qalxdı, otağından çıxdı. Viktor yuyunurdu. Nastya

elektrik plitəsini qoşdu, çaydanı üstünə qoydu.

Viktor mətbəxə girəndə Nastyanın ayaq üstə olduğuunu görərək öz-özünə düşündü: "Yenə oyatdım Nastyanı. İşlər belə getməməlidir. Çalışıb, zəngsiz oyanmağı öyrənmək lazımdır!"

-Yenidən səni oyatdım, Nastenka, əzizim. Axı səhərlərin yuxusu ən şirin yuxu sayılır. Gərək qalxmayaydın, yenidən yuxulayardin. Çayı-çörəyi də özüm hazırlayardım.

-Mənim üçün heç də çətin deyil! Bir də ki, əgər yuxudan oyanmışamsa, niyə qalxbıç çay qoymayı? İndi səni yola salacağam, sonra yenidən yatacağam.

-Bir də zəngli saatdan istifadə etməyəcəm.

-He, nə olar. Onda mən özüm quracam saatı. Səni də özüm oyadacam. Üstəlik, sən qurdüğün zəngli saatın səsindən çox da tez-tez oyanmırıam.

Viktor tələsik çayını içdi, ayağa qalxdı:

-Yaxşı, Nastenka, əzizim, mən qaçdım!

Nastya onu qapıya qədər müşayiət etdi. Viktor onun saçlarından öpərək qapıdan çıxdı. Nastya ardınca baxdı, kədərli bir şəkildə gülümsədi, köksünü ötürüb dodağının altında piçildədi:

-Günün xeyirli olsun, Viktor, əzizim Viktor!

Yatağına qayıdırıb uzandı. Uzun müddət yata bilmədi. Artıq parlaq səhər şəfəqləri gündüzün gəldiyini göstərirdi.

Məktəb çantası yatağın yanında yerdə idi. Ayağa qalxmadan, əlini uzadıb çantasını qaldırdı, açıb oradan bir şəkil çıxartdı. Şəkildə avtobusun yanında 23-24 yaşlarında bir gənc dayanmışdı. Uzun müddət bu şəkilə baxdı və piçildədi:

-Sevирəm, səni çox-çox sevирəm!

Fotoşəkili öddü. Öz sevgisi qarşısında borcunu yeri-nə yetirdi. Və bu hərəkət sanki ona müəyyən bir rahatlıq gətirdi.

Və sinədə, ürəkdə kədər və sevinc, həsrət və ümüb qarışq bir hissə yaşamağa davam etmək olar...

Öz dünyasında günahsız və sadəlövh, işiqlı mehriban gənc ürəyi...

VII

Orta məktəbi medalla qurtardı bizim Nastya. Sənədlərini universitetin hüquq fakültəsinə verdi. Asanlıqla da qəbul oldu. Narahat olmayıñ da bir mənəsi yox idi, Nastyanın köməyində bir qızıl medal var idi və ona görə də bircə imtahandan keçməli idi. Hər şey onun istədiyi kimi də oldu.

Hər ikisinin sevincləri hədsiz idi. Viktor bu hadisənin şərəfinə kiçik bir ziyaft təşkil etməyi təklif etdi, Nastya qəti şəkildə etiraz etdi.

Universitetdə oxumaq onun üçün çox asan idi. Orada da Nastya əlaçı oldu. Buna görə qrupun böyüyü tə-

yin edildi. Çiyinlərinə düşən bu yük demək olar ki, bütün təhsil proseslərinin nəzarətini nəzərdə tuturdu.

Bəzən, işlər uzun olurdu, Nastya eve gecikirdi. Olurdu ki, bəzən qrup yoldaşları yığılıb, oğlanlı-qızlı Nastyanın yanına, evinə gəlirdilər. Nastyanın 17 yaş tamam olmayıñ münasibəti ilə Viktor ona bir maqniton verdikdən sonra, bəzən musiqini işə salardılar.

Universitetin birinci kursunu çətinlik çəkmədən uğurla başa vurdu, ikinci kursa keçdi.

Artıq, 18 yaşı gəlib yetişirdi.

Nastya doğum günü tarixinin yetişməyindən bir həftə əvvəl Viktora xəbərdarlıq etdi, icazə istədi.

-Mümkünsə balaca bir şənlik təşkil edək. İcazə versəydi, tələbə dostlarını dəvət etmək istərdim.

-Nastenka, çox şadam ki, dostlarınla ad gününü keçirmək istəyirsən! Ürəyin necə isteyir, elə də olsun, düşündüyün kimi et. Nə lazımdır, edəcəyik. Hər şey ən yüksək səviyyədə olacaqdır.

Alınacağı lazımlı olan ərzaqlardan ibarət bir siyahı hazırladı, Viktorla birləikdə çıxdılar səhərə. Hər şey alındı. Səhər durantək hazırlaşmağa başladı. Günortadan sonra Viktorun bacısı da geldi, Nastya ilə verdilər əl-ələ.

-8-9 nəfər qonağımız olacaq, bir də ki, biz üçümüz. Yəqin ki, böyük otaqda toplanmaq məcburiyyətində olacaqıq, - Viktorun otağına işarə ilə dedi. - Bir belə adam mətbəxə, ya da, mənim otağıma yerləşməzlər.

-Təbii ki, 2x3 m olan otaq qonaq qəbul etmək üçün uyğun deyil. Ona görə də, böyük otaq var. Əgər, orada da darisqallıq olarsa, mən özüm də bir az sizinlə oturandan sonra aşağıya - öz evimə düşərəm ki, qonaqlar üçün daha çox yer olsun. Hətta, Viktor da mənimlə düşüb gedə bilər! - bacısı dedi.

Nastya təmizlədiyi kartofu bir kənarə qoşdu, ona tərəf döndü, uzun müddət baxdı, görünür, nəsə demək üçün sözləri seçirdi. Axır dedi:

-Belə sözləri deməyin, xahiş edirəm! Mənim kənarənə gələn qonaqlara bir elə də ehtiyacım yoxdur. Əgər siz belə etsəniz, sadəcə bütün qonaqları yola salacağam həmin an! Çıxıb getsinlər, şənliyi keçirməyəcəyəm. Ya da ki, ...qonaqları tərk edib mən də sizinlə gedəcəyəm!

Nastyanın son sözlərindən sonra hamı birləikdə güldü. Keçdilər zarafata...

VIII

Artıq günəş zeniti ötmüşdü, vaxt axşam üstünə yاخınlaşırırdı. Nəhayət, bütün qonaqlar gəldilər. Nastyanın tələbə yoldaşları, 8 nəfər qız və oğlan. Məclisin abi-havası çox xoş idi. Sanki bir böyük ailə idilər, yığılmışdılar bayram şənliyinə. Bugünkü ad günü Nastyanın həyatında ən əyləncəli, ən şad bir gün idi. Hər şeyə sevinirdi uşaqq sadəliyi ilə. Üz-gözündən fərəh yağırdı.

Bayram tədricən sürət yığırıldı. Qonaqlar səbəbkərin

ünvanına çox isti, xoş sözlər deyir, səmimi arzularını bildirirdilər.

Nastya maqnitofonu işə saldı, vals çaldı. Viktor tərəf yaxınlaşdı, bilirdi: Viktor, valsı çox məharətlə rəqs edir. Nastya hələ kiçik ikən, Viktor ona vals rəqsini etməyi öyrədirdi. Viktor başa düşərək, ayağa qalxdı. Qarşı-qarşıya dayandılar. Viktor sol əli ilə Nastyanın sağ əlini götürdü əlinə. Rəqs etməyə başladılar. Hami onlara baxırdı, hərəkətləri zərif idi. Deyəsən, yerə dəyməyirdi onların ayaqları, hər ikisi də havada incəliklə sürüyürdülər.

Nastyanın burada olan iki yaxın rəfiqələri öz aralarında piçıldıqları: "Onlar dünyanın ən gözəl cütüdür-lər!" - dedi birisi. İkinci qız əlavə etdi: "Və ən xoşbəxt insanlardırlar! Çox təessüf ki, bizim onları indi təbrik edə bilməyimizə icazə yoxdur!"

Bu bayramın, bu şənliyin əsl səbəbi buraya yiğilənlər arasında Nastyanın özünü hesab etməsək, daha üç nəfər bilirdi. Bu iki rəfiqə, bir də, Viktorla qonşu oturmuş, enli kürek, sarışın oğlan, qızlardan birinin nişanlısı. Nastya sırrını onlara etibar etmişdi...

Bayram davam edirdi. Ömrü boyu heç vaxt bir oturmaqla bir stekandan çox içki içməyən Viktor bu gün bu qaydanı pozmuşdu. Bu işdə masa arxasındaki qonşular ona "kömək" etdilər. Axır, Viktor başa düşdü ki, dayanmağın vaxtı çatıb, artıq sərxaşlaşıb. Qalxdı ayağa, içməyi qurtarmaq, stolun arxasından çıxmak lazımdı. Nastya göz altı onu seyr edirdi. Onunla birgə ayağa qalxdı, əlindən tutaraq, kiçik otağa apardı və yatağına uzadı. Qonaqların yanına qayıtdı. Bir azdan məclis başa çatdı, qonaqlar vidalaşaraq, getdilər...

Üçüncü hissə

I

Kim sevilmək istəmir? Hamımız istəyirik ki, bizə, bizim istəyimizə hörmətlə yanaşınlar, başa düşsünlər bizi. Bəzən ürəkdən gələn bu istək, bu arzu şüürümüzün əksinə də ola bilər. Axi, ürəyə əmr etmək olmur! Olur ki, hansısa bizə xoş olmayan həyat şəraiti bizi üstələyir, əl-qolumuzu bağlayır.

Bu şəraitin yaratdığı sixıntılar elə həddə çatır ki, biz ayılırıq. Bəzi şərtlərin ağırlığı altında olduğumuzu da birdən başa düşürük, nə qədər bizə doğma ola biləcək hansısa qəlbin istiliyindən, məhəbbətinindən məhrum olduğumuzu anlayırıq. Bəzənsə, ayılmağımız onda baş verir ki, bu istilik, bu məhəbbət bizi çoxdan tutub qolları arasında, bizsə, sadəcə görməmişik. Bu sevgi çağırışına cavab verməyin, layiq olduğu diqqəti göstərməyin vaxtı çoxdan yetibmiş. Bax, onda tam oyanırıq, az qala, özümüzü başqa bir dünyada tapırıq. Və... gerçək yaşamağa başlayırıq. Sevgimizin yerli-yersiz, haqqlı, ya-

haqqsız olduğunu düşünmədən.

Axi, məhəbbət onsuz da kordur! Qarşıda nələr var! Hansısa qanunlar, yazılanlar və yazılmamış qanunlar. Nə olsun... Və bu andan başlayırıq əsil ömrə yaşamağa! Düşüncə, ağıl istirahət edir, xoşbəxt bir ürək sevgi okeanına baş vurur.

Nə yaş, nə yer-məkan, nə də, "qayda-adət" adlanan və insanların özləri yaradıqları sərhədlər sevgi üçün bir maneə deyil. Və çox vaxt yalnız Sevginin özü bu hərəkətlərinə, atlığı addımlarına haqq qazandırı bilir.

II

Viktorun ilk hiss etdiyi yumşaq və xoş ətir oldu. Gözlərini açdı, qucağında, sinəsinə sıxlaraq çılpaq bir qadın şirin yuxu içinde idи. Viktor gözləmədiyi və başa düşə bilmədiyi bu səhnədən təccübələr içərisində dik-sindi və bununla da sinəsində şirin-şirin yatan gözəli oyatdı.

-Sabahın xeyir, Viktor, əzizim, sevgilim! - deyərək Nastya Viktorun sinəsinə daha bərk qısıldı.

-Nastenka! ..Mən nece belə... axı, sən niyə..? - Viktor qırıq-qırıq səslə nəsə demək istədi. Arada sükut yarandı.

Nəhayət, Nastya danışdı:

-Biz səninlə razılaşdırıldığımız şərtləri yerinə yetirdik! 4 il əvvəl sən demişdin: "Nastenka, 18 yaşın tamam olacaq, sən yetkin, müstəqil olacaqsan, o zaman qərar verəcəksən! Hansı qərarı verəcəksən, hansı yolu seçəcəksən, demək, elə də olacaqdır!" Mənimsə dünən 18 yaşım tamam oldu. Və, əzizim, məni sevdiyini bildiyim üçün bunu etdim! Bundan sonra sən və mən ər və arvadıq! Həyat yolumuz birdir! - Nastya bir müddət dəyandı.

Viktorun daxilində iki fərqli qüvvələr vuruşurdu. Barrikadanın bir tərəfində yazılmamış qanunlar, adət və ənənələr, maneələr, digər tərəfində isə gözəl, sözünün üstündə durmağı bacaran, doğrucul və qətiyyətli Nastya, onların qarşılıqlı sevgiləri dayanmışdı. Gücü qarşısında heç bir maneə tanımış istəməyən təmiz, gözəl bir sevgi idi bu sevgi.

Nastya davam etdi:

-Mən səni sevirəm, on ildən çoxdur bu sevgini yaşayıram. Ürəyim, həyatım bu sevginin içindədir. Bunu yaxşı bilirsən! Mən səni sevdiyimi heç vaxt heç kimdən gizlətməmişəm! Həyatimdə sevdiyim ikinci kişi sən-sən. Birincisi, mənim atam, mənim yaraşlılı, mehriban, sevimli atam! İkinci dəfə sevdiyim insanım isə sənsən Viktor, mənim mehriban Viktorum, gözəl, ağıllı Viktorum! - Ara verdi yenə danışığına.

-Viktor! Mən səni nə doğma, nə də ögey ata kimi sevməmişəm. Bir qadın öz idealını, öz kişisini necə sevə bilərsə, mən də səni elə sevirəm! Sən özün deyirsin

ki, mən gözələm, zərifəm, ağılliyam, pis əməllər mənim adımda yoxdur. Özümü verirəm sənin ixtiyarına: ürəyim-ruhum, bədənim, gələcəyim, sənin ixtiyarındadır. Al məni və apar arxanca. Hara desən, hara aparsan - oraya da gedəcəm.

Yatağında yorğanın bir ucunu üstünə ataraq dikəlib oturdu və davam etdi:

-İndi səndən qəbul edəcəyin qərarı gözləyirəm! De-yərsən: "Düz etməmisən! Çix get!" - mən o dəqiqə çıxıb gedəcəm! Bir daha heç vaxt və heç bir yerdə mənim haqqımda eşitməyəcəksən, görməyəcəksən məni. Başqa qərarın olacaq, "Qal!" deyəcəksən, mən qalacağam. Və mənə evləndiyin üçün heç vaxt, eşit, heç vaxt peşiman olmayıacaqsan! Yenə deyirəm, heç vaxt, neçə ki, yaşayıram bu həyatda, neçə ki, ürəyim çırpılır sinəmdə, seçiminə görə peşiman olmağına, heyfislənməyinə səbəb olacaq bir hərəkət olmayıcaq mən tərəfdən. Mən dedim sözümü. İndi qərar sənindir!

Nastya susdu. Dəqiqələr keçdi, Viktor qalxıb, onuna yanaşı oturdu, qollarını açaraq, Nastyanı çıyıləndən qucaqladı və dedi:

-Nastenka! Artıq özümə müqavimət göstərməyə mənim gücüm yoxdur! Artıq səni sevməyimi qadağan edə bilmərəm özüm özümə! Sevimli gözəlim mənim! Mənim Natenkam, bu gün mənim ikinci doğum günümdür! Səninlə yaşayıram, səninlə nəfəs alıram! Mən dünyanın ən xoşbəxt insaniyam!

Nastya onun sinəsinə sixildi, ağladı. Həmişə olduğu kimi sakitcə ağlayırdı, göz yaşları səssizcə axırdı. Ancaq bu göz yaşları sevincin və xoşbəxtliyin göz yaşları idi, böyük Məhəbbətin, gələcək xoş günlərin müjdələri idi bu göz yaşları.

III

...Bazar günü idi, Nastya oxumurdu. Viktorun da bu gün istirahət günü idi. Günortadan keçmişdi. Nastya divanda oturmuşdu. Viktor onun qarşısında dizi üstə duraraq, başını sevimlisinin dizləri üstə qoymuşdu. Nastyanın incə barmaqları onun başını sığallayırdı, saçlarına barmaqları ilə daraq vururdu.

Viktor ilə Nastya arasında unikal bir münasibət formalaşmışdı. Bu münasibət qarşılıqlı hörmət, ehtiras, anlayış və gözəl sevgi qarışığından formalaşmış, misilsiz gücü və gözəlliyi olan bir varlığa çevrilmişdi. Bu ecəzar varlıq onları tək cismən deyil, həm də mənəvi olaraq elə birləşdirmişdi ki, bu iki nəfərin vücudunda sanki yeganə ruhun sahiblik etdiyini düşünmək olardı.

Viktor üçün Nastyanın hər addımı, danışıği, istənilən formada təması sözlə izah oluna bilməyən bir xoşbəxtlik idi.

Nastyanın Viktora yönəlmış baxışlarında isə ərinə - sevimli insanına qarşı sonsuz hörmət, məhəbbət və ye-

nilməz qürur sahiblik edirdi.

Nastya indi ərinə son günlərdə universitetdəki müəllimlərin birinin köməyi ilə qəyyumluq orqanlarında özünün sənədləri ilə bağlı hüquqi problemləri necə yoluna qoyduqları barədə danışırı. Əlbətdə, "get-gəl" çox oldu, amma indi hər şey qaydasındadır, bütün sualar həll olunub.

Viktor ayağa qalxdı və onunla yanışı oturdu.

-Nastenka, indi evliliyimizi qanuniləşdirməliyik. Ondan sonra isə, toy olmasa da, bir bayram ziyafəti təşkil etmək lazımdır!

-Bəli, mənim əzizim! Çox yaxşı, dediklərini etmək lazımdır. Bilirsən, Viktor, nə düşünürəm? Yadındadırı, bir dəfə sən bizim 1.5-lıq mənzilimizin daha geniş mənzilə dəyişə bilməyimizi arzuladığın barədə söyləmişdin. "Dəyişdirə biləsəydik, pis olmazdı!" demişdin?

-Bəli, xatırlayıram. Geniş iki otaqlı mənzilə dəyişsəydiq rahat yaşayardıq.

-Bax, sənin bu sözlərini nəzərə alaraq, mən çox məraqlandım və uyğun bir variant tapdım. Bir nənənin gözəl mənzili var. Ev təzədir, mənzil ayrı-ayrı girişi olan ikiotaqlıdır. Mətbəx böyükdür. Yeri də çox uyğun rəyondadır. Əlavə ödəmək üçün pulumuz var. Mən bir az yiğmişəm, sən də əlavə edəcəksən.

Mənzil mübadiləsi ilə bağlı işin gedişi Viktorun xəşuna gəldi. Nə olursa olsun, Viktorla Nastya özlərini necə aparsalar da hərdən onların qulaqlarına qonşuların arasında olan dedi-qodu və qınaqlar gəlib çatırdı. Bir neçə dəfə özü eşitmışdı. Bu barədə Nastaya heç nə demədi. Ancaq bilmirdi ki, Nastya məhz bu qonşuların dedi-qodularından Viktoru uzaq tutmaq xatirinə mənzillərini dəyişdirmək istəyir. Nastya özü heç vaxt heç kimdən heç nə gizlətməmişdi, Viktorun qohumu olmadığını və onu sevdiyini söyləməkdən heç vaxt çəkinməmişdi. Universitetdə, birinci kursdan etibarən bütün dostları biliirdi: Viktoru sevir və 18 yaşı tamam olan kimi onlar evlənəcəklər. Binanın həyətində isə insanlar fərqlidir, hərənin bir cür münasibəti var, söz-söhbətlər də müxtəlif olur. Viktoru bu dedi-qodulardan uzaq tutmaq daha yaxşı olardı.

Elə həmin gün həmin evin sahibəsi qoca qarının yanına getdilər. Bir daha, diqqətlə o mənzilə baxdilar, nənəni gətirərək oz mənzillərini göstərdilər. Qarı ilə əlavə ödəniş barədə razılaşdırılar.

İki həftə sonra Viktor və Nastya, artıq yeni mənzildə yaşamağa başlamışdır. Köcdükleri gündən bir həftə sonra bir toy şənliyi təşkil etdilər. Viktorun dostları, Nastyanın tələbə yoldaşları və dostları dəvət edilmişdi. Qonaqlarla üzbüüz, masanın başında iki xoşbəxt insan, iki sevimlilər oturmuşdular. İllərlə bu xoşbəxt saatı səbrlə gözləyə bilən gözəl Nastya və onun bəxtəvər Viktoru...

Epiloq

I

Artıq iyirmi birinci əsrdir. Doğuluğumuz, yaşayaraq sevdiyimiz, bizi böyük bir ölkə daha yoxdur. Və indi dəyərlər də fərqlidir...

...Telefonun zəngi çalındı. Krasnoyarskdan vaxtilə bir yerdə işlədiyim köhnə bir dostum var idi, o idı zəng edən. Salamlaşış hal-əhval tutduq.

-Bizim Qocanı, Viktoru xatırlayırsanmı? - soruşdu dostum.

-Əlbətdə xatırlayıram!

-Dünyasını dəyişib, sabah onu dəfn edəcəyik.

-Səhər orada olacağam! - cavabını verdim.

Yaşadığım şəhər Krasnoyarskdan 170 km aralıda yerləşir.

Səhər doqquda orada idim. Xeyli vaxt vardi ki, görüşməsək də, hələ də öz gözəlliyini itirməyən Nastya məni uzaqdan tanıdı. Mənə tərəf addımladı. Göz yaşları axırdı.

-Mənim Viktorum getdi! Yoxdu daha sizin Qocanız. - dedi Nastya.

Viktoru son mənzilə yola saldıq. Nastya ağlayırdı. Həmişə olduğu kimi sakitcə, səssizcə ağlayırdı.

II

...Ölüm gününün qırxicı günü idi. Yadetmə mərasimi keçirilirdi. Nastya özü axtardı, anim üçün bina tapdı. Hər şeyin, yeməyin, qulluq edilməyin lazımı qaydada olmasına özü nəzarət edirdi. Xatırə məclisi başa yetəndən sonra, oğlunu da götürərək, onun avtomobilində son dəfə qəbiristanlığa baş çəkdi. Viktorla uzun-uzadı danışdı. Nəsə söylədi, nəsə soruşdu...

Qayıdarkən yolda oğluna dedi:

-Gecə atan gəlmışdı. Nəsə, qəmli idi. Məndən, ondan ötəri darixırammı, sual etdi. Cavab verdim ki, "Darixıram!" Sonra Viktor məni qucaqladı, öpdü və səssizcə döndü, getdi.

-Olur, ana, - oğlu ona cavab verdi.

-Xeyr, oğlum! Yəqin onun yanına getməliyəm. Bəlkə də bu gecə!

-Qurtar, ana! Ağlına nə gəldi, danışma! - hırslı dilləndi oğlu və birdən susdu, keçmiş xatırladı!

Yaddaşının dərinliklərində haradasa, nə vaxtsa atasının yarı zarafat, yarı ciddi dediyi sözləri xatırladı. "Anan məndən cəmi 40 gün çox yaşayacaq. Qaraçı qızı təyin edib bizə bu işi..."

-Belə də cəfəngiyat olar? - ucadan dilləndi.

Evə gəldilər. Hər şeydən danışdilar, keçmiş xatırladılar. Bir saat yarım sonra Nastya oğluna məsləhət gördü:

-Get, oğlum, evinə, dincəlmək istəyirəm. Və bir az işim var.

-Bəlkə gecə qalam səninlə?

-Yox, bala. Evinə get.

Oğlu ayaqqabını geyərək astanada dayandı. Ayrılmaq istəyəndə Nastya onu dayandırdı. Qalxıb yaxınlaşdı, bərk-bərk qucaqladı. Bağıra sixib onu öpdü. Nastyanın gözlərində yaş var idi.

-Sənə nə olub, ana? Sən məni çox qorxudursan! Eti raz etmə, qoy, bu gecəni mən qalıb səninlə!

-Yox, yox! Get, uğurlar sənə, bala!

Oğlunu yola salıb, qapını bağladı. Evə nəzər saldı. Həmişə səliqə-səhman hökm sürən mənzilə yenidən əl gəzdirmək fikrinə düşdü. Sildi, süpürdü, güllərini suladı. Artıq gecə idi. Yerinə uzandı. Sonra nəsə düşünüb, ayağa durdu. Viktorun zalda asılmış ən böyük şəklini yerində çıxardı. Gelib yerinə uzandı. Viktorun şəklini qoydu sinəsi üstünə. Şəkilə baxdı, çox danışdı şəkillə.

Birdən uzaq və unudulmuş bir hadisəni xatırladı.

...Məktəbdən gələndə həyətdə yixilmişdi. Aldığı zərbə ciddi idi, dizinin dərisi sıyrılmış, zolaq-zolaq olmuş yara yerindən qan sızıldı. Ağrıdan az qala nəfəsi kəsiləcəkdi. Onun yixildığını görən, həyətdə oturan qoca qadınların səs-küyü Viktora çatmışdı. Qaçaraq düşdü həyətə, "Nastenka, şirin ürək parçam mənim, necə oldu belə.." deyərək, onu qucağına aldı. Pilləkənləri bir anda keçərək mənzilə girdi. Onda Nastya ağrılar içində necə sevinmişdi! Ürəyində arzular etmişdi həmin vaxt: "Kaş, tez-tez yixilaydım. Mənim Viktorum məcbur olub, məni qucağında evə qaldıraydı. Dizimin də qanı kəsməyəydi. Viktor tez-tez sarıq çəkəydi dizimə..."

Xatırələr, əziz və mehriban insanla keçən həyatı, uşaqlıq evindən bu günəcən keçdiyi yol bir kinoya çevrildi. Keçdi gözləri önündən. Yanında Viktorun yenidən varlığıni hiss etdi. Məgər, xoşbəxtlik bu deyildimi? Gözlərini açmadan ucadan dilləndi:

-Viktor, eşdirsen məni, mənim əzizim! Məni sən xoşbəxt etdin, mənim Viktorum! Mən bəxtəvərəm!..

...Səhər, saat səkkizdə oğlu işə gedərkən yol üstü döñüb, anasına baş çəkmək qərarına gəldi. Qalxıb qapını döydü, çox çağırıcı, heç kim cavab vermədi. Tez həyətə düşdü, maşına tərəf qaçıdı, ehtiyat açarlar var idi maşında. Açıcları götürüb ikinci mərtəbəyə qalxdı. Qapını açıb qışkırdı:

-Ana!

Sükut hökm süründü. Yalnız, dəhlizdə divardan asılmış böyük saatın astadan gələn taqqıltısı pozurdu bu dərin sükütu. Oğlu yataq otağının qapısını açıb girdi. Nastya çarpayıda uzanmışdı. Bir tərəfində böyük bir ikona (mələk şəkili), digər tərəfində isə Viktorun böyük, gülümşəyen şəkili qoyulmuşdu. Nastya yuxuya getmişdi. Anasının bu dəfə əbədi yuxuya getdiyini o dəqiqə başa düşdü. Nastyanın gözəl üzündə təbəssüm var idi. Viktorla görüsdüyü üçün xoşbəxt olduğunu göstərən yumşaq bir təbəssüm...

İSMAYIL MƏRCANLI İMANZADƏ

Cəbrayıl rayonunun Böyük Mərcanlı kəndində doğulub. 1993-cü ilin noyabr ayından müvəqqəti olaraq Mingəçevir şəhərində məskunlaşır. 1999-cu ilin oktyabr ayından Azərbaycan Yazıçılar Birliyi Mingəşevir bölməsinin sədri, "Bənövşə" ədəbi dərgisinin təsisçisi və baş redaktorudur. 1980-ci ildən indiyə kimi otuza yaxın kitabı nəşr olunub. Orta məktəb dərsliklərində və məktəbəqədər tərbiyə müəssisələri üçün nəzərdə tutulan toplularda, uşaqlar ədəbiyyatı antologiyasında balacalar üçün yazdığı xeyli sayıda şeiri işlə üzü görüb. Qurxa yaxın şeirinə tanılmış bəstəkarlar tərəfindən mahnilər bəstələnib. 2008-ci ildə Prezident təqaüdüñə layiq görülləb.

PEYĞƏMBƏR ƏFƏNDİMİZ

Yeri-göyü nəqş edən Tanrıımıza həmd olsun,
Səni bizə bəxş edən Tanrıımıza həmd olsun!
Dirilik çeşməsidir köksün, Ya Rəsulallah,
Müqəddəsdir, əzizdir ismin, Ya Rəsulallah!

La İlahə İlləllah, Məhəmməd Rəsulallah,
Saf eşqinlə nur saçır kainat, Rəsulallah!
Salamlar olsun Sənə, Peyğəmbər Əfəndimiz,
Sevgisi çiçək kimi təzə-tər Əfəndimiz!

Salamlar olsun Sənə, məramın nə gözəldir,
Kəbən, Məkkən, Mədinən - kəlamın nə gözəldir!
Hamımız pay umuruq Sənin mərhəmətindən,
Qəlbimiz vəcdə gəlir ülvi məhəbbətindən!

13. 06.2013

BELƏCƏ YAŞADIM...

Gəzdim kəlmə-kəlmə səsdə-soraqda,
Hər sözün şəklini çəkdir varaqda.
Çəkilib durmadım heç vaxt qıraqda -
Təkcə öz yükümü daşmadım haa!

Ömür nə əzəlmiş, nə də ki, axır,
Adamı ya səhvi, ya suçu yixır.
Bildim ki, tapdanın yerdən qan çıxır,
Heç kimin üzünü qasımadım haa!

Öz ağlım, öz əlim, öz başım oldu,
Halalıq ən yaxın sirdəşim oldu.
Hərdən əyrilərlə savaşım oldu -
Düzləri büdrədib aşmadım haa!

Dosta qucaq açdım, yad oldum yada,
Uymadım ərəmik şöhrətə, ada.
Allah şahiddir ki, mən bu dünyada -
Heç zaman özümçün yaşamadım haa!

30.01.2021

ANA VƏTƏN SƏNİNDİR

*Ulu Tanrıdan cəmi şəhidlərimizə
qəni-qəni rəhmət diləyirəm!*

Şəhidim, əhsən sənə,
Vətənə bəxş etdiyin
Zəfərin nə gözəlmış!
Yurd amalınlə birgə
Şəhid ucalığından
Tanrıının dərgahına
Səfərin nə gözəlmış!

Könlümüzü oxşadı
Yenilməz hünərindən
Soraq verən hər anın.
Gəzdi dildə, ağızda
Torpağın sinəsinə
Al qanınlə yazdığını
Qəhrəmanlıq dastanın...

Bu müqəddəs savaşda
Düşmən bağıri çatlaşan
Cəsarətinə alqış!
Nəsillərə nümunə -

Ülvi Vətən eşqinə,
Saf niyyətinə alqış!

Şəhidim, ölümünlə
Dönüb ölümsüz oldun,
Qazandığın bu halal
Şöhrət, ad-san sənindir!
Haqqın var zaman-zaman
Əbədi yaşamağa,
İndi hamidan qabaq
Uğrunda can verdiyin
Qarabağ, Ana Vətən -
Azərbaycan sənindir!

09.12.2020

DÜNYADI DA...

Dünya bir köhnə fırıfırı,
Həyat qarışiq yuxudur.
Heç kimdən yan keçmir ölüm,
Hamını bir-bir "oxudur".

Biri girləyir başını,
Öləndə qızında ölürlər.
Adam var, artıb-törəmir,
Çiçəyi burnunda ölürlər.

Kimisi söykənib vara,
Dünyadan "beşəlli" tutur.
Kasıbin qolundan ancaq
Quruca "təsəlli" tutur.

Dəyişir eşqin "avazı",
Sevgi "gül açır" daldada.
İllər başımızı qatıb
Keçir, aldada-alda...

Qalxırıq ömrün yoxuşun,
Əldən-ayaqdan qan çıxır.
Bəxtin üzü dönən kimi
Sivişib ortadan çıxır.

Əcəl fərq qoymur heç kimə,
İtir hər şeyin dadı da.
Gedənin dalınca baxıb,
Deyirik, ehh, dünyadı daa...

26.03. 2019

**DÜNYA BİR OVUC
BOYDADIR**

Gül nəmərdi, çiçək şabaş
Göz dağıdır quruya yaşı.
Yamaca sancılan sal daş,
Qayanın "qılçı" boydadır.

Yal-yamacda çəmən xalı,
Meh sübhün qanadı-qolu.
Payızın dumanlı yolu,
Bir durna köçü boydadır.

Xeyir ilə şər qarışiq,
Dağların "alnı" qırışiq.
Xülmətdə közərən işiq,
İynənin ucu boydadır.

Bağlancaq ömrün kitabı,
Verməlisən son hesabı.
Sorğu-sual, gor əzabı,
Hər kəsin suçu boydadır.

Anlar minib çapır atın,
Öz hökmü var hər saatın.
Dünya sonsuz kainatın
Ovcunun içi boydadır.

18.09.2020

**QOV MƏNİ,
ÇIXIB GEDİM**

Gözlərindən qəlbini
Yoxsa "gediş-gelişim",
Qov məni çıxıb gedim,
Daha sənlə nə işim?

Baxışların qapıteğ
Bağlı qalib üzümə.
Yalandan təsəllimi
Verim özüm-özümə.

Dilində sözmü qaldı,
Dinib nə deyəsəsən?
Bəlkə mən kirəciyəm,
Sənsə ev yiyesisən?

01.07.2020

NECƏ DEYİM

Mənmi suçlu, sənmi haqlı,
Bu sual bir az maraqlı.
Hardaydın sevgi soraqlı
Evimiz tikilən vaxtı?

Nəyin əskik idi, nəyin
Sızladımı heç ürəyin?
Qeyb oldun gülün-ciçəyin
Yazağzı əkilən vaxtı.

Rəngi solanda üzümün,
Qar yağıdı üstə izimin.
Gəlib çıxmadın, gözümüzün
Yollara dikilən vaxtı...

Dilimdən düşmədi adın,
Nəyə gərəkmiş inadın?
Sütunum-tağım olmadın,
Belimin bükülən vaxtı.

Sən idin arzum-dileyim,
Dilimdən düşmür gileyim.
Bilmirəm sənə nə deyim,
Dişimin tökülen vaxtı...

İtən səsim-ünüm idi,
Dərd "uzunum-enim" idi.
Mənim ölən günüm idi,
Sən qeybə çəkilən vaxtı...

**BAŞINI DİK TUT,
VƏTƏN**

Dikəlt uca qəddini,
Başını dik tut, Vətən!
Bu ələmi, bu dərdi
Demirəm unut, Vətən!
Bilirəm, zaman-zaman
Ürəyində sizlayan
Yaraların dərindi.

Azadlıq amalına,
Sığındıqca dil açan,
"Şəhidlər Xiyabani"
Qibləndi - and yerindi!

Sil gözünün yaşını,
Dikəlt qəddini yenə!
Al çiçəklər bəzəsin,
Hər an rəddini yenə!
Başını dik tutmağa,
Haqqın var sənin, Vətən!
Bu qeyrət savaşında,
Bu millət savaşında,
Şəhid ucalığına
Qoy, dönsün qəmin,
Vətən!

Al günəşli sabahlar
Olsun həmdəmin,
Vətən!!!

19.09.2020

ÖYRƏN

Həyatda büdrəsən hardasa hərdən,
Çalış öz gücünə qalxasan yerdən.
Dolaşiq salarsan hesabı birdən,
Əvvəl barmağını saymağı öyrən.

Xoş sözün baldan da şirindir tamı,
Çalış hər işini xoşlasın hamı.
Nə var uçurmaşa divarı-damı,
Daşı-daş üstünə qoymağın öyrən.

Haqqım yox deyəm ki, sən yada oxşa,
Tufana oxşasan, dəryada oxşa.
Şirinə can atan Fərhada oxşa,
Dağların köksünü oymağı öyrən.

Gəc baxma heç vədə haqqın yoluna,
Büdrəyən görəndə acı halına.
Çevrilmə tamahın-nəfsin quluna,
Halal qazancınla doymağı öyrən.

Keçilməz deyildir sədd də, barı da,
Bil ki, əl çirkidir dünya vari da.
Bir gün yorulsan da qalma yarida,
Yolun damarını qırmağı öyrən.

Uzaq dur, yolunu kəsən "kötük"dən,
Dərdlə üz-üzədir, çəkinmə təkdən.
Özünə arxalan, tutma ətəkdən,
Yıxılsan, ayağa durmağı öyrən.

QƏDİMƏM, KÖHNƏYƏM...

Tək birçə üzüm var, bir sir-sifetim,
Təzə deyiləm haa... köhnəyəm, lələ!
Sunbüл ətirlidir arzum-niyyətim,
Halal söz dolusu təknəyəm, lələ!

Ağlımı-huşumu girləyir başım,
Yel kimi hər səmtə əsən deyiləm.
Təkcə bəxtimlədir cəngim-savaşım,
Heç kimin yolunu kəsən deyiləm.

Buludtək dolmuşam bəzən bir anda,
Qəfildən alışib sönməyim də var.
Bir nadan rəddimi tapdalayanda,
Sıyrılan qılınca dönməyim də var.

Kimsə dolaşanda ayaqlarımı,
Demirəm zülmətdə batıb getmişəm.
Qanmazla dilləşmək gəlib arıma,
Səbrimlə başımı qatıb getmişəm.

Yoxdur çörəyimin duzu əzəldən,
Heç kimi nə qovub, nə daşlamışam.
Nə vaxtsa üzümə ağ olanı mən,
Allah xatırınə bağışlamışam.

Kövrək ürəyimə yatmaz hər yetən,
Elə bilməyin ki, dili acıyan.
Bir qərib məkanda təzədən bitən,
Sinəsi yaralı bar ağaciyam...

Yurdum viran qalıb... sizlaysır dilim,
Nə fərli komam var, nə dəyəm, lələ!
Haqdan üzülməyib yaxşı ki əlim,
Suları dumdurù dəhnəyəm, lələ!

19.09.2020

BİLMİRƏM NƏ DEYİM ...

Qəribə taleyim var imiş demə,
Etdiyim yaxşılıq tez yaddan çıxır.
Deyən yox, mən boyda "ağıldan kəmə",
Niyə hər kəlməndən axı, qan çıxır?

Elə əzəl gündən halal sözdəyəm,
Dilini tapmışam lalın, korun da.
Paxırım yoxdu haa... örtüb gizləyəm,
Tarpına dözmüşəm bir nankorun da.

Neyləyim, yamanlıq gəlmir əlimdən,
Niyə çevrilim ki qarğış yerinə?
Hər vaxt qismətimə sığınmışam mən,
Min şükür Allahın verdiklərinə...

Boymandan uzundur dilim-dilçəyim,
Yaxşıya sirdəşəm, yamana yadam.
Üzümün nurudur saçım-birçəyim,
Qəlbimi "oxuya" bilməz hər adam.

Yurd həsrətim ki var... bir közərən şam,
Gözümle görmüşəm çoxu, azı da.
Layiq olmasa da, bağışlamışam,
Yaxşılıq bilməyən anlamazı da...

Kiminsə könlünə niyə dəyim ki,
Boylanın deyiləm hər gələn səsə.
Allah rəhm eləsin, taa... nə deyim ki,
Haqqımı-sayımı tapdayan kəsə...

03.07.2020

ŞAİRLƏR

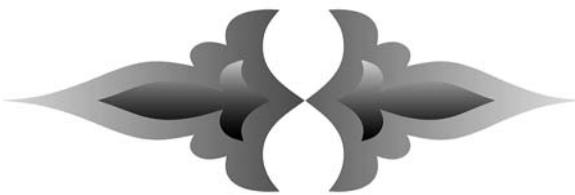
Mələk kimi göydən enib gəliblər,
İlham "köhlənini" minib gəliblər.
Haqqın işığına dönüb gəliblər,
Nur timsallı, yel qanadlı şairlər.

Kimisi vəsf edib şahlar tacını,
Kimisi daşıyb ağrı-acını.
Gedib qucaqlayıb dar ağacını,
Bir az çılgın, bir az odlu şairlər.

Nə ilahi varlıqdılar, nə bəndə
Nə şəhərə sığınıblar, nə kəndə.
Gözəlləri tez salıblar kəməndə,
Şərbət kimi "şirin-dadlı" şairlər.

Əzəl gündən "qiblələri" mey-məzə,
Bəziləri hazırlavab-baməzə.
Sənət meydanında çıxıblar üzə,
Gah piyada, gah da "ath" şairlər.

Neçə sözə-kəlməyə dad veriblər,
Hər çiçəyə, hər gülə ad veriblər.
Qəlbə işiq, eşqə qanad veriblər,
Qaynar təbli, istedadlı şairlər...

VAQİF OSMANOV

DÜNƏN, BU GÜN VƏ GƏLƏCƏK

(esse)

Ayaz İmranogluna

Mən bu günəm. Arzularımla, düşüncələrimlə, qayğılarımla baş-başayam. Tez-tez də böyük qardaşımı - Dünənə boylanıram. Böyük qardaşımın öyrətdiklərini unutmamaq üçün...

Bir neçə saniyə əvvəl böyük qardaşım Dünən ömrünü mənə bağışlayıb dünyasını dəyişəndə bir xahiş etdi:

-Məni unutma. Məni unutsan, səni də unudacaqlar...

Fikirlər burulğanında çabalayarkən yanımdan ildirim sürətiylə kimsə keçib getdi. Qarşısını kəssəm də, əlimdən çıxdı. Heç olmasa bir salam da vermədi. Nə yaman tələsirdi bu zalim? Görəsən, bu kim idi? Məraq mənə dinclik vermirdi...

Onun arxasında var gücümüzə qaçmağa başladım. Artıq nəfəsim təngiyirdi. O isə məşhur sprinter kimi qaçmaqdaydı. Arxaya da baxmadan finiş xəttinə tələsən idmançı kimi...

Böyük qardaşım Dünən də mən gələndə mənə çata bilmirdi...

-Ay qardaş, hara qaçırsan, gəl məndən zamanı qəbul elə, - deyirdi.

Salamsız-kəlamsız məndən uzaqlaşana çata bilmədim. O, iri addımlarla gedib gözdən itməkdəydi. Təniş olmağa imkan da vermədi. Niyə məndən qaçırdı, hara tələsirdi?

Arxasında qışqırırdım:

-Ey, mən Bu günəm. Hələ canımda can var, vaxtin sahibiyəm, sevirəm, sevilirəm, Zaman Atanın ortancılgələyim. Mən ölməmişəm. Bir azdan kiçik qardaşım Gələcək doğulacaq, kiçik qardaşım doğulana kimi mən yaşayacağam...

Etinasız mənə baxıb yoluna davam etdi. Onun təccübündən, uzaq piçiltisindən heç nə anlamadım:

-Bu kimdir, görəsən? Lap mənə oxşayır...

Heç nə anlaya bilmirdim...

Mənsə elə hey öz ömürlüyüümü ağızında üyüdüb tökürdüm:

-Qardaşım Dünəni Tarix babanın arxivinə göndərdik. Məni görən kimi canını tapşırıdı. Niyə elə baxırsan, nə düşünürsən? Mənə qardaş qatılı kimi baxma. Zaman Atam deyir ki, bu taleyin milyon illərki oyundur. Böyük qardaş itkisi ilə ona görə razılaşıram ki, bir gün bu estafeti mən də kiməsə ötürüb, keçmişə qayıdacağam. Dünən mənə tapşırıdı ki, qardaş, mən unutma. Atamız Zamanın ulu babasının bir nəsihəti var: "Dünənlə düşmən olsan, Gələcək də səninlə bir rüşməz düşmən olacaq". Mən də bu sözləri kiçik qardaşına deyəcəm. Bu Atamızın tapşırığıdır. Zaman Atamız bizə bir-birimizə hörmət və saygıyla yanaşmağı nəsihət edib. O, deyiirdi ki, Dünən, Bu gün və Gələcək bir bütövdür. Mənalı, yaddaqlan, xoş məramlı olarsa, Ömürdür. Bir-birinizi qoruyun, gedən qardaşlarınızın arxasından gullə atmayın. Siz axar su deyilsiniz ki, dönüb arxaya baxmayınız...

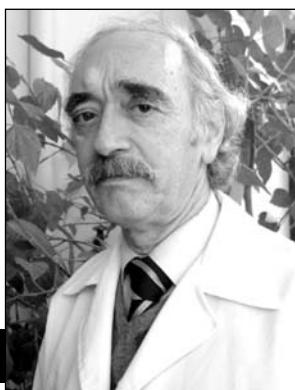
...Təngnəfəs onun arxasında çatmaq istəyəndə geriyə dönüb sözünü dedi:

-Ay qardaş, dayan, sən öz missiyanı yerinə yetirdin.

O, irəliyə getməkdəydi, Mən sə yerimdə donub qalmışdım...

...Uzaqdan bir səs məni özümə qaytardı. İri bir daş onun qarşısını kəsib yolundan saxlamışdı. Sən demə, bütün daşların ürəyi daş deyilmiş. Kövrək və həssas ürəkli daş yanından ötənə məsləhət verirdi. Daşın son sözlərini eşitdim:

-Ey Gələcək, Bu günə salam ver, keç...

Məndən danışar

*Ağaclar əkdim mən, saç ağaranda,
Böyüsə kölgəsi hərdən xatırlar,
Bir zaman ağacda bəhər olanda,
Hər dərən onunla məndən danışar.*

15.04.2020

HAFİZ ƏLİMƏRDANLI

QARABAĞIM AZAD OLDU

Yenə könlüm çalar qanad, Qarabağım azad oldu,
Yenə olar bura abad, Qarabağım azad oldu.

Dünya bilir sən mənimsən, vuran qəlbim, ürəyimsən,
Xəbər verir mənə əcdad, Qarabağım azad oldu.

Azğın düşmən əl uzadıb, qoparmağa səni candan,
Eyləmişdi tamam bərbad, Qarabağım azad oldu.

İgid ərlər, mərd oğullar, səndən ötrü candan keçdi,
Od içindən qalxdı Polad, Qarabağım azad oldu.

Xain qonşu heç bilirmi, kimlər burada yaşayıb?
Pənah xandan gəldi fəryad, Qarabağım azad oldu.

Natəvanın ruhu coşdu, intiqama o səslədi,
Oğullardan çatar imdad, Qarabağım azad oldu.

Verdi fərman baş komandan, düşmən burdan qovulsun,
Dünya bizə tutar irad, Qarabağım azad oldu.

Vaxt gələrki, burda cənnət yaradarıq, dünya görər,
Görsəm mən də, olaram şad, Qarabağım azad oldu.

Nədən dünya baş-ayaqdır, vurur nala, gah da mixa,
Hər sözündə vardır təzad, Qarabağım azad oldu.

Arxayın ol, sən, ey Hafız, bu torpaqlar bizimdir,
Tanrıdandır, catdı murad, Qarabağım azad oldu.

Tarixləri unudanlar, aldi tarixdən dərsini,
"Dəmir yumruq" verdi savad, Qarabağım azad oldu.

14.01.2021

GÖZÜN AYDIN, ŞUŞAM MƏNİM

Gözün aydın, Şuşam mənim, yetdi zaman nəhayət,
Qayıtdın axır özünə, çaldı zəfər ədalət.

Aldı səni Azərbaycan, doğma anan, qoynuna,
Yadigarsan Pənah xandan, tarixlərdən əmanət.

Keçdi candan neçə oğul, azadlığın yolunda,
Neçə şəhid qanı axdı, göstərildi şücaət.

Xain düşmən xar edildi, aldı layiqli cavab,
Şahid oldu Cıdır düzü, budur artıq həqiqət.

Topxanadan gəldi səda, əlbəyaxa döyüşdən,
Qaçdı düşmən tula kimi, hər ərəndə məharət.

Sildi qanlı göz yaşını Xanın qızı Natəvan,
Sevindi Vaqifin ruhu, hər sözündə kəramət.

Nəvvab hələ ah-uf eylər, bu xislətə deyər lənət,
Qəzəblənmiş Zakirin də ruhu edər şikayət.

Eşidildi Xanın səsi, Qarabağ şikəstəsi,
Üzeyir bəyin "Gənci" simdən ürəklərə məhəbbət.

Gördüm yenə Şuşam səni, sizildə qəlbim necə,
Gövhər məscidi dağılmış, hər daş almış xəsarət.

İsa bulağın göz yaşı qurumaq hələ bilmir,
Topxana da pərişandır, azadlıq vərdi həsrət.

Artıq getdi ağır günlər, Vətən oğlu yanındadır,
Qayıdacaq hüsnün bir vaxt, əvvəlki o təravət.

Bütün dünya şahid oldu, tək Şuşamı xərabədir?
Nələr çökmiş Qarabağım, Ağdam, Füzuli dəhşət.

Mənfur qonşumun etdiyi, heç yaraşmir insanlığa,
Heç çekirmi hamiləri, bu əməldən xəcalət.

Yenə Şuşam dirçələcək, tələb edir zaman özü,
Yenə "Segah", "Zabul", "Dəşt" ucalacaq göyə əlbət.

Açılaceq xarı bülbül, sevinər Cıdır düzü,
Qarabağın köhlən atı, göstərəcəkdir qiyamət.

Yeni yollar salınacaq, Vətən oğlu yaradacaq,
Çox keçməz ki, inşaallah, qayıdacaq, Şuşa, şöhrət.

Darıxma gəl, Hafiza sən, ulu Tanrı versə ömür,
Görəcəksən Şuşa, Ağdam, çiçəklənər olar cənnət.

30.11-03.12.2020

DÜNYA HƏSRƏTLƏR İÇİNDƏ ZİNDAN OLMASIN, YA RƏBB

Dahi Məhəmməd Füzuliyə təzmin

"Mənim tək hiç kim zarü pərişan olmasın, ya Rəbb",*
Hər günü qəm içində imtahan olmasın, ya Rəbb.

Könlüm qan olub, bəlayi eşqindən ağlar gözlərim,
Çəkdiyim əzablar nədən, pünhan olmasın, ya Rəbb.

Sevdiyin kövrdür, aldım bir zaman ərmağan səndən,
Cövrlər əlindən qəlbim peşiman olmasın, ya Rəbb.

Can fəda eylərəm hey, bir zaman vüsələ yetim,
Vüsələ çatmaqdən xali, hicran olmasın, ya Rəbb.

Vüsəl yetirər yenidən hicran, qaydadır belə,
Dünya həsrətlər içində zindan olmasın, ya Rəbb.

Meyxanə çarə qılmaz, qalar yenə qəlbədə həsrət,
Həsrətdən kükroğın, coşan ümman olmasın, ya Rəbb.

Bu dünya hərlənsin qoy, Hafiza zülmdən kənar,
Sevənlər də bu həyatda bədgüman olmasın, ya Rəbb.

* misra dahi Məhəmməd Füzulinindir

12-14.11.2020

ÜRƏYİM ÖZGƏ VAR İSTƏMƏZ

Bir eşq ki, ilahi vermiş, qəlbim özgə var istəməz,
Verilən fərman bəsimdir, başqa bir qərar istəməz.

Bilsəm hərgah həyat eşqdir, hər günümə sevinərəm,
Ondan kənar bir gün keçsə, ürəyim aşkar istəməz.

Ürəyimdə eşq yanmasa, günlər ötüb hədər gedər,
Qəlbim yanmaqla yaratsa, bir miqdər istəməz.

Eşqsız keçən ömür heçdir, demişdir dahlər bunu,
Sevda ilə məslək candır, artıq bir gün intizar istəməz.

Gəl ey dildar, özgə dilbər qəlbimdə yer ala bilməz,
Ürək sevən tam başqadır, olsa laləzar istəməz.

Eşq bir dərddir, həm dərmandır, eşqsız həyat olarmı heç?
Ürək istər vəfali yar, bir vəfasız yar istəmiz.

Hafız, sənə serü-sənet ilahidən qismət olub,
Qəlbin yaman bu sevdada, ondan heç kənar istəməz.

23-25.11.2020

ŞEİR BİR HƏYATDIR

(məsnəvi)

Bilmirəm, nə qədər şeir yazan var,
Şeir oxuyanı barmaqlar sayar.

Şeirdir nəğməsi vuran ürəyin,
Şeirdə hikmət var, mənası dərin.

Yazılan hər şeirə şeir deməzlər,
Yanmasa orada ürəklər əgər.

Şeirlə ürəkdən silinər qüssə,
Şeir düşüncələr verər hər kəsə.

Şeir zülmət yerdə yanar çıraqdır,
Hər qəlbin oduna sərin bulaqdır.

Şeirə Nizami vermişdir dəyər,
Hər sözün dəyəri min cövhər qədər.

Şeirlə Nəsimi söyləmiş sözün,
Ürəkdən keçəni çatdırılmış düzgün.

"Türk ləfzin" Füzuli eyləmiş bəyan,
Eşitmiş şeirlə ucadan cahan.

Ürəklər yanmasa misra düzülməz,
Ürəksiz insanlar qədrini bilməz.

Ey yanar qəlbimdən ayrılan sözlər,
Qələmim sizlərdən misralar düzər.

Hər sözü misraya yazmaram əsla,
Əgər ki, hikmətdən kənardə qala.

Hikmətin dəyəri sözlə ölçülər,
Hikmətli kəlmələr şəfalar verər.

Dinlə ki, nə demiş dahi Nəsimi,
Ən gözəl təbib də olmuş Füzuli.

Hər yazılın qəzəl səni aparar,
Dərd-ələm olmayan dünya tapılar.

Sözün qüdrətindən sağalar yara,
Sözlərin, qəlbini çatdırar yara.

Rəqibi xar edər yerində bir söz,
Olarsa hikmətdən dilində bir söz.

Şeirlə səslənir qəlbimin səsi,
Tanrıdan verilmiş yazmaq həvəsi.

Bir söz ki, göndərir uca Yaradan,
Oxu misraları, oxu hər zaman.

Orada yazılır əvvəl vətəndən,
Bu torpaq gözləyir sevgilər səndən.

Vətənin uğrunda çarpışmaq gərək,
Tanrıının özü də eyləyər kömək.

Vətənin eşqi ilə can verər oğul,
Vətənin yolunda qan tökər oğul.

Axan qan torpağı eyləyər vətən,
Vətən də söyləyər oğula əhsən.

Vətən sevgisiylə yaşayar insan,
Vətən sevgisiylə yadaradı insan.

"Vətəni sevməyən insan olmaz,
Olsa da ol şəxsədə vicedən olmaz".*

Vətəni sevdirən olmuşdur Ana,
Ananın laylası məlhəmdir cana.

Unutmaq olarmı layla səsini?
Anamın o şirin, xoş nəfəsini.

Şeirimin dilində anamın dili,
Olmuşdur ilhamın əzəl mənzili.

Yer olmaz şeirimdə saxta sözlərə,
Yalançı sözlərə, deyim bir kərə.

Nə yazsam ürəkdən, qəlbdən yazaram,
Nəgməkar dilimdən ilham alaram.

Tanrıdan gəlirsə bu gün hər misram,
Şükürələr edərəm, hər səhər, axşam.

Oxusan onları səmimi-qəlbdən,
Taparsan özünə orada məskən.

Şeir bir eşqdir ilahi verən,
Şeir bir eşqdir ilahi sevən.

Şeirdə səslənər sevgi-məhəbbət,
Şeirlə qazanar bütün cəmiyyət.

Ucalar insanın ruhu göylərə,
Yaranar orada yeni mənzərə.

Şeirlə açılar bağlı ürəklər,
Şeirlə ürəkdən gedər qəm, kədər.

Şeir sevənlərə eyləyər kömək,
Alarlar sevənlər şeirlə dəstək.

Şeirlə saflaşar insan hər zaman,
Şeirdə yüksələr mərdliklə vicdan.

*Beyt Abbas Səhhətindir.

06-08.11.2020

RÜBAİLƏR

Zaman hey axır

Günləri sayıram, qəlbim darıxır,
Hərdən ürəyim də, yaman karıxır,
Zamanın məndən heç xəbəri yoxdur,
Necə ki, axırdı, yenə də axır.

28.01.2020

Dünyani bölmək istəyir

Yəhudi, xristian, bir də müsəlman,
Bir tək Allahadır, hamı inanan,
Dünyanı bölürlər hey dayanmadan,
Allahdan bölməməz, nədir ki, qalan.

29.01.2020

Qazandıq qocalıq

Çalışdıq, çarşıdıq, nəsə qazandıq,
Sevincin odunda illərlə yandıq,
Sevinc qutardımı, bir də düşündük,
Dərk etdik itirdik, getdi cavanlıq.

29.01.2020

İnsan var ki

İnsan var ki, əzəmətdə bir dağ qədər,
İnsan var ki, səxavətdə bir dağ qədər.
İnsan var ki, qaranlıqda yanar çıraq,
İnsan var ki, insanlıqda qara yamaq.

16.02.2020

Söz açar, əlbəttə, ürəyə yollar,
Sözdə dəyər olsa, yaddaşa qalar,
Söz ilə gedər qəm, bir şirin söhbət,
Ürəkdən ürəyə körpülər salar.

05.03.2020

Sevinər insanlar, sevinər Tanrı

Yaratmaq istərsə bir zaman insan,
Tanrıya xoş gələr, sevinər bundan,
Faydası olarsa, nə vaxtsa hərgah;
Sevinər insanlar, sevinər yaman.

Yaratmaq sevgisi gəlir Tanrıdan,
Verilir insana hər cürə imkan,
Var-dövlət çəşdirir, Tanrı neyləsin,
Hər halda yaranan qalır ərmağan.

18.02.2020

Yaradan görür

Bir zaman gələr ki, sürdüyün ömür,
Gördüyün aləmə söyləyər şükrү,
Nə məndən soruşar, nə də ki, səndən,
O günü, əlbəttə, Yaradan görür.

18.02.2020

Günləri sayma sən

Mey içib dünyani beş günlük sayan,
Dünyadan bir danış, meydən sən dayan.
Bir zaman dərk edib, eylərsən bəyan,
Nə mey qazanmışdır, nə sən dünyadan.

18.02.2020

Bu eşqi vermişdir uca Yaradan

(rübai dəsti)

Ey mənim eşqimi qınayan insan,
Bu eşqi vermişdir uca Yaradan,
Qəlbində olmasa eşqdən bir əsər,
Bir fərqin varmıdır qaralmış daşdan.

Eşqim yaratmaqdır sözdən incilər,
Hər biri ürəkdən, qəlbimdən gələr,
Qəlbində öz eşqin yanarsa əgər,
Oxunan hər sətir üzünə gülər.

Qoca var ki, qəlbi hələ cavandır

Yetmiş yaşda insan qoca sayılır,
Bu cür bölgü söylə nədən alınır?
Cavan var ki, qəlbi artıq qocalıb,
Qoca var ki, qəlbi hələ cavandır.

27.03.2020

Hər dəfə fikrin dəyişər

Sevinc də, kədər də hərgah ki, şərabla olsa,
Şərabın faydası nədir bəs, bilinməz əsla.
Həyatı, eşqını şərabla ölçən bir insan,
Nə desə, vuracaq gah mixa, gah da ki, nala.

28.03.2020

Bir sevgi qaldı

Sevgidən ürəyim cəfalar aldı,
Qəlbimə ələmlə əzablar saldı,
Həyatdan köçəsi olanda amma,
Şükürlər mənimlə sevgimiz qaldı.

30.03.2020

Çalışır hey dayanmadan

Narahat illərə söylə, nə zaman,
Yaranan gündündən son qoyar insan.
Tanrıdan əmanət olan dünyani,
Çalışar bölməyə hey dayanmadan.

15.04.2020

Qəlbdə qış qalar

Qış, çovğun gələrsə, qəlbdə ümid var,
Qış gedər, nəhayət, qayıdar bahar.
Qəlbində baharin nəğməsi yoxsa,
Bahar gəlsə belə, qəlbdə qış qalar.

15.04.2020

Səhvsiz yaşamaz insan

Yaşamaz həyatda səhvsiz bir insan,
Fikirsiz, arzusuz qalmaz heç zaman.
Həyatın dolanbac yolunda kimsə,
Əziiyyət çəkməsə verməz imtahan.

21.04.2020

Dinlərəm yenidən ötsə on illər

Yenə bahar gəldi, açıldı güllər,
Yenə "cəh-cəh" edir burda bülbüller.
Dinlədim onları uşaqlıq çağı,
Dinlərəm yenidən ötsə on illər.

21.04.2020

Dünya meyi tərifləyir

Dünya tərifləyir meyi əzəldən,
Qurtarır insanı qəmdən, kədərdən.
Bircə qüsürü var, düşünmür insan,
Meydə çarə yoxdur dəyən zərərdən.

21.04.2020

Azalmaz

Sevincindən pay eyləsən, azalmaz,
Hər sevincə alqış desən, azalmaz.
Sevinclə, kədərlə sən bölüşməsən,
Ahilliqda qəm ürəkdən azalmaz.

25.04.2020

Hər günün ömürdə öz yeri vardır

Ömürdən günləri yada saldın, nə?
Yar səni gözlərsə, həsrət qaldın, nə?
Hər günün ömürdə öz yeri vardır,
Həyatın mənasın xəbər aldın, nə?

18.05.2020

Bu dünya mənasız tamam

"Yazıq o qəlbə ki, odlanan deyil,
Nazənin bir yarə mehriban deyil,
Meysiz keçirdiyin günə-gün demə,
Gün ki, hədər keçdi, hesabdan deyil".

Ömər Xəyyam

Mey ilə gün keçir, demişdir Xəyyam,
Mey yoxsa bu dünya mənasız tamam,
Onunla həyatım nazənin kimi,
Olmasa əzabdır, səhər və axşam.

20-21.05.2020

O şirin duyğular ayrılmaz məndən

Gün gələr qalmaram, qalacaq cahan,
Bir quru ad saxlar, bəlkə də zaman,
Tək şirin duyğular ayrılmaz məndən,
Qəlbimdə gedəcək, yavaşca, pünhan.

21.05.2020

Dünyani kim dəyişər

Min illər dəyişir aylar, fəsillər,
Dəyişir nəsillər, dəyişir illər,
Tanrı insanlardan soruşarmı heç,
Bir zaman dünyani dəyişə bilər?

04.06.2020

Günahsız dolanmaq çətindir, cətin

Zəmanə ağrıla vermirə qiymət,
Günahlar, şübhəsiz olacaq qismət,
Günahlar içində olan bir yerdə,
Günahsız dolanmaq mümkünüz əlbət.

16.06.2020

Ömürdə həmişə məchullar vardır

O gün ki, mey içdin, o gün sənindir,
Ayiq olsan hərçənd, ömür çətindir,
Bir ömür verilmiş, məchullar dolu,
Tapılan hər məchur qəlbə şirindir.

19.06.2020

Eşq yoxsa, həyatın nə mənasi var

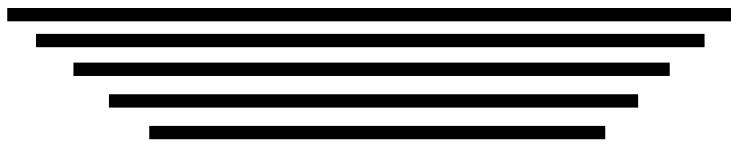
Həyatı yaradan yeganə eşqdir,
Sərvətə, dövlətə biganə eşqdir,
Eşq yoxsa, həyatın nə mənasi var?
Ömür şam tak yansa, bəhanə eşqdir.

21.06.2020

Məhəbbət həyatın bircə anıdır

Məhəbbət ocağı yanarkən, insan,
Sonacan olacaq, etməsin güman,
Məhəbbət həyatın bircə anıdır,
Yüksəldər, endirər, azdırar yoldan.

26.06.2020

LEYLA ABASOVA
Tarix üzrə fəlsəfə doktoru

44 GÜNLÜK ŞANLI VƏTƏN MÜHARİBƏSİ

*Dalana dirənmiş Qarabağ danışıqları və Ermənistən
hakimiyyətinin müntəzəm təxribatları*

SSRİ-də 80-ci illerin ortasında Qorbaçov tərəfindən başladılmış "yenidənqurma" (perestroyka) prosesi çox-millətli İttifaqda separatçı meylləri tətikləməyə başladı və 1980-ci illerin ikinci yarısında Dağlıq Qarabağda ayaqlanan erməni separatizminin məqsədi bölgədə mövcud muxtar statusu Ermənistənla birləşməyə dəyişdirmək idi. Tələblərinə mitinqlərlə başlayan, az sonra silaha əl atan ekstremistlər qısa müddətdə Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı əhalisini bölgədən qovdu. Təbii ki, bölgənin azərbaycanlı icması separatçıların Ermənistən-la birləşmək planları qarşısında başlıca maneə idi. Separatçı ermənilər perspektiv planları hələ çox öncədən planlaşmışdır. Şuşa azərbaycanlıları hazırlıqlı ermənilərin Xankəndidən Şuşaya gələrək imza toplamağa çalışdıqlarının şahidi idilər. Əslində imzatoplama təşəbbüsü Xankəndidəki mitinqlərdən çox əvvəl başlamışdı. Görünür, separatçılar həmin yolla Şuşadakı azərbaycanlıların reaksiyasını yoxlayırdılar. Nəticədə, erməni separatçıların "məqsədli fəaliyyət planı" iki xalqın üz-üzə dayanmasına, soyğunlara, qətlərə, mühərbiyətə, bölgə azərbaycanlılarının soyqırımına, on minlərlə insanın həlak olmasına və bu günədək mürekkeb görünən problemin həllinin uzanmasına yol açdı.

Münaqişənin həlli yolunda rəsmi danışıqlar prosesinin dalana dirəndiyi vaxtadək danışıqlar masası üzərində "Madrid prinsipləri" çərçivəsində deyilən həll planı var idi. Bu son prinsiplərin ümumi mahiyyəti belə idi:

Qarabağ ətrafında işgal altındakı 5 rayon (Ağdam, Füzuli, Zəngilan, Qubadlı və Cəbrayıł) və Laçının ilkin olaraq 13 kəndi azad edilir, qaćqınlar geri qaydırılır, bütün kommunikasiya xətləri açılır, Dağlıq Qarabağ üçün aralıq status müəyyənləşdirilir, bölgədə tərkibi öncədən bəlli olmayan sülhməramlı qüvvələr yerləşdirilir, Laçın və Kəlbəcərin isə boşaldılması tarixi dəqiqləşdirilir və gələcəkdə Dağlıq Qarabağın yekun statusu ilə bağlı referendum keçirilir.

Ümumi olaraq Azərbaycan hakimiyyəti bəzi istisnalarda bu prinsipləri qəbul etdiyini açıqlamışdı. Rəsmi İrəvan isə hələ də düşünməyə davam edirdi. Belə ki, planda göstərilən addımların ardıcılılığı onu qane etmir, bütün maddələrin məhz Dağlıq Qarabağın yekun statusa bağlanması istəyirdi. Ermənistən Dağlıq Qarabağın yekun statusunu müəyyənləşdirəcək referendum məsələsinə konkretlik getirməyi də tələb edirdi.

Azərbaycan hakimiyyəti isə status məsələsinə ümumilikdə etiraz etməsə də, planın ilkin bəndləri yerinə yetirildikdən sonra bu mövzunun müzakirəsinin mümkün olduğunu vurğulayırdı. Əslində söhbət yenə də əvvəlki dövrde olduğu kimi, "mərhələli" və ya "paket" həll variantları üzərindəki qarşıdurmadan gedirdi. Azərbaycanın "öncə torpaqlar işğaldan azad edilsin, qaćqınlar geri qayda bilsin, sonra o biri məsələlərin müzakirəsi mümkündür" tələbi "mərhələli həll" planına uyğun gəlirdi, Ermənistən bu deyilənlərin statusla birgə həll

olunması tələbi isə "paket həll" variantı demək idi.

2009-cu ilin yanında Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev Rusyanın "RTR" televiziya kanalına müsahibəsində münaqişənin həlli planında referendum maddəsini belə izah etmişdi: "Referendum 10 il, 20 il, 100 il sonra keçirilə, və ya heç keçirilməyə də biler". Azərbaycan referendum tarixini qeydə alacaq həll planına yaşıł işiq yandırıbilməz. Çünkü bu faktiki Dağlıq Qarabağın yanın gələcəkdə müstəqillik yolunun açılması anlamına gələcək. Nə qədər azərbaycanlı məcburi köçküň Dağlıq Qarabağa qayıtsa da, bütün hallarda bölgədə nisbət ermənilərin xeyrinə olacaq. Belə bir nisbətdə keçirilən referendumun nəticəsi isə əvvəlcədən bəllidir.

Ermənistən son proseslərdək dirənməkdə davam edirdi. Vaxtilə həll planının 95 faizinin tərəflərlə razılışdırıldığını deyən həmsədrlər hələ həmsədrlik institutunun aktiv fazasında status məsələsində ilişib qalmışdılar. Elə bütün anlaşılmazlıqlar, danışqların dalana dirənməsi məhz həmin 5 faizlə - Dağlıq Qarabağın statusunu müəyyənləşdirəcək referendumun tarixi ilə bağlı idi. Təkcə bu maddə bütün digər maddələrin cəmindən ağır gəlir və təsadüfi deyildi ki, "əgər anlaşmada bir müddəə razılaşdırılmayıbsa, demək, heç nə razılaşdırılmayıb" formulu siyasetçilərin dilindən düşmürdü və dalanda öz işini göründü.

Azərbaycan rəsmiləri Dağlıq Qarabağın statusu ilə bağlı coxşaylı açıqlamalarında bir fikrə də xüsusi diqqət ayırdılar: "Dağlıq Qarabağa dünya praktikasında mövcud olan ən yüksək muxtarıyyət verilə bilər".

Dünyada mövcud münaqişələrin həlli yollarının tədqiqi göstərir ki, öz müqəddəratının teyini üçün referendumlar heç də hər zaman separatçıların istədiyi kimi nəticələnmir. Çünkü xalqların illərlə birgə yaşaması və bölgədə inam atmosferinin formalşması nəticəsində müstəqilliyə ehtiyac duyulmur. Azərbaycanın da istəyi bu idi ki, əvvəlcə işgal altındaki torpaqlar boşaldılsın, keçmişdəki əlaqələr bərpa olunsun, iki xalq arasında inam atmosferi formalşşın, Dağlıq Qarabağ erməniləri muxtarıyyətin geniş səlahiyyətlərində yararlansınlar ki, gələcəkdə heç referendumu ehtiyac qalmasın, ermənilər müstəqilliyin uğuruma, yeni müharibə və qırğınlara yol açdığını anlasınlar.

Erməni separatçılarının hazırladık istinad etdiyi yeganə beynəlxalq təcrübə Kosovo idi. Bu bölgənin müstəqilliyi bir çox Qərb dövləti tərəfindən tanındıqdan və BMT-nin Haaqa Məhkəməsi də Kosovonun müstəqilliyinin elanının beynəlxalq qanunların pozulmaması kimi qiymətləndirdikdən sonra rəsmi İrəvan hərəkətlənmişdi. Ermənistən hakimiyyəti Kosovonun Dağlıq Qarabağ üçün nümunə ola biləcəyini iddia edirdi. Ancaq Rusiya qıcıqlanmasın deyə İrəvan Kosovonun müstəqilliyini də indiyə qədər tanımayıb. Bu Dağlıq Qarabağın "müstəqilliyi" uğrunda çarpışan Ermənistən bu "müstəqilliyi"

indiyə qədər tanıtmamasına bənzəyirdi. Ermənistən siyasi çevrələrində onu da yaxşı anlayırdılar ki, Kosovonun müstəqilliyinin daima nümunə kimi göstəriləməsi qonşu Gürcüstanın parçalanmasına yaşıł işiq yandırılması deməkdir. Türkiyə və Azərbaycanın ardından Gürcüstanla da münasibətlərin pozulması Ermənistən indiki çətin vəziyyətini bir az da ağırlaşdırardı.

Qərb Kosovonun müstəqilliyini tanıdığı kimi Rusiya da əlinə düşən fürsətdən istifadə edərək Abxaziya və Cənubi Osetianın "müstəqilliklərini" tanıyıb. Bununla Qərbin Kosovo üçün "unikal" həll yolu adlandırdığı müstəqilliyi Kreml "universal", yəni hamı üçün örnek ola biləcək həll yoluna çevirməyə çalışmışdı. Ancaq Kosovo Dağlıq Qarabağ üçün presedent ola bilməzdi. Qərb dövlətlərinin liderləri və diplomatları bunu dənədən vurğulayırdılar. Əslində Kosovonun alban əhalisi vaxtilə Serbiyanın etnik təmizləməsinə məruz qalıb və bu amil Kosovonun müstəqilliyinin tanınmasında vacib amile çevrilib. Bu kimi qərarlara keçmiş Yuqoslaviya hakimiyyətinin Balkanlarda törətdikləri qətlamlar da təsir edib. Kosovodan fərqli olaraq Dağlıq Qarabağda məhz azərbaycanlılar etnik təmizlənməyə məruz qalıblar, ona görə də iki fərqli bölgə arasında paralellər aparmaq yersiz idi.

Ancaq Paşinyanın hakimiyyətə gelişindən sonra münaqişənin həlli ilə bağlı cəmi bir neçə konstruktiv mesajlarından sonra davamlı şəkildə Azərbaycan tərəfini qıcıqlandıran provakativ açıqlamaları və davranışları, 2020-ci ilin iyulundan tərəflərin təmas xəttindən uzaqda, iki ölkənin sərhəd xəttində Azərbaycan ordusunun biri general olmaqla 12 hərbçisinin həlak olması ilə nəticələnən hərbi provokasiyası və sərhəd yaşayış məntəqələrinə hücumu və onun ardınca sentyabrın 27-də Ermənistən hərbi birləşmələrinin Azərbaycanın Qarabağ bölgəsinin işgal altında olan ərazilərindən tərəflərin təmas xəttinə yaxın Tərtər və digər yaşayış məntəqələrinə hərbçilərimizin və mülki əhalinin həlak olması ilə nəticələnən artilleriya hücumu Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin genişmiqyaslı əks-hükum əməliyyatına başlamasını şərtləndirdi. Nəticədə yüksək texnoloji silahlara sahib Azərbaycan ordusunun uğurlu hərbi əməliyyatları ilə 44 gün davam edən Vətən müharibəsi işgal altında olan Dağlıq Qarabağ bölgəsi ətrafında, erməni silahlı birləşmələri tərəfindən işgal edilərək 27 il ərzində darmadağın edilmiş və BMT Təhlükəsizlik Şurasının bu ərazilərin qeyd-şərtsiz azad edilməsi tələbi ilə 1993-cü ildə qəbul etdiyi 4 qətnaməni icra etməyərək Dağlıq Qarabağ bufer zona bəhanəsi kimi işgalda saxladığı 7 rayonu (Füzuli, Cəbrayıllı, Zəngilan, Qubadlı, Ağdam, Kəlbəcər və Laçın) azad edildi. Bundan başqa Dağlıq Qarabağ bölgəsində işgal altında olan strateji Hadrut qəsəbəsi və Xocavənd rayonunun 34 kəndi və Azərbaycanın Qarabağ bölgəsinin milli maddi-mənəvi mədəniyyət

mərkəzi olan Şuşa şəhəri də işğaldan azad edilərək 10 noyabr üçtərəfli razılaşma bəyanatı ilə hərbi əməliyyatlar dayandırılmış, 10 maddəlik bəyanat sənədinin icrasına başlanılmış və Ermənistən Azərbaycan torpaqlarında işğalına tam son qoyulması, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün və bölgədə suverenliyinin tam bərpası üçün bir proses başlanılmışdır.

Hələ 2019-cu ilin avqust ayında Dağlıq Qarabağda təşkil olunan ümumerməni oyunlarının açılışında ermənistən baş naziri Nikol Paşinyan Qarabağ Ermənistəndir(nöqtə) - şüarını səsləndirdi. 2019-cu ilin martında Ermənistən müdafiə naziri David Tonoyan ABŞ-a səfərində Ermənistən Qarabağla bağlı yeni strategiyasının müharibə və yeni ərazilər olduğunu qeyd edir. İlin sonunda baş verən müharibə zamanı Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev onların bütün bu hərəkətlərini dəfələrlə çıxışlarında tənqid edərək, məhz müharibənin başlanması üçün əsas səbəblərdən biri olduğunu qeyd etdi. 2020-ci ilin əvvəlindən iyul ayına qədər cəbhədə nisbi sakitlik hökm sürüb. Nikol Paşinyan və İlham Əliyev arasında sonuncu görüş 2020-ci ilin fevral ayında Münhen Təhlükəsizlik konfransında oldu. Münaqişə tarixində ilk dəfə iki ölkə prezidentləri ictimaiyyətə açıq debat etdilər. Münaqişə və müzakirə detallarını açıqlamasalar da görüşdə hansı millətin daha qədim olması barədə mübahisələri oldu. 2020-ci ilin yazında Dağlıq Qarabağda yerli ermənilər tərəfindən aprelin 14-də prezident seçkiləri keçirilir. Andiçmə mərasimi Şuşa şəhərində keçirilir. Ermənistən baş naziri Nikol Paşinyan Şuşa şəhərində təşkil etdikləri şənliklərə qatılır. 2020-ci ilin iyulun 12-də Dağlıq Qarabağla birbaşa əlaqəsi olmayan Tovuz rayonu istiqamətində Ermənistən və Azərbaycan arasında dövlət sərhədində döyüşlər baş verdi. Hərbi əməliyyatlar geniş miqyas almasa da artilleriya qurğularından istifadə olundu. Belə ki, döyüşlər zamanı Ermənistən artilleriyası toplarla Tovuzun Dondəq Quşçu və Ağdam kəndlərini də atəşə tutmağa başladı. Ermənistən keçmiş prezidenti Robert Köçəryan dekabr aylarında verdiyi açıqlamada Tovuz döyüşlərinin Ermənistən Silahlı Qüvvələrinin təxribatı nəticəsində başlandığını bildirdi. Ermənistən Silahlı Qüvvələrinin bölməleri iyulun 14-də səhər saatlarından başlayaraq Tovuz rayonun Ağdam və Əlibəyli kəndlərini iriçəpə silahlardan və artilleriya qurğularından atəşə tutur. Daha çox yüksəkkiliklər uğrunda mövqə döyüşləri getdi.

3 gün davam edən Tovuz döyüşlərində - 12 iyul 2020-ci il tarixində əsgər Xəyyam Məmməd oğlu Daşdəmirov (2002), baş əsgər Elşad Dönməz oğlu Məmmədov (1996), çavuş Vüqar Lətif oğlu Sadıqov (1987); 2020-ci il 13 iyul tarixində baş leytenant Rəşad Rəşid oğlu Mahmudov (1992); 2020-ci il 14 iyul tarixində polkovnik İlqar Anzor oğlu Mirzəyev (1973), mayor Anar Gülderdi oğlu Novruzov (1976), mayor Namiq Hajan

oğlu Əhmədov (1984), general-mayor Polad İsrail oğlu Həşimov (1975), əsgər Elçin Arif oğlu Mustafazadə (1992), gizir İlqar Ayaz oğlu Zeynallı (1995), gizir Yaşar Vasif oğlu Babayev (1987); 2020-ci il 16 iyul tarixinə Nazim Əfqan oğlu İsmayılov (1996) və bir mülki vətəndaş Əziz İzzət oğlu Əzizov (1944) həlak olmuşlar.

Tovuz döyüşlərindən sonra Ermənistən Rusiyadan və Serbiyadan silah-sursat daşınması geniş müzakirələrə səbəb oldu.

Tovuz döyüşlərindən sonra Azərbaycanın cəbhəyani bölgələrində əhalinin atəşdən qorunması üçün sıqıncıqlar qurulmağa başladı. Ölkədə hərbi hərəkətlilik hiss olunmağa başladı. Bundan sonra Türkiyə Azərbaycan hərbi təlimləri keçirilir. Rəsmi məlumatlara əsasən təlimlər ölkələr arasındaki hərbi əməkdaşlıq sazişinə və illik plana uyğun aparıldığı qeyd olunur. Plana əsasən təlimlər avqustun 1-dən 5-dək quru qoşunlarının cəlb edilməsi ilə Bakıda və Naxçıvanda hərbi aviasiya qüvvələrinin iştirakı ilə isə iyulun 29-dan avqustun 10-dək Bakı, Naxçıvan, Gəncə, Kürdəmir və Yevlax şəhərlərində keçirilir. Hərbi təlimlər zamanı cəbhəyə yaxın ərazilərdə şərti əməliyyatlar baş tutur. Beləliklə, 2020-ci il sentyabrın 27-də başlanan 44 günlük ikinci Qarabağ müharibəsi və 3 gün davam edən Tovuz döyüşləri kimi tarixə düşdü. Sentyabrın 27-də səhər saatlarında Azərbaycan Müdafiə Nazirliyi tərəfindən Ermənistən növbəti dəfə cəbhədə təxribat törətdiyini bildirərək, ölen və yaralananların olduğu haqqında bəyanat yaydı. Bunaqla da Azərbaycan əks hücum əməliyyatına başlayır. Cəbhədə döyüşlər başlayan kimi Ermənistən tam Azərbaycan isə qismən hərbi səfərbərlik elan edir. Ermənistən Azərbaycana hücumu nəticəsində 10 mülkü şəxs öldürü, 30 nəfərin isə yaralanığı qeydə alınır. Cəbhədə şiddətli döyüşlər getdiyi müddətdə Azərbaycan tərəfi rəsmən azad olunan əraziləri elan edəndən sonra Ermənistən Gəncə, Mingəçevir, Xızı, Abşeron, Füzuli, Tərtər, Cəbrayıllı, Beyləqan, Bərdə, Ağcabədi, Goranboy, Şəmkir ərazilərini raket və artilleriya atəsinə tutur.

Oktyabrın 10-da Moskvada Ermənistən və Azərbaycan arasında Rusyanın vasitəciliyi ilə birinci atəşkəs sazişi imzalandı. Atəşkəs barədə hər üç ölkənin xarici işlər naziri arasında 11 saat davam edən müzakirələrdən sonra razılığa gəlinir. Atəşkəs bir neçə dəqiqədən sonra Ermənistən tərəfindən pozulur və döyüşlər cəbhədə səngimir. Oktyabrın 11-də Ermənistən Gəncə şəhərinə atıldı raket atəsi nəticəsində 42 nəfər mülki şəxs həlak olur, 200-dən çox adam yaralanır. Gəncəyə hücumdan sonra Azərbaycan Müdafiə Nazirliyinin verdiyi məlumatə əsasən Ermənistən ərazisində və Qarabağda olmaqla oktyabrın 14-də 3 ədəd, oktyabrın 20-də iki ədəd Elbrus raket kompleksi zərərsizləşdirilib. Ermənistən Müdafiə Nazirliyi oktyabrın 14-də Ermənistən ərazisində Kəlbəcərə yaxın yerdə raketlərin qurulduğu haqqın-

da məlumatı təsdiq edir. Oktyabrın 17-də Ermənistən Gəncə və Mingəçevir şəhərlərini raketlərlə atəşə tutur. Mülki əhalinin hədəfləndiyi yerlərə düşən raketlər təla-fata və dağıntılara səbəb olur.

Oktyabrın 18-də Azərbaycan və Ermənistən ikinci humanitar atəşkəs barədə razılığa gəlsələr də bu bir neçə dəqiqə baş tutur. Ermənistən Qəbələ, Kürdəmir və Siyəzən kimi cəbhə bölgəsinindən yüzlərlə kilometr uzaqda olan ərazilərə raketlər atır.

Üçüncü atəşkəs imzalanması oktyabrın 26-da Vaşinqtonda Amerika Birləşmiş Ştatlarının vasitəciliyi ilə razılaşdırılsa da, bu sazişin də ömrü az oldu. Sazişdən sonra Ermənistən Bərdə şəhərinə raket atdı. Bunun nəticəsində 3 nəfər həlak oldu, 4 nəfər yaralandı. Bərdəyə ikinci dəfə raket atılması nəticəsində 21 nəfər həlak olur, 40 nəfər yaralanır. Müharibəni yekunlaşdırıran noyabrın 8-də Şuşa şəhərinin düşməndən alınması oldu. Noyabrın 9-da Dağlıq Qarabağda separatçılar Şuşa şəhərinə nəzarəti itirdiklərini etiraf etdirilər. Onlar bildirib ki, Azərbaycan ordusu Xankəndinin astanasındadır. Elə həmin gün Azərbaycan müxtəlif rayonların ərazisində olan 70-ə yaxın kəndin işğaldan azad olunduğunu elan edib.

Noyabrın 10-da gecə saatlarında gözlənilmədən Ermənistən - Azərbaycan Rusiya Qarabağda hərbi əməliyyatların bitməsi və atəşkəs barədə bəyanat imzalayırlar. Atəşkəs razılaşması onlayn formatda Rusiya prezidenti Vladimir Putin və Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev arasında imzalanıb. Bu onlayn atəşkəs imzalanmasına Nikol Paşinyan qatılmadı. Dağlıq Qarabağda dərhal Rusiya sülhməramlıları daxil olur. Atəşkəs razılaşmasına görə Ağdam, Kəbəcər və Laçın dekabrin 1-dək azad edilərək Azərbaycana qaytarılır. Laçın şəhəri Rusiya sülhməramlılarının nəzarətində qalır və Xankəndini və digər Dağlıq Qarabağ ərazilərini Ermənistənla birləşdirən 5 km enində "Laçın dəhlizi" tam gücü ilə çalışmağa davam edir. Dağlıq Qarabağla Ermənistəni birləşdirən Laçın dəhlizi Laçın şəhərindən keçir. İlham Əliyev qeyd edir ki, yaxın üç ilə Qarabağdan Ermənistəna yeni yol tikiləndən sonra Laçın şəhəri də Azərbaycana qaytarılacaq. Sazişə görə Rusiya Qarabağ'a 1960 nəfər sülhməramlı hərbçi, helikopter, dronlar da daxil olmaqla yüzlərlə texnika da göndərir. Rusiya sülhməramlıları arıq Dağlıq Qarabağa tam yerləşib. Atəşkəs razılaşmasında olmasa da sonradan İlham Əliyev bəyan etdi ki, atəşkəsə nəzarət üçün Ağdamda Rusiya-Türkiyə atəşkəsə nəzarət-monitorinq mərkəzi yaradılcaq. Türkiyə ortaq mərkəzdə bir il müddətinə xidmət etmək üçün Azərbaycana hərbçilərin göndərilməsi barədə parlamentdə qərar təsdiq edib.

Son məlumatlara əsasən Azərbaycanın İkinci Qarabağ müharibəsində 2855 nəfər hərbçinin həlak olduğunu, mülki itkilərin sayı 100-dən çox, 50-dən çox hərbi

qulluqcu itkin düşdüyüünü açıqlayır. Azərbaycanda müharibənin bitməsi Bakı şəhərində zəfər paradi ilə yekunlaşdı. Parada Türkiye prezidenti Rəcəb Tahir Ərdoğan, Türkiyənin nümayəndə heyəti və hərbçiləri qatıldı. Hərbi paradda Ermənistəndən qənimət kimi götirilmiş hərbi texnikanın bir hissəsi, Türkiyə istehsalı olan bayaraqdardır. dronlar da nümayiş etdirildi. Müharibə başa çatsa da keçmiş Hadrut rayonunun Çaylaq Qala və Hind Tağlar istiqamətində dekabrin 11 və 12-də erməni terrorçu qruplaşmaları ilə atışma davam etmiş və dekabrin 13-də Rusiya sülhməramlılarının müdaxiləsi ilə döyüşlər dayanıb. Hadrutda tərksiləh edilməmiş erməni hərbi qruplaşmalarının terror əməliyyatları nəticəsində 4 hərbçimiz həlak olur.

İşgaldan azad olunmuş ərazilər:

27 sentyabr 2020-ci il Füzuli rayonunun Qaraxanbəyli, Qərvənd, Kənd Horadız, Yuxarı Əbdürəhmanlı kəndləri, Cəbrayıl rayonunun Böyük Mərcanlı, Nüzgar kəndləri, Ağdərə və Murovdag istiqamətlərində yüksəkliklər, 3 oktyabr 2020-ci il tarixində Tərtər rayonunun Suqovuşan və Taliş kəndləri, Cəbrayıl rayonunun Mehdili, Çaxırlı, Aşağı Maralyan, Şəybəy, Quycaq kəndləri, Füzuli rayonunun Aşağı Əbdürəhmanlı kəndi, 4 oktyabr 2020-ci il tarixində Cəbrayıl şəhəri və rayonun Karxulu, Şükürbəyli, Yuxarı Maralyan, Çərəkən, Daşkəsən, Horovlu, Decal, Mahmudlu, Cəfərəbad kəndləri, 5 oktyabr 2020-ci il Cəbrayıl rayonunun Şixəli Ağalı, Sarıcalı, Məzrə kəndləri, 9 oktyabr 2020-ci il tarixinde Xocavənd rayonunun Hadrut qəsəbəsi və Sur kəndi, Cəbrayıl rayonunun Qaracallı, Süleymanlı, Əfəndilər və Qışlaq kəndləri, Füzuli rayonunun Yuxarı Güzlək, Gorazilli kəndləri, Tərtər rayonunun Çaylı kəndi, 14 oktyabr 2020-ci il tarixində Füzuli rayonun Qaradağlı, Xatunbulaq, Qarakollu kəndləri, Xocavənd rayonunun Bulutan, Məlikcanlı, Kəmərtürk, Təkə, Tağaser kəndləri, 15 oktyabr 2020-ci il tarixində Xocavənd rayonun Edişə, Dündükü, Edilli, Çıraquz kəndləri, Füzuli rayonunun Arış kəndi, Cəbrayıl rayonun Dosulu kəndi, 16 oktyabr 2020-ci il tarixində Xocavənd rayonun Xırmancıq, Ağbulaq, Axullu kəndləri, 17 oktyabr 2020-ci il tarixində Füzuli rayonun Qoçəhmədli, Çimən, Cuvarlı, Pirəhmədli, Musabəyli, İslıqlı, Dədəli kəndləri və Füzuli şəhəri, 18 oktyabr 2020-ci il tarixində Xudaferin körpüsü üzərində Azərbaycan bayrağı qaldırıldı, 19 oktyabr 2020-ci il tarixində Cəbrayıl rayonunun Solṭanlı, Əmirvarlı, Maşanlı, Həsənli, Əlikeyxanlı, Qumlaq, Hacılı, Göyərçinveysəlli, Niyazqullar, Keçəl Məmmədli, Şahvəlli, Hacı İsmayıllı, İsaqlı kəndləri, 20 oktyabr 2020-ci il tarixində Zəngilan rayonunun Havalı, Zərnəli, Məmmədbəyli, Həkəri, Şərifan, Muğanlı kəndləri və Zəngilan şəhəri, Füzuli rayonun Dördçinar, Kürdlər, Yuxarı Əbdürəhmanlı, Qarğabazar, Aşağı Veysəlli, Yuxarı Aybasanlı kəndləri, Cəbrayıl rayonu-

nun Safarşa, Həsənqaydı, Fuğanlı, İmambağı, Daş Vey-səlli, Ağtəpə, Yarəhmədli kəndləri, Xocavənd rayonunun Ağcakənd, Mülküdərə, Daşbaşı, Günəşli (Nora-şen), Çinarlı (Vəng) kəndləri, 21 oktyabr 2020-ci il tarixində Zəngilan rayonunun Mincivan qəsəbəsi, Xurama, Xumarlı, Sarılı, Babaylı, Üçüncü Ağalı, Hacallı, Qı-rax Müşlən, Üdgün, Turabad, İçəri Müşlən, Məlikli, Cahangirbəyli, Baharlı kəndləri, Cəbrayıl rayonunun Balyand, Papi, Tulus, Hacılı, Tinli kəndləri, Füzuli rayonunun Gecəgözlü, Aşağı Seyidəhmədli, Zərgər kəndləri, 22 oktyabr 2020-ci il tarixində Zəngilan rayonunun Kolluqışlaq, Malatkeşin, Kənd Zəngilan, Genlik, Vəliqulubəyli, Qaradərə, Çöpədərə, Tatar, Tiri, Əmir-xanlı, Qarqulu, Bartaz, Dəlləkli kəndləri və Ağbənd qəsəbəsi Cəbrayıl rayonunun Sırık, Şıxlər, Məstalıbəyli, Dərzili kəndləri, Füzuli rayonunun Mollavəli, Yuxarı Rəfədinli, Aşağı Rəfədinli kəndləri, 23 oktyabr 2020-ci il Xocavənd rayonunun Dolanlar və Bünyadlı kəndləri, Cəbrayıl rayonunun Dağ Tumas, Nüsüs, Xələfli, Min-başlı və Veysəlli kəndləri, Zəngilan rayonunun Vənədli və Mirzəhəsənli kəndləri, Qubadlı rayonunun Zilanlı, Kürd Mahrızlı, Muğanlı və Alaqrışaq kəndləri, 25-26 oktyabr 2020-ci il tarixində Zəngilan rayonunun Bi-rinci Alibəyli, İkinci Alibəyli, Rəbənd, Yenikənd kəndləri, Cəbrayıl rayonunun Qovşudlu, Sofulu, Dağ Maşanlı, Kürdlər, Hovuslu, Çələbilər kəndləri, Qubadlı rayonunun Padar, Əfəndilər, Yusifbəyli, Çaytumas, Xanlıq, Sariyataq, Mollabürhan kəndləri və Qubadlı şəhəri, 28 oktyabr 2020-ci il tarixində Zəngilan rayonunun Bi-rinci Ağalı, İkinci Ağalı, Üçüncü Ağalı, Zərnəli kəndləri, Füzuli rayonunun Mandılı kəndi, Cəbrayıl rayonunun Qazanzəmi, Xanağabulaq, Çullu, Quşçular, Qara-ağac kəndləri, Qubadlı rayonunun Qiyashlı, Əbilcə, Qılı-can kəndləri, 30 oktyabr 2020-ci il tarixində Cəbrayıl rayonunun Xudaverdili, Qurbantəpə, Şahvələdli, Xubyarlı kəndləri, Zəngilan rayonunun Aladin, Vejnəli kəndləri, Qubadlı rayonunun Kavdadıq, Məmər, Molla-li kəndləri, 2 noyabr 2020-ci il tarixində Cəbrayıl rayonunun Çaprand, Hacı İsaqlı, Qoşabulaq kəndləri, Zəngilan rayonunun Dərə Gilətağ, Böyük Gilətağ kəndləri, Qubadlı rayonunun İşıqlı, Muradxanlı, Milanlı kəndləri, 4 noyabr 2020-ci il tarixində Cəbrayıl rayonunun Mirek, Kavdar kəndləri, Zəngilan rayonunun Məşədiisma-yılli, Şəfibəyli kəndləri, Qubadlı rayonunun Başarat, Qarakişilər, Qaracallı kəndləri, 7 noyabr 2020-ci il tarixində Füzuli rayonunun Yuxarı Veysəlli, Yuxarı Seyidəhmədli, Qorqan, Üçüncü Mahmudlu, Qacar, Divanalılar kəndləri, Cəbrayıl rayonunun Yuxarı Məzrə, Yanarhac kəndləri, Qubadlı rayonunun Qəzyan, Balasoltanlı, Mərdanlı kəndləri, Zəngilan rayonunun Beşdəli kəndi, Xocalı rayonunun Qarabulaq, Moşxmaat kəndləri, Xocavənd rayonunun Ataqut, Tsakuri kəndləri, 8 noyabr 2020-ci il tarixində Şuşa şəhəri, 9 noyabr 2020-ci

il Füzuli rayonunun Qobu Dilağarda, Yal Pirəhmədli, Yuxarı Yağlıvənd, Dilağarda, Seyid Mahmudlu, Ələsgərli, Aşağı Güzdək, Qovşatlı, Mirzəcamallı, Şəkərcik, Mərdinli, Şıxlı, Qaraməmmədli, Dövlətyarlı, Hacılı, Hüeynbəyli, Saraciq kəndləri, Xocalı rayonunun Dəmirçilər, Çanaqçı, Mədətkənd, Sığnaq, Şuşakənd, Mux-tar, Daşaltı kəndləri, Xocavənd rayonunun Susanlıq, Domi, Tuğ, Akaku, Azix, Mets Tağlar, Salakətin, Zo-ğalbulaq, Aragül, Tağavard, Böyük Tağavard, Zərdana-şen, Şəhər kəndləri, Cəbrayıl rayonunun Hüseynalılar, Söyüdü, Aşağı Sırık, Qalacıq, Mollahəsənli, Əsgərxanlı, Yuxarı Nüsüs, Aşıq Məlikli, Niftalılar, Qərər, Çələ-bilər kəndləri, Qubadlı rayonunun Yuxarı Mollu, Aşağı Mollu, Xocik, Qaramanlı, Xəndək, Həmzəli, Mahrızlı, Hal, Ballıqaya, Ulaşlı, Tinli, Xocahan, Boyunəkər, Qaraqoyunu, Çərəli kəndləri, Zəngilan rayonunun Keçikli, Ördəkli, Sobu, Qaragöz, İsləndərbəyli kəndləri, Bartaz qəsəbəsi, Laçın rayonunun Güləbürd, Səfiyan, Türkələr kəndləri.

10 noyabr 2020-ci il tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ermənistan Respublikasının baş naziri və Rusiya Federasiyasının Prezidentinin bəyana-tına əsasən Dağlıq Qarabağ münaqişəsi zonasında atə-şin və bütün hərbi əməliyyatların tam dayandırılması elan olunub. Bəyanata əsasən 2020-ci il noyabrın 15-dək Kəlbəcər rayonu, noyabrın 20-dək Ağdam rayonu, dekabrın 1-dək Laçın rayonunun Azərbaycana qaytarılması üzrə qrafik müəyyən edilir. 20 noyabr 2020-ci il tarixində noyabrın 10-da imzalanmış üçtərəfli bəyanata uyğun olaraq, Ağdam rayonu Azərbaycana təhvil verilib. Bununla da rayonun işğal edilmiş 73 faiz ərazisi azad olunub. Xatırladaq ki, Ağdam işğal edilmiş rayon-larımızın arasında əhalinin sayına görə ən böyük rayon-dur. Rayonda 138 yaşayış məntəqəsi var. 25 noyabr 2020-ci il tarixində Üçtərəfli bəyanata əsasən, Kəlbəcər rayonu da Azərbaycana təhvil verilib. Kəlbəcər əra-zı baxımından respublikamızın ən böyük rayonlarından biridir. 2020-ci il yanvarın 1-nə olan məlumatata görə, əhalisi 77 min nəfərdən çoxdur. İşğaldam əvvəl rayon-da 147 yaşayış məntəqəsi olub. 1 dekabr Üçtərəfli bə-yanata uyğun olaraq, Ermənistan silahlı birləşmələri Laçım royonundan çıxarılıblar. Rayon Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinə təhvil verilib. Ərazisi 1800 kv km olan Laçın rayonunda bir şəhər, bir qəsəbə və 125 kənd olmaqla, ümumilikdə 127 yaşayış məntəqəsi var.

Qeyd: Məqalədə rəsmi məlumatlardan istifadə edi-lib, qeyri-dəqiqliklərin olması iki səbəbdən mümkündür. Birincisi, yaşayış məntəqələrinin adlarını təqdim edən orqan bəlli deyildi və İc-ra Hakimiyyətinin təqdim etdiyi yol xəritəsi ilə üzləşdirilmirdi. İkincisi, Ermənistan tərəfi götürdüyü öhdəliyə əməl etmirdi və vaxtı tez-tez dəyişdirirdi.

ƏDALƏT NƏCƏFOĞLU

ŞAH VƏ BAĞBAN

(şeir-dastan)

Bir gün beş məmləkətin şahları,
Toplaşır meşə kənarına.
Tamaşa edirlər təbiətin varlığına.
Meşədə hər cür ağac davardı.
Çölü də çəmənli, ətirli, güllü, laləli...
Səliqə-səhmanı hər zaman vardi.
Bəs bu bağın kimdir bağbanı?
Şahlardan biri verir məsləhət:
Belə görüş bağıtək,
Hər bir məmləkət bağ salsın gərək.
Hər il baxış keçirək,
Belə bağ sahibinə mükafat verək.
Qayıdır onlar öz yurdlarına.
Milləti toplayır şah sarayına.
Tanış edir onları öz arzularıyla.
Gərək bağ salaq oxşar görüş bağıyla.
Bu işə bağbandır gərək,
O mənzərəni biz əks etdirək.
Yeddi bağban toplanır,
Böyük ərazini tamam şumladır.
Görüş bağıtək bağ da salınır.
Şirvan şahın bu bağbanları
Yerinə yetirir şah arzularını.

Bu bağbanlardan biri
Ağaclar haqqında heç nə bilmirdi.
Əsən küləklərlə dostluq edərdi.
Bağı da bu yolla sərinlədərdi.
Digər bağbanlar bilirdi bunu,
Tənbəh edirdilər hər zaman onu.
Tərk et küləklə bu cür dostluğu,
Tutar bir gün sənə onun acığı.
Kökündən çıxarar hər cür ağacı,
Şah da dəfələrlə seyr etmiş bağlı.
Yenilik istəyirdi hər görüş çağrı,
Bağın hər cür meyvəsi vardi.
Bağbanlar möcüzə hey axtarırdı.
Hər payız qırırdı külək budaqları,
Demə budayırdı o ağacları.
Bacarmır bağbanlar möcüzə yaratmağı.
Bir-bir tərk edirdi salınmış bağlı.
Artıq tək qalmış bağban dostu küləklə,
Şah baxış keçirir vəzir, vəkillə.
Son dəfə bağbana verir göstəriş,
Payız ayına olarkən giriş.
Bir budaq görünə qırılıb yerə düşmüş,
O zaman özünü bilərsən olmuş.
Bir neçə ay keçir, təbiət göstərir

Payız fəslidir.
 Bağban da bilirdi qalxacaq külək,
 Qırıb budaqları yerə sərəcək.
 Evdən nimdaş paltarların gətirir bağa.
 Düşünür sınarsa budaq,
 Lazımdır onları yerinə bağlamaq.
 Səhər o gəzərkən bağı,
 Qırılan görür bir neçə budağı.
 Tez bir-bir sariyır sınan budaqları.
 Sariyarkən səhv salır o budaqları.
 Çünkü tanımadı o ağacları.
 Əsas fikri idi yerdə qalmasın budaq.
 Şah da ona tutmasın irad.
 Bir neçə ay da keçmişdir belə.
 Yaz fəsli yetişib deyə.
 Sınan budaqlara biz nəzər salaq.
 Onlar tumurcuq salıb, həm də gül açıb.
 Bağban görərkən bir ağacda iki cür gülü.
 Qorxudan heç kimə heç nə söyləmir.
 Növbəti illik bağa baxış keçirilir.
 Şah, vəzir, vəkillə gəzərkən bağı,

Görür bir ağacda iki cür barı.
 Vəzirdən soruşur bu qanunları.
 Pozulubmu təbiətin nizam yolları.
 Çağırıb bağbanı sual edir ki, bəs,
 Bağa səndən başqa girməmiş bir kəs.
 Təbiət möcüzəsin kim düşünüb bəs?
 Bağda təmizlik işiyələ sən məşğul idin,
 Bağban səviyyəsinə indi yüksəldin.
 Vəzir də şaha bilmir nə desin.
 Digər məmləkətdən bağbanlar gəlsin,
 Bu görünənlərə qiymət də versin.
 Dörd bağban gəlir,
 Hərə məmləkətin şahı ilə.
 Bilmirlər izahın bir ağacda iki cür barın.
 Onlardan biri təbiət sırlarını dərindən bilir.
 Bu vəziyyətə "Calaq"dır deyir.
 Beş məmləkətin şahı qalmışdı mat.
 Baş verənləri xalqa danışaq,
 Onlar cavab desin, biz də inanaq.
 "Calaq" günahdırsa bağbanı biz cəzalandıraq.
 Yox, təbiət edirsə onu mükafatlandıraq.

AKİF İMANLI

Professor, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Əməkdar müəllimi

HÜNƏRLƏ DİLİN VƏHDƏTİ

Adətən, xalqın canlı danışq dilində işlənən "Filan-kəsin dili də var, dilçəyi də" ifadəsini "Kovid-19" pandemiyasının yaratdığı "Evdəqal" fürsətindən istifadə edib, Aləm Kəngərlinin "Qatarda 18 əhvalat" (Bakı, Qanun nəşriyyatı, 2019) kitabını oxuyandan sonra xatırladım və bu ifadənin müəllifə tam uyğun gəldiyini yeqinləşdirdim. Kitaba yazıcının 18 hekayəsi daxil edilib.

Birinci hekayəni - "Qəfil görüş"ü oxumağa başladım: "Sanki quşlar həmişəkindən daha canfəşanlıqla cəh-cəh vururdular. Səhər yenicə açılırdı. Taleh pəncərənin şüşəsində oynasan yaz günəşinin işaretlarını görüb, ehmalca yerində qalxdı..."

Bu hekayənin ilk cümləsi məni necə tutdusa, kitabı əlimdən yerə qoya bilmədim: "Hava işıqlanmağa başlamışdı. Səhərin sayrısan al şəfəqləri pəncərədən Murada əl eləyirdi. Telefonun zəngli saatı hay-küy salmamış Murad gözlərini açmışdı..." Bir zaman başımı qaldırdım ki, artıq on dördüncü hekayəni oxuyuram. Hekayələrin sürətlə oxunmasını təmin edən əsas amil onların bədii dilidir. Bədii dilin üslubi imkanlarından məharətlə bəhrələnməsi təhkiyənin yüksək səviyyədə olmasına, dialoqların təbiiliyinə imkan vermiş, şərait yaratmışdır. Hekayələrdə təsvir olunanlar gündəlik həyatda rast gəldiyimiz, müşahidə etdiyimiz adı hadisə təsiri bağışlasa da ("33 il sonra" hekayəsi istisnadır), hekayələrin şirin və deyərdim ki, gözəl bədii dili onların oxunaqlığını tama-mılə təmin edir. Hadisələr həyatdan götürüldüyü üçün təbii görünür, eyni zamanda surətlərin danışıığı, dialoqlar da sünilikdən uzaqdır. Bu, daha çox yazıcının həyatı müşahidələri nəticəsində yaranan bədii prosesdir.

Aləm Kəngərlinin bəzən ciddi ideyaya, o qədər də əhəmiyyətli görünməyən süjet xəttinə malik hekayələri də bədii dilin gücü sayəsində həvəslə oxunur. Bir var dil, bir də var dildən istifadə bacarığı. Aləm Kəngərlili-

nin hekayələrində dilimizin zərifliyi, fikri dəqiqliklə ifadə etmək imkanları, bir sözlə, doğma dilin bütün gözəllikləri əks olunub. Hekayələrdə məcazlardan, təş-behlərdən, qisası, bədii təsvir və bədii ifadə vasitələrindən məharətlə istifadə edilib. Aləm Kəngərlinin bütün hekayələrində onun dilə yanaşma tərzi, dilin gözəlliyyini qorumaq bacarığı, dildən məqsədə uyğun formada istifadə etmək qabiliyyəti açıq-aşkar hiss olunur.

Yazıcıının hekayələrində diqqətçəkən bir məqam onun dialoq yaratmaq bacarığıdır. Əlbəttə, bədii əsərlərdəki dialoqlar da dil faktıdır, daha dəqiqi, əsərdəki surətlərin danışıığı, yəni, yazıçı tərəfindən qurulan dialoqlar vasitəsiz nitqin bir formasıdır. Və bu dialoqlarda canlı danışq dilinin əlamətləri, yeri göldikcə surətlərin fərdləşdirilmiş dil xüsusiyyətləri də öz əksini tapa bilir.

Aləm Kəngərlinin hekayələrindəki dialoqlar təbiidir, canlıdır; yazıçı tərəfindən ustalıqla yaradılmışdır. Əlbəttə, bədii əsərlərdə verilən dialoqlar da, qeyd etdiyimiz kimi, dil faktına əsaslanır və bu fakt nə qədər öz təbiiliyi ilə seçilə bilsə, əsərin bədii dil silqətinə o qədər müsbət təsir etmiş olar. Hekayələri oxuduqca bu qənaətə gəlirsən ki, A. Kəngərli dialoq yaratmaqdə ortaya məharət qoymağı bacarıır. Onun yaratdığı dialoqlarda xarakterlər açılır, surətlərin mənəvi-psixoloji dünyası aşkarlanır, hətta qalmaqallı məsələlər məharətlə yaradılan dialoji nitq prosesinde müsbət həll olunur. Adətən, bir qızı iki oğlan (dost) sevəndə münaqışə baş verir, dava-dalaş, düşmənçilik və s. bu kimi xoşagelməz hadisələr törəyir. "Səninləyəm" hekayəsində isə Aləm Kəngərlinin bədii sözün qüdrətinə güvənərək yaratdığı uğurlu dialoq, başqa sözlə, Muradla Fərid arasında olan səmimi söhbət onların əl sixaraq dəst kimi ayrılmasına səbəb olur.

Bəlli olduğu kimi, bizim cəmiyyətdə müraciət etiketi formallaşmayıb. Aləm Kəngərlinin hekayələrində də

müraciət forması kimi "müəllim", "qağa" "qardaş" və s. bu kimi sözlərdən istifadə olunur. "Müəllim" sözü həm də müəllif təhkiyəsində özünü tez-tez göstərir: "Sıra şirkət rəhbəri işləyən Cəbrayıl müəllimə çatanda səs-küy bir qədər səngidi..." ("Qaş düzəldən yerdə"), "Əbülfəz müəllimin hər şeydən xəbəri var idi" ("Ənənə") və s. Çox yaxşı haldır ki, yazıçı öz təhkiyəsinə "bəy", "xanım" sözlərini də daxil edir: "Anası Nərgiz xanım onu hey danlayırdı..." ("Seçim"), "Sevil müəllim (burada "müəllim" həqiqi mənədadır - A. İ.) İlkinin valideynləri Vüqar bəy və Sevinc xanımla səhbət zamanı onların yüksək intellektə sahib olduqlarına heyran qalmışdır" ("Missiya"). Həmin sözlərə "Velosiped sevdası" (Yaqub bəy, Şölvə xanım), "Səninləyəm" (Nadi-rə xanım), "O olmasın, bu olsun" (Ülkər xanım) hekayələrində də rast gəlirik, lakin bu sözlər dialoqlarda müraciət forması kimi qətiyyən görünmür. Bunun əksinə olaraq "müəllim" kəlməsi bədii mətnin həm monoloji, həm də dioloji nitq formalarında gen-bol işlədirilir.

Bir qədər də "qaşa" haqqında.

Aləm Kəngərlinin hekayələrində müraciət formasında işlənən "qaşa" (həmçinin "qardaş") sözü surətlərin fərdi-üslub nitq səciyyəsindən kənardır, bir növ, kütləviləşib. Surətlərin nitq-danışlıq üslubunu fərdləşdirmək daha çox yazıçının həyatı müşahidələrinə əsaslanmaqla bədii ifadəsini tapır. Görünür, müəllif "qaşa" müraciət formasının həyatda işlənmə məqamlarını tam müşahidə edə bilməmiş, ona görə də sözgəlişi ifadəsinə yol vermişdir.

Bu arada kiçik bir haşiyə çıxməq istərdim. Mənim bir dostum var. Çox səmimi, ürəyiaçıq, saf bir insandır. Naxçıvan Dövlət Universitətinin pedaqogika üzrə dosenidir. O, həmişə yaxın dostlarına "qaşa" deyə müraciət edir. Onun dilində "qaşa" sözü o qədər səmimi səslənir ki, həmin dostumu "qaşa"sız təsəvvür edə bilmirəm. Fikir verin, çoxsaylı dost-tanışın içində yalnız onun danışığında "qaşa" müraciət forması əbədi yer tutub, sabitləşib. Yazıçı məhz həyatdakı belə danışlıq formalarını müşahidə etməklə yalnız bir ədəbi qəhrəmanın nitqini fərdləşdirə bilər.

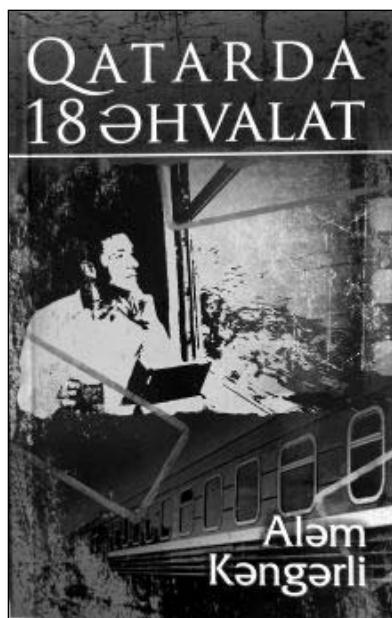
Bədii ədəbiyyat təkcə həyat hadisələri içərisindəki təzadları, sosial problemləri əks etdirmir, həm də bu proseslərə təsir göstərir. Mən həmişə bu qənaətdə olmuşam ki, hər hansı bədii əsərin mütləq tərbiyəvi əhəmiyyəti olmalı, oxucuların, xüsusen də gənclərin özü-nütərbiyəsinə təkan verməli, həyat hadisələrindən düzgün nəticə çıxarmaq üçün onları (oxucuları) müəyyən mənada istiqamətləndirməli, yol göstərməlidir. Bu baxımdan A. Kəngərlinin hekayələri qənaətimizi doğrul-

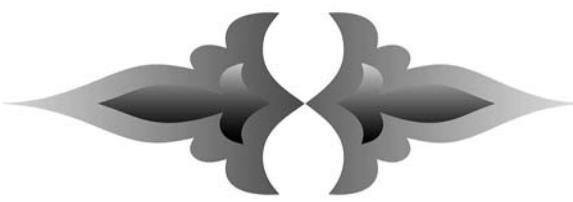
dur. Misal üçün, "Qəfil görüş" hekayəsində uzun ayrıldıdan onra keçmiş sevgililər - Taleh və Könül qarşılışırlar. Özünü həyatda tənha və bədbəxt sayan Könül aqrəssivləşir, qucaqlaşmaq, öpüşmək, lap gənclik illərində olduğu kimi sevişmək arzusuna düşür. Əlbəttə, belə istək ailələrin dağılmasına gətirib çıxara bilər. Bu hekayənin məhz tərbiyəvi əhəmiyyəti orasındadır ki, gözlənilən neqativ hadisə baş vermir.

Qazanc dalınca qürbətə üz tutanların sonrakı peşmanlığı, milli dəyərdən uzaqlaşmağın yaratdığı mənəvi aşınmalar, Vətən həsrəti və bu həsrətə son qoymaqla ("Qurbətdə"), fiziki qüsürün həqiqi sevgiyə mane olmasına ("Səninləyəm"), əsl müəllimin öz peşə vəzifəsini dərindən dərk etməsi, uşaqlara sevgi və qayğısı (hazırda uşaqları sevmək pedaqogikanın əsas tələbidir - A. İ.) "Missiya" qeyd olunan hekayələrin əsas ideyasını təşkil edir. Bu ideyalar ətrafında dolanan hadisələrin mərkəzində isə insan dayanır; o insan ki, yanlış hərəkətlərə yol versə də, vətənini sevir, o insan ki, saf məhəbbəti ilə manələrə qalib gəlir, o insan ki, dərs dediyi uşaqları sevir, öyrədir, tərbiyə edir. Bir sözlə, Aləm Kəngərlinin hekayələrinin dil və üslub xüsusiyyətlərindən, ideya-məzmunundan çox yazmaq olar...

Bir arzumu da bildirmək istəyirəm. Elə cümlələr, ifadələr var ki, bədii ədəbiyyatda həddindən çox işlənib, demək olar ki, köhnəlib. Aləm Kəngərlinin hekayələrində rastlaştığımız heç də qüsür saýlmayan "Qaş düzəldiyi yerdə vurub göz çıxarmaq", "Yaramı təzələmək istəmirəm", "əhdi-peyman bağlamaq", "göz bəbəyi kimi qorumaq", "ərə getməmişəm, gora getmişəm", "gözləməkdən gözümün kökü saraldı", "burnumun ucu göynəyir" və s. belələrindəndir. Aləmin yaradıcılıq hünərinə, dilimizin bədii üslubundan istifadə bacarığına artıq bələd olduğumdan düşünürəm ki, o, belə ifadələri yeniləşdirmək, onların qarşılığını tapmaq iqtidarındadır. O, bədii ədəbiyyatda, bir növ, daşlaşmış olan həmin cümlələri yeniləşdirməyi sadəcə olaraq düşünməyib (Əlbəttə, səhbət dilimizin lügət tərkibindəki frazeoloji (sabit) birləşmələrdən, idiomatik ifadələrdən getmir).

Nüfuzlu və ciddi alim, həm də istedadlı tərcüməçi, professor Cavanşir Yusiflinin Aləm Kəngərlinin "Qatarada 18 əhvalat" kitabına yazdığını ön sözü o deməkdir ki, hörməli Cavanşir müəllim onu bir yazıçı kimi qəbul edir. Həm də sayılıb-seçilən bir elm adamının, ədəbiyyat biliçisinin Aləm haqqında söz deməsi yazıçının yaradıcılıq məsuliyyətini daha da artırır. Tamamilə əminəm ki, Aləm Kəngərlə bədii yaradıcılıq fəaliyyətini genişləndirəcək, yeni əsərlərini oxuculara təqdim edəcəkdir.

ALƏM KƏNGƏRLİ

QƏFİL GÖRÜŞ

(hekayə)

Sanki quşlar həmişəkindən daha canfəşanlıqla cəhəcə vururdular. Səhər yenicə açılırdı. Taleh pəncərənin şüşəsində oynayan yaz günəşinin işartalarını görüb, ehmalca yerində qalxdı. Canının arğısından gecəni yata bilməmişdi. Klinikaya gedib özünü yoxlatmaq isteyirdi. Əvvəl yan otağa keçib uşaqlarına baş çəkdi. Onların şirin yuxuda olduğunu görünçə üzünə xoş bir təbəssüm qondu. Sakitcə geri döndü. Həyat yoldaşının açıqda qalan kürəyini yorğanla örtüb, sonra mətbəxə keçdi. Qaz pilətəsinin çaynik olan gözünü yandırıldı. Di gəl, müxtəlif analizlər verə biləcəyini düşünüb, çay içmək fikrindən daşındı. Qazı söndürüb yenidən yataq otağına qayıtdı. Əynini geyinməyə başladı. Klinikaya baş çəkəndən sonra işə getməli idi. Yubana bilməzdi. Gözləməyin mənası yox idi. Hazırlaşış evdən çıxdı.

Blok qapısından çıxanda mobil telefonun saatına baxdı. Hələ klinikanın açılması vaxtına var idi, piyada da getmək olardı. Ətrafa nəzər saldı. Ağacların çıarpaq budaqlarından boyunan tumurcuqlar aydınca sezilirdi. Hər tərəfdə yazın nəfəsi duyulurdu. Ciyərlərinə çəkdiyi tərtəmiz bahar havası küreklerindəki ağrını silib apara bilmədi. İçində bir əndişə də var idi. Elə bil qorxulu nəsə olacaqdı.

Klinikaya girəndə içəridə adam çox deyildi. Qeydiyyatda gəlişinin məqsədini açıqlayıb, göndəriş vərəqi aldı. Ödəniş etdikdən sonra qəbzi də götürüb 15 nömrəli otağa yaxınlaşdı. "Məmmədova Könül" yazılı qapını döyüb yavaşça içəri daxil oldu. Səliqə-sahmanlı görünən aqxalatlı həkimin başını qaldırması ilə: "Taleh?!" - deyə hayqırması və sonra da yerində do-nub qalması bir an çəkdi.

O da donub qaldı.

Həkim "Yəni gerçəkdənmi bu, odur?!" - sualını özüzünə verir, karşısındaki adamın Taleh olduğunu inana-

bilmirdi.

Sifəti pörtmüş, gözləri bərələ qalmışdı.

Taleh də təlaş içinde idи. Özünü itirdiyindən salam verməyi belə unutdu. Dil-dodağı quruduğundan udqu-na bilmirdi. Qayğılı gözləri ilə Könülə iki metrlik məsafədən deyil, sanki on illik tarixi olan şirin xatirələr-lə dolu uzaq keçmişdən baxırdı. Görünən o idi ki, uzun illərin ayrılığı bir-birini sevən iki aşiqin qəlbindəki sevgi odunu hələ də tam söndürə bilməmişdi. Hər iki-sinin iç dünyasında bir firtina qopmaqda idi. Xeyli keçəndən sonra ilk olaraq Taleh özünü ələ ala bildi:

-Necəsən, Könül?

Himə bənd imiş kimi Könül başını aşağı salıb, hönkürtü ilə ağlamağa başladı. Az qala səsinə iş yoldaşları axışacaqdı. Çox keçmədi ki, gözlərinə çəkdiyi sürmə bütün sifətinə yayıldı. Taleh Könülə belə acı yaşıdagı üçün otağa girdiyinə peşman olsa da, artıq geri qayıda bilməzdi. İki addım irəliləyib astadan dedi:

-Ağlama, Könül. Xahiş edirəm. İndi hamı bura gələcək.

Könüldən gözlədiyindən daha sərt cavab aldı:

-Qoy, gəlsinlər. Mənə fərq etməz. Onsuz da həyatdan bezmişəm. Axı sən mənim nələr çəkdiyimdən, necə yaşadığımdan xəbərsizsən. Daha dözə bilmirəm, Taleh...

Könü bir az ara verib, yaşılı gözlərini xalatının qolu ilə silərək yenidən davam etdi. - Düzünü de görüm, ni-yə gəldin? Mənə acıq vermək üçün mü? Olmaya, keçmiş xatirələrin odunda yandırmaq istəyirsən məni?

-Nə danışırsan, Könül? Mən səninlə qarşılaşacağımı gözləmirdim. Özümü bir az pis hiss etdiyim üçün gəlmışəm. Müalicə almaliyam.

-Bəs qapının üstündəki yazıya nə deyirsən?! - Könül soruşdu.

-Vallah, sənin burda işlədiyini bilmirdim, yoxsa, qayıdır gedərdim.

-Gedərdim! Hmm. Demək, daha sevmirsən, özünə yad bilirsən məni, eləmi?

Taleh qas düzəltdiyi yerdə vurub gözü də çıxardıqın fərqində oldu və bu dəfə dillənmədi.

- "Ölənə qədər mənimlə olacaqsan, səni qəlbim-dən heç bir qüvvə qopara bilməz!" deyən sən deyildin-mi?

Könülüñ istəyinin nə olduğunu özlüyündə müey-yənləşdirməkdə olan Taleh ah çəkib dərindən köks ötürdü:

-Fikrin nədir? Deyirsən, ailələrimizi dağıdıb hər şeyi yenidən başlayaq? Göz yaşı axıdacağını zamanında anlamalı idin. Üstümə gəlməyə haqqın yoxdur, Könül. Mən özümdə heç bir günah görmürəm. Əgər düzünü bilmək istəyirsənə, səni həmişə xatırlayıram. Taleymə acıyıram ki, niyə mənə qismət olmadın.

-Bəs deyirsən, burda olduğumu bilsəydin, məni narahat etməzdin.

-Səni yenidən görmək, yaramı təzələmək istəməzdəm. Axı keçmişə qayıtmaq...

Qapı qəfil döyüldü. Talehin sözü ağızında qaldı. Orta yaşlarında, boz şlyapalı, saqqallı bir kişi idi.

-Gəlmək olar?

-Xeyir, - Könül kobud şəkildə cavab verdi, - deyin, sizi başqa həkimə yönəltsinlər, mən qəbul edə bilmə-yəcəyəm. - Sonra hansıa nömrəni yiğib, telefonda danışmağa başladı:

-Zərifə, bu gün mənə xəstə göndərməyin. Özümü pis hiss edirəm.

Nə dedilərsə, "Yox, yox, heç nə lazım deyil, narahat olmayıñ", deyib, dəstəyi yerinə qoydu və üzünü Talehə tutdu:

-Deyirsən, yaranı təzələmək istəməzdin, hə? Bəs mən? Mən insan deyiləm? Bu vaxta qədər arayıb-ax-tarmadığın, maraqlanmadığın bəs deyil, üstəlik halımı da bilmək istəmədin? Niyə? Niyə görə? Təkcə ona görə ki, bir yerdə deyilik? Əvvəllər mənə "Könülüm" deyərdin, indi "Könül" deyirsən... İcdiyimiz andı, bağ-ladığımız əhd-peymanı nə tez unutdu, Taleh? Bəs deyirdin səni heç vaxt darıxmağa qoymayacağam. Mənim nə kimi hissələr, əzablar keçirdiyimdən xəbərin oldumu? Daha gücüm tükənib, dözə bilmirəm. Ürək daşdan deyil axı. İçim göynəyir, bağrim çatlayır, Taleh! Bu illər ərzində nələr çəkdiyimi bildinmi heç?!

Könül içini çəkərəkyenidən göz yaşlarına qərq ol-du. Ağlaya-ağlayaəl çantasından ürəkşəkilli güzgüsü-nü çıxarıb stolun üstünə qoydu. Çərçivəsi və dəstəyi qızılı rəngdə olan bu güzgüni Taleh ona, hardasa, on beş il əvvəl bağışlamışdı.

Mənim üçün dünyada bundan qiymətli, bundan

əziz hədiyyə yoxdur. Mən bu güzgüni göz bəbəyi ki-mi qoruyur, oxşayır, gözümdən kənara qoymuram, Ta-leh. Elə bilirəm ki, onu itirsəm, səni itirmiş olacağam. Mən hər dəfə ona baxanda özümü deyil, səni görürəm orda.

Könül dayanmadan yanıqlı-yanıqlı ağlayırdı. Elə bil ürəyini boşaldıb çəkdiyi əzablardan xilas olmaq istəyirdi. Taleh çıxılmaz vəziyyətdə qalmışdı. Cox pəri-şan olmuşdu. Nə edəcəyini bilmirdi. Könül isə hey ağlayır, sakitləşənə oxşamırdı. Taleh yavaşça ona yaxınlaşdı. Sağ əli ilə Könülüñ saçına siğal çəkib dedi:

-Ağlama, Könül. Xahiş edirəm. Ağlama. Əgər məni sevirsənsə, ağlama.

Könül içini çəkə-çəkə göz yaşlarını sildi.

-Mən ərə getməmişəm, Taleh, gora getmişəm. Ərim evə hər gün içkili gəlir. Günlərini eyş-işrətdə keçirməklə məşğuldur. Bu adamda tərbiyə, mənəviyyat deyilən heç nə yoxdur. Ailəsi, hətta yegənə övladı belə onu düşündürmür. Uşaq doqquz yaşına çatıb, indiyə kimi onunla doqquz dəfə maraqlanmayıb. İnan mənə, Taleh, əgər oğlum olmasaydı, mən çoxdan intihar etmişdim.

Şirin xatırələrlə dolu ötən illər Talehi özündən al-dı. Baxışlarını Könüldən ayırmadan əlini yavaşça onun ciyinənə qoydu:

-Səni başa düşürəm, Könül. Axı neynəmək olar? Gərək dözəsən. Ürəyini sıxma. Yavaş-yavaş hər şey yoluna düşər. O axmaq fikirləri də başından çıxart. La-yıqli övlad böyütəyi düşün. Oğlun böyüdükə dərd-lərini sənə unutduracaq, görərsən...

Könül Talehin tutulduğunu, pərişan halını görüb dedi:

-Səni də narahat etdim, Taleh. De görüm, necəsən? Yoldaşınla necə yola gedirsən?

-Belə də. Yaşayıraq.

-Onu sevmirsən, düzdü? Təsdiq elə ki, sevmirsən. Təsdiq elə ki, məndən sonra heç kəsi sevməmisən.

Söhbətin məcrası Talehi əsla açmadığından o, ca-vabdan yayınmağa çalışdı.

-İki övladım var: oğlum və qızım. Hələ məktəbə getmirlər, balacadırlar. Oğlum mənə bənzəyir, qızım isə... onu sənə oxşadıram. Bəlkə də heç oxşarı yoxdur, amma mən oxşadıram.

Bu sözlər Könülə təsəlli oldu, xeyli şənləndi. Tez də səsində qəhər söylədi ki, sən heç dəyişməmisən, amma mən qocalmışam. Taleym qocaldıb məni...

-Günah özündədir, Könül. Güvənmədin mənə. Qo-şulub getmədin mənimlə.

Könül sıxılıb lap yumağa döndü.

-Bacarmadım. Vallah, bacarmadım. İstədim,ancaq alınmadı. Həyatımı anamın göz yaşlarına qurban verdim. Atamın "Mən Əli kişiyyə söz vermişəm, camaat

icində başımı yerə soxma!" kəlməsinə cavab qaytara bilmədim. Mən valideynlərimə görə ömrümü puç etdim, Taleh. Onlarsa məni daş-qasa, var-dövlətə, şanşöhrətə satdırılar. İndi mən yaşadığım böyük, çılcırqılı sarayda özümü zülmət qaranlıqda çürüyən kimsəsiz və bədbəxt bir insan kimi hiss edirəm. Xoşbəxt həyat sürdüyüm kasib komamız üçün illərdir burnumun ucu göynəyir... Yəqin ki, sənin qarğışın tutdu məni.

Könülün belə deməsi Talehə lap toxundu.

-Nə danışırsan, nə qarğış? Mən qarğış-zad bacarımiram, Könül. Bir də ki, sənə qarğış eləmək özümü qarğımaq deyilmi?

Könül yerindən yavaşca qalxdı. Talehin əllərindən yapışıb, gözlərini onun gözlərinə zillədi:

-Biz niyə qovuşa bilmədik, Taleh? Tanrı yanında hansı günahımız vardı ki?

- ...

-Sən öz vüqarını, əzəmətini, şirinliyini hələ də itirməmisən, Taleh. Mən səni yenə də sevirdəm. Əvvəlki kimi. Dəlicəsinə, ürəkdən!

Taleh istəsə də, əllərinini Könüldən ayira bilmədi.

-Gələn olar, Könül. Özünə problem yaratma, - deyə yavaşça dilləndi.

-Əşşı, nə problem ey. Elə bilirsən, bu illər ərzində mən gün görmüşəm? Problem budur ey. Amma səni həmişə sevmişəm, xatırlamışam. Xəyalımda oxşamışam, əzizləmişəm səni! Sənsiz bir günüm də olmayıb, Taleh. Hər dəfə təhqir olunanda sənin qürurunu xatırlayıb dözmüşəm. Şirin söhbətlərini, lətifələrini, mənə göstərdiyin qayğı və nəvazişi unutmaq mümkün mü, Taleh?! Görünür, Allahın mənə bəxş etdiyi xoşbəxt günləri səninlə olduğum dövrdə xərcəleyib qurtarmışam.

Könül sakitləşdiyi üçün Taleh də özünə gəlmışdı. Könülün saçına sığal çəkib ona yenidən təsəlli verməyə başladı:

-Sən bir az iradəli ol. Dözmək lazımdır, Könül. İnşallah, yavaş-yavaş hər şey qaydaya düşər. İstəsən, arada mən də sənə baş çəkərəm, dayaq olaram.

-Sən heç dəyişməmisən, Taleh. Deyirsən, baş çəkərsən hə? Bilirsən, necə gözəl olar? Mənə görə narahat olma, ərimdən qorxan deyiləm. Nə qədər çalışdım, boşana bilmədim. Ata-anam da istəmir, deyirlər, el içində rüsvay olarıq. Qalmışam belə. Başımı itirmişəm, Taleh. Nə edəcəyimi bilmirəm. Həyat mənim üçün öz mənasını itirib daha. Amma indi təsəllim odur ki, sən varsan. Bilirsən...

Taleh onun sözünü kəsib dedi:

-Düz danışmırısan, Könül. Axı sənin övladın var - doğma balan. Sən onun üçün yaşamalısan. Onu tərbiyə etməlisən, böyütməlisən.

-Sən mənə yenə də arxa durursan, gözəl insan. İş-

temirsən ki, ruhdan düşüm. Yaşamağa səsləyirsən məni!

Könül Talehin əllərini ovcunda bərk-bərk sıxaraq dedi:

-Taleh, əgər gerçəkdən məni sevirsənə, çəkdiyim əzabları mənə unutdur. Bas bağırna, öp məni! Gənclik illərində olduğu kimi: ürəkdən, çılgınlıqla, var gücündə! Mən sənin olduğunu duymaq istəyirəm! Bu xoşbəxtliyi məndən əsirgəmə, nə olar!

Taleh narahat-narahat qapıya tərəf boylandı, ehamalca Könülü özündən kənarlaşdırmağa cəhd etdi. İçində bir tabu var idi, belə yaxınlıq olmazdı axı:

-Ağlımı başına yiğ, Könül. Belə şeylər danışma. Sən uşaq deyilsən axı. Nə danışdığını başa düşürsən? Ailəni dağıtmak istəyirsən? Valideynlərin, qohumların, iş yoldaşların sənə nə deyər? Oğlun dostlarının üzünə baxa bilməz. Sənə nifrət edər öz doğma balan... Daha gecdir, Könül, mən gedim. Xeyli vaxtdır bir yerdəyik. Bəs deməzlər, bunlar içəridə nə edirlər?

-Heç nə olmaz, Taleh. Bu illər ərzində sənsiz çox əzablar çəkmişəm. Nə qədər yüngülləşdiyimi təsəvvür edə bilməzsən. Onda qoy müayinə edim, sonra gedərsən.

Taleh oda su səpə bilməsindən razı halda onun kösövlərinin tüstülenməsinə də yol vermək istəmədi:

-Lazım deyil, əzizim. Ciddi bir şikayətim yoxdur. Gecdir, mən gedim. İşdə olmalıyam. Sən də get dinçəl. Yəqin oğlun da yolunu gözləyir. Sabah gələrəm, yaxşı-yaxşı yoxlayarsan.

Könülün razılaşmaqdan başqa çarəsi qalmadı.

-Nə deyirəm, Taleh. Gelişinlə məni necə sevindiriyinin fərqində deyilsən. Səni gözləyəcəyəm. Mütləq gələrsən.

Könül Talehi qucaqlayıb, üzünü onun sinəsinə qoysdu. Taleh onun ürək döyüntülərini öz ürəyində hiss etdi. Elə bil iki ürək bir sinədə döyüñürdü. Könül Talehin qucağına elə sığınmışdı ki, sanki bir daha ondan qopmayacaqdı. Taleh Könülün alnından öpüb, yavaşça ondan ayrıldı.

Sabahı gün Könül çox gözləsə də, Taleh gəlib çıxmadı. Növbəti günlərdə də o gəlmədi. Səhərdən axşama kimi gözü qapıda qalan Könül hər qapı açılanda ürək çirpintisi ilə gələnin Taleh olduğunu zənn edə-edə günləri aya çevirdi.

Bu gözənlilər üzücü olmaqla yanaşı, həm də Könülün yeknəsək ömrünə bir canlanma gətirirdi, rəng qatırdı.

Bir səhər, məhz ogunkü kimi, düz saat doqquz tamamda Talehin bu qapını açıb içəri girəcəyinə, güllümsəyərək öz Könülünü qucaqlayacağına olan ümidiçox şirin ümid idi.

MƏHƏMMƏD ƏLİ

QARABAĞ AZƏRBAYCANDIR

Keçdi qara buludlar
üstündən yurdumuzun.
Bunu bizə bəxş etdi
qüdrəti ordumuzun.
Milləti son húcuma
Ana vətən çağırıdı;
Qarabağ Azərbaycandır! -
Azərbaycan Qarabağdır!

Yeridi igid ordumuz
böyük qürur, inamlı,
düşmənə olan sonsuz
qəzəblə, intiqamla.
Onların şücaəti
düşmənə göz dağıdır,
Qarabağ Azərbaycandır! -
Azərbaycan Qarabağdır!

Qarabağda ordumuz
şanlı bir tarix yazdı.
Qaniçən düşmənin
qəbrini dərin qazdı.
İtirib başlarını,
duyublar, son çağıdır;
Qarabağ Azərbaycandır! -
Azərbaycan Qarabağdır!

Bu gün azaddı Ağdam,
Cəbrayıł, həm Zəngilan.
Kəlbəcər, həm Qubadlı,
Füzuli, Suqovuşan.
Şuşa, Laçın düşmənin
qəm-kədər oylağıdır,
Qarabağ Azərbaycandır! -
Azərbaycan Qarabağdır!

Məhəmmədəli Namət oğlu Hacıyev Qəbələ rayonunun Qəmərvan kəndində anadan olub. İxtisasca mühəndisdir, Azərbaycan İnşaat Mühəndisləri İnstitutunu bitirib.

Çox gənc yaşılarından yaradıcılıqla məşğul olan Məhəmməd Əli "Dağlardan ayrı", "Səvincim acidir, kədərim şirin", "Özümü axtarıram", "Söz sənindir", "Çörəyimin duzu yoxdur", "Gedirəm üzü gün doğana", "Duyğularımı səpdim dənişə", "Etiraf" və digər şeir kitablarının müəllifidir. 2020-ci ildə şairin 70 illiyi münasibətlə "Toplu" adlı külliyyati nəfis tərtibatla nəşr olunub.

Azərbaycan Dövlət Televiziyasında və radiosunda, eləcə də dövrü mətbuatda müntəzəm olaraq şeirləri və aktual mövzuları əhatə edən publisistik yazıları ilə çıxışlar edir.

Azərbaycan Yaziçılar Birliyinin, Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin və "Dirili Qurbari" ədəbi məclisinin üzvü olan şair "Qızıl Qələm", "Məmməd Araz", "Həsənbəy Zərdabi", "Araz", "Yurd və vətən fədaisi" və sair ədəbi mükafat və diplomlara layiq görünlüb.

Şair Məhəmməd Əlinin bir çox şeirləri vardır ki, indiyə kimi heç bir şair həmin mövzulara toxunmamışdır. Xüsusi duyumu olan şairin öz epiqrafi vardır. O, deyir:

*-Şeiri yazmadım ad-san üçün,
Yazdım duyan insan üçün.*

Martin biri şair Məhəmməd Əlinin anadan olduğu gündür. Onu doğum günü münasibətlə təbrik edir, uzun və mənali ömür yolu, bol-bol yaradıcılıq uğurları arzulayırıq.

Tam azad olacaq
müqəddəs torpağımız.
Onun hər guşəsində
ucalar bayraqımız; -
Göy üzünə nur saçan
sönməz bir çiraqdır!
Qarabağ Azərbaycandır! -
Azərbaycan Qarabağdır!
Azərbaycan Turandır!

16.12.2020

Keflə ömrünü sürən gördüm.
Vəzifə üçün, ad-san üçün
hey dondan-dona girən gördüm.
Başı boşları, savadsızı
özünü hər an öyən gördüm.
Hakimiyyətini qorumaqçın
xalqı əzən, döyən gördüm.
Hər nə gördüm dünyada,
Sən demə, dərd imiş özü boyda.

08.01.2011

NARAHATLIQ

Tam azad olmayıb Qarabağımız; -
Xankəndindən gəlmir səs-sorağımız.
Laçın şəhərində dalgalanmayır
Üçrəng ay-ulduzlu al bayraqımız.

Xocalı, həm Xankənd gözləyir bizi,
Hadrud, Xocavənd gözləyir bizi.
Qarabağda gedir gizli oyunlar,
Qarşida hiylə-fənd gözləyir bizi.

Gəlir Xankəndinə erməni köçü,
Gətirilir onlar, həm də ki, güclə.
Fitnə yuvasına dönür Xankəndi; -
Doludur oralar satqınla, biclə.

Tez uyuruq şirin yalanlara biz,
Susub seyr edirik, olanlara biz.
Ayılanda bir də görəcəyik ki,
Düşüb qalmışlıq dalanlara biz.

16.02.2021

DÜNYA DƏRD İMİŞ ÖZÜ BOYDA

Nələr görmədim bu dünyada,
Dünya dərd imiş özü boyda.
Çox "mənəm-mənəm" deyənləri
Köləyə, qula dönən gördüm.
Sürətlə taxta çıxanları
başaşağı enən gördüm.
Ağzından alov saçanları
külə dönüb sönən gördüm.
Sonsuz mal-sərvət sahibini
boş, quru yurdda ölü gördüm.
Şöhrətpərəsti, nakişini
özgə atına minən gördüm.
Atib namusu, atib arı,

GÖZƏLLƏMƏ

Gördüyüüm həqiqət, yoxsa röyadır,
Özü bala ceyran, gözü şəhlədir.

Sanki oyləşmiş mələk taxtında,
Bu hüsnü görkəmdə başqa dünyadır.

Çox gözəllər gördüm, tay-bərabəri yox,
Gözəllər içində bu, lap əladır.

Gedir görənlərin huşu başından,
Nazı-qəmzəsiylə başa bəladır.

Od tutub yanırı gül yanaqları,
Elə bil açılmış təzə lalədir.

Belə gözəl olmaz, Məhəmməd Əli,
Aşıqi məst edən bu, piyaladır.

OLA BİLMƏZ

Deyirsən eşqini gəl, sən gizli saxla,
Ey gül, həqiqi eşq pünhan ola bilməz.

Əgər Məcnun eşqi gizli saxlasayıdı,
Onda Leyli-Məcnun dastan ola bilməz.

Eşqdir üzəkləri saf, ülviləşdirən,
Kimdə eşq varsa, o, nadan ola bilməz.

Hər gülün, çiçəyin qədrini bilməsə,
O kəsdən heç zaman bağban ola bilməz.

Eşqdən yaranıbdır bu dünyayı-cahan,
Əgər eşq olmasayıdı, cahan ola bilməz.

Gül camalını gördü, sənə vurulmadı,
O kəs bir nadandır, insan ola bilməz.

Sənsən mənim eşqim, qəlbimə həmdəmim,
Səndən başqa bir can, canan ola bilməz.

Yarın sənə sadıq, ey Məhəmməd Əli,
Şe'rində bir daha fəğan ola bilməz.

2002

ŞİRİN OLUR

Hər bülbülə öz gülü-reyhan şirin olur,
Hər aşiqə öz yarı-canan şirin olur.

Nə qədər ki, keçsə də dərdli ömrə-gün,
Heç kim ölmək istəmir, cahan şirin olur.

Övlad əziz, atayla ana daha doğma,
Ancaq yenə hər kəsə bir can şirin olur.

Sevda əhli bilir ki, könül, hər aşiqə,
Sonu vüsal olan o hicran şirin olur.

Öz yurdunun, elin şair oğluyam mən,
Dünya cənnət olsa da, Vətən şirin olur.

2002

EY GÜL...

Ey gül, hara getsəm, sən yanım dasan,
Yanımda yox, belə ruh-canımdasan.

Tək sənsən yaşadan məni cahanda,
Damarımda axan al qanımdasan.

Yaşamaram sənsiz bil, bir an da mən,
Gecə-gündüz deyil, hər anımdasan.

Diqqət ver işinə, hər əməlinə,
İşin-əməlinlə ad-sanımdasan.

Başqa gözəl görməz gözüm, dilbərim,
Həmişə gözümün sən önündəsən.

13.03.2002

EDƏRƏM

Canan istəsə, canımı qurban edərəm,
İstər aşkar, istərsə pünhan edərəm.

Əgyar çox da öyünməsin ki, güclüyəm,
Canan yolunda coşuban tügyan edərəm.

Leyli və Məcnun eşqi dolaşır dillərdə,
Ondan da betər eşqimi dastan edərəm.

Bilsəm ki, canan gələcək bizi bu gecə,
Eşqimlə mən o yolu çırraqban edərəm.

Ey gül, bülbülə sən mənə misal çəkmə gəl,
İstəsən mən də bağrimı al-qan edərəm.

Məhəmməd Əli, döndərsə məndən canan üz,
Kərəm kimi mən də ahu-əfqan edərəm.

15.03.2002

İSTƏRƏM

Keçə boran, qarlı qış, gələ bahar, istərəm,
Aça yarpaq ağaclar, çölü gülzar istərəm.

Qəlbim məni çağlaya, coşa coşqun bulaqlar,
Qoy oxusun bülbüllər, nəğmə-əşyar istərəm.

Kol dibindən qaldırsın qoy, başını bənövşə,
Yaysın ətrini aləmə, eyləsin car, istərəm.

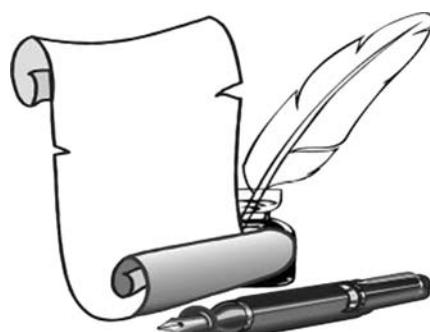
Səhər-səhər çiçəklər tutsun şəhdən piyalə,
Süzüb gözün boylansın, gözü xumar istərəm.

Çəkilsin sis, duman, çən bağ=bağçalardan, görünsün
Ana Vətən torpağı qoy, necə var istərəm.

Vətən eşqi qəlbimdə səma kimi sonsuzdur,
Vətən ola könlümə həmdəm, dildar istərəm.

Başqa yurdda yox gözüm, ay Məhəmməd, olsun qoy,
Əzəli-son mənzilim doğma diyar istərəm.

2002

SƏDAQƏT HƏSƏNOVA
filologiya elmləri doktoru, professor

İBRAHİM YUSİFOĞLU VƏ ƏDƏBİ DİL

Azərbaycan ədəbi mühitinin bir qolu olan Naxçıvan ədəbi mühiti qədim zamanlardan indiyə qədər şərəfli bir tarixi yol keçmiş, bu prosesdə təkmilləşərək yeni keyfiyyətlər əldə etmiş, dil-üslub xüsusiyyətləri baxımından xeyli dərəcədə zənginləşmişdir.

Xalqın ədəbi örnəkləri onun mənəviyyat və mədəniyyətini əks etdirən qaynaqlardan biridir. Bir tərəfdən də, zamanın, cəmiyyətin güzgüsü rolunu oynayan ədəbiyyat məxsus olduğu xalqın seçkinliyini, milli-mənəvi özəlliklərini təzahür etdirə bilmək xüsusiyyətinə malikdir. Bu mənada, bütün Şərqi ədəbi-bədii uğurlarına töhfə verən, zəngin ideya-mənəvi sanbala malik Azərbaycan ədəbiyyatının bir hissəsi də Naxçıvanda yaranmış və hazırda yaşamını davam etdirir.

Naxçıvan ədəbi mühiti milli zəmində yaranmış zəngin və qədim bir irsə dayanır. Bu mühitdə yaranan əsərlər yaşarı cəhətləri ilə seçilir. Bu baxımdan, qədim diyarın, Şərur mahalının Axura kəndində dünyaya göz açan, Azərbaycan Yazıçılar və Jurnalistlər Birliklərinin üzvü, "Qızıl Qələm" media mükafatı laureati, Prezident təqaüdçüsü, 30 adda şeir və nəşr kitablarının müəllifi İbrahim Yusifoğlunun poetik dili üzərindəki araşdırımlar həmin mühitin üslub özəlliklərini səciyyələndirmək üçün kifayət qədər material verə bilir. Hələ 2004-cü ilde Xalq yazıçısı Hüseyn İbrahimov deyirdi: "İbrahim Yusifoğlu xoşuma gələn şairdir. Çünkü nə yazırsa, ürəkdən yazır, şeirləri isə özü kimi səmimidir" (3, 3). Doğrudan da, şairin bütün sözləri səmimiliyi ilə seçilir:

*Rəngi solmuş köynəyimin ucbatından
Seir gecəsinə baxa bilmədim
Göygöz qızın gözlərinə!
Şeirlərimi oxucaq,
Qızlar qərənfil güləri taxdilar
Köynəyimin süzülən yerinə. (6, 17).*

Bu şeir forması ilə deyil, məzmunu ilə Nüsret Kəsəmənninin "Utamirdim dost köynəyi geyəndə" misrasını yada salır.

İbrahim Yusifoğlu Naxçıvan ədəbi mühitində yaxşı tanınan, səsi, sorağı bu qədim diyarın sərhədlərini aşan şairlərdəndir. Buna baxmayaraq o, özündən razı deyil, düşünür ki, hələ öz sözünü deməyib, ürəyindən keçən şəri yazmayıb:

*Qurx ildir, qələmlə külüng çalıram,
Hələ Fərhad arxi qazmamışam mən.
Göylərdən, yerlərdən ilham alıram,
Hələ öz şerimi yazmamışam mən (6, 99).*

İbrahim Yusifoğlu ana dilimizə yüksək münasibətdə olan şairlərdəndir. O, dilimizin leksik-qrammatik vahidlərinin üslub mənzərəsini yarada bilir və onları sürətlə müxtəlif möqamlarda işlətməyi bacarır. Bu prosesdə, sözsüz ki, üslub normaları sabit qalmır, "...dilin üslubi normalası da dəyişir, həm də dilin digər vahidlərinə nisbətən daha tez və sürətlə dəyişir" (1, 28). Belə dəyişmələr sözlərin gizli anımlarını üzə çıxarmaqda çox faydalıdır. Bu baxımdan, İbrahim Yusifoğlunun dilindəki bir sıra ifadələr üslub keyfiyyətinə görə seçilir:

*Heç nə qalmayıb kövrəkliyimdən,
Qaynayıb qurudu gileylərim də.
Bir xeyir görmədim söz əkməyimdən,
Yellərə sovruldu ay, illərim də. (6, 101).*

Buradakı "söz əkmək" ifadəsi şairin öz qələminə xas olan maraqlı və orijinal dil-üslub faktlarından biri kimi diqqəti çəkir. Şairin dilindəki "bəla əkmək" ifadəsi də vardır:

*Boy atdım dərdimlə yeni biçimdə,
Gördüm torpağıma bəla əkiblər (6, 19).*

Şairin dilində "qonaq düşmək" ifadəsi də üslubi möv-

qeyinə görə seçilir. Dilimizdə "qonaq olmaq", "qonaq gəlmək", "qonaq getmək" kimi ifadələrlə tez-tez qarşılaşsaq da, İbrahim Yusifoğlunun poeziyasında "qonaq" ismi "düşmək" feli ilə işlənərək frazem yaratmışdır ki, onu müəllifli frazeologiya faktlarından biri hesab etmək olar. Qrammatik çörçivədən kənara çıxan bu ifadə üslub calarına görə fərqlənir:

*Dilimdə bir kövrək şərqi səslənir,
Ocaqlar gəzirəm, qonağı düşəm.
Hələ ki şərqimtək bəxtim təklənir,
Obalar dolaşan dərdli dərvişəm (6, 39).*

İbrahim Yusifoğlu haqlı olaraq sözlərə güvənir, onların qüdrətinə inanır. Lakin bəzən sözlərin hiss və duyuları ifadə etməkdə aciz olduğunu da vurğulayır:

*Dünyaya məhabbat, sevgi yayınlar,
Bu daş üzəklərə yol tapa bilmir.
Sözlə üzəkləri ovsunlayanlar
Sevdiyi gözəllə dil tapa bilmir (6, 19).*

Sözlər, həm də şairin dostudur:

*Görcək tək qalmışam, dupduru sözlər,
Nur kimi qəlbimə axıb dolurlar.
Tək anın dostları, şıqşırın sözlər
Misraya çevrilib şeir olurlar (6, 103).*

Akademik İ.Həbibbəyli şair haqqında yazdığı "İbrahim Yusifoğlunun poetik dünyası" adlı məqaləsində deyir: "İbrahim Yusifoğlu milli şerimizin istedadlı və məhsuldar nümayəndələrindən biridir. O, şeri vərdiş, yaxud mütaliədən çox istedadla təbii ilhamın axarında yaran şairlərdəndir" (2, 591). Bu axarlı ilhamın nəticəsidir ki, şairin dilində obrazlılığın müxtəlif səviyyələrdə göstəricilərindən bol-bol istfadə olunmuşdur. Bu anlamda, fonetik obrazlılıq göstəricisi kimi assonans və alliterasiyanın geniş imkanları diqqəti cəlb edir:

*Hər günü tay ilə bilsən,
Dərdi qalbdən silə bilsən,
Ömrü ömür bilə bilsən,
Yaşadığın yaşa dəyər (6, 88).*

Şairin "Mənə söz deməyə söz vermədilər" misrasında da tekrar sözlərin üslub keyfiyyəti qrammatik məqamdan yüksəyə qalxır.

İbrahim Yusifoğlu poeziyasının bəzəyi sözdür, mənədir və səmimiyyətdir. N.Qilyeviçin fikirlərinə əsaslanısaq, bədiliyiin dil ilə six bağlılığını bir daha təsdiq etmiş olarıq: "Axı inkaredilməz bir həqiqət var: dil olmadan ədəbiyyat yoxdur və ola bilməz. Əsərin bədii səviyyəsi bilavasitə yazıçının dil ustalığından, onun lügətinin zənginliyindən və canlılığından, ifadəsinin səs təbiiliyindən asılıdır" (4, 9). Bu baxımdan, İbrahim Yusifoğlunun sözə münasibəti yüksəkdir. Ona görə ki, sözlər şairin ən böyük var-dövlətidir:

*Həyatda gördiyüm üzlər olubdur,
Dövlətdən var-yoxum sözlər olubdur (6, 93).*

Naxçıvan Yazıçılar Birliyinin sədri Asım Yadigar "Badam ağacında bənövşə çıçayı" adlı məqaləsində yazar: "İbrahim kədərini, qəmini sözə çevirib onu əzizləyən

şairdir". Öz kədəri, qəmi olmayan şairin şeirləri də sönükdür, buz kimi soyuqdur. Şairin könül dünyası ilə ya-xından tanış olmaq üçün onu duymaq, başa düşmək gərəkdir."(5,10).

İ. Yusifoğlu bəzən sözlərlə bağlı təəssüfunu də bildirir:

*Baxmayın bahara, baxmayın yaya,
Gül kimi sözləri axıtdım çaya.
Baxın qismətimə siz düşən paya,
Payız bazارında satacam baha,
Payız şeirləri yazacam daha (6, 104).*

Şerin fəsli olmur, onu ilin fəsillərinə bölmək mümkün deyil. Lakin İbrahim Yusifoğlu "payız bazarı", "payız şeirləri" ifadələrini elə gözəl üslub məqamında işlədir ki, onların real olduğunu düşünürsən:

*Nədəndi, ürəyim boşalır, dolmur,
Ürəkdə ilk sevgi saralıb solmur.
Ömrün payızında ilk sevgi olmur,
Ötən xatırələr çevrilir "ah" a,
Payız şeirləri yazacam daha (6, 104).*

Şairin 50 illiyində yazdığı şeirlərin birində daha yeni bir ifadə - "payız sərgisi" adlı sintaktik vahidlə qarşılaşıraq:

*Ömrüm payız sərgisidi,
Qazancım söz dərgisidi.
Köksümdə el sevgisidi -
Gəlib çatdım əlli yaşa (6, 152).*

1990-cı ildən başlayaraq ictimai-siyasi hadisələrlə bağlı olaraq ədəbiyyata yeni mövzular daxil oldu. Onlardan biri də Xocalı mövzusudur. Xocalı haqqında çox sözlər deyilib, çox əsərlər yazılıb. Onların zirvəsində Zəlim-xan Yaqubun "Xocalım" şerinin dayanması haqqında fikirlər vardır. Lakin ritminə, axıcılığına və içdən gəldiyinə böyük bir inam ifadə etməsinə görə İbrahim Yusifoğlunun "Xocalım hey..." şeri geridə qalmır, həmin mövzuda yazılmış əsərlərin çoxundan irəliyə keçir:

*Üzlərə baxmağa gözüm utanır,
Təsəlli verməyə sözüm utanır.
Halına yanmağa üzüm utanır,
Naməndlər əlində qalan torpağım,
Xocalım, hey Xocalım... (6, 29).*

Naxçıvan ədəbi mühitində, o cümlədən İbrahim Yusifoğlunun yaradıcılığında dildəki sözlərin hələ araşdırımlara cəlb olunmamış məqamları ilə qarşılaşmaq mümkündür. Məsələn, aşağıdakı misralarda say məzmunu ifadə edən sözlərin birlili diqqəti çəkir:

*Kimsədən mərhəmət gözləmirsiniz,
Taledən şikayət eyləmirsiniz.
Nədən bütöv nəğmə söyləmirsiniz -
Sözü "cik-cik" boyda olan sərçələr! (6, 33).*

Məlumdur ki, sözlərin birləşməsini sintaktik təhlilə cəlb etmək asandır. Yəni bəzən morfoloji təhlildə çətinlik törədən dil faktları sintaksisde asanlıqla elmi-nəzəri və praktik cavabını tapa bilir. Yuxarıdakı şerin son misrasında "cik-cik" boyda" birləşməsi, əslində "nə qədər" sualına cavab olaraq kəmiyyət bildirir. Bu cəhətdən aşağıdakı örnek də səciyyəvidir:

*Nə yaxşı ki, sənin də
Ürəyin çox həlimdi.
İnciməyin, küsməyin
Bircə anlıq gəlimdi (6, 110).*

Leksik-qrammatik baxımdan mübahisəli olan belə dil vahidləri Məmməd Arazın dilində də bol-bol işlənib. Dilimizdəki, "dünya boyda", "anam qədər" kimi onlarla belə birləşmələr var ki, onlar bütövlükde məntiqi baxımdan say ilə əlaqəlidir. Lakin morfoloji təhlillərin predmeti birləşmələr deyil, ayrı-ayrı nitq hissələri olduğundan bu haqda konkret söz demək olmur. Araşdırımlar göstərir ki, morfoloji təhlillərin predmetinə yeni prizmadan baxmaq lazımdır. İbrahim Yusifoğlunun poetik dilində belə maraqlı dil vahidlərinin sayı az deyil:

*Ədaləti çatdırmağa
Dünya boyda sözün varsa ... (6, 116).*

*Gözündəki dəniz boyda sevincin
Hər bir kəsin nəzərindən qaçmadı (6, 237).*

İbrahim Yusifoğlunun tənqididə özünəxasdır və təzadalarla zəngindir:

*On ilə on sözü yaza bilməyən
Millətə əlifba tətbiq eyləyir.
Köksinü yad sözə ləvhə eləyən
Bu gün millilikdən şeir söyləyir (6, 80).*

İbrahim Yusifoğlunun "Xəzər dənizinə açıq məktub" adlı bir şeridir. Bu əsərdə onun vətəndaşlıq qeyrəti və cəsareti ilə dediyi həqiqi mənalı sözlərin məcaz anlamı daşıyan sözlərlə qrammatik əlaqəsi o qədər möhkəmdir ki, adı sözlərin məntiq baxımdan yüksəyə qalxması təbii proses kimi diqqəti cəlb edir:

*Xəbərlərdən eşidirəm,
Sərvətin, varın daşınır.
Utanıram sənə yazam,
Mənim də əlim qaşınır (6, 115).*

Dilçi alim, professor Y.Seyidovun gözəl bir kələmi vardır: tənqid saqlam mövqedən olmalıdır. Fikrimizcə, tərifin də saqlam mövqeli olması zəruridir. Və İbrahim Yusifoğlu da bu fikirdədir. Onun əsərlərinin birində yeni-yeni şeir yazanları lazımsız alqışlarla yolundan döndərənlər ince bir şəkildə tənqid edilir:

*Hələ ki pöhrədir, qol-budaq atır,
Söz qoşur, azacıq istedədi var,
Şerinin tamında özgə dadi var,
Alqış dedirtməyin siz bu uşağa,
Alqış yedirtməyin siz bu uşağa (6, 117).*

İbrahim Yusifoğlu şeirlərini, əsasən, heca vəznində yazar. Lakin onun poeziyasında sərbəst şerin gözəl örnəklərinə də rast gəlmək olur. Məlumudur ki, heca vəzni şerin qüsurlarını az-çox örte bilir, yəni burada səslənmə, qafiyə, bölgü, ritm bəzən mənadan uca olur. Lakin sərbəst şeirdə bu, mümkün deyil. Burada qafiyə, ölçü, bölgü ikinci plana keçdiyindən əsas yük mənanın üzərinə

düşür. Ona görə də belə şeirlər mənasız olduqda diqqət-dən kənardı qalır. İbrahim Yusifoğlunun mərhum yaziçi Rafiq Babayevə müraciətlə yazdığı "Qəribəlik" şeri epikliklə lirikliyin vəhdətində deyilmiş mənalı fikirlərlə zəngindir və oxucunu düşünməyə vadar edir:

*Günəş görünəndən
Öldü ehtirasla
Yerin qəlbini dağlayırdı.
Bir dəstə qara bulud
Onları ayırdı.
Baxırsan - təbiət beləcədir:
Qarası qara,
Ağrı ağdır.
Bəs niyə həyatda
Hər işindən, yerisindən,
əməllərindən
qaralıq yağan
bəzi adamların
sifatları ağıappaqdır ?(6, 193).*

Naxçıvan ədəbi mühitini təmsil edənlərin bir nümayəndəsi kimi İbrahim Yusifoğlu qələmi ilə bir tərəfdən Azərbaycan ədəbiyyatına, digər tərəfdən ədəbi-bədii dilimiz xidmət edərək bir sıra yeni ifadələrin müəllifi kimi poetik dilimizin inkişafında müəyyən qədər rol oynamışdır. Onun qələmindən çıxan şöhrətdən tələ qurmaq, borc dənizi, yaddaş vari, incik duman, yaşamaq tərəzisi, hörmətə naz, dəli kövrəklik, məhəbbət gülləri, qismət ləli, ömür gəmisi kimi onlarla ifadələr uğurlu dil vahidləri kimi bədiiliyi ilə seçilir. Şairin:

Yad əllərdə inildəyən

Torpaq, düşmən yeri deyil (6, 116) - misrası aforistik məzmunu ilə seçilən fikrin ifadəsi baxımdan dəyərli və uğurlu dil faktorudur. İbrahim Yusifoğlunun dil-üslub xüsusiyyətləri ilə bağlı araştırma təsdiq edir ki, Naxçıvan ədəbi mühitini təmsil edənlərin ədəbi dilimizin üslub keyfiyyətləri, lügət ehtiyatları, yeni söz-ifadə yaradıcılığı faktları ilə zənginləşməsində özünəxas töhfəsi vardır.

ƏDƏBIYYAT

Dəmirçizadə Ə. Azərbaycan dilinin üslubiyyatı. Bakı, Azərtədrisnəşr, 1962.

Həbibbəyli İ. İbrahim Yusifoğlunun poetik dünyası. /İ. Həbibbəyli/ Nuhçixandan Naxçıvana. Bakı, Elm və Təhsil nəşriyyatı, 215, səh.591-592.

İbrahimov H. Ürəkdən yazılın səmimi şeirlər. /Yusifoğlu İ./ Seçilmiş əsərləri (1). Bakı, Şirvannəşr, 2011, s. 3

Seyidov Y. Yeni dövr və dil problemləri. Yaziçi və dil münasibətləri. Əsərləri, VI c. Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2007, 569 s.(3-40).

Yadigar A. "Badam ağacında bənövşə çıçəyi" /Yusifoğlu İ./ Seçilmiş əsərləri (1). Bakı, Şirvannəşr, 2011, s. 7-14.

Yusifoğlu İ. Seçilmiş əsərləri (1). Bakı, Şirvannəşr, 2011.

İBRAHİM YUSİFOĞLU

ÜZÜ DAĞLARA-DAĞLARA

Gecə-gündüz yol gedirik,
Üzü daqlara-daqlara.
Köks ötürüb qəm yeyirik,
Ötən çağlara-çaqlara.

Qardaş, yollar yaman tozdu,
Dəstimizi yadlar pozdu.
Tale yazan belə yozdu,
Ümid sağlara-sağlara.

Qəm-qüssənin xeyri nədi,
Bu fələyin xeyrinədi.
Sinəmizsə daş sinədi,
Dözər daqlara-daqlara.

OXU, BÜLBÜLÜM, OXU

"Yenə qonub şah budağa",
Səs salmışan bağça-bağça.
Baxma sinəmdəki dağa,
Oxu, a bülbülüm, oxu.

Deyirsən o qız hardadı,
Dodağında yox yar adı.
Ürəyimə o oxladı,
Oxu, a bülbülüm, oxu.

Payız sona çatdı, getdin,
Qış ilk qarın atdı, getdin.
İlk eşqinə çatdı, getdin,
Çoxu, a bülbülüm, çoxu.

O isə qış günü köcdü,
Bilmədim, bu köç nə köcdü.
Gözlərimə sandım çökdü,
Yuxu, a bülbülüm, yuxu.

Sənsə bəzək vur özünə,
Təzə yuva qur özünə.
Gözel naxışlar üzünə,
Toxu, a bülbülüm, toxu -
Oxu, a bülbülüm, oxu!

YAR DAVASI

Bu gün günəş çətin doğa,
Göy kişnəyə, şimşək çaxa.
Balıq düşməz hər qarmağa,
Bu hava qar havasıdı.

O məclisdə gitara var,
Qaval susar, kaman ağlar.
Ürəkləri bir "ah" daqlar,
Bu hava tar havasıdı.

Nə olubdur bu oğlana,
Dava salır dörd bir yana.
Gözlərin aydın, ay ana,
Bu dava yar davasıdı.

UÇUR GÖRÜM

Dodağına bir söz qonub,
Uçur görüm, uçur görüm.
Bu bircə söz mənə sari,
Uçur görüm, uçur görüm.

Bu bircə söz bal dadacaq,
Subaylığım bal dadacaq.
Bu dad onu aldadacaq,
Uçur görüm, uçur görüm.

Bu söz oddan od alacaq,
Qəlbimizə od salacaq.
Bir ocaq da odlanacaq,
Uçur görüm, uçur görüm.

Bu söz bahar nəfəslidir,
Piçılılı, gur səslidir.
Anam gəlin həvəslidir,
Uçur görüm, uçur görüm.

AÇARSANMI?

Yollarına çıksam eger,
Denən, məndən qaçarsanmı?
Bülbül görmüş qızılğültək,
Pardaxlanıb açarsanmı?

Çıxıb sevgi bələyindən,
Keçib sevgi ələyindən,
Bu sevginin kələyindən,
De görüm, baş açarsanmı?

Ay dilbilməz, bu nə nazdı,
Günər ötür, ömür azdı.
Yusifoğlu xəstəhaldı,
Ürəyini alarsanmı?!

DÖYMƏ, DÖYMƏ

Hələ ki, bənövşəsən,
Boynunu öymə, öymə.
Ətirlisən, dəmlisən,
Qəlblərə dəymə, dəymə.

Ovsunlu duruşun var,
Boyuna min göz baxar.
Baxışın qəlblər yaxar,
Özünü öymə, öymə.

Günlər gəlib-gedəndi,
Saçına düşən dəndi.
Bir sabah qocafəndi,
Dizinə döymə, döymə!

BU SƏSƏ DÖZƏ BİLMİRƏM

*Səsinə heyran
olduğum müğənniyə*

Bu səs hardan gəlir belə,
Baxıram, görə bilmirəm?
Ovsunlayıb məni elə,
Bu səsə dözə bilmirəm.

Yoxdur onun bənzər-tayı,
Sehirləyib ulduz, ayı.
Göydən gələn Tanrı payı,
Bu səsə dözə bilmirəm.

Çox ellərə yayılıbdı,
Quşlar belə bayılıbdı.
Ən gözəl səs sayılıbdı -
Bu səsə dözə bilmirəm.

NƏ KÖVRƏLDİB BİZİ, NƏ?

Saçımızın qarı var,
Ömrümüzün barı var,
Nəvə adlı vari var,
Nə kövrəldib bizi, nə?!

Şimşek olub çaxmadıq,
Yandırmadıq, yaxmadıq,
Göz deyənə baxmadıq,
Nə kövrəldib bizi nə?!

"Vağzalı" çaldı çalan,
Aldığın aldı alan.
Yollarda qaldı qalan,
Nə kövrəldib bizi, nə?!

Çəməndə açdı lalə,
Yanağın öpdü jalə.
Baxmadıq ötən ilə,
Nə kövrəldib bizi, nə?!

Kövrəklik üzümüzdə,
Kövrəklik sözümüzdə,
Hər günah özümüzdə,
Nə kövrəldib bizi, nə?!

AĞLAMA, GÖZƏL, AĞLAMA

Göz yaşını yanağında,
Saxlama, gözəl, saxlama.
Bu məhəbbət beləcədi -
Ağlama, gözəl, ağlama!

Kəpənək idin çəməndə,
Düşmüsən yaman kəməndə.
Ürək kövrəlir sevəndə,
Ağlama, gözəl, ağlama!

O qaraqaş baxdı, keçdi,
Şimşek olub çaxdı, keçdi,
Ürəyini yaxdı, keçdi,
Ağlama, gözəl, ağlama!

Gözəllikdə vallah, təksən,
Yusifoğlu inanır, sən
Göyərçinə dönəcəksən,
Ağlama, gözəl, ağlama!

UNUT MƏNİ... MƏNİ UNUT...

Baxısların dalğın bulud,
Yanaqların yaşıdı, qurut.
Hislərini ovut uyut,
Unut məni...
Məni unut...

Köksündə qəm çağlasa da,
Kirpiyin nəm bağlasa da,
Qəlbin küsü saxlasa da,
Unut məni...
Məni unut...

Mənə gələn yolun bağlı,
Sağın uçrum, solun bağlı,
Əlin açıq, qolun bağlı,
Unut məni...
Məni unut...

Qucaqlayıb dizlərini,
Göyə dikmə gözlərini,
Eşit şair sözlərini,
Unut məni...
Məni unut...

HAYIF Kİ...

Bu baxış de, nə baxışdı,
Payızda yağan yağışdı,
Ömrə ələnən barışdı,
Hayif ki, bir az gecikib.

Bu yağış ta ot bitirməz,
Şaxta vurub, gül yetirməz,
Qaranquş, bülbül gətirməz,
Hayif ki, quşlar perikib.

Sənin ki, tək "eh"ə qalıb,
Yanaqların şəhə qalıb,
Toxtamağın mehə qalıb,
Hayif, o da əsib keçib.

VARDI GÜMAN

Təmiz üzdə, duru gözdə,
Vallah, giley tez seçilir.
Çox dözmüşəm, bir az döz də,
Haqsızlığa bez biçilir.

Məclisə bax, qara qarğıa,
Ad alıbdi-özün öyür.
Ağ göyərçin ən arxada,
Qaşın çatılıb, gözün döyür.

Yaxasına medal taxmış
Camış öndə bardaş qurub.
Ayaqüstə qalmış ceyran
Görün necə məyus durub.

Elə bilmə bütün qəlbi
Bürüyübüd qara duman.
Bir həqiqət günəşinin
Doğmasına vardi güman!

DADINI TAPAMMIRAM

Sənə şeir yazmışam,
Adını tapammıram.
Heç bir güldən, çıçəkdən,
Dadını tapammıram.

Sənə şeir yazmışam,
Adını qoyammıram.
Camalına baxıram,
Baxıram, doyammıram.

Geceleri sübhədək,
Doyunca yatammıram.
Sənin kimi gəzəli
Çırqla tapammıram!

TƏK QARĞIŞIM BUDUR...

Heyran qaldım yaşına,
Kirpiyinə, qaşına.
Gələ beynin qaşına,
Mən deyənə gedəsən.

Yağış dönə narına,
Baxışımız sarına,
Qoynunda cüt narına,
Məni qonaq edəsən.

Ən saf, duru sudu, su,
Ən pak sevən Qudu, Qu,
Tək qarğışım budu, bu,
Məni duya biləsən!

ƏGƏR DƏRDDƏN OYANSAN...

Əgər darıxıb gəlsən,
Əgər karixıb gəlsən,
Dənizdən çıxıb gəlsən,
Səni doğma bilərəm.

Sözlərimlə sözünə,
Gözlərimlə gözünə,
Sığal çəksən özünə,
Göz yaşını silərəm.

Dərdlisən, dərd duyansan,
Sən dərdlərə uyansan,
Əgər dərddən oyansan,
Sənə sevgi dilərəm!

SƏNƏ ŞEİR DEYƏNDƏ MƏN

Qulağına səs çatıbdı,
Həsrətinə qənd qatıbdı,
Pəncərədən boyladıbdı,
Küçənidən keçəndə mən.

Dodaqlarım ballanıbdı,
Bəhməz dəyib xallanıbdı,
Qaş-qabağın sallanıbdı,
Tutunuzdan yeyəndə mən.

Ürəyin odsuz odlanar,
Damağın balsız dadlanar,
Ruhun, eşqin qanadlanar,
Sənə şeir deyəndə mən.

MƏNDƏN EV YIĞAN OLMAZ

İşdən evə qayıtdım,
Baxdin, qanın qaraldı.
Tapşırdığın hər nə var
Yenə sabaha qaldı.

Ömrüm-günüm, neyləyim,
Yanında dilim laldi.
Xəzinədar aylığı
Yenə get-gələ saldı.

Özgə pulum hardadı,
Dediyini alası.
Məndən ev yiğan olmaz
Olmaz, atam balası.

Şeirlərim mənimcün
İncilərim, ləlimdi.
Bu sərvəti qazanan
Öz qələmim, əlimdi.

Nə yaxşı ki, sənin də
Ürəyin çox həlimdi.
İnciməyin, küsməyin
Bircə anlıq gəlimdi.

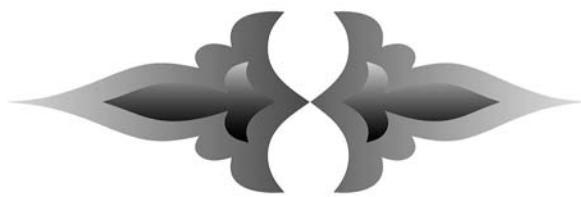
Bilirsən ki, xeyri yox
Yersiz dava salası -
Məndən var yiğan olmaz
Olmaz, atam balası.

Dünyaya siğmasam da,
Öz evimə siğmişəm.
Qapımı döyənlərin
Üzünə şən çıxmışam.

Sənin cehiz dəstini
Səf-səf düzüb sıxmışəm.
Billur qablar yerinə
Kitabları yiğmişəm.

Bu sərvətim bəsimdi
Nəsillərə qalası.
Mən tək ev yiğan olmaz,
Olmaz, atam balası.

İLAHƏ QƏHRƏMAN

Hörmətli qələm dostum Əli Bay Azəri!
İlahə Qəhrəman (İlahə Həsən qızı Qəhrəmanova) 1978-ci ildə Bakı şəhərində doğulub. Azərbaycan Texniki Universitetinin İnformasiya Texnologiyaları fakultəsini həm bakalavr, həm də magistr pillələri üzrə bitirib. Bir vaxtlar məzunu olduğu ali məktəbdə işləyir. Universitetdə oxuduğu illərdən ədəbi yaradıcılıqla məşğuldur. Uşaqlar üçün yazdığı hekayə, nağıl və əfsanələrin bir qismi mətbuatda işləq üzü görüb. 2018-ci ildə "Adiloglu" nəşriyyatında çap olunan "Əlahəzərət Zaman" adlı hekayələr kitabı həm böyüklərin, həm də uşaqların böyük mərağına səbəb olub. Xanım yazarın hazırda uşaqlar üçün qələmə aldığı yeni kitabı çap prosesindədir.

İlahə xanımın özünün də dediyi kimi o, uşaq ədəbiyyatının inkişafı üçün çalışır və texniki mövzularda qələmə aldığı yeni nağıl və hekayələrin uşaqların riyaziyyat və informatika fənnlərində çətinlik çəkə biləcəkləri mövzuları daha rahat qavramalarına kömək edəcəyini düşünür.

Cox istərdim ki, bizim mingəçevirli yazarlara da doğma olan İlaha Qəhrəmanın təsisçisi və baş redaktoru olduğunuz "Xəzən" ədəbi dərgisinə ünvanladığım bir neçə hekayəsinə oxuculara təqdim edəsiniz.

*Sizə və oxucularınıza uğurlar arzusu ilə:
 İsmayıllı İmanzadə
 Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin
 Mingəçevir bölməsinin sədri*

QIRMIZI SARAY

(əfsanə)

Biri var idi, biri yox idi. Qırmızı sehirli saray var idi. Bu sarayda heç vaxt işq yanmazdı. Yalnız geniş qapıları açılanda günəş içərini işıqlandırıar, divarlar al-qırmızı rənglə bərq vurardı. Saraya qırmızı əjdaha gecə-gündüz keşik çəkərdi. Onun başı, gözü, ağızı, əl-ayağı yox idi. Lakin çox güclü idi və saraya bir milçəyi belə uçmağa qoymazdı. Qırmızı divarlardan həmişə şəlalələr axar, əjdahanın yanında, solunda çaylar əmələ gətirirdi. Çaylar axıb sarayın dərinliklərində yerləşən qaranlıq sehrlə mağaraya töküldərdi. İnsanlar bu mağaraya üç saatdan bir süd, su tökməli idilər. Vaxtından bir dəqiqə belə keçən mağaradan elə bir nərli səsi gəlirdi ki, insanlar qorxudan təşvişə düşürdülər.

Bir gün sarayda möcüzə baş verdi. Qapının düz qarşısında döşəmədə kiçik bir ağartı göründü. Gənlər, həftələr keçdikcə ağartı böyüdü, mirvari kimi bərq vurdu. Bu, balaca gözəl aq qız idi. Ağqızın yeganə yoldaşı əjdaha idi. O, balacanı hər gün cimdirdir, sığallayıır, əzizləyirdi. Lakin bir gün qəribə hadisə baş verdi. Ağqızın yanında, döşəmədə kiçik ağartı göründü. Ağartı zaman keçdikcə böyüyüb Ağqız boyda oldu. Sən demə, bu Ağqızın əkiz bacısı idi. Bacılar bir-birindən ayrı qalmaq istəmirdilər. Birgə yeyir, yatır, şənlənirdilər. Ən çox sevdikləri əyləncə şəlalənin, çayın suyunda cımmək idi. Əjdaha isə suyu üstlərinə çileyib şənliyi daha da coşdurdu.

Mağaradan sevincli səslər gələndə sarayın qapıları açılır və bacılar işıqlı dünyani gördürlər. Burada gözəl bir qadın gülümşəyərək bacılara baxırdı. Əlindəki yabanı bacılara tərəf uzadanda qorxdular. Elə bildilər ki, yaba ilə onları öldürəcək. Qişqırıb əjdahanı köməyə çağırıldılar. Əjdaha əzələli bədəni ilə yabanı itələməyə başladı. Yabanın üstündəki qarışığın ətrini hiss edib duruxdu.

Qarışq saraya tökülen kimi yaba geri şəkildi. Sarayın qapıları bağlandı. Bu ləzzətli yemək idi. Bacılar bu yeməkdən daddiqdan sonra əjdaha onu şəlalənin suyuna qatıb mağaraya yönəldi. Beləcə, gündə bir neçə dəfə baş və rən bu maraqlı və dadlı hadisə Ağqızların xoşuna gəlirdi.

Artıq döşəmədə peydə olan ağartılar sarayda heç kimi təccübəndirmir, əksinə "Bir bacımız da olacaq!" deyə sevindirirdi. Bacılar firça ilə tanış olmuşdular. İlk dəfə firça saraya daxil olanda aralarına vəlvələ düşdü. Firça onlara yaxınlaşış bədənlərini sürtməyə başlayanda bunun heç də qorxulu olmadığını, əksinə əyləncəli olduğunu anladılar. Firça səhər, axşam gəlib bacıları parıldaya-na qədər təmizləyirdi.

Günlər, aylar bir-birini əvəz etdi. Bacıların sayı iyirmi dörd oldu. Onlar artıq böyüküb işləməyə başlamışdılar. Gündə bir neçə dəfə mağaraya gələn yeməkləri yaxşıca əzirdilər. Lakin onların düşməni peydə olmuşdu. Bu, vahiməli, öldürücü Şəkerxox idid. Şəkerxox bütün sirin yeməklərin tərkibində mağaraya daxil olurdu. Bacılar bu şirniyyatları əzəndən sonra xəstələnirdilər. Şəkerxox qızlara yapışır, firça təmizləməyə gələnə qədər onları xəstəliyə yoluxdururdu. Ağqızlardan biri bu xəstəliyə düşçər oldu. Üstünə qəhvəyi ləkə düşdü. Firça nə qədər sürtədə bu ləkə təmizlənmədi. Ləkə günü-gündən böyüyür, Ağqızı ağrıdır, dözülməz işgəncələr verirdi. Bir neçə aydan sonra Ağqız rəngini dəyişib qaraqız oldu və bir gün bacılar onu əbədi olaraq itirdilər.

Sarayda hamı qəm dəryasına qərq olmuşdu. İtirilmiş bacının xiffətini çəkirdilər. Şənliyə, işləməyə həvəs qalmamışdı. Əjdaha nə qədər çalışsa da bacıların üzünü güldürə bilmirdi. Ağqızların Şəkerxoxa olan nifrəti artırdı. Bacılar müşavirə keçirib qərara aldılar ki, bir daha düşməni saraya yaxın qoymasınlar. Elə ki, yeməkdə şirin dad hiss edirdilər, əjdaha ilə birləşib onu saraydan kənarə atıb, "Sən bizi daha xəsteləndirə bilməyəcəksən" deyirdilər. Amma bir gün maraqlı hadisə onların əhvalini düzəldti. Boş qalmış yerdə ağarti göründü. Bu ağarti onlara tanış idi. Yeni bacıları dünyaya gəlirdi. Bu xəbər həmiya yayıldı. Sarayda bayram oldu. Bacılar bir-birini təbrik edir, əjdaha sevindiyindən rəqs edirdi.

İllər ötdü. Ağqızların sayı otuz iki oldu. Hamısı bir boyda, cərgə ilə düzülmüş bacılar mirvari kimi bərq vururdular. Ağqızlar qatı düşmənləri olan Şəkerxoxa qalib gəlmisdilər. Saraya girişinə qadağa qoyulan gündən bacılar sağlam və çox güclü olmuşdular. Ən yaxın dostları isə su və təmizlik idi.

BÖYÜK ADAM

(hekayə)

Nərmingilin ailəsi böyük deyildi. Bacısı Nuranədən yeddi yaş, qardaşı Fikrətdən isə dörd yaş kiçik idi. Son-bəşik olduğu üçün evdə hamı onun nazını çəkir, qeydi-

nə qalırdı. Amma Nərmin balaca olduğunu qəbul etmək istəmirdi. Fikrləri, arzuları o qədər böyük idi ki, ona balaca deyəndə əsəbləşirdi.

Nərmin ağ bənizli, sarişin, gur saçlı idi. Güləndə al dodaqlarının arasından cərgə ilə düzülən mirvari dişərinin parıltısı yaşılmıtlı gözlərindəki işıltıya qarışır üzünü nura boyayırdı. Zərif qaməti, incə səsi ilə nağıllarda ki pəricikləri xatırladırdı. Qardaşı Fikrət Nərmini çox istəyirdi, amma zarafatından da qalmırıldı. İmkan tapan kimi "balaca" deyə qızı cırnadırdı. Anası Fikrət dediyi sözə görə acıqlananda uzaqdan işarə barmağı ilə baş barmağını üç santimetrlik məsafədə tutub piçilti ilə "Bu boydasan" deyib, qızı özündən çıxarırdı. Hərdən bacısına uzaqdan baxıb altdan-altdan güləndə də "O mənə ürəyində "balacasan" deyir", qışqıran Nərmin böyükləri güldürdü.

Uşaqların üçü də çalışqan idilər. Nərmin həkim olmaq istəyirdi, amma nə həkimi olacağına qərar verə bilmirdi. Hüquqşunas olmağı arzulayan bacısının da həkim olmasına istəyirdi.

İllər ötdü. Uşaqlar böyüküb təhsil aldılar. Nüranə arzuladığı kimi hüquqşunas olmuşdu. Şəxsi hüquq məsləhətxanasını yaratmış, əsasən qadınların haqlarının qorunması uğrunda mübarizə aparırdı. Ailədə, cəmiyyətdə qadın zorakılığına qarşı çıxır, bütün qadınları xoşbəxt görmək istəyirdi. Çünkü bilirdi, yalnız qadını təhəsilli, azad, xoşbəxt olan xalq inkişaf edə bilər.

Fikrət jurnalist olmuşdu. Bütün dünyani gəzir, məhsur insanlarla görüşür, məqalələr yazar, televiziya verilişləri hazırlayırdı. Müxtəlif sahələrdə çalışan xeyli sayda dostları var idi. Məktəb yaşlarından indiyə qədər dostluqları davam edən Eldar ilə bir kanalda çalışırdılar. Hər səhər görüşüb ya Fikrətin, ya da onun maşınınında işə gəlirdilər.

Həftənin cümə günü idi. Fikrət saat səkkizdə efirə gedəcək verilişi hazırlamaq üçün sübh tezdən işə gəlmişdi. Dəhlizdəki səs-küyü eşidib, nə baş verdiyini öyrənmək üçün qapını açar-açmaz xəbərlərin aparıcısı qonur gözlü, sarişin qız olan Sevda:

-Eldarı maşın vurub. - deyərək pilləkənlər tərəfə qaçırdı.

Bir anlıq donub qalan Fikrət Sevdanın arxasında qəçib çölə çıxdı. Eldar asfaltın üstündə huşuz vəziyyərdə uzanmışdı. Gicgahından zədə aldığı aydın görünür, yaradan qan axırdı. Təcili yardım maşını gəldi. Eldarı ehtiyatla xərəyə uzadıb, maşına qoysular. Fikrət veriliş üçün hazırladığı materialların yerini Sevdaya söyləyib maşına, Eldarın yanına qalxdı. Həkimin sözlərinə məhəl qoymayıb: "Neyrocərrahiyə gedirik" - dedi. Yolda Fikrət mobil telefonla kiməsə zəng edib vəziyyəti danişdi. Xəstəxananın dəhlizində onları zərif, yaşıl gözlü, ağ bənizli gənc bir həkim qarşılıdı. Xəstəni ye-

rindəcə müayinə edib:

-Əməliyyata hazırlayın! - deyə, qətiyyətlə söylədi.

Fikrət həkimi qolundan tutub saxladı:

-Nərmin, yaşayacaq?

Qardaşının ümud dolu gözlərinə baxıb heç nə söyləmədən əməliyyat otağına yollandı.

Altı saatdan sonra xəstəni reanimasiyaya aparanda əməliyyatın uğurlu keçdiyini, xəstənin vəziyyətinin normal olduğunu tibb bacısı Fikrətə söylədi.

-Bəs Nərmin hanı?

-Həkim dincəlir. Bir saatdan sonra növbəti əməliyyata girecek.

Bu gün Nərminlə görüşə bilməyəcəyini anladı. Birdən Fikrətin yadına düşdü ki, Eldarın ailəsinə xəbər verməyib. Onlar işdə olduğunu, axşam isə həmişəki vaxtda evə gələcəyini düşünürənlər. Eldarın qardaşına zəng etmək qərarına gəldi, çünki anasına bu xəbəri qəfil söyləyə bilməzdi. Mobil telefonda Rasimin nömrəsini tapıb yiğdi:

-Salam.

-Əleykə salam. Səsini eşidək. Xeyir ola, Eldar olan yerdə məni yada salmışan?

Fikrət sözünə bir az ara verib davam etdi:

-Kaş xeyir olaydı. Xəstəxanadayam. Gələ bilərsən?

-Nə olub ki?

-Olmuşdu. Şükür, ötdü, amma gəlsən yaxşıdı.

İyirmi dəqiqədən sonra Rasimin hündür qaməti dəhlizin o başında görünürdü. Fikrət hadisəni danışanda oğlanın rəngi ağardı.

-Özüm görmədim. İş yoldaşlarım söylədilər. Maşını dayanacaqda saxlayıb işə gələndə əlindəki buraxılış kartı yerində dayanmış bir "cip" in arxasında asfaltın üstünə düşüb. Əyilib kartı götürmək istəyəndə "cip" yerrindən tərpənib. Sən demə, gecə növbəsindən çıxan Cavad müəllim maşının içində imiş. Arxada yerə əyilmiş Eldarı görməyib maşını üstünə sürüb. Gicgahına zərbə toxunan maşını yaxşı ki, anında saxlayıb. Yoxsa, Allah eləməsin, üstüne çıxa bilərdi. Bu böyük maşınların mənfi tərəfi budur da... Arxada kamerası olmayanda yaxın məsafədə yerə əyilmiş adamı görmək olmur. Lap tank kimi. İçəridən qarşısındakı bir metrlik məsafəni görmək olmur. Müharibə vaxtı düşmən tankını partlatmaq üçün pusquda yaxınlaşmağını gözləyib məhz bu məsafədən iñinə bomba ataraq məhv edə bilirdilər.

Fikrət bütün bunları Rasimi sakitləşdirib vəziyyətdən çıxarmaq üçün uzun-uzadı söyləyirdi.

-Sən ürəyini sıxma! Bizim Nərmin heç kimə boşuna ümid verməz. "Yaşayacaq" dediyi adama zaval yoxdur.

-Allah Nərmin bacının canını sağ eləsin. - Deyib, gözünün yaşını sildi Rasim.

Səhəri gün işdən imkan tapan kimi xəstəxanya gələn Fikrət birbaşa Nərminin otağına yollandı. Üstündə

iri hərflərlə "neyrocərrah N. Mehdiyeva" yazılı qapını döyüb içəri keçdi. Üzəri kağız-kuğuzla dolu böyük maşanın arxasında oturan Nərmin nə isə yazırırdı. Fikrəti görən kimi gülümsədi.

-Dostun narkozdan ayılan kimi xaş istəyib. Deyəsən, xaşın eşqinə düşündüyümdən də tez ayağa qalxacaq.

Bacı-qardaş xeyli güldülər. Sonra otağa sükut çökdü. Fikrət iri pəncərəyə yaxınlaşıb, Nərmini işaret ilə yana çağırırdı.

-Nərmin, bilirsən də nə boydasan?

-Fikrət, yenə başladın?

-O göydələni görürsən? Bax, sən mənim üçün o boydasan. Deyib, bacısının boynunu qucaqlayıb onu bağrına basdı...

DƏNİZ VƏ KÜLƏK

(uşaq hekayəsi)

Külək özünə dost axtarırdı. Ağacların, çiçəklərin, otların üzərindən xəzif əsərək ətrafa gözəl ətir yayırırdı. Binanın tinindən həyətə döndü. Qarşısından balaca oğlan velosiped sürərək ona tərəf gəlirdi. O beş yaşlı Camal idi. Külək "Bəlkə elə bu oğlanla dost olum" deyə düşündü. Süretini artırıb ona tərəf şığırdı. Saçlarını qarışdırırdı, üzünə elə üfürdü ki, uşağın nəfəsi kəsildi. Külekdən canını qurtarmaq üçün velosipedi möhkəm surməyə başladı. Bu dəfə özünə yeni əyləncə tapan külək, təkərləri nişan aldı. Təkərləri elə möhkəm fırlatdı ki, sürətə tab getirməyən Camalın əlləri sükandan ayrıldı. Dərənin kənarındaki yola yixilan uşaq, velosipedinin necə şaqquştu ilə dərədən aşağı yumalandığını gördü. Camalın dizləri daşa dəyiş qanamışdı. Yanaqlarından damcı-damcı isti göz yaşları axırdı. Bunu görən külək elə bildi ki, Camal velosipedə görə ağlayır. Daha bərk əsməyi başlıdı. Küləyin şiddetini görən Camal qalxbı, dizlərinin ağrısına məhəl qoymadan yolun digər tərəfindəki binaya tərəf qaçırdı. Zırzəmiyə girib arakəsmədən bütün bunların nə ilə qurtaracağını izləməyə başladı.

Külək, Getdikcə daha çox sürət toplayaraq dərəyə atlığı velisipedi cənginə aldı. Fırlada-fırlada gətirib Camalın daldalandığı zırzəminin qarşısında yerə elə möhkəm çaxdı ki, velosiped ən xırda detallarına qədər ayrılib ətrafa səpələndi. Külək zırzəminin qarşısında nə qədər əsib-coşdusa da Camal zırzəmidən çıxmadı, axı o, ağıllı oğlan idi. Bilirdi ki, külək sakitləşməmiş gizləndiyi yeri tərk eləsə, daha böyük bəlalara düçər ola bilər. Külək xeyli əsidi dənənə sonra anladı ki, Camal onunla dost olmaq istəmir. Məyus halda oranı tərk edib yenə yavaş əsməyə başladı.

Camal küləyin uzaqlaşdığını hiss edib zırzəmidən çıxdı. Velosipedinin bütün hissələrini yığışdırıb evə sari yollandi.

Səhərdə dəst tapmayan külək dənizə üz tutdu. Sahil-

dən bir az qumu qaldırıb dənizə səpələdi. Qum dənələri suya qarışib dibə çökdü. Süyün üstü ilə xəfif əsdi. Dənizin ətrini ətrafa yayaraq üzəqlər, üfüqə doğru uçdu. Birdən, uzaqda aq yelkənli balıqçı gəmisi diqqətini cəlb elədi. "Yaxşı əyləncə tapdım. Elə bu balıqçılara bir az əylənim. Bəlkə mənimlə dost olallar" deyə düşündü. Sürətini getdikcə daha çox artıraraq gəmiyə doğru şığıdı. Dənizi elə dalğalandırdı ki, gəmi gah beşmərtəbə hündürlüyündə dalgaların arasında yoxa çıxır, gah da dalğaların üstünə qalxırırdı.

Gəmi tərpəndikcə balıqçilar top kimi göyərtə boyu saga-sola yumalanırdılar. Külək gəminin üç dəfə yerində fırlatıldıqdan sonra suya elə möhkəm çirpdı ki, göyərtəsi qırıq-qırıq oldu. Dəniz dilə gəldi

-Balıqçılara niyə zülm edirsən?

-Mən onlarla zarafat eliyirəm ki, dost olum.

-Belə zarafat olar? Yazıqları öldürürsən.

-Bəs neyleyim?

-Tez onları xilas elə.

Külək gəminin iri taxta hissələrini balıqçılara sarı yönəldti. Onlar taxtalardan bərk-bərk yapışdırılar. Külək isə dənizi sahilə doğru dalğalandırdı. Balıqçilar xilas olular.

Balıqçilar bilirdilər ki, onları xilas edən küləkdir. Lakin firtınanı töredənin də külək olduğu onlara məlum idi. Külək bu gün şimala əsirsə, sabah cənuba əsəcək. Onun dəyişkən xasiyyəti insani yenə dara sala bilərdi. Dost gərək vəfali ola. Küləklə insanın dostluğu tutmaz.

Tək qalan külək çox məyus oldu.

Əslində, hər kəs özünə uyğun dost tapmalıdır. Xəsiyyəti, gücü, hətta yaşıdagı mühit belə uyğun gəlməlidir.

Külək əsrlər boyu bütün dünyani, səmanı gəzib-dolaşır. İnsan ayağı dəməyən zirvələri fəth edir, mağaraları görür, qartalların yuvasında balalarını oxşayır, keçilməz meşələrdə aslanların yuvalarına iznsiz girib-çığa bilirdi. Ona özü qədər əzəmətli, qorxmaz lakin özündən daha müdrik bir dost lazım idi.

Dəniz öz damlaları ilə gah buخار, gah yağış gah da qar cildində bütün dünyani səyahətə çıxırdı. Havanın, topağın, ocağın, çiçəklərin hətta insanların ətrini, görünüşünü yaddaşına əbədi olaraq həkk edirdi.

Dənizin Küleyə yaxşı məsləhətçi olması yeni və gözəl bir fikrin yaranmasına səbəb oldu. Külək gücü, qüdrəti, əzəmətli və müdrikliyi ilə qəlbinə yol tapmış Dənizlə əbədi dost oldu

CI CI VƏ LI LI (10+)

(fantastik uşaq hekayəsi)

Camal və Leyla kuzenlərdirlər. Yay tətilini bağda, birləşdə keçirirlər. Tətil azadlıq deməkdir. Səhər istədiyin saatda dura bilər, gecə istədiyin vaxt yata bilər-

sən. Dondurma, meyvələr yeyə, bütün günü çöldə ola bilərsən. Dənizə gedər, istidə üstünə bir vedrə sü tökə bilərsən. Əlbəttə, əgər Laplandiyada yaşamırsansa. Çünkü orada yay bizim qışımızdan soyuq keçir. Amma uşaqların problemi var idi. Əvvəla, yatdıqları vaxta he-yif silənirdilər, bir də dünyada baş verən bütün hadisələrdən xəbərdar olmaq isteyirdilər. Səkkiz yaşlı iki uşağı "Biz yatmaq istəmirik" cümləsi böyükər tərəfindən necə qarşılına bilərdi? Axı uşaq yatmasa böyüməz, həm də xəstələnər. Yuxusuz qalmaq çox ziyanıdır. Bircə gün yuxusuz qalan insan mütləq metroda, avtobusda, dərsdə, parkda skamyada yuxulayır. Yəqin ki, belələrinin kənardan necə gülməli göründükərinin şahidi olmusunuz.

Leyla:

-Mən yolda, dərsdə yox, öz yumşaq yorğan-döşəyimdə yatmaq isteyirəm. Yatdığım vaxt dünyada baş verən bütün hadisələrdən xəbərdar olum. Hətta kitabları da yuxuda oxuya bilim. Dərslərimi də yuxuda öyrənmək isteyirəm.

Camal:

-Bunun üçün gərək sən internetdə olasan.

Leyla:

-Ekrana çox baxanda gözlərim ağrayır. Yuxuda internetdən istifadə etmək əla olardı. Heyif ki, mümkün deyil.

Camal:

-Mümkündür. Mən ekrana baxıb, oradan oxumağı demirəm. Gəl biz səninlə TCP polisi olaq. TCP internetdə informasiyanı xüsusi yollarla bir ünvandan başqa ünvana çatdırır. Yəni, sən bacına internetlə "salam" yazıb göndərəndə TCP onu mütləq müəyyən internet şəbəkə yolları ilə ünvana çatdırır.

Leyla:

-Əgər o yol bağlı olsa necə? Yenidən "salam"ımı mənim kompyuterimə qaytarır?

Camal:

-Yox. O yol bağlı olsa başqa yol təpib mütləq məktubunu bacına çatdırır. TCP çox etibarlı "poçtalyon"dur, program dilində onu "protokol" adlandırırlar. Saniyədə milyardlarla informasiyanı ünvanlarına çatdırır.

Leyla:

-Biz eyni vaxtda milyardlarla xəbəri necə qəbul edə bilərik? Axı cəmi iki nəfərik?!

Camal:

-Bəs bizim hüceyrələrimiz? Unutmusan ki, saysız-hesabsız, bapbalaca "Li" lərdən ibarətsən? Mən isə Ci - lərdən. Onların hərəsini bir TCP yoluna polis təyin edərik. Bütün gecə yollarda keşik çəkib informasiya toplayarlar. Səhər də qayıdır böyəndiklərini bir-birinə ötürürərlər. Sən oyananda bir gecəyə Li - lərin böyəndikləri yaddaşına yazılmış olar. Dünyada baş verən hər

şeydən xəbərdar olarsan. Razısan?

Leyla:

-Hə, razıyam. Məktəbdən müəlliməm yay tətilində beş kitab oxumağı tapşırıb. Hə, bir də vurma cədvəlini əzbərləməliyəm. İngilis dilindən də tapşırıqlarım var. Amma mən onları öyrənməyə sərf etdiyim vaxtı oynamaqla keçirmək istəyirəm.

Camal:

-Bunun üçün sehirli su düzəldib içməlisən. Yatmadan əvvəl, dişlərini yuyub bir stəkan su götür. Sakitlikdə suya iç dəfə "TCP polisiyəm" söyləyib suyu iç, yat. Mən də belə edəcəyəm.

Bütün günü qaçı - tutdu, gizlənqəç, domino, lato oynayan uşaqlar axşama yorulub nəhayət, evə girdilər. Qumda qaçmaqdan ayaqları toz olmuşdu. Yuyunub təmiz gecə palтарlarını geyindilər. Mətbəxdən, hərə əlinde bir stəkan su götürərək "gecən xeyrə qalsın" deyib, yataq otaqlarına getdilər. Sehirli suyu içib yatağına girən Camal tez yuxuya getdi. Leylaya isə düşüncələr rəhatlıq vermirdi. Elə hey görəcəkləri və öyrənəcəkləri haqqda fikirləşərək gec yuxuya getdi. Birdən, Camalın səsi onu oyadı:

-Haradasan? Bayaqtan səni gözləyirəm. Bax, bura necə gözəldir!?

Fikri Camalda olan Leyla yalnız indi ətrafa baxıb heyretləndi. Onlar sanki kosmosda idilər. Fəzada şaxələnən miliardlarla yolların qarşısında dayanmışdılar. Yollar boru şəklində idilər. Əl - ələ tutub "getdik" - deyən kimi ayaqları yerdə ayrıldı və qarşidakı yollardan birinə raket kimi uçaraq şığıdlar. Onlar sonsuz silindrin daxilində uçur, sevinir, qışqırışıldılardı. Birdən qarşıda ulduz kimi parlayan bir dairənin uçduğunu görüb ona doğru şütdülər. İşartisi ilə göz qamaşdırın kürəyə çatıb içində suya atılmış kimi baş vurdular. Kürənin daxilində bir neçə şəkil üçüşürdü. Bu hansısa balaca topmuş uşağın gülən, oynayan yerdə şəkilləri və şokoladı üzünə sürtərək yeyib körpə dilində danişdiyi videokadr idi. Kürənin içindən çıxıb yenidən uçan uşaqlar bu dəfə sağa döndülər. Qarşida iki işıqlı kürə üçürüdu. Uşaqlar bir birinə işarə ilə "sən buna bax", "mən də buna" bildirib kürələrə daxil oldular. Bir neçə saniyədən sonra şarlardan çölə atılıb yenidən birlikdə uçmağa başladılar. "Səndə nə idim" - deyə soruşan Leyla cavabın gecikdiyini hiss etdi. Çevrilib tərsinə, Camalla üzbeüz uçmağa başladı. "Niyə dillənmirsən?" Camalın üzü ciddi ifadə aldı: - "Geoloq qadın Misirdəki tapıntısı haqda yazmışdı. Mumiya haqqda. Onun şəkillərini görəndə şarın içində özümü onunla ikilikdə hiss edib vahimələndim. Səndə nə idim?" - Leyla bir az düşünüb: - "Məndə şəxsi məktub idim. Başqalarının sırrlərini müzakirə etmək mədəniyyətsizlik olduğundan deyə bilməyəcəyəm." - Camal: - "Bəlkə birlikdə gedək. Tək maraqlı deyil." - Leyla: - "Yaxşı, getdik."

Qarşida parlayan kürəni görən kimi birlikdə həmin şarın içində şığıdlar. Binanın daxili sxemini təsvir edən şəkil və məktubun məzmunu uşaqları təəccübləndirdi. Məktubda adı göstərilən banka səhər saat beşdə necə hücum ediləcəyindən danışılırdı. Bu oğurluq planı idi. Həyəcanla bir-birinə baxıb nə edəcəklərini düşünürdülər. Leyla:

-Bu məktub ünvanına çatmamalıdır. Yoxsa cinayət baş verə bilər.

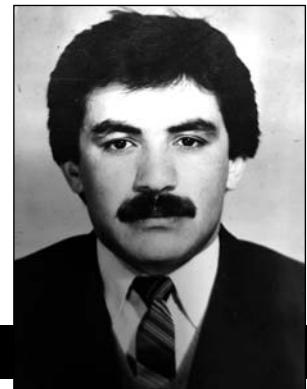
Camal:

-Məktub artıq göndərilib. TCP-nin necə dəqiq protokol olduğunu unutmusan? İstənilən yolla bu məktubu ünvanına çatdıracaq. Saxlamaq mümkün deyil. Ancaq bir yolumuz var. Bu məlumatın ikinci nüsxəsini polis məntəqəsinin elektron ünvanına göndərək. Onlar da öğrencileri yerindəcə, cinayət üstündə yaxalasınlar.

Uşaqlar düşündükləri kimi də etdirilər. Səhər bütün ailə ilə birlikdə televizor qarşısında xəbərlərə baxırdılar. Banka olunan hücum zamanı yaxalanan öğrenciler haqda məlumatı eşidəndə uşaqlar bir-birinə baxıb güldülər.

Bu gün xüsusi günlərdən biri idi. Leylanın bacısı Züleyxanın ad gününə bir gün qalırdı. Hami ondan gizlin hazırlıqlarla məşğul idi. Kimi evi bəzəmək üçün şarlar üfürür, kimi təbrik məktubu yazırırdı. Axşam oldu. Uşaqlar bir-birinə şirin yuxular arzulayıb öz otaqlarına çəkildilər. Züleyxa hələ yatağına girmir, kompyuterdə nəsə yazırırdı. Leyla artıq sehirli suyunu içib yatmışdı. Elə təzəcə TCP yolunda Camalla görüşüb yola düşmüsdürlər ki, qarşida parlayan kürəni görüb sevindilər. Uçub içinə girdilər. Bu Züleyxanın arzu məktubu idi. Yay olmasına baxmayaraq Şaxta babaya məktub yazmışdı. Məktubda balaca it arzuladığını və yeni ildə ona gətirməyini xahiş edirdi. Li və Ci xeyli müzakirə etdikdən sonra məktubun bir nüsxəsini ev heyvanlarının saati və hətta evlərə gətirilib çatdırılması ilə məşğul olan sayta göndərmək qərarına geldilər.

Səhər açıldı. Bağda ad gününün qeyd edilməsi səhərdən başlayırdı. Hami Züleyxanı təbrik edirdi. Şənliyin maraqlı anında darvaza döyüldü. Uşaqlar səsküyle rəngli palṭarlarda darvazaya doğru qaçırlar. Qonaqların gəldiyini düşündüklərindən, soruştadan qapımı açıdlar. Böyük ayı, dovşan və it palṭarında animatorlar içəri girdilər. Uşaqlar çox sevindilər. Züleyxa elə bildi ki, animatorları atası onların şənlənməsi üçün dəvət edib. Böyük it palṭarı geyinmiş adamın əlində iri, rəngli qutu var idi. "Züleyxa hansınızsınız?" - deyə soruşdu. Hami uzun, buruq saçları belinə çatan və iri parlaq gözləri ilə qonağı baxıb gülümşəyən qızı nişan verdi. Yaxınlaşış qutunu Züleyxanın qarşısında yerə qoydu. Qutunun qapağını qaldıranda heyrətdən gözləri yaşıran qızın hədiyyəsi hoppanıb qucağına çıxdı. Bu balaca it idi.

KAMANDAR QƏHRƏMANOV

QAYIT

Dözə bilmirəm, gözəlim, daha bu hicrana, qayıt,
Qoyma həsrət, ey sərvi-xumar, canı canana, qayıt.

On gün, ya on qərinə, fəqət, ayrılıq ayrılıqdır,
Könlüm dönübüdür elə bil, susuz dəyirmana, qayıt.

Fani dünyada pəjmürdəyəm, onsuz da dərdim bəşdir,
Razi olma ki, ürəyim yana, alovvana, qayıt.

Bir Allah şahiddir nələr çekirəm sənsiz, ey sima,
Pisdir əhvalım, gəlmir daha könül cövlana, qayıt.

Pis deyil zənnimcə mənim, çəkəsən yol həsrətini,
Fəqət artıq çəkəndə işim düşür loğmana, qayıt.

Səbrim yoxdur, bizlərdə dözüm olmur, onu bil, rəhm et,
Olma bivəfa, a gülüm, sən əhdə, peymana, qayıt.

Zülm etmə özünə, Kamandar, başqa çarənmi var?
Get, tapşır həm özünü, həm onu da Mövlana, qayıt.

Bakı, 1988

ARAZ, ADIN GƏLƏNDƏ

Bu ayrılıq, bu vüsəl,
Səni də eyləmiş lal.
Haramım olur halal,
Araz, adın gələndə.

Hər sahilin bir qaşım,
Suyun axan göz yaşım.
Duman olur yaddaşım,
Araz, adın gələndə.

Zəncirlənib qollarım,
Bağlanıbdi yollarım.
Tam olur Yarım-Yarım,
Araz, adın gələndə.

Bala küsməz Anadan,
Bəxtim bumu binadan?
Qoy mənə gəlsin qadan
Araz, adın gələndə.

Axırsan səssiz, həzin,
Kamandara ver izin.
Gəlsinmi dizin-dizin,
Araz, adın gələndə?

*Kamandar Əsgər oğlu Qəhrəmanov
24 aprel 1960-ci ildə Qərbi Azərbaycanın (o vaxtı Ermənistən SSR-in) Spitak rayonunun Saral kəndində anadan olub.*

1977-ci ildə kənd orta məktəbini bitirib.

Ali təhsilliidir, Azərbaycan Dövlət Mühəndis-İnşaat institutunu bitirib.

*Ailəlidir, iki övlad, dörd nəvəsi var.
Bakı şəhərində yaşayır.*

Arabir şeir yazır. Yaradıcılığının müxtəlif illərində qələmə aldığı bir neçə şeirini oxuculara təqdim edirik.

QADAN ALIM

O taydan gələn aşağı

Aşiq, xoş gəlmisən Təbriz elindən,
Bir Vətən havası çal, qadan alım.
Tökülsün dürr ilə gövhər dilindən,
Olmasın pərişan hal, qadan alım.

Kərəmi, Əslini qoyma pis hala,
Yazıqdır, onları çatdır vüsala.
Dünyada kaş, bircə yaxşılıq qala,
Salma ürəyimə xal, qadan alım.

Bir də çal, bir də çal "Yaniq Kərəm"i,
Eyləmə xəsislik, yetişib dəmi.
Dağıt sinəmizdən dərdi, vərəmi,
O heyfi keşidən al, qadan alım.

Sənətin qocadır, uludur, ulu,
Nağılla, şer ilə, dastanla dolu.
Ustadlar yoludur Ələsgər yolu,
Ol aşiq cəngində Zal, qadan alım.

Bakı, 1998

HEÇ

Əgər düşmüssə ortalığa qan,
Əl-ələ vermekdən kar aşarmı heç?
Daim qəsd edəcək insana insan,
Barışmaq bizlərə yaraşarmı heç?

Bir vaxtlar vurdun arxadan qəfil,
İndi sinəndən öz qanını sil.
Könül bulanar, durular da bil,
Deyin, ürəklər barışarmı heç?

Gözü ac millət hər şey uydurar,
Şeytan nəslidir, min hiylə qurar.
Sərhəd bir xəttidir, hər yerdə durar,
Torpaq torpağa qarışarmı heç?..

Bakı, 1988

AY ŞUŞA

Haqsızlığa, dolaşığa, düyünə,
Allahdan gəldi çözüm, ay Şuşa.
Axır ki, sevindi, axır ki, güldü,
Bu, suyu qurumuş gözüm, ay Şuşa.

Bizi ayrı salıb çoxdandır zaman,
Ayrılıq çətindir, yamandır, yaman.
Olsayıdı əlacı, quş kimi hər an,
Gələrəm təzimə özüm, ay Şuşa.

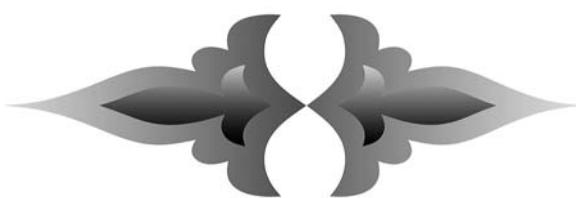
Cıdır düzündə daim meh əsir,
Bu duman karvanı hara tələsir?
Dərd məni üzür, səbrimi kəsir,
Yandırır özüm közüm, ay Şuşa.

Zəngilan, Qubadlı, kəlbəcər, Laçın,
Şəhidlər gəlir, yolları açın.
Kimsə ağlamasın, yolmasın saçın,
Gün dözüm gündüdü, dözüm, ay Şuşa.

Murov zirvəsi şahlar şahidi,
Şəhidlər dağdı, şəhid ahidi.
Şəhid bu yerlərin qibləgahı,
Elə bu idi sözüm, ay Şuşa.

Bakı, 2021

ƏLİ BƏY AZƏRİ

BAŞ DAŞI

(hekayə)

Onlar qəbiristanlıq çatanda gün günortanı keçmişdi. Darvazadan içəri keçən kimi Azər maşını sağa yönəldib saxladı. Daha əvvəlki vaxtlar deyildi. Büyük bir sahəni əhatə edən qaçqın qəbiristanlığında maşınla qəbirlərin arası ilə getmək mümkün deyildi. Sıxlıq yarandığından qəbirlər arası yolları da mollalar ölü yiylərinə satmışdır. Girişin sağ tərəfindəki ədəbxanadan, üç-dörd maşının dayana biləcəyi dayanacaqdandan və qapısında qərənfil satılan Məşədinin otağından başqa hər yer qəbir idi.

Məşədi otağının qarşısında durub gənc, saqqallı bir oğlanla nə barədə isə qızığın söhbət edirdi. Onların danışığı hərəkətlərindən söhbətdən daha çox mübahisəyə bənzəyirdi. Məşədinin təmkinli olduğunu Azər yaxşı bilirdi. Bilirdi ki, bilmədiyi söhbəti etməz, bildiyini isə izah edib qurtarmayınca həmsöhbətdən əl çəkməzdi. "Amma indiki gənclər yaman səbirsiz və höccət olublar. Bildiklərini də danışırlar, bilmədiklərini də. Əsasən də özlərindən yaşılıların dediklərini yalana çıxarmaq üçün dəridən-qabılıqdan çıxırlar. Guya ki, köhnə vaxtin adamları dindən xəbərsiz olublar. Ha deyirəm ki, belə söhbətlərə qoşulmayım, onlardan qaçım, yenə də alınmir, gəlib üstlərinə çıxıram".

Hər ikisi bir xeyli Məşədi ilə gənc, saqqallı oğlanın mübahisəsini müşahidə edib maşından yerə endilər.

-Yenə də alınmir. - Azər öz-özünə gileyəndi.

-Nə alınmir? Niyə alınmir? - Cəmil səbəbini soruşdu.

-Çünkü din əqli, əgər onları belə adlandırmaq mümkünsə, çox höcət olub. Heç kimə inanmırlar, hamiya şübhəyələ yanaşırlar. Elə bilirlər ki, ətrafdakıların hamısı kafirdir, hamı şeytan əməlinə uyub. - Azər pultu basıb maşının qapılарını bağladı. Əlindəki pultu göstərdi. - Bunun nəyi şeytan əməlidir? Texnikadır, inkişafdır. Min il bundan əvvəl, əlbəttə ki, insanlar belə bir inkişafi dərk edə bilməzdilər. Bəs indi? İndi bu din əqli adlandırdığımız adamlar heç bir elmi əsaslara söykənməyən məsələlərdə dirəşirlər ki, yox, bu elə min dörd yüz il əvvəl deyildiyi kimi olmalıdır. Qınamıram, onların əksəriyyəti gənc yaşlarından bu yola çıxır, yə-

ni yetkinləşməmiş, oxuyub normal təhsil almadan hansısa kəmsavad, amma şirin-şirin danışıği olan mollanın təsiri altına düşür. Mollaların əksəriyyətinin savadı olmasa da müəyyən həyat təcrübələri var. Gəncləri təsir altında saxlamağı bacarırlar. Bərkə düşəndə, bilmədiyi məsələlərlə üzləşəndə "Tanrı belə buyurub, Peyğəmbər belə edib, biz nə karəyik ki, onların buyruqlarına baxmayaq?" deyə vəziyyətdən çıxmağı bacarırlar.

Yavaş-yavaş Məşədigilə yaxınlaşdırılar.

-Bax, oğlum. Sözlər də elə-belədən yaranmayıb. İnsan şüru inkişaf etdikcə müəyyən nizam çərçivəsində bir mənətiq əsasında Adəm övladı sözləri yaratmağa başlayıb. Amma heç kim demir ki, bu sözləri Allah yaradıb, Peyğəmbər buyurub. Adəm əslində elə adam deməkdir. Bu söz yalnız bizim dildə belə işlədir. Bax, gör başqa millətlər Adəm peyğəmbəri öz dillərindəki sözlə adlandırırlar?

-Siz hansı sözləri deyirsiniz? Məğər bilmirsiniz ki, ilk yaranan söz Allah sözüdür? Peyğəmbərə buyurub deyiblər ki, oxu. Allahın adıyla oxu. Bağışlayan və mərhəmətli, rəhimlilərin rəhmanı Allahın adıyla oxu!

-Oğlum, səbrin olsun, əvvəlcə bir dinlə. Məhəmmədə bunu qırx yaşında deyiblər. Bəs qırx il Məhəmməd heç bir söz işlətməyib? Məhəmməddən qabaq nə qədər insan yaşayıb, elə neçə mini peyğəmbər olub. Demək isteyirsən ki, onlar söz səsləndirməyiblər?

-"Quran"da belə yazılıb.

-Men də bilirəm "Quran"da belə yazılıb. Ancaq bunun mənası başqadır. Onu dərk etmək lazımdır. Əlahəzərət sözün ən böyükü, ilki, birincisi Allahdır kimi başa düşəsən gərək. Yaxşı, hələlik "Quran"la işimiz yoxdur. Ümumi sözlər bərədə danışaq. Bir çox hallarda oxşar, yaxın və uyğun sözlər tamam əks həyatı təsvir edirlər. Lap elə olum və ölüm sözləri kimi. Olum sözündəki qalın saitləri qarşılığı olan incə saitlərlə əvəzlədikdə bir dövünün tamam əks tərəfi yaranır. Olum həyatırsa, yaşamaqdırısa, ölüm sondur, məhvdir, cansız bir müqəvvaya çevriləkdir.

-Görün necə də gözəldir. Ölüm hər kəsə qismətdir. Bu söz nöqtələrin hesabına yaramıb. Nöqtələr Tanrıının sevdiyi, biz müsəlmanlara "Quran" göndərdiyi ərəb əlifbasının naxışıdır. Ərəb əlifbası qədər nöqtələrlə zəngin ikinci bir əlifba yoxdur. Nöqtələr bizim əlifbaya da ərəb əlifbasından köçürürlüb.

-Bu barədə mübahisə etmək istəmirəm. Çünkü buna sadim çatmir. - Məşədi söhbətə yekun vurmaq üçün Azərgilin yaxınlaşdığını sanki indi görürəm kimi onlara tərəf addımladı. Salamlaşdırılar.

-Salam, Məşədi.

-Salam. - Məşədi adəti üzrə hər ikisi ilə əl tutub görüşdükdən sonra əlavə etdi. - Cəmi qəbiristanlıq əhlinə bir salavat çevirək. Allahın məsəlli ali Məhəmmədən vali Məhəmməd.

-Allahın məsləheti ilə onun yer üzündəki sonuncu vəliəhdə Məhəmməd peyğəmbərə və cəmi qəbiristanlıq əhlinə salavat çevirək. - Azər və Cəmil ona qoşularaq salavat çevirdilər.

Höcət cavan oğlan da onları təkrarladı. Sonra qəbirlərin arası ilə uzanan dar cığırla irəlilədilər. Qabaqda gedən Cəmil ətrafdakı qəbirlərin baş daşlarına diqqətlə baxır, sanki oradakı yazıları oxuyaraq kimi isə axtarırdı. Onun bu hərəkəti digərlərinin də diqqətini cəlb etdi.

-Nəyə lazımdır bu cür dəbdəbəli qəbirlər, bahalı başdaşılardır? - Höcət oğlan dilləndi.

-Necə nəyə lazımdır? Hər kəs ölüsüne öz ehtiramını bildirir. Kimin imkanı nəyə çatırsa, əzizinin qəbrini elə də düzəltdirir. - Cəmil cavab verdi.

-Onun əvəzinə beş-on manat verib "Quran" oxutdursalar, savabı daha çox olardı, nəinki dəbdəbəli qəbir düzəltməkdən. - Molla da öz münasibətini bildirdi.

-Bəs deyirlər "Quran"ın ölüyə heç bir aidiyyatı yoxdur? - Azər soruşdu.

-Onu da son vaxtlar çıxardıblar. - Molla dərhal cavab verdi. - Guya ki, "Quran" dirilər üçündür. Ay balam, bizdən qabaqlılar belə edib, biz də belə görüb götürmüşük. Köhnə bazara təzə nırx qoymayacaq ki? Mənə qalsa, "Quran" hamı üçündür, həm ölülər, həm də dirilər. Onsuz da dirilər də bir gün ölüb gedəcəklər.

-Qəbir götürməyin özü günahdır. - Höcət oğlan davam etdi. - Peyğəmbər buyurub ki, qəbir yerdən dörd barmaq hündürlüyündə olmalı və torpağa qarışaraq itib-batmalıdır.

-Bu elə belə də olur. Amma bir az gec-tezi var. - Azər münasibətini bildirdi. - Peyğəmbər buyurub ki, qəbiritməlidir, amma deməyib ki, neçə ildən sonra itməlidir. İnsanın qəbrini yalnız övladları və yaxın qohumları ziyarət edir. Müstəsna hallarda nəvələr, çox az hallarda nəticələr onun qəbirinin üstünə gəlirlər. Bu da o deməkdir ki, qəbir unudulur, itir və müəyyən müddət keçəndən sonra torpağa qarışır.

-Ay balam, nə düşmüsünüz qəbir yiylərinin üstünə? İnsan ölüsünün ruhu qarşısında son borcundan çıxır. Ölüm fiziki həyatın məhvi ilə nəticələnən sondur. Bundan sonra ona təzə paltar alınmayıcaq, müalicəyə, sanatoriyalara apa-

rıb pul xərcləməyəcəklər, bir qəbirdir də düzəldirlər. - Cəmil deyilənlərə son vermək istədi.

-Olsun e.., kimin nə işinə qalıb. - Molla dedi. - Ancaq dəbdəbəli qəbir düzəldənlər elə adamlardır ki, onlar "əziz"lərinə sağ vaxtı divan tutublar. Bir qarın doyunca yemək verməyiblər. Təzə paltar üzünə həsrət qoyublar. Bir dəfə həkim yanına aparmayıblar.

-Əslində, qəbirin siz dediyiniz kimi Məhəmməd peyğəmbərə heç bir dəxli yoxdur. Qəbir ondan qabaq da olub, sonra da. Nə qədər ki, adam var, qəbir də olacaq. İlk qəbirini Adəm peyğəmbərin oğlu Qabil qazıb. Qısqanchıq üstündə qardaşı Habil paya ilə vurub öldürən Qabil onun cəsədi ilə nə edəcəyini bilmədiyindən ciyinə alıb biçənəkdə xeyli gəzdirir. Sonra bir çalağan göydən yerə şığıyb qarğanı öldürür, cynaqları ilə yerdə çala qazaraq onu basdırır və üstünü torpaqlayır. Çalağanın hərkətinə baxıb nəticə çıxaran Qabil də belə edir və Yer kürəsində insan yaşayışı yaranandan bəri ilk qəbir qazan kimi tarixinin daş yaddaşına həkk olur. - Azər gördü ki, söhbət uzanır, məcranı dəyişmək, onları çətinə salmaq istədi. - Yaxşı, bu bəlli, kim deyər, bəs baş daşı nə üçündür? Baş daşının yaranma tarixi necədir?

-Baş daşı da qəbirin elementlərindən biridir. - Cəmil dərhal cavab verdi.

-Baş daşsız nə qəbir? Elə qəbirin yaraşığı baş daşıdır da. - Molla əlavə etdi.

-Yox. Bu belə deyil. - Azər başını buladı. Üzünü höcət oglana tutdu. - Bəs sən nə deyirsən? Sən axı mötəbər məclislərde olursan, mötəbər din xadimlərinin söhbətlərinə qu-laq asırsan. Sonra da gəlib - Mollani göstərdi - Əhməd kimi mollaların pişiyini ağaca dırmaşdırırsan.

-Baş daşdır da. Baş daşı, yəni əhlət daşı. - deyə höcət oğlan mızıldadı.

-Xeyir, bu belə deyildir. - Azər Cəmilin doğma qəbirə çatıb dayandığını gördü və ayaq saxlayıb fikrini qətiləşdirdi. - Qulaq as, sonra da öz mötəbərlərinə danişarsan. Baş daşı Qabilin qazdığı qəbirin vaxtında deyil, çox-çox sonralar yaranıb. Qoşunlar arasında müharibələr zamanı savaşa yollanan döyüşçülərin hər birinə balaca daş vermişlər. Vuruşmalardan sonra döyüşçülər həmin daşları bir yerə toplayırmış. Sərkərdənin əmri ilə bir nəfər həmin daşları sayıb ölənləri və sağ qalanları müəyyənləşdirmiş. Elə həmin vaxtlardan baş daşı ifadəsi yaranıb. Daş sayı - baş sayı deyiblər. Vuruşmada ölənlərin də qəbirinin baş tərəfində daş qoyarmışlar ki, sayanda asan olsun. Qəbir torpaqla bərabərəşsə belə daş daha uzun müddətə qalır. - Azər sözünə azaçıq ara verib davam etdi. - Əhlət daşı isə başqa şeydir.

-İnsanın başı əhlət daşına dəymeyincə ağıllanmaz deyiblər. - Bunu da molla dedi. Cəmilin qarşısında dayandığı qəbirdəki şəkilə baxıb əlavə etdi. - Gəlin, məhrum qardaşımızın ruhu xətirinə onun güllə camalına bir salavat çevirək.

Əllər üzü tumarladı, salavat çevirildi.

-Ağlılansa da, onda artıq gec olar. - Azər heç kimin eşitməyəcəyi tərzdə astadan piçildədi.

ELZA MƏMMƏDOVA

DARIXMIŞAM

Bilirsən, qoxunu gətirdi külək,
Səninçün nə yaman darixmişam mən.
Ürəyim sözümə qulaq asmayır,
Nə üçün, bu qədər karixmişam mən?

Adını duymağə bəhanə istər,
Rəsmini öpməyə, bir yer gəzirəm.
Sənin yollarından boş qayıdanda,
Küsürəm özümdən, inan bezirəm.

Bir-iki cümləlik şeir yazıram,
Səni misralara bir-bir düzürəm.
Qorxuram dostlarım divanə deyər,
Leylaya dönərək, səni gəzirəm.

Darıxdım, o süzgün baxışlarından,
Sevirəm söyləyən dodaqlarından...
Adını qəlbimdə deyirəm tez-tez,
Şikayət eləmə qulaqlarından...

BAĞIŞLA

Ömrümə gəlməşdin bir yaz çağında,
Gedişin şaxtalı qışa bənzədi.
Bir vaxtlar sevincli, xoşbəxt evimi,
İstirab, göz yaşı, kədər bəzədi...

Saxlaya bilmədi məhəbbətim də,
Mən səni sevərək itirdim necə?
Düşünmə, mən sənsiz bəxtəvər oldum,
Səssizcə ağladım, hər gün, hər gecə...

Günahım böyükdür, qarşında sənin,
Mən özüm-ozumun qatiliyəm ki,
Bağışla nə olar, bagışla məni,
Məhv olmuş ömrümu geriyə ver ki...

YA RƏSULALLAH

Sən Rəhmanın hədiyyəsi bizlərə,
Sənin gül adındır, ya Rəsulallah.
Şəfayətin bu cismimin dəvası,
Rəhmət təcəssümü, ya Rəsulallah.

Sənə zülm elədi, qohum-qardaşın,
Nələr çəkdi, müşrükəldən ah başın,
Səhabələr oldu yaxın yoldaşın,
Onlarla olaydım, ya Rəsulallah.

Eşidəydim o mübarək dilindən,
Ayəni, surəni, öpüb əlindən,
Şəhadət gətirib, bütün könüldən,
Qurbanın olaydım, ya Rəsulallah.

Nurundan bir zərrə versə, bəşərə,
Rəbbim, aman vermə ziyanı, şərə.
Deyirəm yenidən gələ bir kərə,
Dünya cənnət ola, ya Rəsulallah.

Adından əziz birini görmədim,
Sənin qədər seviləni bilmədim,
Hey ağlaram, niyə sənə demədim?
Adına qurbanam, ya Rəsulallah.

BİRDƏNƏM

Ömrümə yazılan ən şirin payım,
Ən əziz birisən, mənim birdənəm.
Gündüzlər, günəşim, gecələr ayım,
Havamsan, suyumsan mənim birdənəm.

Gözündə gizlənib, hər gözəlliklər,
Gözünə qurbanam, canım birdənəm.
Gecələr yuxumu alan əlimdən,
Ən şirin röyamsan, mənim birdənəm.

Ruhum da əlində əsirə dönüb,
Sənincun ölüm də gözəl, birdənəm.
Öpüm tellərini son nəfəsimdə,
Yumum gozlərimi canim, birdənəm.

ÖLMÜR ŞƏHİDLƏR (2783)

Ölmür şəhidlər qardaşım,
Bilirəm ki, sən də sağsan,
Cismən uçsa da, göylərə,
Qəlbimizdə qalacaqsan.

Bilirəm, ölmür şəhidlər,
Yaşayır, əziz torpaqda,
Ruhu daim dalğalanır,
Ucadan uca bayraqda.

Bilirəm, ölmür şəhidlər,
Ölüm şəhidə yaraşmaz.
Rəbbim cismini qoruyar,
Pakdır, torpağa qarışmaz.

Bilirəm, ölmür şəhidlər,
Nə qədər ki, biz anırıq.
Adalarını oğullarda,
Mərd qızlıarda yaşıdirıq...

NƏ FAYDA

Sevmeyən bir insanın sevgisindən,
Sevgi istə, sevgi dilən, nə fayda?
Mərhəmətsiz, qəlbsiz olan birindən,
Mərhəmət um, rəhim gözlə, nə fayda?

Ömür ötüb, ömür keçəcək belə,
Bəzən göz yaşlarının döñəcək selə.
Leyla olub, Məcnun səsləsən belə,
Qulağ karsa, görməyindən nə fayda?

Dilənərek sevgi payın yaşadın,
Qürurunu, iradəni boşladın.
Sevgi oxun səhv ürəyə tuşladın,
Yayı qırıb, oxu söymək nə fayda?

SƏNİ MƏNİM QƏDƏR SEVƏN TAPILMAZ

Mənə ürəyimdən daha yaxınsan.
Səni mənim qədər sevən tapılmaz!!
Ölçüsü, qiyməti yoxdur ki, onun,
Nə geri alınar, nə də satılmaz!

Gecələr gözümün yuxularısan,
Mənim xəyalları, arzularımsan,
Ən incə, ən həzin duyğularımsan,
Səni mənim qədər, sevən tapılmaz!

Xəyalın mənimçün xəyal deyil ki!
Sən mənim özümsən, ürək deyir ki:
Bu cavan neyləsin, dəli deyil ki!
Səni mənim qədər sevən tapılmaz!

Qorxuram başqası qonağıın olar,
Məni unutdurar, qismətin olar.
Bu eşqim səninçün xatırə qalar,
Səni mənim qədər sevən tapılmaz!

Dönməz öz əhdindən sevdiyin adam,
Bivəfa olmağa, cananım, yadam.
İntizar içində öldü bu adam,
Səni mənim qədər sevən tapılmaz!

İTƏN SEVGİ

İndi baş götürüb, belə gedirsən,
Çiçəklər açanda qayıdaqsan.
Tənha otağında, soyuq gecədə,
Pərişan, çarəsiz axtaracaqsan.

Divarlar bum-buzdur ürəyin kimi,
İsitməz sobanın istisi səni.
Yarımçıq bir sevgi yaş bir odun tək,
Neynəsən, hey boğar tüstüsü səni.

Pəncərə önündə dayanıb səssiz,
O ötən illərə boylanacaqsan.
Qürurdan qoy kimsə, görməsin diyə,
Xöşbəxtlik oynunu oynayacaqsan.

Bəlkə də peşmansan, daha nə deyim?
Özün öz yolunu seçmişən belə,
İtirdin bilərk səadətini,
Nə qədər vuruşsan, o gəlməz ələ.

İtmiş bir sevginin hey sorağında,
Nə qədər çarəsiz dolaşacaqsan?
Qaranlıq yollarda, dar küçələrdə,
Tənha xəyallara qarışacaqsan.

ÜRƏK-QÜRUR

Ürəyim hey sənə aparır məni,
Qürurum təkidlə geriyə çəkir.
Biri hey söyləyir, bərk tut əlindən,
Digəri qışqırır, geriyə çəkir!

Bilmirəm, hansına qulaq asım mən,
Doğrunu kim mənə göstərəcəkdir?
Hansıdır yoldaşım, hansıdır dostum?
Xöşbəxtlik hansında gizlənəcəkdir?

Doğrumu edirəm, yalnız edirəm?
Bir sənə yol alıb, kor tək gedirəm.
Qaranlıq bir eşqin küçələrində,
Özümü gör necə mən məhv edirəm...

O DÜNYADAN XƏBƏR VAR...

(Mahir Qabiloglunun "Cəncəhim" kitabı haqqında qeydlər)

Olumdan ölümə (V.Şekspir) qədər bəşər övladı yaşadığını bu dünyadan - fani dünyadan çox o dünya - haqq dünyası (M.F.Axundov) ilə maraqlanıb, oradakı iki əks qütblü "yaşayış məskəni"ndən xəbərlər gözləyib. Doğrudanmı Cənnətdə bizi nazlı-qəmzəli, üzündən, gözündən, əndamından gözəllik tökülən lüt mələklər gözləyir? Oradan doğru-dürüst xəbər gətirən olmadığını hətta müdrik Ömrə Xəyyam da "dərd" elemişdi:

*Cənnət-Cəhənnəmə girən yox, könül,
Gedib o dünyani görən yox, könül.
Ümid və qorxumuz o şeydəndir ki,
Onlardan bir nişan verən yox, könül.*

Nəhayət o dünyadan "xəbər" verən bir "vunderkind"ə rast gəldim. Onu 28 ildir tanışam da fitri "istedadı"nın - haqq dünyası ile telepatik səhbətlər etdiyini indi bilmışəm. O dünya ilə "rabitə" əlaqəsi yaradan bu dünyasının adamı Mahir Qabilogludur.

Mahir atası - görkəmli Xalq şairi Qabilin əziz xatirəsinə yazdığı "Cəncəhim" romanı əslində iyirmi birinci yüzillikdə yaranan nadir nümunələrdəndir.

"Cəncəhim" romanında fani dünyasının ədalətsizliyindən, əziyyətindən canını qurtarıb əbədi son evinə gedənlərin haqq dünyasındaki çəkişmələrindən, Cənnətə düşmək uğrunda İnkir-Minkirlə "ölüm-dirim" cəngindən elə fragməntlər var ki, məni nigaran qoyan o dünya kimi qaranlıq suallara cavab tapdım. Bu dünya ilə o dünyasının fərqi elə də çox deyilmiş. Bəlkə də haqq dünyası daha işiqlidir? Bu dünyadan fərqli olaraq. Adı haqqdır axı. Demə, haqq dünyasında da bizim yerlibazlıq, rüşvətbazlıq, mal-mülk savaşı, huri-mələklərlə əylənmək sevdamız varmış. Elə də haqq dünyası olar? İnkir-Minkir məmuru cəhənnəmə göndərə bilmir, onu itələyib cənnətin qapısından içəri keçənə müqavimət göstərmir - fani dünyadakı kimi...

Haqq dünyasına Mahir Qabiloglunun baxışları ilə boyلاناق:

"Artıq elektron tablo quraşdırılıb. Qırmızı tabloda "Cənnətə yer yoxdur", yaşıl tabloda isə "Cəhənnəmə yerlər limitsizdir" sözləri yazılıb. Ölüləri sakitləşdirmək olmur. Dörd aydır ki, rəhmətə gedən, öz növbəsini gözləyən azərbaycanlı jurnalist dilə gelir:

-Necə yəni yer yoxdur? Hani İnkir-Minkir? Bu nə haqqlıqdır? Nə sorğu-sual edirlər, nə də haqq-hesab çəkirlər. Elə deyirlər ki, istəsən də budur, istəməsən də. Yaxşısanada cəhənnəmlikşən, pissənsə də. Bu nə deməkdir? Axi buraya haqq dünyasıdır. Fani dünya-zaddr ki, "xiyar" yeyək? Qurban olum fani dünyaya..."

Haqq dünyasında İnkir-Minkirin zəhləsini tökən, amma hövsələdən çıxarmayan (fani dünyani tanımaq üçün maraqlı İnkir-Minkiri hirsələndirmir - V.O.) jurnalist Qanlıgün az qalib Avropa Məhkəməsinə şikayət eləsin ki, niyə haqq dünyasında "bəraət" sözünü leksikondan çıxarıblar? Heyif deyil fani dünya, "bəraət"in özü də, çəkisi də, dəyəri də, variantları da var idi...

Görəsən, haqq dünyasında Cənnətdəki yerləri "bron" etmək olurmış? Cənnətin qəbzi neçəyədir? İçəridə qabaq yerlərin qiyməti çoxmu bahadır? Arxa yerlərdə uzanıb mələklərin rəqsini, əndamını yaxşı görmək, tərəvətlə ətrindən bihuş olmaq mümkündürmü? O dünyaya niyə haqq dünyası deyirlər? Bəlkə bizi aldadırlar, şirnikləndirirlər ki, tez gedək ora? Cəhənnəm qalib boş-boşuna - fani dünyasının ucqar kəndləri kimi. Limitsiz yerde yaşamaq yaşamaqmış? Deyəsən, orda da haqq yoxdu. Olsayıdı, cəhənnəm boş qalmazdı...

Bir də azərbaycanlı jurnalist necə Cənnətə düşsün ki, ömründə bir dəfə həqiqəti yazmayıb, ədalətin zəfəri üçün çalışmayıb, şantaj edib, millətin başının altına yalanlarla, vədlərlə dolu qu tükü doldurulmuş yumşaq yastıq qoyub ki, qəflət yuxusundan ayılma-

sın...

"Batırmadığı kol dibi qalmayan", radioda, televiziyada, qəzetlərdə işləyən, gündə bir QHT açıb varlanmaq yanğısı ilə yanın jurnalist Qanlıgün "Cəncəhim" in "qəhrəman" dı. Bu "qəhrəman" in İnkir-Minkiri görəndə dili-ağzı quruyur: "Deməli, mən jurnalist də ömrüm boyu günah içinde yaşamışam". Yazıçının nə düşündüyünü anladım: mütləq İnkir-Minkirin soyuq nəfəsini və qorxunc "göz"lərini sinəndə hiss etməlisən ki, günahlarını etiraf edib imdad diləyəsən?

Öz aramızdır, haqq dünyasında da bürokratizm baş alıb gedirmiş. Qanlıgün "artıq dörd aydır ki, qıl körpüsündə növbədə" dir. O dünyada da varlılar "qruppovoy" oləndə günahından asılı olmayaraq cənnətdə ayrıca kotec istəyirlər".

Orada da "milyonerlər məhəlləsi"nin olduğunu bilmirdim...

Fani dünyada at oynadan "cəsarətli" Qanlıgünün "qələmini sindirib gözünə, ora-burasına soxurdular. Haqq dünyasında isə o, "özü öz qələmini sindirib atmışdır". Sən demə, ona görə deyirləmiş, qorxu Cənnətdən, ya da Cəhənnəmdən gəlib. Məmurdan qorxmaq İnkırmikin sorğu-sualından qorxmağın yanında toy-bayram imiş.

Fani dünyadakılar haqq dünyasında da şakərlərindən əl çəkmirləmiş. Bəlkə fani dünyadakı qıdadandır? Mahir Qabiloğunun təbirincə desək, kasıblar uşaqlarına kartoskanı ət adıyla sıriyibmiş. Deməli, udduğumuz hava kimi ət də "fiktivni"di. Kartoskadan ət "istehsal" edənlər xislətini necə dəyişsin ki? Biz xislətimizə xilaf çıxa bilmərik, dünya dağılsa da. Ona görə də "ağillı təklif" irəli sürürük:

"Cənnətdə yer yoxdur". Yoxdur? Onda əlavə "raskla-duşka" qoyun".

O dönyanın "məmər"u İnkırmik bu dünyadan gedənlərdən daha ədalətlə və cəsarətliyim. Hətta Qanlıgünün üstüne çəmkirmək hünərindədir:

-A kişi, burası sənin üçün 4 nömrəli "Kəndçi bolnitsası" - zaddır ki, sanitarkanın cibinə pul basasan, dəhlizdə əlavə yer düzəldə? Günaha batarsan a... belə danışma!..

Göresən, İnkırmik "Kəndçi bolnitsası"nı görüb mü? Fani dünyadakı ağlaşığımız işləklərimizdən necə xəbər tutub? Kimdir bizim sirlərimizi faş edən? Bəlkə o da fani dünyadan köç edən məmurlardan biridir? Seyid Əzim demişkən, bəlkə o da bizim birimiz? Orada hansı yollarla yağlı vəzifə sahibi olub? Bəs deyirdilər orda pulun rolu yoxdur? Alış-veriş varsa, niyə haqq dünyası deyirlər oraya? Orada da Milli Məclis, səsvermə, kvorum varmı ki, İnkırmik vəzifəyə təsdiqləyiblər? Vallah, müəmmalalar içində itib-batmışam. Ay səni, Mahir Qabiloğlu!

"Cəncəhim"də Hacı Vasimin danışdıığı lətifə mənə çox metləbləri qandırıcı. O lətifəni sizə danışmayacağam. Mən Hacı Vasim deyiləm axı. Maraqlanırsınızsa, oxuyarsınız. Bircə onu deyim ki, bizim ölülərimiz Cənnətdə atına, ulağına da yer saxlayırlar. Cənnətin qapısının ağızını da başqa dinin ölülərinə qiymırlar. Bizim yerimiz ancaq Cənnətiyim...

Bu dünyada Avropa Məhkəməsini, o dünyada İnkırmik vecinə almayıb, ancaq Allah deyib duranlar heç dəyişməyibmiş. Əzrayılı görəndə də. Bu fikrə İnkırmik gəlib. O, bizi bizdən yaxşı tanıymış. Fani dünyada başına zopa dəyəndə, ağızındakı tikə əlindən alınanda səsi çıxmayanlar haqq dünyasını "Azadlıq meydani"na döndəriblər...

Mahir Qabiloğunun geldiyi nəticəyə görə, fani dünyada Cənnəti elə qələmə veriblər ki, adı gələndə "priton" yada düşür - lüt mələklər, eyş-işrət, sən qəhqəhələr, müşk-ənbər qoxusu, estrada, meyxana, şou-biznes, daha nələr, nələr...

Zorlamaya görə dörd dəfə türmədə yatan, ölümqabağı orasını kəsib spirtə qoyan, qardaşı öləndə orasını qardaşı-

nın yoğun bağırsağına gizlicə soxub o dünyaya gətirməyi vəsiyyət edən "kişi" cənnətdə oturub orasını gözləyir. Orada xirurq tapıb tikdirəcək yerinə, əməlini davam etdirəcək...

Qanlıgünün bəzi hünərlərinə görə onu bağışlamaq olar, hətta alqışlamaq da. Qanlıgın tərəfindən şərəf və ləyaqəti alçaldılan məmura Qanlıgünün cavabı məni təəcübəldirdi. Jurnalistdə cəsarətə bir bax:

"Ay vəzifəli, sənin şərəf və ləyaqətin var ki? Bir-iki il bundan qabaq vəkillərin bu ali insani xüsusiyyətinə 10 min manat qiymət qoyular. Mən də pulumu verib almışam. Üstəlik iki il də içəridə yatmışam. Deməli, bu ali insani xüsusiyyətin mənimdir. Bu da məhkəmənin qərarı. Etirazın varsa, satışa çıxarıram, 50 min ver, qaytarım şərəf və ləyaqətini".

Həqiqətən fani dünya ucu-bucağı görünməyən alış-veriş dünyasıdır - bazar, yarmarka, "tolkuçka", "moll", gecə bari. Hami nəyinə satır. 'Bazar milli əxlaqın güzgüsdür" (Əlisa Nicat). Haqq dünyasının "polojeniya"sına da fani dünyadan gedən bizimkilər nəzəret edir. Təcrübəliyik. Cox bacarıqlı, idarəetməni əla bilən xalqıq. Yoxdu bizdən...

Jurnalist Qanlıgünün İnkırmılə uzun söhbəti çox maraqlıdır, dərixdirci deyil, önemli informasiyalarla zəngindir. Nəhayət bildim ki, bu dönyanın gerçəklilikləri ilə İnkırmik agah edən bizim jurnalistləmiş - "milli sat-qınlar". Artıq bütün işləklərimizi bildiyindən İnkırmikdən bəraət almaq imkanımız sıfır bərabərdi. Bununla belə İnkırmikin ürəyinə yol tapmaq, onu yoldan döndərmək imkanlarımız hələ varmış. Dörd ay qapı arxasında növbədə dayanan Qanlıgın İnkırmılə "Cənnət saziş"i "imzalamağı bacarmasa da, Cəhənnəmdə vəzifə ala bilir - Tiyanbaşı. Yəqin "gözel insan" meyarlarına cavab vermiş göstəriciləri.

Mahir müəllimə görə "gözel insan" kimdir: "Azərbaycanda pulunu əsirgəməyən, xərcləyən, bir deyəndə, iki verən adama "gözel insan" deyirlər. "Gözel insan"lar o dünyada da gözel "yaşayırlarmış".

Jurnalistikada pul qazanmağın çeşid-çesid yollarını Qanlıgın İnkırmılə dənişir. Heyrətdən İnkırmikin gözləri bərəlir: "siz jurnalistlər dəhşət adammışsınız". Yəzici jurnalistin informasiya toplamaq yollarını, "qara piar" üsullarını elə dəqiq və inandırıcı göstərir ki, İnkırmikin fikrinə şərık oluram: "ay Mahir müəllim, siz də lap dəhşətsiniz..."

45 yaşında Əzrayılın o dünyaya "oppa"lara apardığı Qanlıgünün fani dünyadakı genişəhatəli, hərtərəfli "yaradıcılığı"ndan bəlli oldu ki, jurnalistika nəhəng və "rentabelli" sahə imiş. Söhbət yaradıcılıqdan, istedaddan, təxəyyüldən getmir, qeyri-adi "istedad"dan gedir....

Fikir İnkırmikin ağuşuna almışdı. Qanlıgın ilk mərhum idi ki, nəşəni onun cibinə polisin atlığından inkar edirdi. Düz fikirləşirdi. Əgər "yaxşı" həmkarları varsa, polisə ehtiyac nəyə gərək? İnkırmik çəşib qalmışdı: "yoluq

bir jurnalist Allahdan çox bilirdi..."

Mahir Qabiloğlu çağdaş ədəbiyyatımızda ən mehsuldar (yeddi ildə 11 kitab müəllifidir və Xalq şairi Qabilin 7 cildlik külliyatının tərtibçisi və naşiridir) yazıçılarından biridir və xarakterlər ustasıdır. "Cəncəhim" romanındaki bir-birindən fərqlənən xarakterlərin hətta heç bir oxşar cəhəti yoxdur. Dili dastan dili kimi sadə, yüyrək və səlisdir, yorucu təfərrüata yer vermir. Əsərdə cərəyan edən hadisələrə folklorla, xüsusilə lətifələrlə elə naxış vurur ki, yaddaşa həkk olunur.

Gülmali müəllim də maraqlı obrazdır. Fani dünyanın icra başçısını türmə necə dəyişir, zəngin sərvətlə məmur haqq dünyasında xeyirxah insana çevirir. Sən demə, türmədə daha mütərəqqi və insani pedaqoji metodlar, təribiyə üsulları varmış. Azadlıqda hələlik icra başçısının, nazirin, xislətini dəyişdirə biləcək "əxlaq kodeksi" yazılımaya.

Ürəyimdən belə bir arzumu deyim, təklifmi keçdi. Fikirləşirəm, icra başçılarını, nazirləri, millət vəkillərini, bir sözlə, çinli məmurların hamısını o dünyaya göndərək, xasiyyətlərində, əməllərində, tamahında, varlanmaq ehtirasında, quduz şəhvani hissələrində "korrektə və redaktə" etsinlər, insanlıq, mərhəmət dolsun ürəklərinə və qayıtsınlar bu dünyani səliqə-sahmana salmağa. Bəlkə cəmiyyət humanistləşər, saflaşar. Yadına 2000 il əvvəl yaşamış Roma imperatoru Mark Avreli düşdü. O, bu sahədə etalon idi. Ancaq inanmiram ki, filosofların, mənəvi təmizlərin məmur olmaq üçün maddi meyarları çatışın, qaneedici "dosye"ləri olsun.

Biz də qulp qoymaqda, ayama qoşmaqdə ustayıq. O dünyadan gələnin arxasına vedrə bağlayıb içində də beşaltı içiboş qoz atacağı ki, ay aman, xortdan gəlib. Onda hamı qorxacaq və rüşvət verəcək, ya da yaltaqlıq edəcək ki, xortdan onu yeməsin...

O dünyadan qayıtmış "korrektələnmişlər" şərait dəyişən kimi buqələməna çevriləməyəcəklər ki?

"Gülmali müəllim əvvəllər olduğu kimi şikayətçini, ona pənah gətirən rayon sakinlərini qapısından qovmurdu. Əksinə, öz problemləri ilə içində qovrulan, fiziki olaraq heç yana əli çatmayan bu məhbusların qabağına gedirdi. İcra başçısı kimi yox, onlardan biri olan məhbus kimi danışdırırdı, ürək-dirək verirdi. Dolayı yolla problemlərini həll edirdi. Bəzən cibinin də ağızını açırdı. Uydurduğum "İcra başçısı oyunu" yaman xoşuna gəlmişdi. "Heç həqiqi icra başçısı olanda, vəzifəmdən belə ləzzət almamışdım" deyə etiraf da edirdi".

Söz adəmi nə qədər saf və sadələvh olarmış. Doqquz əsrə yaxındır ki, ədalətli şah axtarırlar. Hələ də tapılmayıb. Əlahəzrət sözün bir ədələtli şah yaratmaq qüdrəti yoxmuş...

Romanda iki məqamı qabardıram, ancaq təfsilatına varmiram. Nöyütü Kərimin "baş barmağı" və komandirin təchizat üzrə müavininin "qudurğanlığı". Hər ikisi bu gün adı olay olsa da dərinliklərində çox nəsnələr gizlənir. Hər

hansı işimizin içindən mütləq "baş barmaq" çıxmalıdır.

Vəzifəyə qalxmağın Azərbaycan "tramplin"ləri: yalıtaqlıq, namusunu zibilliyyə atmaq, "rəqib"ə arxadan zərbə, badalaq, gürcü İlyanın Moskvada Qafqazsayağı bacarığı, Gülmali müəllimin "ondan biri prinsipi" və s. Və sairlər o qədər çoxdur ki...

Kresloya əyləşəndən sonra onda biri on beşdə doqquz eləmək uğrunda mübarizədə bütün mənəvi kriteriyalara tüpürmək birinci və sairdi. Bir də ən əsas məsələ: "məmurun arvadı göyçək olmalıdır. Çirkindirsə, nazirin 19 yaşlı mamlı-matan "pul sayan" katibəsini almalısan ki, el içində çıxa biləsən, kubar ziyanətlərdə utanmayasan, arvadının ağappaq barmaqlarındakı, biləyindəki, mərmər sənəsindəki zər-ziba həndəvərindəkilerin gözlerini qamaşdırınsın, məmur da özünü bəxtəvər hiss etsin. Onda departament sədri də olacaqsan, nazir müavini də. Onda altı aydan sonra oğlun dünyaya gələcək, nazir bu oğlani "ata"sından çox istəyəcək...

Nazir Nəsrulla Şeyxzadənin katibəsi Nazlı departament sədri Mustafanın qızıdır, həm də başqa departamentin sədrinin yeni arvadı. Mustafanın ikinci arvadı Gülya nazirin kompüterçisi və "pulsayan"ı olub. Gülyanın anası da cavənlıqda həmin nazirlikdə katibə olub. Qohumluq əlaqələrinin "möhökəm"liyinə söz ola bilməz.

"Yeni ceyranlar" axtarışında olan nazirə daha Gülyalar, Nazlılar lazım deyildi. Nazlinin atası Mustafa ilə səhəbəti mənəvi cürüklüyün pik nöqtəsidir:

-Mənə görə əl dəymədi sənə. Ata, get yaşa, kefimi çək. Bəlkə səni nazir müavini də təyin etdirdim. Bir də ki, hər yerdə qürrələn, fəxr elə ki, oğlun da nazirin qanını daşıyır, gələcək nəvən də...

Departament sədri Mustafa katibə qızı Nazlinin vasitəsiylə nazir müavini olandan sonra güzgüyə baxır: "Üç buynuzum var idi. Demə, birini arvadımı boşayanda, ikincisini isə nazirin məşuqəsini alanda qoydurmuşam. Üçüncüsünü də qızım qoymuşdu - nazirin altına yixılmaqla. Qızım tərbiyə görmüşdü. Amma bu yolla anasının heyfini aldı məndən".

Aftafalı günləri üçün burnunun ucu göynəyirdi nazir müavini Mustafanın:

"Mağazaları gəzməyə başladım. Hansına girdiməsə, güldülər mənə: "Aftafa zəmanəsi çoxdan keçib, ay əmi. İndi heç kim aftafa almır". Nə qədər axtardımsa tapmadım. Tapsaydım belə, o temiz adımı geri qaytara biləcədimmi? Yox. Çünkü bu zəmanəyə mənim kimilər lazımdır - Allahın üz döndərdiyi aftafa görməyən g....r".

Romanda başqa bir ibrətamız məqam. İşdən azad olunan nazirin yeni nazir üçün seyfdə saxladığı üç zərfədəki "məmur üçün qızıl qayda". Əsas məsələ zərfələri növbəyələ açmaqdır.

1-ci zərfədə: "Bütün günahları yix özündən əvvəlki nazirin boynuna".

2-ci zərfədə: "Günahı yix işçilərinin boynuna".

3-cü zərfədə: "Sən də üç zərf hazırla".

Mahir Qabiloglu dördüncü "qızıl qayda"ni da "kəşf" edir, məmurlara yol göstərir, "xeyirxahlıq" edir (guya məmurlar o "qayda"ni bilmirlər): "bacardığınız qədər yiğin, o qədər pul yiğin ki, nəinki ailəyə, hələ dünyaya gəlməyən nəvə-nəticələrinizə də bəs etsin. Vəzifəyə dirilməyə gəlin". Buna "vəzifənin düsturu" deyir yazıçı.

Romandakı hər biri bir roman çəkisində beş hekayət (bölgü menimdir - V.O.) cəmiyyətin bütün sahələrini əks etdirir. Mahir müəllimin əsərlərində konkretlik, yığcamlıq əsas yazı manerası olduğundan onları bir romana yerləşdirə bilir:

1. Qanlgünün hekayəti.
2. İcra başçısı Gülmalı müəllimin hekayəti
3. Komandirin hekayəti.
4. Nazir müavinin hekayəti.
5. Xoşbəxtin hekayəti.

Roman ictimai-siyasi-sosial əsərdir. Ölkə tarixinin ayrı-ayrı dövrlərinin problemləri önə çəkilərək zamanın real mənzərsi yaradılıb. Nazir müavinini qova-qova namərd edənlər, insanları zombiləşdirənlər, şər-böhtan atıb tutanlar, "şeytana papiş tikib arxasında deşik qoyanlar" insanları insanlıqdan çıxarmağın dürlü-dürlü yollarını bilirlər. "İqtidarı söyəndə ac, müxalifəti söyəndə tox gəzən" keçmiş müxalifəçi qəzet yazarını millət vəkili təyin edərkən iqtidar nümayəndəsinin yeni millət vəkili-nə birinci "məsləhət": "Biz sənə demirik ki, hürmə... Hür. Amma qonşu həyətə". Bu yolla "cəmiyyətin ayranları "qaymağa" çevrilirlər.

Artur Şopenhauerin "asi"liyində böyük həqiqət var: "Bu dünyani Tanrı yaradıbsa, onun yerində olmaq istəmərəm. Çünkü dünyanın səfaləti ürəyimi parçalayar. Yaradıcı bir ruh düşünülsə, yaratdığı şeyi göstərərək ona belə qışqırmaq haqqımızdır: "Bu qədər bədbəxtliyi və kədəri ortaya çıxarmaq üçün heçliyin səssizliyini və tərəpənməzliyini pozmağa necə cəhd etdin?"

"Cəncəhim"də insanlar iki tipdir. Birincilər - fani dünyanın bütün pisliklərinə bais Nəsrulla Şeyxzadələr (Şeyx Nəsrullahlar ölüleri "dirildirdi", Nəsrulla Şeyxzadələr isə diriləri diri-dir "oldürürdülər") və haqq dünyasında da tamahının qulu olaraq "yaşamaqda davam edən, "Cənnətin qapısını təpiklə sindirib içəri soxulan, hələ İnkir-Minkirin ağzının üstünə yumruq da vuran", kotecdə yaşayan varlı-hallılar. İkincilər - Şeyxzadələrin, Azadların, Gülmali müəllimlərin tamahının, vəhşi etirəsinin, bədəməllərinin torunda çabalayan bədbəxtlər.

Mahir müəllim bar qadını bədbəxt Xoşbəxtin timsalında həyatın dibindəki bədbəxtlərin halına acıyr. Taleyiñ ironiyasını, ya yazılısının, bardakı fahişələrin adı Səadət, Xoşbəxtidir. Onlar və digərləri "xozyayka" da evində priton açıb Mama Rozalıq edən" cəmiyyətin üfünətlə məzlumlardır. Onların atası da, anası da, bacı-qardaşı da Mama Rozadir. Xoşbəxtə atası sahib durmayan da Mama Roza ona "atalıq" eləmişdi.

Xoşbəxtin Qanlıqlınlə dialoqu iyrənc cəmiyyətə qiyamdır:

-Çoban (Qanlıgün), bir anlıq düşün. Biz pisiksə, onda niyə bizi axtarırlar, yanımıza gəlirlər, evlərinə, bağlarına, saunalara, restoranlara gətirdirlər, pul verirlər, hələ öhdəliklərində olan arvadlarına "xərcləməli" olduqları bir, iki, hətta üç fazanın hamısını ayırib bizə "qoşular". Evə gedəndə də arvadlarının yanına batareyaları yatmış girirlər. Eləməsinlər də bunları. Sonda da onların hər şılaqlığına dözən bizlərin adını fahişə qoyurlar. Çoban, bəs bizi fahişə edənlərə, bizə fahişə deyənlərə nə deyirlər? "Kişil!"

Əsərin kulminasiya nöqtəsi Tiyanbaşı-Qanlıgünün Cəhənnəmdə yeni "vəzifə"ində apardığı islahatlar - "əsaslı struktur dəyişikləridir"dir. Əlinə toppuz verilən, tiyandan çıxıb qaçmaq istəyənlərin başına toppuz vurub tiyana qaytarmalı olan Tiyanbaşı etiraz edir, ölüleri vurmayıacaq haqqında "bəyanat" verir. "Cəhənnəm" yazılan lövhəciyi çıxarıb atır:

-Bu gündən buranın adını qoyuram Cəncəhim. Çünkü artıq ölülər üçün nə Cənnət var, nə də Cəhənnəm. Artıq hər ikisi eyni şeydir onlar üçün. Siz İnkir-Minkir də əhemməyyətinizi itimisiniz. Ona görə də fani dünyadakılar üçün yeni struktur yaratmğa qərar verdim. Adını da qoyдум CƏNCƏHİM - Cənnət, Cəhənnəm sözlərinin ilk hecasını, İnkir-Minkir sözünün də baş hərfərini birləşdirdim. Alındı - CənCəhİM. Ay İnkir-Minkir, bilirsinizmi bunlar bu vaxtacan niyə dözüblər? Ona görə ki, nə vaxtsa Cənnətə düşsünlər, kef çəksinlər, nə edim, necə edim deməsinlər. Siz də deyirsiniz ki, Cənnətdə yer yoxdur.

Qanlıgün o dünyadakılara "isti hovuzlar, türk hamamları, fin saunaları, quru və yaş parxanalar, cakuzilar tikəcəyinə" söz verir, "Avropa standartlarına uyğun xidmət" vəd edir. Yadıma Millət vəkili təyin edilmək istəyənlərin seçkiqabağı platformaları, çıxışları düşdü. Qanlıgün Cəncəhimin "mer" idir axı. Onun həm də Cəncəhimin "parlament"inin üzvü olmaq istəyində olması təbidiir. Çünkü, fani dünyada belə görüb. O dünya da bu dünya kimiymiş. Məmuru da, məzлumu da. Populizm haqq dünyasında da dəbdə imiş...

Tarix təkrar olunur deyənlər necə də uzaqqörəndilər. Mahir Qabiloglu iyirmi birinci yüzilliyin Mirzə Cəlinin, "Cəncəhim"i "Ölülər"ə, Qanlıgunu Kefli İsgəngərə bənzətdim...

V.Q.Belinski yazırkı ki, müasir romanın vəzifəsi - həyati bütün çılpalılığı ilə əks etdirməkdir. Mahir Qabiloglu daha irəli gedərək "Cəncəhim" romanında iki həyati - fani dünyani və haqq dünyasını bütün çılpalılığı ilə təsvir etməyi bacarmışdır. Nə qədər gəlimli-gedimli dünyamız var, bu romandakı mətləblər də, müəllif də unudulmayacaq...

VAQIF OSMANOV
Yanvar, 2021

ELNUR İRƏVANLI

HƏQİQƏT RUHUMDUR, YALAN CANIMDIR

Geniş aç qolunu, ana torpağım,
Ən əziz övladım, balan canımdır.
Çölündə çıçəktək qönçələnən gül
İçində saralıb solan canımdır.

Yaşamaq savabdı, yaşamaq günah,
Yıxdı evimizi "Allaha pənah!".
Ömür qatarında hər axşam, sabah
Gedən günlərimdir, qalan canımdır.

Elnur, hamı bunu düşünmür məgər?
Bəşər haqq deməsə, himindən çökər.
Cənnət-cəhənnəmi düşünsək əgər,
Həqiqət ruhumdur, yalan canımdır.
09.08.2007, Buzovna qəsəbəsi

HAQQƏ ƏYİLƏNDƏ UCALIR İNSAN

Özünə inanıb özün tapanda
Yaradıb qurmaqdən bac alır insan.
Yer üzü bir taxtdı, bəşər də ki şah,
Onu yaradandan tac alır insan.

Göz niyə yaranıb? - Baxmaqdən ötrü.
Çay niyə qırılır?- Axmaqdən ötrü.
Haqqın zirvəsinə çıxmaqdən ötrü
Haqqa əyiləndə ucalır insan.

Dünyanın hikməti çoxdu, dərindi,
Ömür sevincin yox, dərdi-sərindi.
Vaxtin götirdiyi yuxu şirindi,
Onaaldananda qocalır insan.

05.09.2007

Əslən İrəvan şəhərindən olan Elnur İrəvanlı (Elnur Sədi oğlu Mehdiyev) 1981-ci il avqustun 14-də Bakı şəhərində həkim ailəsində dünyaya göz açmışdır. İlk təhsilini Bakı şəhəri Əzizbəyov rayonu (indiki Xəzər rayonu) Buzovna qəsəbəsində yerləşən 26 sayılı orta məktəbdə almışdır.

2000-ci ildə Azərbaycan Tibb Universitetinin pediatriya fakültəsinə daxili olaraq 2006-ci ildə həmin fakültəni yüksək qiymətlərlə bitirmiştir.

2006-sı ildən Azərbaycan Yazıcılar Birliyinin, 2007-ci ildən isə Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvüdür. "Qızıl qələm", "Azərbaycan Bayrağı" və digər mükafatlar laureatıdır. Prezident təqaüdçüsüdür.

"Sözdən sonra" adlı şeirlər kitabı müəllifin sayca yeddinci kitabıdır.

SƏCDƏGAH OLUB

27 sentyabr 2020-ci ildə Füzuli rayonu istiqamətində gedən döyüşlərdə şəhid olmuş çavuş, "Vətən uğrunda" və "Füzulinin azad olunmasına görə" medalları ilə (ölümündən sonra) təltif olunmuş Abbasov Təogrul Bayram oğlunun əziz və unudulmaz xatirəsinə

*Dünən əsgər kimi döyüşə gedən
Bu gün şəhid kimi şahənşah olub.
Sevinci gözlərdə yaşa çevirib,
Həsrəti dodaqda aman, ah olub...*

Vətəndən müqəddəs haran var, haran?
Sağaldı Şuşada aldığı yaran.
Zülmətin bağrını gülleylə yaran
Bu sabah bir ayrı bir sabah olub.

Qüssə də, sevinc də milyondu, mindi,
Bu torpaq birinci şəhidlərindi.
Bayraqla bəzənmiş məzarın indi
Dönüb Vətən boyda səcdəgah olub!

26.12.2020

ƏVVƏLİM AXIRA GƏLIB ÇATDI Kİ...

Bəxtimin üzünü ağartmaq üçün
Bir adam bir ovuc əhəngi verməz.
Rəssam dostlarının getsəm üstünə,
Mənim axtardığım o rəngi verməz.

Bir yerdə yurd salıb qurmadım binə,
Öyrəşəm dumana, bağlanam çənə.
Bəxtimi çəkməyə bəxt yazan mənə
Nə firçanı verməz, nə rəngi verməz.

Əvvəlim axıra gəlib çatdı ki,
Mürgü vuran günlər yatayatdı ki.
Sürdüyüm bu ömrə elə atdı ki,
Ayağın qoymağə üzəngi verməz.

15.01.2008

SAÇIM AGARIR

Qəlbim inildəyir kaman, tar kimi,
Xoş günlər yan keçir məndən yar kimi.
Zirvənin başına yağan qar kimi
Ağarır, ay ana, saçım ağarır.

Coxalır təlaşım, artır təhlükə,
Həsrətim dağ boyda, vüsəl bir tikə.
Qayıqlar başıma dən tökə-tökə
Ağarır, ay ana, saçım ağarır.

Hamiya uzaqdan görünən dağam,
Mən gərək özümə yaxından baxam.
Bəlkə indən belə ağ günə çıxam,
Ağarır, ay ana, saçım ağarır.

Bir oğul doğmusan talesiz, baxtsız,
Ürəyi sarayı, qalıbdı taxtsız.
Mən yazıq neyləyim - vədəsiz, vaxtsız
Ağarır, ay ana, saçım ağarır.

Ömrüm boyu ipək gəzib, tapdım bez,
Gəl sən də, ay ana, bu bazarı sez.
Onu bilmədim ki, niyə belə tez
Ağarır, ay ana, saçım ağarır.
08.08.2008

HARA GEDİRİK

Bəşər əhlinə səslənirəm

Yaxşı adamları bu dünyamızda
İtirə-itirə hara gedirik?
Yük edib dərdləri boynumuza biz
Götürə-götürə hara gedirik?

Oğulsansa, seç ərəni, seç əri,
Qurd da, quş da köçəridi, köçəri.
Yeyib bir-birini çöldən içəri
Ötürə-ötürə hara gedirik?

Alabaşlar baş aparır ulayıb,
Yol axtarar quyruğunu bulayıb.
Çiçək talasında qanqal sulayıb
Bitirə-bitirə hara gedirik?

Günahımız nədir, düşdük bu günə,
Bir yumaqda dönmüşük min düyüne.
Mərdi dizin-dizin namərd öünüə
Gətirə-gətirə hara gedirik?

12.12.2008,

Uşaq Nevroloji Xəstəxanası

ÜRƏK SÖZÜMÜZƏ BAXMIR

Gözümüzə dik baxanlar
İndi üzümüzə baxmir.
Düzlər əyriyə baxsa da,
Əyri düzümüzə baxmir.

Olmuşları ananlar var,
Olacağı sananlar var,
Odumuza yananlar var,
Amma közümüzə baxmir.

Çağlar ola o çağ kimi,
Dayanaq, duraq dağ kimi.
Nadinc, siltaq uşaq kimi
Ürək sözümüzə baxmir.
19.12.2008, Uşaq Nevroloji Xəstəxanası

QƏM BİLƏNİ SEVİNC BİLMƏZ

Qismətimə püşk atanda
Gəlib müdəm zülm düşür.
Ahım alovlanan yerdən
Tüstüm çıxır, külüm düşür.

Get, dünyani çıraqla gəz,
Qəm biləni sevinc bilməz.
Əllərimi cibim sevməz,
Əllərimdən pulum düşür.

Səbir böyükmüş düzümdən,
Yaşamaq düşüb gözümdən.
Hər gün özümün özümdən
Neçə dəfə yolum düşür.
31.03.2009, Uşaq Nevroloji Xəstəxanası

DƏRD HAMINI BİR-BİR YENİR

Yar gəzenin qismətinə
Özgəsinin yarı çıxır.
Var gəzenin varlığından
Namus itir, arı çıxır.

Hər əsəbə dözmür sinir,
Dərd hamını bir-bir yenir.
Gələnlər aşağı enir,
Gedənlər yuxarı çıxır.

Hərə bir biçimdə, donda,
Kim o yanda, kim bu yanda.
Yaşadığım ömrün sonda
Nə qədər çıxarı çıxır.
17.04.2009, İmişli rayonu, Qaravəlli kəndi

YADA QALAN İRƏVANIM

Ötsə aylar, neçə illər,
Susmur yenə sənsiz dillər.
Qoy eşidib bilsin ellər,
Sən ürəyim, cismi-canım,
Yada qalan İrəvanım.

Ruhdan ayrı bədən olmaz,
Bu olmazlar nədən olmaz?
Özgəsinə vətən olmaz,
Ay yurd yerim, son məkanım,
Yada qalan İrəvanım.

Qayçıladiq ulduz, ayı,
Göy məscid göylər sarayı.
O bəstəkar Zəngi çayı
Damarında axan qanım,
Yada qalan İrəvanım.

Sona yetər bu qəm haçan?
Dillər ahlı, göynəyir can.
Allah, Allah, nə vaxtacan
Bu həsrətlə oda yanım?
Yada qalan İrəvanım.

Bac alaydıq qalan gündən,
Bubihudə, yalan gündən.
Sən "Yerevan" olan gündən
Ləkələnib şöhrət, şanım,
Yada qalan İrəvanım.

25.10.2009,

İmişli rayonu, Qaravəlli kəndi

DÜNYA MƏRDDİ

Bəşər əhli, bəşər üçün
Dünya sərtdi, dünya şortdi.
Üzü yaman bozarıbdi,
Dünya pərtdi, dünya pərtdi.

Od neyləyir külə, bilir,
Kim ağlayır, gülə bilir?
Zər atanlar elə bilir,
Dünya nərddi, dünya nərddi.

Bir gülləsi ötməz hədər,
Yüz dərd olsun, min də kədər.
Mülayim olduğu qədər
Dünya sərtdi, dünya sərtdi.

Çox görüb yaşılı gödənlər,
Gəlməyib hələ gedənlər.
Ay qovub namərd edənlər,
Dünya mərddi, dünya mərddi!..

10.10.2010

GETDİ

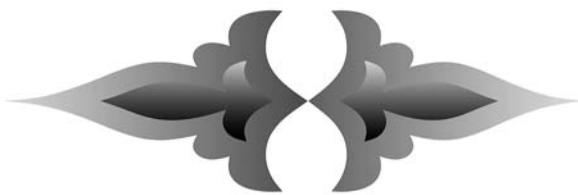
*Quliyeva Xanım Əşrəf qızının
əziz və unudulmaz xatirəsinə*

Əcəl geldi gözlenilməz qonaqtək,
Dondu gülüşləri üzündə, getdi.
Xavərin toyunu görmək arzusu
Yanan atəşinin közündə getdi.

Qohuma arxaydı, yaxına hayan,
Hər işi həll edib yerinə qoyan.
Övlad əzizləyib nəvə oxşayan
Şipşirin laylası sözündə getdi.

Hər kəsə bəlliyydi təmiz niyyəti,
Var-dövlət axtarış gəzmədi qəti.
Laçın ayrılığı, Şuşa həsrəti
Əbədi yumulan gözündə getdi.

20.12.2020

ZƏHRA SƏFƏRALIQIZİ

GÖYÜN GÖZ YAŞLARI

(hekayə)

Ezannı ecazkar, ürəyi riqqətə gətirən səsi aram-aram ətrafa yayılırdı. Üzdəki qırışlarda yaşadığı məşəqqətli, acılı, nisgilli günlərinin izi qalmış, gözlərindən qorxu və nigarancıq tökülin qadın namazını qurtarıb salavat çevirdi. Sonra əllərini göyə açıb siziltili səslə dua etməyə başladı:

-Allahım! Yerin-göyün sahibi, sənə siğinmişam! Səndən başqa dayaq duracaq bir kimsəm yoxdu. Səni and verirəm böyüklüyünə, mənim balamı düşmən güləsindən qor!.. Allahım, onların qəlbini rəhm sal, bu müvəqqəti dünyada bizim günümüzü qara etməsinler! Camaatın min bir əziyyətlə ərsəyə çatdırıldığı balalarının nahaq qanına bais olmasınlar. Sən yardım et, Allahım! Otuz ildir balalarımız qırırlar...

Duasını qurtarandan sonra qadın qapının ağızında çıxarıdıq nimdaş ayaqqabısını geyinib məsciddən çıxdı. Ağır-ağır kəndin başındakı evinə tərəf yön aldı. Uzaqdan evinin odun sobasının bacasından çıxıb göylərə tərəf qalxan tüstüdürən qurñürdü...

Bu kənddən bir necə kilometr məsafədə, çox da böyük olmayan təponin arxadındaki evlərin arasında, ilk baxışdan nəzərə çarpan kilsənin də zeng səsi eşidilirdi. Kilsənin içində yun cubuğuna oxşar ariq, saçı ağappaq, görünüşündə yaşadığı kənddə təsərrüfatla məşğul olduğu açıq-aşkar bilinən bir qadın qabarlı əllərində tutduğu şamı çarmixa çəkilən İsa Peyğəmbərin büstünün qarşısında yandırıb dua edirdi:

-Göydə olan atamız! Sən mənim oğlumu hifz et! Düşmənin güləsinə tuş gəlməsin, gənc yanında puç olmasın. Atası ilə mən onu çox əziyyətlə böyütmüşük. Onu bizə sağ-salamat qaytar. Bizim ucsuz-bucaqsız torpaqlarımızı da özümüzə qaytarmağa yardım et...

O, duasını qurtarandan sonra kilsədən çıxdı. Hava çox soyuq olduğundan bağın ətrafında otlayan inəyin ipini bağladığı ağacdan açıb tövleyə tərəf darta-darta apardı...

Lap uzaqlarda isə möhtəşəm sarayı, çölün qılinc kəsən şaxtasından fərqli olaraq isti, xoş hərərətli içinde bəllur bədələrin qışqırdıcı cingiltili səsi, xanımların bahalı, gözqamışdır, zərif libaslarının xışlıtsına qarışmışdı. Hər palta-rın qiymətinə bir kəndin camaatının illik yemək, içmək, ge-yinmək ehtiyacını ödəmək olardı.

Rəsmi görüşdən sonra buraya toplaşanların sakit və işvəli danışqları, saxta tebəssümləri, sanki yarışa girmişdi. Şəh-vət dolu baxışlar öz şikarlarını süzürdü. Bahalı qadın, kişi

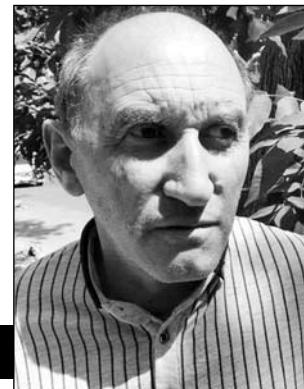
ətirlərinin bihuşedici qoxusu əyinlərinə geyindikləri kostyumların, ayaqqabıların qiymətinə bərabər şərabın qoxusuna qarışib ehtiraslı bir aura yaratmışdı. Musiqiçilərin zələn bir küncündə oturub zövqlə çaldıqları Çayakovskinin "Autumn" əsərinin həzin melodiyası, deyəsən, ancaq böyük pəncərələrə asılan zərif, incə tül pərdələri ahəstə-ahəstə tərpədir. Kimsə musiqini nə dinləyir, nə də zövq alır. Çünkü hərənin başı necə hərəkət etmək planı ilə məşğul idi...

Neçə gün idi ki, aramsız yağan yağış kəsmirdi. Elə silahlardan atılan gülələr də yağış kimi əsgərlərin başına yağırdı. Ölen əsgərlərin meyidləri çölün düzündə qalmışdı. Sinayperçilərin əlindən meyidləri çıxarmaq mümkün deyildi. Göz açmağa qoymurdular. O tərəf də, bu tərəf də nifrat-lə, qəzəblə bir-birini məhv edirdilər. Meyidlərin çoxu parça-parça olub tannınmaz hala düşmüştü. Çoxu da palçıqba bulaşaraq hansı tərəfdən olduğu belə bilinmirdi. Yuxarıdan bir neçə saatə meyidləri götürmek üçün ateşkəs əmri verilmişdi. İki tərəf də hər şeyi unudub çölün düzündəki bir-birinə qarışan meyidləri daşımışa başladılar. Meyid daşıyan əsgərlərin çəkmələri yağışın suyundan islanan torpağı o qədər ayaqlamışdı ki, yoğrulmuş palçıqdan yerimək çətinləşmişdi. Hər iki tərəfin əsgərləri avtomatları çıynində meyidləri palçıqın içində sürüyüb çıxartmağa çalışırdılar. Palçıq və öz qanlarına bulanan meyidləri ayırd etmək üçün palta-rlarının qollarındaki bayraq işarsinə baxırdılar. Çünkü çoxunu üzlərindən ayırd etmək olmurdu. Hamisinin açıq qalan gözləri və qasıları qara idi. Dəfələrlə həm o tərəf, həm bu tərəf meyidlərin onlardan olmadığını görüb bir-birini səsləyib dəyişirdilər. Özləri də bilmədən bir-birlərinə yardım edirdilər.

Atəşkəsin vaxtı azaldıqca əsgərlər qaranəfəs qaça qaça, tələsə-tələsə meyidləri axtarış təpib çıxardırdılar. Hər dəfə təpib çıxardıqlarına görə sevinir, az qala bir-birini təbrik edirdilər. Sevinirdilər, həm də ağlayırdılar və dərk edə bilmirdilər ki, hansı duyunu yaşayırlar...

Yağış isə göydən dayanmadan yağırdı...

Yağdıqca tapşırığı yerinə yetirə bildiklərinə görə sevinə-sevinə ağlayan əsgərlərin, qara gözləri açıq qalan meyidlərin üzərinə səpələnirdi...

BƏXTİYAR ABBAS İNTİZAR

DİVANI

İlk notunu salır ilkin çox dərindən divani,
Yol göstərir insanlığın hər yerindən divani.
Həm salamdı, həm salavat, həm zikirdi, həm dua,
Bəstələnin Qurbaninin qürurundan divani.

Məclislərin açarıdır, ya Mühəmməd, ya Əli,
Mədəd yeri bu adlardan tapır, tutur təməli.
Bu torpağa nicat verdi Xızır, Çərçiz, Ənzəli,
Keçirilib sınaqların güc-zorundan divani.

Təzələndi Bəxtiyarın yazılıcaq qan adı,
Çəkir məni əzginliyə məlekələrin qanadı.
Həsrətlərim uzun çəkdi, ruhum sözdən qanadı,
Divanələr yaza bilər eşq nurundan divani.

ÇILLƏ YUXULAR

Sızləri heç kimə danışmaram mən,
Bu böyük çillədə, çillə yuxular.
Hər dörlü yuxular görmüşdüm, haşa,
İndi də görürəm milli yuxular.

Bu dünya çatının dəyəri yoxdur,
İnsanın insana gərəyi yoxdu.
Xəbərsiz gəlsəz də, xeyiri yoxdu,
Sizi qarşılaram gyllə, yuxular.

Yağlı tikə kimi yedim dürməni,
Hər rolda, hər cürə istə, gör məni.
Hərdən müəmmalar üzündür məni,
Çatlayır az qala kəllə, yuxular.

Bu quduz zamanda qapışmalarda,
Şampunla sürtünüb YAPışmalarda,
Qan-tərə boyannam çarpışmalarda,
Canım kerirməyir gyllə, yuxular.

Dünyanın duyumu özündən dərin,
Hərdən od içidi, hərdən də sərin.
Mənim vicdanım da agahlıq yerin,
Zamanın üzündə şillə yuxular.

OXŞARI

(təcnis)

Kül başına, gül qəhəmti, yol üstə,
Oynadırsan uşaq kimi ox, şarı.
Bilinmədi taylı dovşan özümü?
Yoxsa ona qoşubdurlar oxşarı.

Zina varsa, etibar yox, ar azdı,
Yox qardaşım, abır getdi, ar azdı,
Bu torpağın sıniq yeri Arazdı,
Sınıq qəlbə gərək deyil oxşarı.

Bəxtiyarçın günəş sönübü, donub ay,
İl qurtarib, həftə bitib, donub ay.
Xamelyondu janqılıyorum donu, bay,
Partladacaq əzəl-axır ox şarı.

QIZARTAQ

(təcnis)

İnan ki, yenidən doğula billəm,
Bir misra tullasan qız, ar tağına.
Hurisən, cənnətdən qaçıb gəlmisən,
Öriyir əhli-dil qızartağına.

Nə qədər susuz var əgər su varsa,
Mənim atəsimdən axsa su, varsa.
Bağban göz yaşıyla bostan suvarsa,
Şamama təşnədən qızar tağına.

Bəxtiyar, inadın son an yeridi,
Durma, sözün üstə gedиш, yeri di.
Hər sözün bir məna, cinas yeridi,
Vur möhrü sənətdə, qızart ağına.

SARI TOR

(təcnis)

Düz şəhərin ortasında çəkilib,
Aman canım, zəhər rəngli sarı tor.
Hörümçəklər rəqibinə qururlar,
İnsan oğlu, sən insana sarı tor.

Hara getsəm bənd oluram kələyə,
Oxşamıram dovşan, leylək, dələyə.
Bu yerlərdə Tərlan düşür tələyə,
Görmədim ki, burda tutsun Sarı tor.

Coxdan ölüb ədalətin anası,
Qanmazlıq qoyub öznü qanası.
Bu ölkədə yaşamağın mənası,
Sarı tordu, sarı tordu, sarı tor.

YENİ DƏN *(təcnis)*

Bala, biz əkənlər bara gəlmədi,
Bəslə sünbülləri yeni dən bağla.
Yaralı torpağa melhəm unutma,
Açıb yarasını yenidən bağla.

Vətən baxçasında qoy olsun gül şən,
Salınan yurdılarda ömür sür, gül şən.
Bir daha peşman olmasın Gülsən,
Əhdini ocağa yenidən bağla.

Doyurmur Xəzəri, Aralı dağlar,
Başı yad əllərdə, aralı dağlar,
Tarixdən utanıb ar alı dağlar,
Bəxtiyar telinə yeni dən bağla.

EVDƏQAL *(təcnis)*

Başımızda qalayıqlar qalaları,
Küçə qaldı, həyət qaldı, ev də qal.
İş-i-güçü qapayıqlar hər yerdə,
Salacadı arvad yenə evdə qal.

Çölə çıxsan üzüdəcək qar ağız,
Qarğayıbdı bu millətə qara ağız.
Ona görə qariyayıbdı qara qız,
"Açılmassisən sənə balaq, evdə qal".

Sonsuz qarı, nə olsun ki, yüz doğsan,
Geri saymaq sənlik oldu; yüz, doxsan...
Hesabatla sənə düşmür yüz doxsan,
Başını bük, səsini kəs, evdəqal.

QİYMƏTİM

Bazar qanunuyla işləyir zaman,
Fələkdən xəbərsiz gedir qiymətim.
Mənlik yol puludur, bir də yer pulu,
Başından asılıb çətir qiymətim.

Hər yolayricında çatladı sözüm,
Özümün əlində qaldı öz gözüm.
Çatmadı nanıma bir çımdık duzum,
Hələ də bilmirəm nədir qiymətim.

Dövran öz hayında, öz huyundadı,
Mərəz havasında, öz suyundadı.
Bəxtimin ölçüsü düz boyumdadı,
Həsrətəm duymağə ətir qiymətim.

Can ağrı içində göynəyir bu gün,
Vurulub köksümə ağrılı düyun.
Oğul dönük çıxdı, arvad deyingən,
Əfsus bilinmədi qədir-qiyətim.

BİR YANA

Qarabağ taleyi yaşayan kəsəm,
Adım bir yanadı, soyum bir yana.
Çekir mənliyimi həqiqət anı,
Ağıl bir yanadı, duyum bir yana.

Eşq ilə atəşin vəhdətiyəm mən,
Sınaq məhvərinin qüdrətiyim mən.
Od ilə torpağın vəhdətiyəm mən,
Atəşin bir yana, suyum bir yana.

Həmişə canından doğrular keçir,
Yanından, yönündən oğrular keçir.
Ay Allah, canımdan ağrılardır keçir,
Hələlik sevgini qoyum bir yana.

GÖZLƏ ***GÖRÜNMƏYƏN***

Gözlə görünməyən arakəsmələr
sərhəd məftilindən öte, betərdir.
Özünü al qana boyama, oğlan,
şəir gözlərində bitən sətirdi.

Səni bir duyan yox, bir anlayan yox,
hər qapı açılır öz kodu ilə.
Heyifdi, hissini yellərə vermə,
nəğmələr yazılır söz kodu ilə.

Solumda dəccalıq, sağımıda iman,
sakini olmuşam ağır zamanın.
Söz yüküm ağırsa üzr istəyirəm,
şəirni yazıyam axır zamanın.

CİNASLI GƏRAYLI

Asimanı, göy üzünü,
Dağın, daşın göy üzünü,
Qudanızı, göyünüzü,
Qəmə yuyum, dərdə sərim.

Yağlı-yavan öyün olsun,
Bir qurrələn, öyün, olsun.
Cəhənnəmdə öyün olsun,
Sən olmusan dərdi-sərim.

Şirinlikdə nabat bircə,
Püstə, Hürü, Nabat bircə,
Nə bir üz keç, nə bat bircə,
Qəhər yaşı, dərd əsərim.

"ŞƏRUR QÖNCƏLƏRİ"nin bir qönçəsi

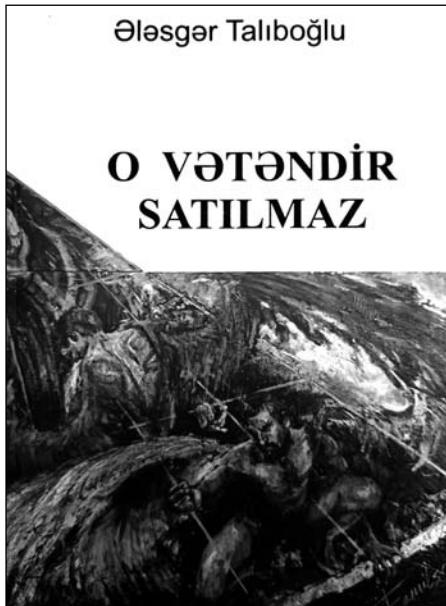
Ələsgər Talıboğlunun hayatı və poetik dünyası

1970-ci ilin ortalarında Odlar Yurdu Azərbaycanın Naxçıvan diyarının Şərur elinin mətbuat orqanı olan "İşiqlı yol" qəzetinin nəzdində "Şərur qönçələri" ədəbi birliyi yaradıldı. Az vaxt ərzində rayonun müxtəlif yaşayış məntəqələrindən olan yazarları öz ətrafında birləşdirən "Şərur qönçələri" ədəbiyyat həvəskarlarının ilk qələm təcrübələrini araya-ərşəyə getirdiyi ünvan oldu. Bir vaxtlar ədəbi birliyin məşğələlərində ürək çırıntısı ilə öz yazılarını oxuyanlar, ilk yazılarını qəzet və jurnal səhifələrində görəndə sevincdən quş kimi qanadlananlar bu gün müxtəlif yerlərə pərvazlanmış və ləya-qətlə ədəbiyyatımıza xidmət edirlər. Doğrudan da "Şərur qönçələri"nin yaradıcısı və üzvi olmuş qələm sahiblərinin adlarını xatırladıqca qəlbimizdən iftixar hissi keçir. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının birinci vitse-prezidenti, N.Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstитutunun rektoru, Milli Məclisin deputati akademik İsa Həbibbəyli, Folklor İnstitutunun direktoru akademik Muxtar Kazimoğlu, AMEA-nın müxbir üzvü Kamran Əliyev, filologiya elmləri doktorları Akif İmanlı, Sona Vəliyeva, Veli Nəbioğlu, Əbülfəz Əzimli, fəlsəfə doktorları Vaqif Məmmədov, Seyfəddin Eyvazov, Valid Rzayev, Həsənəli Eyvazlı, tanınmış şair və yazıçılardan Əhməd Sədərəkli, Kəmaləddin Qədim, Telman Ağrıdağ, Hüseyin Əsgərov, İngilab Orxan, Budaq Təhməz, Kəmala Nəsrin, Rafiq Oday, Nəriman Zeynalzadə, Allahverdi Aqil, Nüshabə Məmmədova... Ələsgər Talıboğlu...

Həqiqi ədəbi məktəb kimi fəaliyyət göstərən "Şərur qönçələri" ədəbi birliyinin üzvü Ələsgər Talıboğlunun keçdiyi həyat yolundan, bitib tükənməyən saf duyğulu yaradılığından söz açmaq, şeirlərində nümunələr gətirmək, onu sevimli oxuculara bir daha tanıtmaq yerinə düşərdi.

Araz sahilindən Xəzərədək çağlayan ilham

Şair-publisist Ələsgər Talıboğlu 1959-cu ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Şərur rayonunun Araz çayı sahilində yerləşən Kərimbəyli kəndində anadan olmuş, ailə vəziyyəti ilə əlaqədar qonşu Axaməd kəndinə köçmüştər və bu kənddə yaşamışdır. Hələ məktəb illərindən

ədəbiyyata sonsuz marağı olmuş, çoxlu bədii kitablar oxumuş, öz dünyasına qovuşmuş maraqlı şeirlər yazmışdır. Orta təhsil aldıqdan sonra, arzularının dalınca getmiş, Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) filologiya fakultəsinin qiyabi şöbəsini bitirmişdir.

1976-ci ildə tələbə olarkən şagird dəftərinə yazdığı şeirləri ilə birgə "Şərur qönçələri" ədəbi-birliyinin məşqələlərinə gəlmış, böyük qəlb piçiltiləri ilə şeirlərini oxumuşdur. Oxuduğu şeirlər haqqında söylənilən fikirlər onu bu çətin və əzablı yoldan çəkindirməmiş, daha dolğun şeirlər yazmağa sövq etmişdir.

İlk şeirləri "İşiqlı yol" indiki "Şərurun səsi" qəzetində oxuculara çatdırılan Ələsgər Talıboğlunun Vətən torpağına, yurd yerlərinə, sevgiyə, körpə balalara məhəbbətlə yazardığı şeir və poemaları, publisist yazıları respublika mətbuatında vaxtaşırı dərc olunur. "Azərbaycan", "Göyərçin", "Yurd", "Xəzən" kimi jurnallarda, "525-ci qəzet", "Kaspi", "Ədalət", "Vedibasar", "Şərurun səsi" kimi qəzetlərdə silsilə şeirləri dərc olunmuşdur. Bu gün kitab rəflərimizdə Ə.Talıboğlunun biri-birindən maraqlı "Qəm karvanı", "Vətən nəğmələri", "Bir kəhər kişnəyir yuxularımızda", "O yurd mənim yurdum idı", "Ömrün 60 yarpağı", "Göylər mənim deyil ki", "Salam ata ocağı", uşaqlara hədiyyə etdiyi "Şeir gəyərçin dənidi", Təbriz şəhərində nəşr olunan "Yurd sevgisi" kimi kitabları özlərinə layiqli yer tapmışlar.

Ələsgər Talıboğlunun şeirləri təkcə Azərbaycanlı oxucular üçün deyil, tərcümə olunaraq fransız, rus, özbek, gürcü, ingilis və alman oxucularına da çatdırılmışdır. O, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, Məmməd Araz mükafatı laureatıdır. Ömrünün 60 yaşında belə "Dirili Qurbarı", "Sarı aşiq", "Borçalı" və "Əlağa Vahid" kimi ədəbi məçlislərdə iştirak edir, ədəbiyyat harrında öz poetik fikirlərini çatdırır. O, bu gün də ilk qələm təcrübələrini oxuduğu "Şərur qönçələri" indiki "Şərur" ədəbi birliyi ilə əlaqə saxlayır, onun məşqələlərində öz yazıları ilə iştirak edir.

Yaradılığına verilən qiymət

Qeyd etdiyimiz kimi Ə.Talıboğlu müxtəlif səpkili və müxtəlif mövzulu 9 adda kitabın müəllifidir. Bu kitablar da toplanan şeirlər, poemalar və publisist yazılar oxucular

tərəfindən maraqla qarşılanmış və şairin yaradıcılığı haqqında müxtəlif ədəbi fikirlər söylənilmişdir. Mən bu fikirlərdə Ələsgər Talıboğlu yaradıcılığının hərtərəfli təsfirini nəzərə alaraq, onlardan nümunələr götirmək istəyirəm.

Vaqif Yusifli - filologiya elimləri doktoru, tənqidçi: "Ələsgər Talıboğlu, yol kənarında yox, bu rəngbərəng reklamlarla, insan izdihamı ilə bu tixaclarla dolu şəhərdə özünə yer tapa bilməyən bir kənd adamıdır, ya da kənddən qopub şəhərin qərib küçəsinə sığınan balaca bir qaya parçasıdır. O balaca qaya parçası heç cür qopub ayrıldığı oylağa qayida bilmir. Özünə yer tapa bilmir və onun yurd yanğılı şeirləridə elə bu hisslərdən yaranıb".

Salam, zamanında cavanhıq edib,

Sahib çıxmadığım, ay ata yurdum.

Mən sənin qoynunda qaldığım anlar,

Necə də bəxtiyar, necə də hürrdüm.

...Salam, kol-kos basmış, ay həyət-bacam,

Gəldim ayağına, gəldim sonunda,

Nə qədər, bax, səndən qaçaq düşsəm də,

Sevgin çağlamaqla yenə qoynunda.

"Salam, ata yurdum"

Adil Mirseyid, şair-rəssam: "Ələsgər Talıboğlu vətəndaş qayəli şairdir - onun hər misrasında Vətənin nəbzi vurur. O, Vətənini oğul anasını sevən kimi haysiz-küysüz, təmənnasız, pafossuz sevir. O, vətəndaş şairdir, o, Vətən daşlıdı... Ələsgərin sadə, ancaq ümüdüllü, bir az qəmli-qüssəli görünən də, həyat eşqi ilə dolu şeirləri, sanki nəfəs alır, bu şeirlər şairin keşməkeşli həyat yoluñun poetik tərcumanıdır. Bu şeirlərin cövhəri insandır, dünyanın əşrəfi sayılan insan..."

Bu nə tale, bu nə yazı,

Dərd köksündə şövqlə dindi.

Qəmlə yüklü bir yolçuyam,

Yollardayam halən indi.

Kim yuvamı yaxdı mənim,

Ahüm göyə çıxdı mənim.

Korun-korun yaxdı məni,

Oldum qəlbi talan indi.

"Qəmlə yüklü bir yolçuyam"

Əbülfət Mədətoğlu, şair-publisist: "Ələsgər Talıboğlunun şeirləri ilə tanış olduqca bir daha hiss etdim ki, o, qaysaq bağlamış yaralarımızın ağrısı, göynərtisi olan bütün sızlətləri sözə çevirib, poeziyaya gətirir. Həmin poetik fikirin də təbii ki, canındakı, qanındakı" hərarət müəllifin həm sözə münasibətdən, həm də duyğuların dan cilanları.

Donub dodağında qərib nəgmələr,

Görünmür göylərdə durna köçü də.

Arzu da, istək də ilgima dönüb,

Yoxdur ümidimdən bir ip ucu da.

Elə duaciyam, əlim göylərdə,

Ünüm yetən qədər bağıra billəm.

Boşluqda boğulub ölməyim deyə,

Allahi yardımına çağırma billəm.

"Donub dodağında qərib nəgmələr"

Asim Yadigar, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Yazıçılar Birliyinin sədri, şair: Ələsgər Talıboğlunun şeirləri axıcıdır, obrazlıdır, bədii ifadə vasitələri ilə zəngindir. Əsirlər boyu itirə-itirə gəldiyimiz torpaqlarımızın fəryadını, ağrısını ürek yanğısı ilə bədiiləşdirə biləb..."

Günəşə bax, göydə bütöv,

Ağ bənizli ay da bütöv.

Bu fəryadi duy da bütöv,

Məmləkətim paramparça.

"Məmləkətim paramparça"

Könül küskün, həsrət yorğun,

Ömür də ki, ötür yorğun.

Oğlum-qızım gəzir qırğın,

Məmləkətim paramparça.

"Məmləkətim paramparça"

Ələsgər Talıboğlunun yaradıcılığının şah damarı Vətən duyğuları ilə axsa da, onun yaradıcılığında poeziyanın klassik, bəşəri mövzusu olan məhəbbət mövzusu da, lirik düşüncələrin fonunda aydın və səmimi bir dillə öz poetik əksini tapmışdır.

Hansı gün sən məni düşünmiş olsan,

Gələrəm o gecə yuxuna sənin.

Burnumun ucunda çiçək tək bitən,

Gələrəm ətrinə, qoxuna sənin.

Bir dəli sevdanın düşüb izinə,

Sürüñə-sürüñə, dizin-dizinə.

O vüsal anını təpib gözümə,

Gələrəm ətrinə, qoxuna sənin.

"Mən daha əvvəlki adam deyiləm"

Bu misra mənə çox şeyi xatırladır. Ömrünün 17 yaşındada "Şərur qonçeləri" ndə öz şeirini çəkinə-çəkinə oxuyan, deyiləcək fikir və tənqiddən ehtiyat edən Ələsgər ildən-ilə ədəbiyyatın çətin və şərəfli yollarında püxtələşmiş, poeziyanın hər bir qanunu hörmət etmişdir. Biz inanırıq ki, ömrünü-günüñü bu müqəddəs işə həsr edən Ə.Talıboğlu öz oxucularını ən sanballı kitabları ilə sevindirəcəkdir. Mən Ələsgərin özünün yazdığı bir misraya balaca düzeliş etməklə onunla razılaşıram və deyirəm:

Sən daha əvvəlki şair deyilsən,

Ruhu uca- uca goylər dolaşan,

Qələblərə nur səpən Günəşəm, Ayam!

Mən daha əvvəlki adam deyiləm,

Ən zərif çiçəkdən ilham alanam.

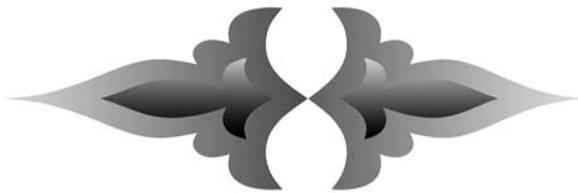
Mən daha əvvəlki adam deyiləm,

Çağlayan bulağam, coşqun bir çayam.

Hər an ürəyimdən süzülüb gələn,

Şirin duyğularla qanadlananam!

İbrahim Yusifoğlu,
Şair-publisist, AMEA-nın N.Gəncəvi adına
Ədəbiyyat İnstitutunun əməkdaşı

RAMİZ İSMAYIL

ƏBƏDIYYƏTƏ MƏKTUBLAR

(Həyatdan nakam köçmüs yeniyetmələrin və şəhidlərimizin əziz xatirəsinə)

(elegiya)

Səkkiz ildir ki, səhərini bu albomla açır, axşamını bu albomla "bağlayır". Albomdakı şəkillərin on yeddi illik tarixi var. Oğlunun anadan olandan sonra qırxı çıxmamış şəklini çəkdirmişdi. Lüt anahüryan, ayaqları və qolları aralı, başı azca yana əyilmiş, dodaqlarında sehrli-sirli təbəssüm, gözləri bir cüt ulduz kimi bərq vuran məsum bir körpə şəkli. Bu şəkli Yazgülün atası Fərhad müəllim çəkmişdi. Qaynanası və baldızları kinayəli və hikkəli gözləri ilə Yazgülü acılamışdır: "qırxılı çağanın da şəklini çəkərlərmi? Düşər-düşməzi olar!" Qaynanasını və baldızlarını başa sala bilmirdi. Onlar iki ayaqlarını bir başmağa dirəyib deyirdilər: "Quran"da yazılıb ki, qırxılı çağanın şəklini çəkmək günahdır! "Quran" yazılın vaxtlarda fotoaparatin icad olunmadığını başa salmaq cəhdisi isə əbəs idi.

Düz on yeddi il sonra bu "Quran" söhbəti yenidən ortaya çıxdı. "Quran"da yazılıb ki, mərhumun qırxı çıxana qədər qəbrin üstü götürülməlidir. Bunu hansı "Quran"dan, hansı "quranşunas" oxumuşdu, bəlli deyildi.

Qırxı çıxmamış körpənin şəkli sevincin, fərəhin, ilk dəfə ana olmaq səadətinin, qadın xoşbəxtliyinin rəmzi idi. Elə bu xoşbəxtliyin eşqinə Yazgül balasının lüt-ətcəbala vücudunu şəstlə, abır-həya gözləmədən - əslində isə atasının təkidi ilə tərtəmiz, bəyaz yorğan-döşəyə uzatmışdı. Atası "bu mənim kişi balamdı" deyib ilk nəvəsinin şəklini əbədiləşdirmişdi. Hələ Fərhad müəllimin təklifi ilə oğlunun adını Dəniz qoymuşdular. Fərhad müəllim uzun illər neft mədənində - o vaxtlar "Neft daşları" deyilən əfsanəvi idarədə mühəndis idi. Dənizə və sənətinə olan məhəbbətinin nəticəsi idi. O, ilk nəvəsinin adını Dəniz qoymuşdu. Yenə də qaynana, baldızlar narazılıqlarını gizlətmirdilər. Açıq-aşkar, hamının eşidəcəyi tərzdə dedilər: "Gəlin kimdi ki, bizim evdə özü də atası da ağılıq eləyir!" Yaxşı ki, qaynata və qayınlar arvadların bu sözləri-

nə məhəl qoymamışdır. Heç əri də nə səbəbdənsə etiraz elemədi. Bu minvalla Yazgül on yeddi il oğlunun şəkillərini toplamışdı. Hər il balasının ən müxtəlif pozlarda dəfələrlə şəklini çəkdirir, səliqə ilə alboma düzürdü. Gah güllü-çiçəkli bağ-bağçada, gah qucağında, gah boynunda, gah quzularla, gah at belində, yolu Bakıya düşəndə bulvarda, möhtəşəm binaların qabağında, parklarda, fəvvərlərin yanında, döner yeyəndə, gəmi ilə dəniz səyahətinə çıxanda... Daha haralar qalmırdı şəkil çəkdirməsinlər. Hələ sonralar bir qızı da olmuşdu. Ona da Dənizin adına yaraşan romantik bir ad qoymuşdular: Sahilə. Dənizlə Sahilənin şəkilləri albomlara sığışdırıldı. İndi hər axşam bu albomlara baxır, iç-in-için ağlayır, sonuncudan əvvəlki səhifədəki şəklin dodaqlarını yapışdırır sakit səslə inildəyir. Sonuncu səhifənin birinci üzündə Dənizin böyüdülmüş şəkli var. Bu şəkil başdaşına vurulan şəkildir. Şəklin altında tükürpədən, ürək parçalayan, ana qəlbinin iniltisini eks etdirən şeir var:

*Sənsiz dünya məndən ötriü zəlalət,
Mən də öz ömrümü başa vurmüşəm!
Özünü böyüdə bilmədim, oğul,
Şəklini böyüdüb daşa vurmüşəm!*

Həmin bu böyüdülbən daşa vurulmuş şəkil albomun ikinci səhifəsində qırxılı çağə olduğu vaxtda çəkilən şəkille üzbəüz yapışdırılmışdır.

Yazgül albomun sonuncu səhifəsində bir şəkil yeri saxlamış və belə bir cümlə yazmışdır: "Mən ölümdən sonra şəklimi bu səhifəyə vurarsınız. Heç olmasa oğlumla bu albomun səhifəsində doyunca qucaqlaşa bilim".

Dərindən köksünü ötürür və... oğluna növbəti məktubunu yazmağa başlayır. Əbədiyyətə yazılın məktub... Səkkiz ildir ki, ünvanına göndərilməyən bu məktublarla yaşıyır Yazgül. İlk məktubu yazdığını gündən səkkiz il keçir...

Birinci məktub

Salam, əziz, sevimli, qaragöz, ağıllı, həyatımdan çox sevdiyim, canım, damarlarımda qanım, vuran ürəyim, həyatımın mənəsi... daha nələr, nələr...

Dənizim mənim! Bu məktubu yazmaqla özümə təskinlik və təsəlli verirəm ki, hardasa uzaqlardasan, qayıdacaqsan! Ya da mən yanına gələcəyəm! Gözlə məni! Dənizim mənim! Heç bilmirəm bu məktubu sənə niyə yazıram? Bir onu bilirəm ki, artıq on dörd gündür sən həyatda yoxsan! Məni tək qoydun, hər şeyi məhv elədin. Bütün arzularımı, ümidiimi, heçə çıxardın. Axı mən sənin fərəhinlə yaşıyirdim, Dəniz! Niyə belə oldu, oğul?! O qara gün həyatımıza hardan gəldi çıxdı? Hardan ağlına gəldi bu dəniz qıraqına getmək? Sınıf yoldaşının bacısının "Məzun" gündündə iştirak etmək sənə çıxmır lazımlı idı? Məndən icazə alanda hələ bir irad da tutdu mənə: "ay mama, məni qız kimi böyüdürsən" dedin. "Heç hara qoymursan getməyə. Deyirsən hara getsən məndən icazə al, icazə verəcəyəm, sadəcə bilim ki, hara gedirsən, kimlə gedirsən? İndi icazə ver, sınıf yoldaşının bacısı məktəbi qutarır, biz də o şənlikdə iştirak etmək istəyirik!" hələ bir mənə dedin ki, əgər icazə verməsən, səndən heç vaxt soruşturmayağam. Nə vaxt istəsəm, hara istəsəm, icazəsiz gedəcəyəm. Axı ki, saqqızımı oğurladin. Nə biləydim ki, eçəl səni dəniz qıraqına çəkir. Axı gedəndə, deməmişdən dənizə gedəcəyik. Heç boynunu qucaqlamadım, saçlarından öpmədim, sadəcə dedim: "Dəniz, ayaqlarının altında ölüm, dəniz qıraqında dələduz uşaqlar çox olur. Dava-dalaş olar, ehtiyatlı ol. Qorxuram, bala, başına bir iş gələr, Allah eləməmiş, mən nə cavab verərəm, atan da yanımda yoxdur". Dəniz, sənə icazə verdiyime özümü ömrümün axırına kimi günahkar sayacağam. Ancaq nə fayda? Bu günah hissi səni mənə qaytarmayıacaq ki! Sənə icazə verəndən bir-iki saat sonra boynum elə sərpdi ki, heç tərpənə bilmədim. Sonra başa düşdüm ki, bu mənə xəbərdarlıq imiş! Deyirləmiş ki, boynunu qırdıq, ayıl, belin də sinacaq! Sən demə, çıraqığın sənənən günü imiş. Arzularımın, diləklərimin talan olan günü imiş!

Hava qaralırdı. Sən isə gəlib çıxmırdın! Neçə dəfə zəng vurdum. Hər dəfə də telefonundan eyni cavab gəlirdi: Abunəçinin telefonu ya söndürülüb, ya da əhatə dairəsi xaricindədir. Lap dəli kimi olmuşdum. Sınıf yoldaşlarının da telefon nömrələrini bilmirdim ki, bir xəbər tutam. Nəhayət, tanımadığım bir adamın telefonundan zəng gəldi. Qısa dedi ki, xala narahat olmayın, Dənizi maşın vurub. Bir balaca yaralanıb. Şəhər xəstəxanasındayıq. Mən qışkırbıq bağırmağa başladım. Qonşular başıma yiğişdilər. Dəli kimi olmuşdum. Hər ürəyimdə ağrı hiss etdikcə bilirdim ki, nəsə bir fəlakət baş verib. Bu fikri başımdan çıxartmağa çalışsam da bacarmirdim. Qonşularidan kimsə dedi ki, dəniz qıraqında bir uşağı maşın vurub. Yer ayağının altından qaçıdı. Ürəyimə damdı ki, sənə itirmişəm. "Balamı istəyirəm" deyə-deyə qışkırırdım. Ora-bura vurnuxurdum.

Atama zəng vurdum. Sən demə, atam hər şeyi bilirmiş. Dedi ki, yiğisin kəndə gedin. Biz də ora gedirik. "Balamı istəyirəm" deyə-deyə özümü ora-bura çırıldırıb. Amma nə fayda. Bibim oğlu gəldi. Onun "Jiquli"sinə məni sürüyüb mindirdilər. Kəndə gedirdik. Ömrümüzdə kəndin yollarına bu qədər nifret eləməmişdim. Bu yolu qurtaracağında məni nələr gözləyirmiş? Artıq başa düşmüştüm. Daha gizletmədilər. Dəniz qıraqında harin bir məmurun qudurğan balası sınıf yoldaşının bacısına sataşmış. Sən qabağa durmusan. O qudurğan da maşını üstünə sürüb və... mənim evim yixilib.

Kənddə mənim vay-şivənim yeri-göyü lərzəyə salmışdı. Həmişə ayağı ilə kəndə gələn oğlumu indi xalçada gətirirdilər. İnana da bilmirdim, inanmaq da istəmirdim. Deyirdim yalan olar, balam ayılar, ayağa qalxar. Artıq key ki-mi olmuşdum. Kənddə də hamı pis vəziyyətdə idi. Bu faciəyə heç kim inanmaq istəmirdi. Mənə elə gəlirdi ki, hamı mənə düşməninə baxan kimi baxır. Bu baxışların altında elə sıxılırdım ki, sanki uşağımı mən öldürmüşəm. Bir az "naves"də oturub ortaqliq otağa keçdim, çarpayıda büzüşüb uzandı. Yatmaq istəyirdim, özümü aldatmaq üçün, deyirdim ayınlarda görərəm ki, bunlar hamısı yuxudur, yalandır.

Amma hər dəfə ayılanda yanında oturub ağlayan arvadları görəndə yenə halim xarablaşırırdı. Ağlayıb-aglayıb haldan düşəndə yenə gözlərimi yumurdum. Həyatımın ən ağır günlərini yaşayırdım. Səhər açıldı. Kaş, belə səhər açılmayaydı. Saata baxmaq heç ağlıma gəlmirdi. Hələ ümidi mi itirməmişdim. Bayıra çıxanda gördüyüüm səhnə... Kaş, gözüm çıxayıb o səhnəni görməyəydim. Dəli bir qış-qırıqla ağlamağa başladım. Özümü itirmişdim. Səni böyük otağa gətirdilər. O otağa ki, mən ora gəlin kimi ayaq basmışdım. Birdən qadınlar hamısı sənin üstünə töküldürlər. Elə bildim səni sixarlar, əzərlər. "Balama dəyməyin, balamı əzməyin, incitməyin" deyib qışkırdım.

Qoy sənə şikayət edim, Dəniz! Səni heç beş dəqiqli də qoymadılar qucaqlayıb oxşamağa. Üzünü açmaq istədim, qorxdum ki, bunun sənə ziyanı dəyər. Birdən səni götürdülər. Elə bildim yerini düzəltmək istəyirlər. Bir də onu gördüm ki, bayıra apardılar. Qışkırdım ki, "balamı hara aparırsınız, mən ondan doymadım, üzünü görə bilmədim!" Dedilər: "yumağa aparırıq, sonra görərsən".

Dəniz, sən həmişə utancaq olmusan, hamamda çıməndə məni belə yaxına qoymurdun. İndi neçə yad kişi başına toplaşıb. Çox istədim ki, üstünə bir qab su da mən töküm. Axı sən axırıncı dəfə idi ki, çımirdin. Qoymadılar. Nə qədər haray-həşir saldım, ondan sonra üzünü göstərdilər. Onu da necə? Artıq səni yumoşdular, bükükdürlər. Bircə gözlərini, burnunu, yanaqlarını görə bildim. Sən necə də qəşəngleşmişdən balam mənim! Sənə bircə onu deyə bildim ki, "Dəniz, həmişə təmizlikdə". Məni çəkdilər qıraqa. Ürəyim partlayırdı. Amma həm də papamı fikirləşirdim. Ona yazığım gelirdi. Mənim üzümə baxa bilmirdi. Gözlərində yanağına yaş süzülürdü. O boyda kişi bir günün içində qo-

calmışdı, sanki beli bükülüb, qaməti əyilmişdi. Sənin faciən onun belini qırmışdı. O, səni nə qədər sevirdi.

Səni yuyandan sonra bir az saxladılar. Allahdan gələn bəla az imiş kimi bəndələr də elə bil qəsdimə durmuşdu-lar. Qoymadılar ki, səni doyunca qucaqlayıb, oxşayıb. Layla ələm sənə! Dəniz, səni əlimdən alıb apardılar. An-caq balasını itirən analar bilər ki, mən o vaxt nə hisslər ke-çirirdim. Allah düşmənimə də qismət eləməsin! O qədər qışqırılmışdım ki, yəqin səsimdən sən də bezmişdin! Bilirsənmi mən nəyə görə qışqırırdım? Ona görə ki, istəyirdim mənim də ürəyim partlasın, ölüm. Məni də səninlə apar-sınlar. Axi sən təkliyi-tənhalığı sevmirdin. Dəniz, səni heç vermək istəmirdim, səni qara torpağa yaraşdırırdım, ora layiq mən idim, mən ölməliydim. Dalınca qaçıdım, tutub saxladılar. "Buraxın məni" deyib qışqırırdım. Baban qaba-ğımı gəldi, yalvardı ki, qayıdım. Ona elə yazığım gəldi ki! Həm də elə bilirdim ki, heç nə edə bilməyəcəm. Onsuz da səni aparacaqdılar. Geri qayıtdım. Bilirsənmi nə vəziyyət-də idim? Balasını itirən ana nə vəziyyətdə olar? Məni tək qoymuşdun. Sən mənim göz yaşlarına heç dözməzdin. Elə hey deyirdin: "mama, ağlama, hər şey yaxşı olacaq". Deyirdin "daha böyüümüşəm, səni heç vaxt çətinlik çəkmə-yə qoymayacağam. Ürəyin nə istəsə, yerinə yetirəcəyəm. Evimiz də olacaq, oxuyacağam, işləyəcəm". Aman Allah, necə də aldadtın məni, Dəniz! Söz vermişdin, üstündə durmadın. Denən görüm, mən nə edim. Əvəllər bütün günü səni gəzirdim, səni axtarırdım, çağırırdım. "Dəniz, səni istəyirəm, səndən ötrü darıxıram, gəl yanına, qurban olum, sarıl boynuma. Üzümdən öp, göz yaşlarını sil. Mən də sə-ni sixim bağrıma, öpüm, öpüm... heç əl çəkməyim səndən. Yadindamı, Dəniz, sən həmişə bir yerə gedəndə yalvarırdım ki, get, amma məni peşman eləmə, ehtiyatlı ol. Atan yanında yoxdur. Sənə bir çey olar, mən ona nə cavab ve-rərəm? Sənsə məni peşman elədin! Sənə bu dəfəki arzu-nu yerinə yetirmək üçün icazə verməyim mənə baha başa gəldi. Məni atanın qarşısında dili qısa elədin. Atan onsuz da həmişə babangılı qanlı gördürü. Hər şeyde onları təq-sirkar bilirdi. İndi yenə də düşmən olacaqlar. Sənin ölümü-nü də onların boynuna yixacaq. Heç bilməyərəkdən ki, sə-nin dənizə getməyindən onların xəbəri yox idi.

Bircə təskinliyim var: on yeddi yaşı bir yeniyetmənin günahı o qədər az olur ki, yeri mütləq cənnətlidir. Mən bili-rəm ki, indi sən cənnətdəsən. Bir də bilirəm ki, axırın-ci gecə yanında olmasan da nənən, xalaların, eləcə də büt-tün qohumlar səhərə qədər sənə laylay çalışıblar, səni oxşa-yıblar, öpüb'lər. Bilirsənmi, Dəniz, səni torpağa tapşırıb gələndə babandan soruştum ki, papa, necə qıydın Dənizi torpağın altına basdırmağa? Dedi: "ay bala, mən onu bas-dırmadım, özümü basdırırdım. Qabağında duransa quruca müqəvvadır". Can, ay ata! Sözlərindən ürəyimin başı göy-nədi. Özümə nifret edirdim səni bu qədər incitdiyimə gör-ə. Həm də özümə nifret edirdim Dəniz, sənə görə! Ona görə ki, sənə layiq həyat verə bilməmişdim. Sən həmişə maddi vəziyyətimizə görəmi, ailə vəziyyətimizə görəmi

dərd çəkirdin gizli-gizli. İstədiyin bir arzunu yetirəndə, ikincini eləyə bilmirdik. İstədiyin telefonu, komputeri ala bilmədim sənə! Bağısla, oğul, ürəyimdə daha nələr, nələr qaldı. Sənə görə o qədər arzularım var idi ki! Heyf, hamı-sı puç oldu. İndi qaldı ki, atana nə deyəcəyəm? Səni torpa-ğə tapşırıdan on beş gün sonra gəlməşdi. Gecə idi. Bilir-sən, o faciə baş verəndə atana ölüm xəbərini deməmişdi-lərsə də, mənə elə gelir ki, o, özü hər şeyi hiss etmişdi. Sa-dəcə olaraq bu fikri özündən qovur, inanmaq istəyirdi ki, sən doğrudan da xəstəxanadasan. Bibin sərhədi keçib gə-lə bilməşdi, atanı buraxmamışdır. Məcbur olub geri qa-yıtmışdı. Bibin deyir ki, elə hey gözünün yaşını tökür, de-yir "bir balamın nəfəsinə çatsayıdım, gözüm-gözünə bax-sayıdı, qoymazdım balama bir şey olsun. Sağaldaram onu. Bircə ora çatım. Deyir şam yandırıb sənin üçün, uşaqlara deyib qoymayış şam sönsün. Balamın çıraqı mən gələnə qədər sönməsin, mən gedib ona kömək edəcəyəm. Dəni-zin yanından keçəndə əlləri ilə üzünü örtüb: "dəniz mən-qanlı görünür" deyib. "Deyəsən, balamı əlimdən alıb". Bi-lirdim ki, atan gələndən sonra ona da mənim kimi çox çə-tin olacaq. Ona necə təskinlik verəcəyimi, necə başa sala-cağımı dərk edə bilmirdim. Elə istəyirdim ki, gəlib mənə desin: "nifret edirəm sənə, rədd ol gözlərimin qabağından. Çıx cəhənnəm ol, get hara istəyirsən". Həm də ən çox on-dan qorxurdum ki, birdən Sahiləni əlimdən alar, deyər Də-nizi qoruyub saxlaya bilmədin. Sahiləni verməyəcəm sə-nə.

Sənin yeddini verəndən bir gün sonra Sahilə yuxudan ayılib ağlaya-ağlaya dedi ki, mama yuxuda gördüm məni atıb gedibsən, mən tək qalmışam. Mama, birdən doğrudan da məni atıb gedərsən haa. Qucaqladım, dedim qızım qor-xma, Dənizi itirmişəm, səni heç vaxt itirməyə razı olma-ram. Bundan arxayı ol. Amma qorxurdum ki, Sahilənin yuxusu düz çıxar.

Atan gəlib çıxdı. Yoldan evə qədər əmin onu piyada gətirib ki, gələ-gələ hər şeyi başa salsın. Yolda elə qışqır-di ki, qiyəsi evə çatırdı. Əmin onu sakitləşdirə bilmirdi. Evə gəlib heç kimlə görüşmədi. Dedi təkcə anamla danış-maq istəyirəm. Nə danışdıqlarını bilmədim.

Gecəni səhərə qədər tut ağacının altında oturub ağladı. Səhər duranda hamı ilə savaşmaq istəyirdi. Çalışırdı ki, gözünə görünməyək. Elə hey qışqıra-qışqıra deyirdi: Öl-dürəcəm hamınızı. Mənim uşağımı kim aparıb öldürüb de-yin mənə! Özümü güclə saxlayırdım ki, çıxam deyəm mə-nəm günahkar, öldür məni. Ancaq gözləyirdim ki, sakit-ləşsin, özü məni axtarsın, sorusun ki, bu nə hadisədir? Əmin mamagili çağırıb xahiş etdi ki, hələlik Sahibin gözü-nə görünməyin. Sakitləşsin, sonra görüşərsiniz. Onlar da çıxıb getdilər. Mən qaldım tək. Düzdür, biblərin məni tek qalmağa qoymurdular. Ancaq mən özümü tənha hiss edir-dim. Çalışırdım ki, atanın gözünə görünməyim. Özü nə vaxt çağırısa onda yanına getmək istəyirdim. Arada elə zənn edirdim ki, yadından çıxmışam, məni heç çağırmaya-caq.

Gəldiyinin ikinci günü bibin gəlib dedi: Sahib səni çağırır, qorxma, biz orda olacaqıq, gir danış. Əslində mən heç qorxmurdum da. Hətta arzulayirdim ki, bıçağı ürəyimə sanctib məni məhv eləsin. mən otağa girəndə üzünü dəsmalla qurulayırdı. Başını qaldırıb mənə qanlı-qanlı baxdı. Dedi: "danış görüm, necə olub bu hadisə? Mənim uşağımın dənizdə nə işi var idı?" Onun baxışlarına tab gətirə bilmədim, qızlarım əsirdi. Keçib çarpayıda oturdum ki, yixılmayım. Aman Allah, atan nə qədər dəyişmişdi: saqqalı uzanıb ağappaq ağarmışdı. Onun bu sualını düz on beş gün idı ki, gözləyirdim. Dədim ki, ağladı, ürəyim dözmədi, daha böyüyüb, sərbəstlik isteyirdi. Mənəm günahkar, öldür, döy, söy, nə isteyirsən elə, qanım sənə halaldır. Nə isteyirsən elə, qınamaram səni, haqlısan, üzünü divara çevirib hönkür-hönkür ağladı. "Niyə, Yazgül, niyə? Uşağımızı on yeddi il böyütmüşdük ki, axırdı belə edəsən? Axı niyə belə oldu? Dədim Sahib, mən isteyərdim ki, belə olsun? Axı sən özün deyirdin ki, Dəniz adı uşaq deyil. Onu Allah özü üçün yaratmışdı, öz dərgahına da apardı. On yeddi yaşında apardı ki, böyüdükcə özünə günah qazanmasın. Mehəmməd peyğəmbərin üç ovladından birini ona qıymayan Allah bizim də balamızı bize qıymadı. Onun taleyi elə yazılıbmış. Sənin də gelişini ona görə ləngitdi ki, gəlib çıxsan mane olarsan. Mənim də dilim-ağzmanı bağlandı. Onsuz da ömrümün axrıncan yandıracaq bu günah məni. Hamı məni qınayır. Atam da, anam da deyir ki, ay bala niyə belə elədin? Axı o, əmanət idi. Atasına nə cavab verəcəyik? Sahib, dedim, vallah, onların heç bir günahı yoxdur. Ancaq mənəm günahkar. İndi mənə bir söz de - çıxım gedimmi? De, nə isteyirsən de, dünyanın ən ağır sözünü de! Ağlamaqdan qızarmış gözlərini silib əl çantasından stekana oxşar bir qab çıxartdı. Qab mahnı oxuyurdu. Bir az qulaq asıb mənə uzatdı. Mən üzümü çöndərib hönkürtü ilə ağlamığa başladım. O, qabı qaytarıb yerinə qoydu. Ağır adımlarla otaqdan çıxıb getmək isteyəndə mən yenə dedim ki, mənə bir söz de. Dedi, ağlama. Dəniz mənə əyan elədi ki, yerim rahatdır, anamı incitmə... və otaqdan çıxdı. Onun bu alicənab hərəkəti məni daha da kövrəldi. Ağlaması, gözünün yaşı ürəyimi daha da ağırdı. Dəniz, yenə sən qanımın arasına girdin. Sözün düzü heç bilmirəm sən onun yuxusuna doğrudan da girmisən, yoxsa ona elə gəldi. Bir də atana dedim ki, sevin ki, sən burda olmadın. Onsuz da bu uşağın təleyində faciə var idı. Allah səni bura buraxmadı ki, sən özüñü günahkar bilməyəsən. Deməyəsən k uşağımı qoruya bilmədim. Bunu mənim əlimlə elədi, cəzəni mənə verdi.

İkinci məktub

Atan heç ovunmaq bilmir. Yazığım gəlir ona! Özümün də ürəyim o qədər ağıriyır ki, az qalıram sinəmi parçalayıb çıxarıb atım ürəyimi. Dəniz, çox isteyirəm ki, yuxuma girəsen. Təsəlli vermək üçün bize bir söz deyəsən, məsləhət verəsən. Bu günlərdə eyvanımıza bir göyərçin qonmuşdu. Gözləri elə bil insan gözləri idı. Onun qabağına halva umacından, düyü töküblər ki, yesin. Heç kimdən də qorxub eləməyib. Uçub getməyib - bir saatə yaxın oturduğu yerdən tə-

pənməyib. Sonra "quğğ-quğğ" eləyib uçub qəbristanlıq səmtə gedib. Dedilər bu sənin ruhun imiş. Adamın inanması da gəlmir. Sonra da fikirləşirsən ki, bu da qurban olduğumun bir möcüzəsidir.

Sənsiz çox darixiram, ay oğul. O gün Vəfa xalan deyir ki, Dəniz yuxuma girib. Deyir, ay xala, sinif yoldaşlarımı dənən bizim balkonun altında durub məni çağırmasınlar. Axı mən orada yoxam. Onlar çağırır, maməmin da ürəyi ağıriyır, narahat olur. Canım, həyatım mənim, mənə görə narahat olursansa, elə mənim də yuxuma gir, nə olar?! Axı hər gecə sənə yalvarıram ki, heç olmasa yuxuma gir, sən yuxuda olsa da qucağlayım, öpüm, əzizləyim. Sən də məni qucaqla, öp məni. Apara bilirsənsə, məni yanına apar!

Üçüncü məktub

Dəniz, sənə qurban olum, ay oğul! Elə darixiram ki, sənsiz! Ürəyimin başı göynəyir səndən ötrü. Deyirlər insanlara sağlığında qiymət verin. Öləndən sonra qızıldan baş daşı düzəltməyin nə mənası var. Mən də sənin qədrini yaxşı bilmədim. Elə bilirdim ki, ömrüm boyu yanında olacaqsan. Qulluğunda duracam. Sənə istədiyin qədər diqqət yetirəcəm, hər arzuna, isteyinə əməl edəcəm, nəvaziş göstərəcəm. Həni bəs? Bağışla məni, oğlum, heç nə eləyə bilmədim.

Nənən deyir ki, qonşular bizə yiğilmişdalar. Deyirdilər Dənizdən sonra dostları, tay-tuşları bizim məhlədə görünmürələr. Sənin yoxluğun onlara da çox pis təsir edib. Hamı sənin sözünü danışır. Zarafatları, səhbətlərini xatırlayırlar. Bilirsən, sənin ölümün uşaqları necə yandırıb? Dəniz, uşaqlar səni məndən yaxşı tanırmışlar. Xasiyyətinin, düşüncələrinin çoxunu məndən çox dostlarınla bələşirdün. Məndən gizlətdiklərini onlara demisən.

Bilmirəm nədəndir, sənə olan nəvazişlərim, mehribançılığım yadımdan çıxır. Nə vaxt səni incitmişəm, sənə qarşı haqsız olmuşam, gəlib gözümün qabağında durur... yandırır məni. İçimdə elə bir boşluq yaranıb ki, səndən sonra həyat dayanıb mənim üçün, tam mənasız olub. Elə bilirəm ki, ürəyimdə heç bir arzum qalmayıb. Sənsiz mənə bu dünyada heç bir şey lazım deyil.

Bu yaxınlarda Mənzər zəng vurmuşdu. Elə ağlayırdı ki... Deyir Yazgül bütün günüm ağlamaqla keçir. Dözə bilmirəm, siz necə dözsürsünüz? Dədim ay Mənzər, biz artıq ölmüşük, yoxuq, diri meytlərik. Buna dözmək çox çətindir, bacı, sadəcə ələ bilmirik. Ölüm bundan yaxşıdır. Gülərlə Anar qəbrinin üstünə gəlmİŞdilər. Onları görə bildinmi görəsən? Sənə əyan oldumu? Bilirsən nə qədər ağladılar. Anar qəbrinin üstündə səninle nə barədəsə danışındı. Bilmirəm eşi də bilirdinmi? Başa düşə bilirdinmi onu? Güllerin anası da gəlmİŞdi. Deyir Dənizi görməsəm də, tanımasam da faciəsi yandırıdı məni. Gəlməyə bilməzdəm. Güller deyir Anar Dənizdən sonra yaxşı yeyib-içmir, bütün günü Dənizdən danışır, ağlayır. Özü də siqaretə qurşanıb. Ürəyi də tez-tez ağıriyır. Görürsən, səni nə qədər çox isteyirmişlər. Anar deyib ki, harda yaşasam, yaxın-uzaq fərqi yoxdur - həmişə Dənizi ziyarət edəcəm.

Dördüncü məktub

Səni düşünürəm, səni anıram, Dəniz! Xəyallar qoy-nunda sənsizəm. Həsrətin oduna şamtək yanırəm. Taleyin oyununda sənsizəm, Dənizim! Sanıram həyatda təkəm, tənhayam. Bir səhriyam, çöləm, biyabanam quru, qumlu, bağrı çat-çat olmuş, susuz, gül-çiçəksiz, bağ-bağatsız kim-səsiz bir boşluq! Gözümün seli ilə suvarıram bu cəhənnə-mə benzeyən dünyam! Dərdini çəkməkdən varlığım xəstə, gözüm yollarda, qulağım səsdə, ürəyim nisgilli, kön-lüm qəfəsdə. Fələyin torunda çabalayıram... ümidsiz, ümidsiz!

Beşinci məktub

Dənizim, bu gün sənin yoxluğundan iyirmi iki gün keçir. Atanla əmin sənin üstünün daşına görə ustanın yanına getmişdilər. Atanın xasiyyətini özün bilirsən, torpağına qurban olum. Əmilerin, biblərin, baban, dayın hamısı deyirdilər ki, yiğışın ən yaxşı mərmərdən düzəldirək daşı. Dənizin adına layiq olsun! Atan razı olmayıb. Adı daş zakaz verib. Bu gün bütün günü sol gözüm səyliyirdi. Hiss edirdim ki, nəsə pis bir xəbər eşidəcəyəm. Sən demə? elə bu xəbər imiş. Atanın belə ucuz daş zakaz verəcəyini heç vaxt təsəvvür eləməzdim. Axi o həmişə hər şeyin yaxşısını alardı səninçün. İndi deyir daş mənə oğlumu əvəz eləməyəcək. Daha fikirləşmir ki? bu onun sənə elədiyi sonuncu borcudur. Bağıla həyatım, bilirom, sən də həmişə hər şeyin yaxşısını, gözəlini sevmisən. Amma əlimdən heç nə gəlmir, bağıla məni!

Altinci məktub

Dənizim! İyirmi dörd gündür səni görmürəm. Sənsiz elə darixoram ki, mənim balam. Torpağına qurban olum, məni tək qoyub getdin. Sənsiz indi mən neyləyim? Axı hamının balası yanındadı. Oğlum, dünən nə qədər elədik ki, atan daşa görə fikrindən daşınşın, bir şey çıxmadı. Atan dediyindən dönmürdü. Əmin də deyir ki, Sahibi müalicə elətdirəndən sonra daşı dəyişdirəcəyəm. Amma indidən razi olsayıdı iki xərc çəkilməzdi.

Elə sənsizəm? ay oğul!

Yedinci məktub

Dəniz, torpağına qurban olum! Artıq üçüncü cümə ax-şamındı. Yenə qonağımız çox idi. Atamgil gələ bilməmiş-dilər. Sənin qəbrini ziyarət etdik. Nə faydası, səni ki görə bilmədik. Sənə qurban olum gülərüz balam! Bu gecə yu-xuma girmişdin, çox sağ ol! O qədər qucaqlayıb öpmüşəm ki, səni! Yuxuma tez-tez gir, nə olar həyatım! Əmin deyir ki, daş düzəldən usta ilə danişacam, sənə daşı mərmərdən düzəltsin. Atana da deyəcək ki, bunu layiq bildim. Əlavə

heç bir xərc istəmirəm. Düzəldəndən sonra özümüz yiğisib ustanın hörmətini edəcəyik. Görək nə olur?..

Søkkizinci məktub

Əziz balam! Bu gün mənim qırx yaşım tamam olur. Tale gör mənə nə acı qismət bəxş eləyib. Sənin ölümün nün qırxi ərəfəsində mənim olumumun qırx ili tamam olur. Mənim yubileyimə Tanrı sənin faciəni hədiyyə elədi. Heç kimin yadına düşmədi ki, məni ağızucu da olsa təbrik etsin. Heç əslində təbrik yeri də deyildi. Bunu gözləmək də arsızlıq olardı. Amma yadına düşənlər oldu. Babangıl, Lalə xalagıl kəndə gəlmişdilər. Lalə xalan ağlayaraq dedi ay bacı, nə qara gəldi sənin bu ad günün. Məni də ağlamaq tutdu. Onsuz da nənəngil göləndən ağlayırdıq. Onlar sənin şəklini böyüdüüb getirmişdilər. Belə gözəl, yarışıqlı və böyük görsənirdin ki, lap yanıb-yaxıldı.

Yadıma bilirsən nə düşdü, Dəniz! Sən həmişə mənə
deyərdin ki, mama, mənə pul ver, sənin ad günündə, 8
martda sənə hədiyyə alım. Mən də deyirdim ay bala, öz
pulumnan alınan hədiyyənin nə ləzzəti olacaq. Nə vaxt
böyüyərsən, işləyərsən, bax onda sənin aldığın ən ucuz
hədiyyə mənə qızıldan, brilyantdan qiymətli olacaq. Ele
bilirdim sən mütləq böyüyəcəksən, işləyəcəksən, ömrü-
mün axırına kimi mənimlə olacaqsın

Taleyin qismətinə bax ki, mənim ömrümün yox, sənin ömrünün axırına kimi birlikdə olduq. Ancaq yenə də məni sevindirdin ad günümədə: Sahilənin yuxusuna girdin. Sahilə deyir ki, mama bir söz desəm ağlamazsan ki? O də-qıqə bildim ki, səni yuxuda görüb. Deyir: "gördüm Lala xalagildəyik. Balkondan baxıb görürəm ki, Dəniz aşağıdakı balkondan mənə əl eleyir. Həyətdəki oğlanlar da bizi söz atır. Zərişlə mənə. Dəniz də oğlanlara acıqlanır. Sonra gedib xalamgili çağırırdım ki, onlar da gelib Dənizi görsünlər. Xalamgil balkona çıxanda Dəniz onlara əl eləyə-eləyə qalxır havaya. Buludların arasında da əl eləyir və yoxa çıxır". Sənə qurban olum, bilişəm ki, cənnətdəsən amma yenə də yanımızda olmayı istərdim. Lalə xalan deyir ki, Zərişin də yuxusuna girmisən. Görüb ki, mən divanda oturub ağlayıram. Sən də hirsli-hirsli mənə baxıb deyirsən: yenə ağlayırsan? Sonra da xalana deyirsən ki, mamama de məndən ötrü ağlamasın. Axı dedim ki, mənim yerim rahatdı. Canım mənim, özümü nə qədər inandırmağa çalışsam da yerin rahatdı, ağlamaqdan özümü saxlaya bilmirəm. Bağışla məni. Bilişənmi, əmin gedib daş düzəldənlə danışib, deyib ki, qara mərmərdən düzəltsin, nə qədər əlavə xərci olsa verəciyik. Görək atan biləndə nə edəcək? Xədicə bibingilə həkim gəlmışdı. Atanı müayinə edib. Deyib sağalan xəstəlikdir. Müalicəni sənin qırxından sonra başlayacaq. Görek nəticəsi nə olur? Bir onu bilişəm ki, onun bu vəziyyəti ilə barişa bilmirəm. Dözümüz get-gedə azalır.

(Ardı gələn sayda)

AYGÜN ABBAS

"VƏTƏN SAĞ OLSUN" deyə

Susamış ağırları bir oğul öpüşünə,
Oturub namaz üstə, ümid gözləyən ana.
İlahi apar artıq oğlunun görüşünə,
Ağrıdan tir-tir əsir, dərdi gizləyən ana.

Rəbbim, niyə soyuqdur, bir-birinə baxışlar?
Qan axır su yerinə, dava-dalaşdan üstün.
Axı insan dediyin rəhm eyləyər, bağışlar...
Hər gün şəhid, hər yer qan, savaş, savaşdan üstün.

Gözleri qan bağlayır bir şəhid atasının,
Göz yaşını saxlayır ürək dağ olsa belə.
Öz igid balasını bayraqdan aćmamaqçun
Əllərin qandallayır, "VƏTƏN SAĞ OLSUN" deyə.

Çiçəklərin bağırı da, qana boyanır o gün,
Bürünüb al kəfənə mərmər üstə solunca.
Ah çəkib övladına torpağ olmaq istəyir,
Toy libası yerinə kəfən Bayraq olunca.

Bir şəhid atasının, qəlbəi göz yaşı dadır,
Bir şəhid atasının ağızı zəhərdən acı.
Ümidlər yuxulardan uclar, ərşə çıxar,
Gecə-gündüz siğınır daşına qardas-bacı.

VƏTƏN...! deyə hayqırıb, güllələrə tuş gələn,
MÜBARİZİM, FƏRİDİM yatmir rahat torpaqda.
Nə qədər meydanlarda azadlıq dilənərik,
Alaq o şəhidlərin qisasın QARABAĞDA!
Ruhları sakit olsun qanla doymuş torpaqda.

BELƏCƏ UNUDARSAN

Narahat olma canım, təbibin zaman olar.
Bir az keçər zamanla, bas ucun duman olar.
İtirmə ha... sən səni! Musiqin kaman olar...
Yavaş-yavaş, damla-damla unudarsan beləcə.

Qoşulub durnalara, şəhər-şəhər gəzərsən.
Sinəndən yük yox olar, gəzməyindən bezərsən.
Qayıdır vicdanına, hər gün bir az olərsən
Yavaş-yavaş, damla-damla unudarsan beləcə.

Qorxma darixdirmaram, salmaram məni yada.
Dönərəm axır bir gün, sənin üçün bir yada!
Sən qəm yemə deyə mən, köçərəm bu dünyadan
Yavaş-yavaş, damla-damla unudarsan beləcə...

Çıxararsan gözünün, ağından qarasından.
Qovarsan bulud təki, qəlbinin yarasından.
Şəfəqdən ümid saçan, dünyanın sırasından...
Vaxt qalsa, zaman-zaman.... Unudarsan beləcə...

DAHA ÜRƏKSİZ

Yağsan da buludtək, islanmır dodaq,
Öpsən də yanağım səndən çox uzaq,
Günahkar qəlbimi didir bu qınaq,
Ümmənsiz dənizəm, mənə gərəksiz.

Dünyaya vədəsiz, küskün gelmişəm,
Unudub bəxtimi götürməmişəm,
Tanrıdan bir bez də gətirməmişəm,
Yenidən doğulsam, yenə bələksiz...

Mən özüm özümə bitməyən günah,
Mən özüm özümə gətirdim pənah,
Saflığım özümə tuşlanan silah,
Sanma ki, mələyəm yalan-kələksiz.

Çox oldu yandığım - qora dönmüşəm,
Xəyanət selinə düşüb sönmüşəm,
Sonunda görüncə külə dönmüşəm
Bir qərar almışam - daha ürəksiz!

ARTIQ ÜMİDLƏRİMİN QATİLİ OL, DİNCƏLİM

Axı demişdim sənə, məni yaşadan sənsən,
Əzraile sıpər sən, sis sən, duman sən, çən sən!
Amma çıxıb getməyə balaca himə bəndən,
Demek ki, yanılmışam, sən imişsən əcəlim,
Bir də ümidlərimin qatili ol, dincəlim.

Sənə olan sevgimin sonsuzdur cənnət ətri,
Səfil düşdü ümidlər köçkün sinəndən ötrü.
Kitab-kitab arzular tükəndi səndən ötrü,
Tarimar olan ömrün əlindən tut, dirçəlim,
Ya da ümidlərimin qatili ol, dincəlim.

Nəfəsindən əlvida qoxusunu duyuram,
Yoxluğunun ömrümdən ilan teki soyuram.
Ölümün pəncəsinə ayrılığı qoyuram,
Gətir bir badə şərbət, içi zəhər içəlim,
Ya da ümidlərimin qatili ol, dincəlim.

Sığın ağ tellərimin kölgəsinə, yüz yaşa,
Sevdamızla yol alaq yay, yaz, payıza, qışa.
Əyər nəfəs-nəfəsə, yaşlanmariqsa qoşa,
Dedim ya gəl ömürdən birdəfəlik keçəlim,
Ya da ümidlərimin qatili ol, dincəlim.

Yenə də yol üstəsən, səfər hansı qəlbədir?
Yenə neçə müddətlik, hansı qadın qiblədir?
Ürəyin müasirdir, sevməyin də dəblədir?
Ya son qoyaq vidaya, kədər, qəmi biçəlim,
Ya da ümidlərimin qatili ol, dincəlim.

ƏSİR DÜŞÜB BU YURDUM

Neçə-neçə ana baxıb yollara,
Neçə ümid sinələrdə sönmədi.
Neçə-neçə igid oğul balamız,
Körpə, qoca, qız-gelinlər donmədi.

Sütun-sütun aşdı neçə arzular,
Külə döndü torpaq oldu vətənə.
Hələ, hər gün, doğan neçə arzu var,
Nədən susur, Allah, olub bitənə...

Qarabağın üz astarı qapqara,
Day bitməyir xarı bülbül küsübdür.
Hönkür-hönkür, için-için ağlayır,
Oxumayır sari Bülbül, küsübdür.

İndi yanır catır-çatır gorları,
Dədə Qorqud, Oğuz xanın, Bozqurdun.
Zəngilanı, Şuşa, Ağdam, QARABAĞ....!
Nə yaziq ki, əsir düşüb bu yurdun.

DEYİRDİN QOCALMIŞAM

Deyirdin qocalmışam, inanmirdim sözünə,
Sanırdım qoyduğumtək, görəcəyəm səni mən.
Bu gün rəsmini gördüm, inanmadım gözümə...
Üzündə barmaqlıqlar, dustağı sən, bir də mən.

Talayib məsafələr, saçlarına dən düşüb,
Saqqalının ağına, qaşların həmdəm düşüb,
Deyirsən ümidiñə duman düşüb, çən düşüb,
Qovuşmaq diləyirəm məbəddə mən, pirdə mən.

Eh... İstəmirəm görəm, qürurumtək əzilən,
Qübarı düyüñ-düyüñ boğazına düzülən,
Köksünə həsrət olub, damla-damla süzülən,
Ağlama gözlərində, yağış da mən, dürr də mən.

Arzular sonsuz ümman min əsir uzaqdadır,
Bizimsə vağzalımız illərdir soraqdadır,
Ayrılıq da köç salıb, uyuyub, sınaqdadır.
De yenə qalmışammı gizlədiyin sırrdə mən?

KÖC EDƏN İLLƏR

Dərə-təpə, yoxuş, fərqi yox ki, heç...
Kaş sənə gəlməyin yolu olaydı.
Uzadıb əlindən tuta bilməkçün,
Ötən günlər(i)mizin qolu olaydı.

O ötən illərin ətəklərindən,
Tutardım yaşamaq, ölmək xətrinə.
Bu dəfə görüşə mütləq gələrdim,
Zalim ağrıları bölmək xətrinə.

Sükuta qərq olub, tarimar olub,
Yaralı quş kimi zavallı ürek,
Tənhalıq titrədir dodaqlarında
Bu eşqin fəryadın, duyardın gərek.

Toxunsan səksənmir donubmu yoxsa
Əlinin istisin hiss edən əllər?
Köksümdə bir qübar məskən salıbdir,
Sonsuz bir yol alıb köç edən illər.

VƏTƏN

İllərdi gözümün yaşı qurumur,
Sənin həsrətinlə ağlayır, Vətən.
Torpagın yad əldə dustaq qalandan
Üsyani qəlbimi dağlayır, VƏTƏN.

Canım fəda olsun qara daşına,
Dursun igidlərin qan savaşına,
Baxma gəncliyimə, baxma yaşıma,
İstəsən qan töküm, çağlayım, VƏTƏN.

Şəhid anasının nəmli gözləri,
Savaşa səsləyir yenə bizləri,
Sinəmdə yağının yara izləri,
Düşmən səbrimizi yoxlayır, VƏTƏN.

Qarabağ həsrəti ağlayır dildə,
Yenə alov alır soyumuş kül də,
Sinəsi yaralar bağlayan el də
Hələ də yasını saxlayır, VƏTƏN.

Dumanlı xəyallar yixır qəlbimi,
Tükənməz arzular sıxır qəlbimi,
Bölünən vətənim yaxır qəlbimi
Zalim həsrət məni hax(q)layır "VƏTƏN"

UNUTMUŞAM

Unutmuşam əllərinin istisin,
Unutmuşam gözlərinə baxmağı.
Unutmuşam sözlərinin içində
Bir bal olub ürəyinə axmağı.

Unutmuşam səsimizin tonun da,
Unutmuşam barmağının onun da.
Unutmuşam al qırmızı donumda
Gözlərindən dizlərinə axmağı.

Unutmuşam gecələri birəbir,
Unutmuşam ocağımdın, pir e, pir!
Unutmuşam sən də unut sil e, sil,
Xəncər atıb kürəyimdən taxmağı.

Unutmuşam gülüşünü gözümdə,
Unutmuşam yalanını düzündə.
Unutmuşam yixib yadlar dizində
Mərd qadını naməndlərə yaxmağı.

Unutmuşam saçlarımı keşməyi,
Unutmuşam zəifliyib əsməyi.
Unutmuşam artıq səni sevməyi,
Sürmələninib aynalara baxmağı.

SUSDUM

Susdum...
Susdum bir naşının, bir cahilin
qınaqları, tənələri arasında...
Susdum sönük duyğuların,
fikirlərin, xəyalların ortasında...
Dinməz oldu dinən ruhum,
Gözlərimdən qaçdı yuxum,
Tale elə atdı oxun...,
düsdüm zindanlar içində...
Şaxta kəsdi ümidləri,

arzuları, istəkləri...
Ulduzlar da söndü o gün,
Elə bil ki, yer üzündən
mələklər də üz çevirib döndü o gün...
Hayqırıldılar, hicqırıldılar
çılıklənmiş ümidlərim,
Ürəyimdə sevinclər də
buz bağladı, dondu o gün..

Bir nadanın ucbatından
göz yaşları dəniz oldu
məsaflər arasında,
Əsir düşmüş istəklərim
qaysaqladı ürəyimin yarasında...
Bir bilsəydim,,
həmən nadan,
göynəmədən, sızlamadan,
hansı haqla dönər geri...
Bir biləydim düşünürmü;
dönmək üçün bu yaralı
ürəyimdə varmı yeri.?!

İnanmiram...
İnanmiram indən belə
o dənizi gözlərimə qaytaracaq...
İnanmiram...
İnanmiram ürəyimin yarasından
bulaq kimi axan qanı saxlayacaq...

Day susmuram,,
düşünürəm bu günümü, sabahımı,
Keçənləri unuduram,
bağışlayıb ümidi qıranların günahını...
Düşünürəm..
düşünərək baxışımı yönəldirəm
pəncərənin önündəki
çiçək açmış bir dibçəyə...
Çiçəkləyir arzularım,
Qanad açıb, pərvazlanır;
Gecələri ay-ulduzlu
Gündüzləri aydın olan
Sevgi dolu, umid dolu
al günəşli gələcəyə...!

QAYIT, DÖN GƏL GERİYƏ

Qayıt, dön gəl geriyə,
Səmani qaytar mənə.
Xoşbəxt keçən günləri,
Zamanı qaytar mənə...

Günü gündən soyuyur
Burda hava, donuram.
Sənsiz həyat uyuyur,
Səni həyat sanıram.

İtirdim sən gedəni,
Vüsalımı, götür gəl.
Qayidib gəlmeyinə,
De görüm, nədir əngəl?

Qorxuram bu yollara,
Baxmağa da, əzizim.
Bir arzum var səninlə,
Əl-ələ bir də gəzim.

Yoxa çıxb gözümdə,
Sən gedəni bu şəhər.
Qayıt nur ol üzümdə,
Sənsiz açılmır səhər.

Hicrana arxa dön gəl,
Vüsali qaytar mənə.
Qayıt mənə uzat əl,
Ömrümü verim sənə.

ANAM MƏNİM

Yar sevgisindən yol alan,
Tanrı eşqindən ucalan,
Övlad uğrunda qocalan
Ocağım-odum var mənim...
Anam mənim!

Ucalardan uca adı,
Canı mənim canımdadı,
Nə qədər ki, yanımdadı
Basılmaz ordum var mənim...
Anam mənim!

Səsində qürub etdiyim,
Dualarında bitdiyim,
Ag duvagında getdiyim
Eşq dolu yurdum var mənim...
Anam mənim!

ANA

mərhum "Nihad" balama həsr olunub

Mən indi anamın solmuş yanağı,
İndi mən, anamın dilinə ağrı,
Əzəldən aşiqi, Hüseyin qonağı
Olmuşam Ana...

Çıxbda seyrinə cənnət düzünə,
Nə üçün tənhalıq hopub üzünə?
Başıyla ömrünün bahar gözünə
Dolmuşam Ana...

Ağlama, düşünmə qalmışan mənsiz
Bir cənnət quşuyam yolum tərtəmiz
İncitmə ruhumu, bax, mən də sənsiz
Qalmışam Ana...

Boyandım al qana, sən çəkdin zillət
Mən şəhid olmuşam, etməm xəyanət
Darixma, yanımda səninçün Cənnət
Almışam Ana.

MƏNƏM & SƏNSƏN

Ürəyimdə solası,
Qanadına qonası,
Taram, simin yonası,
Sənsən! Bunu bil, adam.

Uzaqda piçıldayan,
Sevir... Sevməyir sayan,
Hər yolunan papatya.
Mənəm, bunu bil, adam.

Ümmanda itirdiyim,
Dəniz ətrim dediyim,
Şerimdə bitirdiyim,
Sənsən! Bunu bil, adam.

Hayqırıb yar-yar deyən,
Sonsuz sevgim var, deyən,
Sənsiz dünyam dar deyən,
Mənəm, bunu bil, adam.

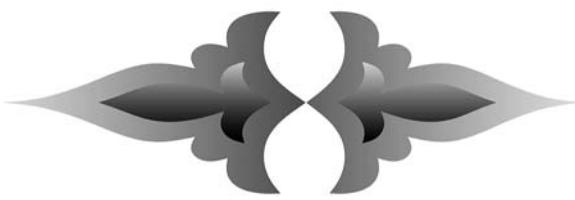
Gördüm yalan, fanilik,
Sevgi qəqli, canilik,
Bir xəyanət vadilik,
Sənsən! Bunu bil, adam.

Ay sevdiyim buz adam!
Sənə əllər uzadan,
Gozlərini susadan
Mənəm, bunu bil, adam.

Xəyanət gəldi dilə,
Göz yaşı gilə-gilə,
Yaşadan bilə-bilə,
Sənsən! Bunu bil, adam.

Pislikdən öc almayan,
Sevgisi qocalmayan,
Hayif ki, bacarmayan
Mənəm, bunu bil, adam.

19.08.2017

SƏBİNƏ ŞİRİNLİ

MƏNİM XİLASKARIM

(esse)

Hərdən insanın daxilində bir sıxıntı, bir qəribəlik olur, sanki bu gen, hüdudsuz dünyada özünə yer tapa bilmir. Səbəbi isə bəlli olmur, nə qədər düşünsən də, nə-dənini aşkara çıxmırısan.

Gecədir, yata bilmirəm. Gözümü yumduğum an o gözəl səs gəlir qulağıma, dayanmadan təkrar edir: "Dastana döndü, dastana döndü..."

Qəlbimdəki digər səs isə deyir: "Həqiqətən də dastana döndünüz".

Bəlkə nə qədər təsirli söz deyə bilər qəlbimin səsi, lakin "dastana döndü" oxuyan bir qəhrəmanın, həqiqətən dastana dönməsindən daha təsirli nə ola bilər ki? Hansı söz, ya da ifadəylə bəzəyib təsir gücünü artırıbilərem ki?

Bu gün general Polad Həşimovun doğum günüdür. O general ki, şəhidliyi ilə, sanki, otuz idir insane ayağı dəymədiyindən, gediş-geliş olmadığından dağlımış yolu düzəltdi və bizi Qarabağa apardı. O general ki, adı gələndə hər kəs dərinən köks ötürüb "polad qəlblə" neçə qəhrəmanı sira ilə xatırlayacaq. Amma mənə nədənsə bu gün bu sətirləri yazmağıma səbəb tek bunlar deyilmiş kimi gəlir. Sanki, sizə danışacaq daha gözəl bir "romani" var...

Bəzən düşünürəm ki, şəhidlər anadan qəhrəman doğurlar. Onların xəmiri əvvəldən cəsurluqla yoğrular. Mən size həmin o xəmiri qəhrəmanlıqla yoğrulan, kiçik bir qızın Xilaskarından danışacam. Kiçik qız bir gün bir rayona gedir. Bir ailədə qonaq olur. Həmin ailə yeni ailə həyatı qurub, mehriban və xoşbəxt ailədir. Ailə başçısı kiçik qızı gəzməyə aparır. Qapılarının qarşısında böyük bir su kanalı var. Ehtiyatsızlıqlıdanmı, dəcəllikdənmi qız su kanalına sürüşüb yixılır. Balaca olduğundan üzməyi bacarmır. Suda çabalayır. O an ailə başçısı onu xilas edir. Qızın ona can borcu olur. Və o xilaskarını bir daha heç vaxt görmür... O balaca qız mənəm. Xilaskarım isə Şəhid Bəxtiyar Bəkirovdur, Yevlax rayonunun göz bəbəyi olan Xaldandan ucalmağa başlayan Bəxtiyar

əmi... Onda hardasa altı-yeddi yaşım olardı. Məni qucaqlayıb sudan çıxaranda üzünə gülmüşdüm. Üstümüzbaşımız su içində, paltarımızdan su dama-dama evə gəlmışdik. Tir-tir titrəyirdik. Mən gülmüşdüm ve ölümən qorxmamışdım. O olmasayı... bu gün bu sətirləri yaza bilərdimmi? Bilməzdim. Onu tam xatrlamıram. Sadəcə bu hadisəni xatırlayıram. Şəkillərini görməsəm, üzünü belə unudaram. Nə qəribə, həyatımı qurtaran insanı illərlə unutmuşam, ona can borcum var və mən bunu o, şəhid olanda anladım. Bəzən insanlar özlərini çox ölüm-süz sanır.

Sentyabrın 27-də müharibə başlayanda o da hamı kimini düşmənə qan uddururdu. O da torpaqlarımız üçün canını ortaya qoymuşdu, həm də üç övladını arxada qoyaraq. Düşünmədən, gözünü qırpmadan, sonu ölüm belə olsa vətən üçün hər şeyi edirdi. Xilaskarım bu dəfə də qəhrəman olacaqdı. Lakin bir fərq vardı, birincidə yalnız mənim qəhrəmanım idi, indi isə bütün xalqın qəhrəmanıdır. Döyüdüyü müddət ərzində çoxlu hərbi texnika və

hərbi qərargahı mehv etmişdi. İndi düşünürəm ki, o, necə cəsurluqla vuruşub. Filmlərdə gördüklərimizə heyretlənərkən, sən demə, bizim necə oğullarımız varmış. Günlərlə ailəsi, dostları, bir sözlə heç kəs ondan xəbər ala bilmədi. Bir gün isə... şəhid xəbəri gəldi.

O duyuq izah edilə bilməyəcək qədər çətindir.

Birini itirmək necə izah olunar ki?

O xəbəri eşidəndə bir anlıq yenə suda boğulmaq istədim, yenə gəlsin məni xilas etsin və boynunu qucaqlayıb deyim ki, şəhid olmayıb, qəhrəman sağı-salamat, vuruşaraq evinə qayıdır.

Mən göz yaşlarında boğuldum, amma o, məni xilas etmədi, edə bilmədi. Nə ağlaya, nə söz deyə bilirdim. Bir müddət donub qalmışdım. Sadəcə düşünürəm. Peşmanlıq idimi, yoxsa özünü günahlandırmaqmı?

Kaş, onu bir dəfə də görərdim...

Sonra susub ürəyimdə bütün olanlara "qismət" dedim. Bəxtiyar əmi, sən xilaskarım idin. Bəzən söhbət düşəndə bu gözəl xatirəni gülə-gülə danışırdım. Mən heç vaxt bu tərəfini düşünməmişdim. Hətta məndə elə bir düşüncə formalışib ki, bir şansım olardı, sən məni xilas etdiyin kimi, mən də səni xilas edərdim. İnanıram, sən gözəl yerdəsən. Bizi izləyirsən. Səndən hər danışdıqca yanımıza gelirsən. Mən səndən çox danışacam ki, həmişə yanınızda olasan. Bəxtiyar əmi, sən indi qəhrəman oldun. Adın tarix kitablarında keçəcək. İştirak etdiyin döyüşləri uşaqlar əzbər biləcək, elə sənin öz uşaqların - davamçıların da. On dörd yaşı Yavər, on iki yaşı

Məhəmməd, yeddi yaşılı Əli fərəhlə böyüyəcək, həmişə başlarını dik tutub gəzəcəklər, səninlə qürur duyacaqlar. Haqqında yazılıacaq, xatirəni hər yerdə əziz tutacaqlar. Axı sən bu dəfə məni xilas etmədin, yenə özünü təhlükəyə ataraq onları da xilas etdin. Qulağıma o səs gəlir: "Dastana döndü", deyir Xudayar. Bu dəfə hiss edirəm Bəxtiyar əmi, o, səni deyir. Sənin üçün deyir. Deyir ki, dastana dönmüsən. Dildən-dilə gəzirsin. Həm də güllerək oxuyur, axı o da sənin yanındadır, o, bilər orada necə döyüdüyünnü, nələr etdiyinizi ona danışmış olarsan. O kiçik qız böyüyüb... Daha bəlkə üzəməyi də öyrənəcək ya da öyrənməyəcək ki, xilaskarı gəlib onun həyatını qurtarsın. O qız böyüyüb... və bilir ki, "polad qəlbililər" daim bizimlədi. Biz onlardan danişdinqça həmişə yanımızda olacaqlar.

Yazdıqlarımı oxuyan dostum, bəlkə bilmirsən bu gün kiminləsə son yeməyini yedin. Bu gün hər hansıa bir yaxınınlı sağollaşdın və ağlına gəlmədi ki, sabah onu görməyə bilərsən. Bir gün yatağa uzananda "gecən xeyrə" dediyin birinə "sabahin xeyir" deməyə bilərsən. Düşünmədin ki, son görüşünüz bu gün idi və bunun sabahi yoxdur.

...və sən, bəlkə də, bu gün Bəxtiyar əmiylə ilk və son dəfə danışa bilərsən.

Bu gün... yalnız bu gün...

-Gözünü yum və kiçik qızın onu necə çox sevdiyini de.

-Dedinmi?

-Çox sağ ol. İnanıram, bu gün mən yatanda o gələcək. Üzümdən öpəcək və deyəcək ki, "üzməyi öyrən!"

ZAUR ƏRMUĞAN

ZAUR ƏRMUĞAN (ZAUR EYVAZ OĞLU ƏS-ĞEROV) 1979-cu ildə Nefçala rayonunun Həsənabad qəsəbəsində anadan olub. Orta məktəbi bitirdikdən sonra Bakı Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsinə daxil olub. Əsgəri xidmətdən sonra müəllim kimi əmək fəaliyyətinə başlayıb. İslədiyi müddətdə bir sırə Fəxri fərmanlarla təltif olunub.

2006-ci ildən dövrü mətbuatda silsilə yazıları ilə çap olunur. "Muğanın səsi", "Oğuz yurdu Vedi-basar" (8-ci və 9-cu cildlər), "Türk dünyası şeir seçkisi" (4-cü cild), "Xəzər nəğmələri" kimi almanax, antologiya və toplularda şeirləri, bir sırə publisistik yazıları ilə çıxışlar edib. 2012-ci ildə "Günenş ömrü istayıram" adlı şeirlər kitabı ilə oxucularla görüşə gəlib. Dünya Gənc Türk Yazarlar Birliyinin Fəxri fərmani ilə təltif olunub.

2019-cu ildən Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvüdür.

QAR

Qar yağır, qar yağır, yağır quşbaşı,
Elə bil buludlar ovulur göydən.
Qirov kiriplərdə buzmu göz yaşı?!
Güneyi incikmi düşdü quzeydən?!

Qar yağır, bəyaz qar, Ay kimi bəyaz,
Bu qarın işığı ağ ulduz kimi.
Qar da bir nəğmədir, bu qış bir ağız
Ötür, hənir saçır səs muraz kimi.

Qar yağır, dəyişir rəngi dünyanın,
Köhnə dünyamızdır təzə biçimdə.
Düşmüsəm ardına bəlli ünvanın,
Dünya yolundayam, dünya içimdə.

SÖZ

Baldır sözün şirinliyi,
Dadı dildə, ürəkdədir.
Mənası var çalar-çalar,
Hər rəngi bir diləkdədir.

Söz qalar Yer üzərində,
Ucalar el nəzərində.
Güt-qüvvəti kəsərində,
Nə əldə, nə biləkdədir.

Ay Ərmuğan, qanan kəsdir,
Söz göylərdən enən səsdir.
O elə bir müqəddəsdir,
Qanadları mələkdədir.

KÖNLÜMDƏ

Nəfəs-nəfəs əriyirəm ahımla,
Odu qalar ayrılığın könlümdə.
Həsrət udub acı-acı göynərəm,
Dadı qalar ayrılığın könlümdə.

Yalan yozar yalqız qalan doğrumu,
Nə sağaldar can sızlədan ağrımı?!
Bu dərd ki var, başdan alar ağlımı,
Adı qalar ayrılığın könlümdə.

EŞQ

Eşq dünyanın əzəli,
Eşq bir bahar gözəli.
Eşqsiz həyat donuq qış,
Quru payız xəzəli.

Könül eşqin gözüdür,
Baxışlar qəlb sözüdür.
Eşqsiz nə can, nə ruh var,
Eşq var olan özüdür.

Eşqlə gəldik dünyaya,
Eşqdən düşdük sevdaya.
Eşq qədrin sevən bilər,
Qəvvəs gərək dəryaya.

DÖĞULMUŞAM

Bir ocağam, odum bəlli,
Yanar közdən doğulmuşam.
Ruhum bəlli, adım bəlli,
Anam sözdən doğulmuşam.

Söz könlümün dərgahıdır,
Söz min əhdin pənahıdır.
Söz yolumun sabahıdır,
Mən bir izdən doğulmuşam.

Nəfəsimdə özüm varam,
Öz səsimdə özüm varam.
Öz içimdə özüm varam,
Mən o özdən doğulmuşam.

DOĞULMAQ

Anadan doğulmaq var,
Doğulmaq, insan kimi.
Var olub, yoxdan gəlmək,
Yaranmaq bir can kimi.

Bir izdə doğulursan,
Bir sözdə doğulursan,
Bir gözdə doğulursan,
Doğulursan an kimi.

Bəxtin bağında talan,
Dünya doğru, ya yalan.
Ömürdən ömrə qalan
Doğulmaq var, dan kimi.

Arzular həyat doğar,
Ruhuna qanad doğar.
Arzular ümid doğar,
Bir könül duyan kimi.

Səsdən doğulmaq olur,
Nəfəsdən olmaq olur.
İstə, doğulmaq olur,
Zamanda zaman kimi.

Göz yaşından doğulmaq...
Baş daşından doğulmaq...
Yaddaşından doğulmaq,
İşığı ümman kimi.

Özündə dağılan çox,
Özündə boğulan çox.
Özündə doğulan çox,
Təzədən olan kimi.

YOL

Mən bir yolun yolcusuyam,
Yol gedirəm sənə sarı.
Bu yolda durulur adam,
Sudan təmiz, aydan ari.

Məni yolumdan eləmə,
Bu əl-qolumdan eləmə.
Məni olumdan eləmə,
Nə olar, bəxtimə yarı.

Yol gedirəm, düzümə bax,
Ey eşqim, bir üzümə bax.
Od vuranım, közümə bax,
Yaram var, yaramı sarı.

Ölüb, yenidən doğulam,
Yenə bu nurla yoğrulam.
Bir ozan dədə oğluyam,
Yolumu yolsuzdan qorur.

Eşqim, sənə izim bəlli,
Əhdim bəlli, sözüm bəlli.
İçimdəki dözüm bəlli,
Yetir nicatımı, Tanrı.

VƏTƏN

Ana yurdum, obamdır,
Vətən elimdir mənim.
Beşiyimdir, yuvamdır,
Vətən evimdir mənim.

Çölüm, dağım, daşimdır,
Ruhumdur, yaddaşimdır,
Məzarım, başdaşimdır,
Göyüm, yerimdir vətən.

VARSINIZ

Göylərin mavisi,
Torpağın yaşılı,
Qəlbimin vadisi,
Ruhumun işığı,
Nə yaxşı, varsınız...

SIĞINAR

*Sinəsinə dağ çəkilən
Dağlar dumana siğınar.
Gözləri yola dikilən
Könül gümana siğınar.*

*Dünyanın yolu daşlıdır,
Yolçunu yolsuz daşladı.
Nə fələklə, nə daşladır,
İmdad amana siğınar.*

*Hər səs sözünü oxuyar,
Bulaq gözünü oxuyar,
Bu dərd özünü oxuyar,
Yay ki kamana siğınar.*

*Zaur, andan an doğulur,
An içində an boğulur,
Hər kəs üçün bir çağ olur,
Vaxt da zamana siğınar.*

QIRMIZI YAĞIŞ

Qərənfil yağışı yağır xiyabana.
Al qırmızı yağış.
Ümman kimi, sel kimi axın-axın.
Şəhid məzarlarına
dolu əllərdən yağır yağış.
Neçə-neçə yurd yerindən --
haray çəkən ellərdən yağır yağış.
Yağır çıçək-çıçək,
Yağır ürək-ürək...
Bitməz, tükənməzdir bu yağış.
Qucaq-qucaq yağır,
Ocaq-oqaq yağır...
Alov saçan oddur,
Sönmezdir bu yağış.

HƏSRƏT

Həsrət
gözlərin baxa-baxa,
əllərinin yetə bilmədiyi,
yolları dolanan baxışlarının
üzünə gülmədiyi,
taleyinin
qəlbindən axan
göz yaşlarını silmədiyi
həyatdır,
için-için kədəri oxşayırsan.
Həsrət
sevginin ölmədiyi
nicatdır,
özündə yaşıdırsan.

MƏNİM NƏĞMƏM

Son bahar yağmurunda
çıxdın qarşına.
Qapımı açan ümid kimi gəldin.
Əllərin yaz çiçəkləritək
ətirləndi əllərimdə.
Naxış-naxış, ilmə-ilmə,
Söz-söz, kəlmə-kəlmə
qəlbimə
toxudum səni.
Ən sevdiyim nəğmə kimi
oxudum səni.
Hər zaman içimdə səslənən,
Sevgimin sığalıyla
bir yaşıl pöhrə kimi bəslənən
nəğməm mənim.

İÇƏRİ ŞƏHƏR

Adamları evlərinin qayğılarında dolanan,
adamları
ayaq səslərinin ahəngində
addımlarını züzmə kimi oxuyan
sakini tənha küçələr...
Evlərinin damları üstündən
yelkən-yelkən qalxan gilavar...
Qumlarını bayırdan içəriyə süpürən xəzri...
Süd ağılığında gecələr...
Günortası ağac altında sərirlənən...
Budaqları
eyvanlarının məhəccəriylə qol-boyun
meynə ağacı,
salxımı şirinlənən...
Eyvanlarından günə çıxan xalıların
naxışlarından boyلانan nağıl işığı...
Daş pilləkənlərində çığırان
bir köhnə şəhər usağı...
Əllərində çəlik,
ayaqları yorğun,
baxışı nurlu qoca...
Xəzər kimi qəlbə geniş,
göylər qədər başı uca
bu uzun yolları dar,
məhəlləsi örtülü şəhər.
Dalanları
divarlarına düşən gün işığından
güzgülü şəhər.
Yaxınında
"Bəhram Gur" a çıxan qalası.
Uzağında
nəfəsindən ətri neft qoxuyan qayası.
Sirlə dolu nəhəng daş mücrüdür,
İçi sehir-sehir hürçədir
İçəri şəhər...

ZƏFƏR MÜĞDƏLİ CARÇI

Şahməmməd Dağlaroglunun "Döyüşən sətirlər" kitabı haqqında

Çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatının kifayət qədər tanınmış simalarından biri - Azərbaycan Yaziçilər Birliyinin üzvü, Prezident təqaüdçüsü, bir çox Azərbaycan və Özbəkistan media mükafatları laureati, şair Şahməmməd Dağlaroglunun 44 günlük Vətən (27 sentyabr - 10 noyabr 2020-ci il) müharibəsinə həsr olunmuş zəfər müjdəli şeirləri ilə üz-üzəyik. Şeirlərin əksəriyyəti döyüş əməliyyatları aparılan günlərdə, bəziləri isə hələ savaş başlamazdan əvvəl - hazırlanıq təlimləri keçirilən zaman ərsəyə gəlib.

Qabaqcıl təhsil işçisi, üç tarixi kitabın müəllifi Rəna Mirzəliyeva bir vaxtlar şairi cəmiyyətə belə təqdim edib: "Azərbaycan ədəbi mühitində qədərincə təninan və sevilən, hər misrasında özünü sözə çevirən, sözə bağlılığı tale kitabına çevrilən, həm də bu bağlılığı peşəkarlıq səviyyəsində təqdim edən, çağdaş poeziya meydanında özünəməxsus səsi, sözü olan Şahməmməd Nurulla oğlu Soltanov - Şahməmməd Dağlarogludur". Məncə, artıq sözə ehtiyac qalmayıb, şair haqqında yığcam da olsa, məntiqli fikir səsləndirilib.

Yaradıcı insanlar üçün müharibə hər zaman aktual mövzu olaraq qalmaqdadır. Heykəltərəşərlər, rəssamlar, bəstekarlar kimi şair və yazıçılar da müharibənin dəhşətlərini yaratmağı, təsvir etməyi və bədii sözün gücü ilə göz önündə xeyalən canlandırmağı məharətlə bacarırlar. Nə qədər ağırlı-acılı olsa da, müharibə təkcə dəhşətləri ilə deyil, milyonlara sevinc bəxş edən zəfər, qələbə müjdələri ilə də səciyyəvidir.

Döyüş epizodlarından Azərbaycan ədəbiyyatında daha çox yer alanı Böyük Vətən (1941-1945) müharibəsidir. Çünkü milyonlarla döyüşünün içində ən cəsurları, ən rəşadətli əməl sahibləri, igidləri, qəhrəmanları öz şücaətləri ilə böyük Sovet xalqına tanıdlımışdır. Onlar haqqında təfsilatı ilə məlumat yayılmışdır. Odur ki, pulemyot yerləşdirilmişbetonlaşdırılmış uzunmüddətli müdafiə nöqtəsinin açıq pəncərəsini öz sinəsi ilə bağlayaraq döyüşü yoldaşlarının hücumu keçməsinə şərait yaranan gəncəli Qafur Məmmədovu, öz həyatı bahasına idarə etdiyi təyyarəni çırpmاقla alman bombaattan təyyarəsini məhv edən, Leningrad səmasına gəlib arxitektur şəhərə, dinc sakinlərin başlarına bomba yağıdırılmasının qarşısını alan Hü-

seynbala Əliyev və onlarla belə igidliklər törətmış həmyerlilərimizi Sovetlər ölkəsinin hər yerində tanırı, onların şəninə əsərlər yazılır, mahnilər bəstələnirdi.

Istər I Qarabağ (1988-1994) savaşçı, istər dörd günlük Aprel (02-05 aprel 2016-ci il), istər İyul (12-15 iyul 2020-ci il) döyüşləri, istərsə də 44 günlük Vətən müharibəsi vuruşlarında iştirak edən, şücaətlər göstərən igid oğullar haqqında illərdir ki, nəsr əsərləri, şeirlər, poemalar yazılıb, yazılır və yazılmışdır. Lakin ədəbi hadisəyə çevriləcək bir əsər hələ də ortaçıda yoxdur. Təkcə Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı gizir Mübariz İbrahimovun təkbaşına həyata keçirdiyi rəşadətli döyüşü həm Türkiyə Cümhuriyyətinin prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanı, həm də Rusiya prezidenti Vladimir Putini təəccübəndirmişdir. Hər iki siyasi lider heyrətləndiklərini gizlətməmiş, açıq

efirdə etiraf edərək belə bir igidliyə heyran qaldıqlarını dилə götirmişlər.

Aprel döyüslərində Lələtəpə yüksəkliyində düşmənin betonlaşdırılmış müdafiə mövqeyi üzərinə hücuma keçən döyüşçülərimizin pulemyotla gülləbaran olunmasına dözməyərək idarə etdiyi vertolyotu həmin yerə çırparaq Vətən yolunda canını fəda etmiş mayor Urfan Vəliyev, İyul döyüslərində birləşmə qərargah rəisi general-major Polad Həşimov, birləşmə artilleriya rəisi polkovnik İlqar Mırzəyev və başqları yüksək siyasi rəhbərlik tərəfindən ölkənin ən ali mükafatına - Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adına layiq görülmüşlər. Lakin onların döyüş yolları haqqında möhtəşəm əsərlər yaratmaq üçün şair və yazıçılarımız kifayət qədər məlumatlıdırlarımı?

Yaxud, Vətən müharibəsi dövründəki igidliklər azmıdır? Bunlar haqqında ədəbi hadisə hesab oluna biləcək əsərlərin ortaya çıxmaması təkcə şair və yazıçılarımızın qəbahətidirmi? Xeyr! Əsas nöqsan onların döyüş yollarının öyrənilməməsi, xalqdan, xüsusən də yaradıcı zümrədən gizlin saxlanmasıdır. Məlumat kasadlığı ucbatından şair və yazıçılar maksimum mümkün olanını edə bilirlər.

Bütün bunları qeyd etməkdə, ələlxüsus da Şahməmməd Dağlaroğluunun "Döyüşən sətirlər" kitabına toplanmış zəfər müjdəli şeirlərinə ön söz, açıqlama əvəzi giriş yazısında qabartmaqdə yalnız bir məqsədim var. Vurğulamaq lazımdır ki, igidin silahı ilə ustاد şairin qələminin vəhdəti millətin böyük-lüyüdür, gələcək nailiyyətlərdir, zəfərdir, qələbədir. Bu, bizdən əvvəl də belə olub, indi və gələcəkdə də olmalıdır.

Bəli, Şahməmməd Dağlaroğlu ustad şairlərdəndir, onun əhatə dairəsi genişdir, poeziyasından təsirlənib güc alan, cuşa gəlib ilhamlanan, şeirlərinə nəzirələr yazan şairlər onlardır.

Bir vaxtlar şairin yaradıcılığını dəyərləndirən Rəna Mirzəliyeva yazırı: "Onun (Şahməmməd Dağlaroğluunun - Θ. A.) şeirlərinin göz yaşlarında zamanın dərdi, kədəri yuva salıb. Azərbaycan üçün ən böyük dərd isə Qarabağdır, düşmən tapdağı altında qalan yurd həsrətidir, ürəyinə çalın-çarpaz dərd çəkilən şəhid anasıdır, qaçqın və köçküń soydaşlarımızın gözlərindən heç vaxt silinməyən, sözlə ifadə edilə bilməyən nisgildir".

Şahməmməd Dağlaroğluun qruplaşdırılmış zəfər müjdəli şeirlərindən də görünür ki, şair Vətən və onun döyüşçüləri naminə üzdə olan məlumatlardan

maksimum bəhrələnərək yaradıcı potensialından tam istifadə etmiş, gözəl poeziya nümunələri yaratmışdır.

Şahməmməd Dağlaroğluunun "Döyüşən sətirlər" kitabı "Zəfər nəgməsini yazacağam mən" adlı bir şeirlə başlayır. Şeirin sonunda tarixçəsi göstərilib - 30 sentyabr 2020-ci il, yəni, iyirmi yeddi il erməni işgalında qalıb, daima bizi səsləyən əraziyimizin azadlığı uğrunda döyüş əməliyyatlarının başlandığı dördüncü gün... Şairlərin sözü, bəzən ordunu döyüşə aparan bir sərkərdənin hayqırışından da ötkəm olur. "Az qalıb, xoş xəbər yayılacaqdır", "Mübarizlər ölmür, bilin, ay ellər", "Dözüb bərkiyəcəm, Polad olacam", "Qalxıb göy üzünə QƏLƏBƏ sözün, Susmaz qələmimlə cızacağam mən" kimi ölməz misraları ilə Şahməmməd Dağlaroğlu həm ölkədə dirçələn hərbi-siyasi qüdrəti tərənnüm etmiş, həm də millətin qələbəyə inamını göstərmişdir. Həmin günlərdə xalqın, xüsusən də elin vuran əli olan gənclərin bir dəmir yumruqda birləşərək Vətənin işğaldə olan torpaqlarını azad etmək üçün ayağa qalxıb silaha sarılması, ölkə başçısının bir günün içində Ali Baş Komandan olaraq döyüslər görmüş yüz ilin təcrübəli zabiti kimi sərkərdəyə çevrilən şairi ilhamlandırmış, belə bir şeiri - bütün əzalarından sözülləb gələn Vətən hayqırtısı ilə yazmağa sövq etmişdir. Şair "Zəfər nəgməsini yazacağam mən" desə də, elə bu şeiri ilə gözəl bir qələbə müjdəli zəfər nəgməsi yazmışdır.

"Azərbaycan əsgəri" şeirində "O qədər qürurluyam, başım dəyir göylərə" deyimi hər gün efirdən səsləndirilən qələbə xəbərlərindən qürurlanan insanın ürək döyüntülərini ifadə etmiş olur.

"Mənə də silah verin" şeirində yenə də qələbə xəbərlərindən ruhlanan insanın arxa cəbhədə özünə yer tapa bilməməsi, hər kəsin könüllü olaraq yalnız ön cəbhəyə getməyə cəhd göstərməsi, hamının elliklə Vətən torpaqlarının işğaldan azad olunmasında iştiraka can atmaları tərənnüm edilir. Deməli, burda da bir hikmət var, 2020-ci il elə-belə, boş-boşuna "Könüllülər ili" elan olunmayıbmış.

"El - canım, arxam, dayağım" şeirində xalq ilə ordunun birliyi, vəhdəti göstərilir.

*Əsgərəm - el canım, arxam, dayağım,
İçimdə atəş var, sənən deyildir!
Şuşada yenidən qalxan bayraqım,
Bir daha yas tutan, enən deyildir!*

Şairin "hər şəhid bir qələbə xəbəridir", ifadəsin-də xalqın iradəsi ifadə olunur, şəhid tabutunun öündə qurban kəsən atalar, ərinin tabutunu çiynində son mənzilə aparan gəlinlər, oğlunu döyüşə göndərərkən Vətənə qurban deyib telinə xına ya-xan analar, qardaşını döyüşə yola salarkən "şəhid olsan, gözün arxada qalmاسın, gəlib qisasını ala-cam" deyən bacılar, "tək getmə, mən də səninlə gedirəm" söyləyən qardaşlar; bir sözə böyük bir mil-lətin haqq səsi səslənir. Bu, onun "Qələbə müjdəli şəhidlər" şeirində yerini tapır:

*Bu gün el olubdur yumruq - bir nəfər,
Odur bizimlədir Qələbə, Zəfər!
Ruhunuz Murovun qarından pakdır,
Kim deyir can verib, ölüb, həlakdır,
Durur ön sıradə Polad, Mübariz,
Qələbə müjdəli şəhidlərimiz!*

İlahi! Mən hələ belə bənzətmə eşitməmişdim, görməmişdim!

*Vətən iki gözümdür, o yoxdursa, koram mən,
Vətən sönməz ocaqdır, bu ocaqda qoram mən.
Əsgərimin canında cürət, qüvvə, zoram mən,
Söylədiyim kəlmə, söz, dönəcəkdir dastana,
İnam, qudrət bəxş edib zaman Azərbaycana!
Alqış, yeni bir cahan quran Azərbaycana!*

Şahməmməd Dağlaroğlu hadisələrə hamının gözü ilə baxmağı bacardığı kimi, milyonların qəlbini harayıni, ürəyinin piçiltisini, gözlərindən süzülən büllur kimi təmiz, baldan şirin sevinc göz yaşlarını da ifadə etməyi bacarır.

Onun şeirlərində, ələlxüsus da "Qarabağ" adı ilə bağlı olanlarda bir narahatlıq, nigaranlıq hiss olunur. Bu, nə qədər qətiyyətli, hünərvər olsaq da, ürəyimizin yuxalığındandır. Həmişə çörəyimizi yeyib, ayağımızın altında gecələyənlər, imkan düş-dükçə bizi satıblar, fürsət əldə etdikcə himayədar-larından aldıqları xəncər-bıçağı "uf" demədən kü-rəyimizə saplayıblar. Bütün bunlara baxmayaraq, biz erməniləri yenə də hələ iki yüz ili tamam olma-mış gəlib məskunlaşdırıldıqları doğma torpaqları-mızdan tamamilə qovub çıxarmadıq, payızın bu sərt və xoş günlərində yenə də isti bucağımızda qalıb yaşamaqlarına razılaşdıq.

*Bu gün xəbər yayıldı, azad olunub Şuşa,
Hakim ola bilmədik gözdə sevincə, yaşa.
Bu uğur çağırışdır öndə duran savaşa,
Tapır öz təsdiqini müqəddəs arzu, amal,
Mənim müzəffər ordum, döyüşə gir, zəfər çal!*

Şairin yaradıcılığında daha bir məqam diqqəti çəkdi. "Bu ada bağladıq Qələbə günü" şeirində Şahməmməd Dağlaroğlu "bu ad" ifadəsini gözəl tərzdə, incə bir zövqlə hər bənddə işlədir və ardıcılıqla hallandırır. Bu bənzətmə özü şeirdə bir gözəllik, poetik uğur rəmzi kimi görünür.

Kitaba daxil olunmuş bütün şeirlər müzəffər Azərbaycan ordusunun hünərinin tərənnümüdür. Bir vaxtlar Azərbaycan Xalq şairi Səməd Vurğun: "Bilsin ana torpaq, eşitsin vətən, Müsəlləh əsgərəm mən də bu gündən" misralarını yazmasayı, məncə Şahməmməd Dağlaroğlu bunu şeirlərinin birində hansısa formada işlədərdi. Onun qələbə ruhlu şeirləri ilə tanışlıqdan sonra belə bir qənaətə gəlmək mümkündür.

Şahməmməd Dağlaroğlu yaradıcılığını ilmə-il-mə incələyən Rəna Mirzəliyeva qeyd edir ki, ...On-dan: "Özünü uşaqlıqda gələcək şair kimi təsəvvür edirdinmi? - sorusunda cavabında təvazökarlıqla deyir: "Əbədiyə qəh-qəh çəkən əbədi dünya"nın (Məmməd Araz) şairi olmaq asandır mı?! Əvvəla, deyim ki, mən şeirlərimi şair olmaqdan ötrü deyil, Tanrıının bəxşisinə laqeydlik göstərməmək xatirinə yazmışam. Sonra görəndə ki, bu məndə alınır, qey-bdən gələn piçiltiləri Tanrıının mənə bəxş etdiyi zəka, duyum çərçivəsində ipə-sapa düzənliklə məş-ğul oldum. Harada qurtaracağını bilmədən getdi-yim yolla gəlib bura - şeir, sənət, söz dünyasına çıxdım. Tanrıının mənə olan sevgisindən, səxavə-tindən üz döndərsəydim, yəqin, nə qədər çalışsam da, bugünkü Şahməmməd olmayıacaqdım".

Ustad şair Şahməmməd Dağlaroğluun qələbə ruhlu "Döyüşən sətirlər" kitabına daxil edilmiş şeirlər olduqca geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulub. Oxumağa, incələməyə və bəhrələnməyə kifa-yət qədər geniş mövzular üçün ölməz misralar mövcuddur. Ümidvarlıq ki, ədəbi tənqidin diqqəti-nən kənarda qalmayacaq.

Əli BƏY AZƏRİ
Azərbaycan Yaziçılar Birliyinin üzvü,
Prezident təqaüdçüsü

KƏRƏM KƏLBƏCƏRLİ

Kərəm Tapdıq oğlu Mehdiyev 2 may 1950-ci ildə Kəlbəcər rayonunun Sarıdaş kəndində anadan olub. Ali təhsilliidir.

Hələ keçən əsrin 70-80-ci illərində yazdığı şeirlər şair Həmid Əhmədov tərəfindən bəyənilmiş və onun baş redaktor olduğu "Yenilik" adlı rayon qəzetində mütəmadi dərc olunurdu. Lakin buna baxmayaraq şair yaradıcılığına laqeyd yanaşmış, işi ilə əlaqədar poeziya məclislərində iştirakdan yayınmış, öz üzərində işləməmişdir. Ancaq ara-sıra şeirlər yazmışdır.

1993-cü ilin aprel ayında məlum səbəblərdən məcburi köçkün kimi ailəsi ilə birlikdə Bakı şəhərində məskunlaşmışdır. 2017-ci il-dən isə "Facebook" və "Instagram" səhifələrində "Kərəm Kəlbəcərli" təxəllüsü ilə "YouTube" səhifəsində isə "Kərəm Sarıdaşlı" təxəllüsü ilə şeirlərini yayımlamağa başlamışdır. Hazırda yaradıcılıq fəaliyyətini davam etdirir.. "Xəzən" jurnalında ilk dəfədir çap olunur.

YADIMA DÜŞÜBDÜ

Soruşmayın, niyə belə qəmliyəm?
Şirin söhbət, söz yadına düşübdü.
A dostlarım, qınamayın siz məni,
İsti kabab, köz yadına düşübdü.

İldirimin aram-aram çaxması,
Dağ selinin dərələrdən axması,
Təzə pendir, kərə yağıñ yaxması
Kəyvir bulaq, buz yadına düşübdü.

Quzeylərin ala-tala naxışı,
Dəlidağın hayatı, küyü, yağışı,
Bir gözəlin xumar-xumar baxışı,
Qara xallı üz yadına düşübdü.

Gözəllərin düz ilqarı, vədəsi,
Nənelərin nəsihəti, hədəsi,
Cincilimin, qırpbığının kətəsi,
Quzuqlaqla, duz yadına düşübdü.

Kərəm, düşdün o dağlardan aralı,
Həsrətindən sinən oldu yaralı,
Yurd gözəli, Dəlidağın maralı,
Kəlbəcərli qız yadına düşübdü.

Bakı, 1996

İTİRMİŞƏM

Gözlərim axtarır, sorağındayam,
Gəzirəm, ay ellər, ləl itirmişəm.
Yazda çiçəyimi, qışda qarımı,
Baharda çağlayan sel itirmişəm.

Könlüm o yerlərin həvəsindədi,
Axan bulaqların gur səsindədi,
Meylim Dəlidağın zirvəsindədi,
Sonası ağlayan göl itirmişəm.

Ağrin alım, aşiq, köklə bu sazı,
Görən, açıları bəxtimin yazı?
Başında kələğay o sərvinazı,
Küləklər dariyan tel itirmişəm.

Əzizdi Kərəmə torpağı, daşı,
Kəsdi yolumuzu hicran yağışı,
Yurdu viran qalan qohum, qardaşı,
Kəlbəcər kimi bir el itirmişəm.

Gəncə, 2016

BƏNZƏDİ

Çıxdım o dağların yaşıl qoynuna,
Dağlar bizim o daqlara bənzədi.
Ürəyimdən nələr keçdi, biləsiz,
Çağlar bizim o çağlara bənzədi.

Gur bulaqlı, sıx ormanlı meşəsi,
Burdadı dünyanın cənnət guşəsi.
Laləsi, nərgizi, tər bənövşəsi,
Bağlar bizim o bağlara bənzədi.

Axan bulud görən yönün haradı?
Baxışlarım Kəlbəcəri aradı,
Bir meh əsdi saçlarımı daradı,
Yaylaq bizim yaylaxlara bənzədi.

Qara gözlü gözəllərin baxışı,
Saf suların şirəltisi, axışı,
Min rəng çalan çıçəklərin naxışı,
Oylaq bizim oylaqlara bənzədi.

Kərəm, gəzmə oxun çıxıb yayından,
Necə çıxmı bu düşdүüm oyundan?
Heç olmasa doyunca iç suyundan,
Bulaq bizim bulaqlara bənzədi...

Gədəbəy, 2008

NƏ MƏN DİNƏ BİLDİM...

Bir ani baxışdan donduq ikimiz,
Bir gülün üstünə qonduq ikimiz,
Bunu bir təsadüf sandıq ikimiz,
Baxışından yayınmağa çalışdım,
Nə mən dinə bildim, nə sən danışdın.

Sandım ki, xəyalsan, yuxusan mənə,
Gənclikdən sözüldən qoxusan mənə,
Hardan rast gəldin, axı, sən mənə?
Özüm də, bilmədim, mən niyə çəsdim?
Nə mən dinə bildim, nə sən danışdın.

Dözmürəm, ürəkdə dözüm qalmayıb,
Yanmiram, atəşim, közüm qalmayıb,
Daha söz deməyə sözüm qalmayıb,
Elə iç-in-için yandım, alışdım,
Nə mən dinə bildim, nə sən danışdın.

Kaş, ola biləydim sənin yanında,
Kaş, qala biləydim sənin yadında,
Kaş, ölü biləydim sənin yolunda
Xəyallar içinde gəzib dolaşdım,
Nə mən dinə bildim, nə sən danışdın.

Kərəmin yoluna, de, niyə çıxdın?
Gözündə yaş oldun, süzüldün, axdin,
O şirin sevdanın dalınca baxdım,
Bir "ah" çəkib, taleyimlə barışdım,
Nə mən dinə bildim, nə sən danışdın...

Bakı, 2010

AĞLAMIRAM Kİ...

Düşünmə həsrətin üzür qəlbimi,
Könlümü həsrətə bağlamıram ki...
Baxma ki, şəklinə göz yaşım axır,
Ürəkdən axır o, ağlamıram ki....

Gəldi hicran anı, gəldi yenəmi?
Düşdü məhəbbətim duman, çənəmi?
Özüm yandırıram özə sinəmi
Kiminsə qəlbini dağlamıram ki...

Taledən bu sevgi çevrilib qəmə,
Nə sənə gül açdı, nə də ki, mənə,
Qoymuşam könlümün "qəm muzeyinə"
Özümə "göz dağı" saxlamıram ki...

Kərəməm, silirəm nəmlı gözümü,
O "görüş yeri"nə tutub üzümü,
Gedirəm axtaram, tapam özümü,
Sənin gəlişini yoxlamıram ki...

Bakı, 2019

HARDASAN?

Duyuram ətrini hər axşam, səhər,
Həsrətin üzübdü məni, - hardasan?
Ey ümidi çırığım, arzum, istəyim!
Saçının ağaran dəni, - hardasan?

Gedişindən ürəyimdə iz qalıb,
Baxışından alov qalıb, köz qalıb,
Deyilməmiş hələ neçə söz qalıb,
Qaytar o sevdalı dəmi, - hardasan?

Sənsiz aləm kor olubdu tüstümə,
Ayrılığın yaman durub qəstimə,
Duman çökür, qar ələnir üstümə
Dağıt bu dumanı, çəni, - hardasan?

Sənsiz bükülbüdü dizi Kərəmin,
Sənsiz tükənibdi sözü Kərəmin,
Sənsiz yasa batıb üzü Kərəmin,
Qurumur gözümün nəmi, - hardasan?

Yaman getdin, ay üzüdönmiş, geri dön!
Harda itdin, ay üzüdönmiş, geri dön!
Sən də, atdın? - ay üzüdönmiş, geri dön!
Kərəm kimi bəxtikəmi, - hardasan?

Kəlbəcər, İstisu, 1987

KOR MƏHƏBBƏTİM

Bilmirəm bu nə qəm, bu nə həsrətdi,
Çəkdiyim ağrılar sinəmə dərddi,
Bu necə taledi, bu nə qismətdi?
Üfürdün üzümə qor məhəbbətim,
Ay mənim kor olmuş, kor məhəbbətim!

Bağrımın başının yarası oldun,
Ağriyan sinəmin naləsi oldun,
Başımın qaxıncı, bələsi oldun,
Çəkdiñ gözlərimə tor, məhəbbətim!
Ay mənim kor olmuş, kor məhəbbətim!

Geri dönməz, talan ömür talandı,
Qaysaxlamış yaralarım sulandı,
İnnən belə neynəsən də yalandı,
Ha çalış özünü yor, məhəbbətim!
Ay mənim kor olmuş, kor məhəbbətim!

Sevgidən kamını almadın, getdin,
Kərəmin qəlbini dolmadın, getdin,
Heyif, sən mənə yar olmadın, getdin,
Kimiłrə yar oldun, gör, məhəbbətim...
Ay mənim kor olmuş, kor məhəbbətim!

Bakı, 2012

İKİ YOL AYRICINDA

Yenəmi umu-küsü,
Yenəmi giley-güzər?
Niyə gen dolanırsan?
Bəlkə, mən heç bilmirəm,
aralıqda nəsə var?

Dünən yaman fikirli,
yaman aralı keçdin,
İki yol ayricında
fikirləşib, duruxdu,
Axır bunumu seçdin?
Bəs, o yolla gedəndə,
o "sevirəm" kəlməsi,
qabağını kəsmədi?
Bəs, o yolla gedəndə,
fikirləşib dünəni,
heç ürəyin əsmədi?

Həmişə dərsdən çıxıb,
Sahil bağı boyunca
qoşa getdiyimiz gün,
Sevgi qanadlarında
ulduza, aya uçub,
Gözdən itdiyimiz gün,
nə tez çıxdı yadından?

Həmişə dərsdən çıxıb,
göy Xəzərin qoynuna,
seyrə çıxdığımız gün,
Qoşa bulaqlar kimi,
bir qaynayıb, bir daşib,
Birgə axdıgımız gün,
nə tez çıxdı yadından?

Niyə susursan, niyə?
Mən elə həmən Mənəm,
Bəlkə, sən dəyişmişən,
çevrilmişən özgəyə.
Özgələşib, elə bil,
Əlçatmaz bir xəyalala,
aya, ilə dönmüsən?
Özgələşib, elə bil,
yanıb sönən ocağa,
Yatan, selə dönmüsən...

Bakı, 1982

BAXMA Kİ, SƏN UZAQDASAN

Ey könlümün şahin quşu!
Dinlə mənim sözlərimi.
Eşit bir an ürəyimin,
sənə qarşı piçiltisin,
Düşünmə ki, unutmuşam,
sənin ala gözlərini.
Neçə belə günlər keçə,
Neçə aylar, illər keçə,
Sən həmişə mənimləsən,
mənimlə bir otaqdasan.
Xəyalımdan çıxmaz adın,
Dildə, dişdə, dodaqdasan.
Baxma ki, sən, uzaqdasan!

Pəncərədən aya baxıb,
yenə səni düşünürəm,
Sərin-sərin külək əsir,
Lakin mənsə...
Sanki, sənin nəfəsinlə isinirəm.
Əssə külək, qopsa tufan,
Yağsa yağış, olsa boran,
Sən həmişə mənimləsən,
Mənimlə bir otaqdasan,
Ürəyimlə yanaşsan,
düşünmə ki, qiraqdasan,
Baxma ki, sən, uzaqdasan!

Səsin gəlir qulağıma,
şimşəklərin çaxışında,
Əllərin əllərimdədir,
Dodaqların dodağında,
baxışların baxışında.
Düşünmə ki, unutmuşam,

O günlərin acısını, şirinini,
ürəyimdə daşıyıram.
Nə qədər ki, bu dünya var,
nə qədər ki, yaşıyıram,
Sən həmisi mənimləsən,
mənimlə bir otaqdasan,
Dünənki tək bu gündəsən,
Bugünkü tək sabahdasan,
Baxma ki, sən uzaqdasan!
Baxma ki, sən, uzaqdadan!
Kəlbəcər, İstisu, 1982

TANIMADI

Xəyal getdi Kəlbəcərə,
Dağlar məni tanımadı.
Ha desəmdə gözüm qalıb,
Ağlar, məni tanımadı.

Suyundan bal içirdiyim,
Ürəyimə köçürüyüm,
O, cavamlıq keçirdiyim,
Çağlar məni tanımadı.

Çiçəkləri vaxtsız solan,
Yad əllərdə əsir qalan,
Kərəm kimi, bəxti talan
Bağlar məni tanımadı.

Göygöl, 2005

SORUŞMUŞAM

Gülüm səni bu dağlarda,
Əsən yeldən soruşmuşam.
Məcnun olub sorağında,
Neçə eldən soruşmuşam.

Gəzib neçə elləri mən,
Qarış-qarış çölləri mən.
Vərəqləyib günləri mən,
Aydan, ildən soruşmuşam.

Kərəm sənsiz divanədir,
Atəşinə pərvanədir.
Demə ki, o biganədir,
Canı-dildən soruşmuşam.
Kəlbəcər, İstisu, 1972

SƏNİ

Nədən gözlərimə baxırsan belə?
Mən ki, unutmadım hələ də səni.
Uzaqdan boylanıb, baxsam da yenə,
İnan, qisqanıram gülə də səni.

Rəsmini gətirib gözüm öünüə,
Sanıram özümü səninlə qoşa.
İstəyir dəli de, istəyir qına,
İstəyir qəlbimi yenə vur daşa.

Daha, deyiləsi sözüm qalmayıb,
Raziyam, parçala yüz yerə məni.
Əgər ki, qarşında varsa günahım,
Bağışla o ala gözlərə məni.

Bakı, 2018

EY SABAH

Gecələrin qaranlığı çəkilir,
Gözlərimdə sabahdı, dan söküür,
Xəyal gedir, göz yollara dikilir,
Nəmli gözüm güləcəkmi, ey sabah?
Görən, yarım gələcəkmi, ey sabah?

Nə deyim ki, ürəyimi ovudum,
Nə deyim ki, qəm-kədəri unudum,
Bir "Ah" çəkim, sel, suları qurudum,
Göz yaşımı siləcəkmi ey sabah?
Görən yarım gələcəkmi, ey sabah?

Dərd Kərəmə misra-misra kədərdi,
Hicran odun cəkməyənin nə dərdi.
Ayrılıq var ölümündən də betərdi,
Həsrətimi biləcəkmi, ey sabah?
Görən yarım gələcəkmi, ey sabah?

Bakı, 2020

QALX AYAGA, İGİD ƏSGƏR

Çax, ey şimşək!
Yağ, ey yağış!
Bu azadlıq ordusunun yollarına nur çilə.
Qalx ayağa, igid əsgər!
Haydi, şığı qan üstünə, yağılara görk el!

Sübut eylə turklüyü,
Sən Türk oğlu Türk olmusan.
Mərd çıxmışan əsirlərin sınağından
Aloni açıq, üzü ağsan!

Sən yenilməz bir ordusan,
Sən əyilməz uca dağsan!

Qalx ki, sənin hər yürüşün,
hər uğurun zəfər olsun,

Qalx ki, sənin hər yürüşün
haqq yoluna nur çiləyən,
uğurlu bir səhər olsun.

Qalx ayağa, igid əsgər!
Vətən sənin, sən Vətənibn!
Gəl-gəl deyir çölün, düzün,
Solun, sağın, Qarabağın.
Mərd oğlusun bu torpağın.

Gəl-gəl deyir başın üstə
Dalgalanan o al bayraq - O sənindir!
Gəl-gəl deyir
neçə-neçə şəhid qanı axan torpaq -
O sənindir!

Qalx ayağa, igid əsgər!
Qələbəyə açılan hər səhərinə
uğur olsun!
Bu vətəni sevindirən,
Hər döyüsdə qazandığın zəfərinə,
ugur olsun!

Sən and içdin,
öz andına sadiq oldun,
Qalib oldun,
Olacaqsan hər bir zaman!
Öz qanınlə,
öz canınlə qazandığın bu zəfərin,
Bir ünvanı, bir adı var:
Azərbaycan, Azərbaycan,
Azərbaycan!!!

Bakı, 01.11.2020

QONANDAN BƏRİ

Nə gecəm gecədi, nə gündüzüm var,
Mən sənin oduna yanandan bəri.
Dünyanı özümə dərd eyləmişəm,
Sevgi nə olduğunu anandan bəri.

Nə tez cilovladı bu həsrət məni?
Bir himə bəndiyiməş ayrılıq dəmi.
Sinəmdə cəm olub dünyanın qəmi,
Vəfasız əhdini danandan bəri.

Kərəməm, yolları bağlanan mənəm,
Uca dağ başında çovğunam, cənəm,
Ruhuma hopmusan, ay gözəl sənəm!
Quşum sən gözələ, qonandan bəri.

Bakı, 2010

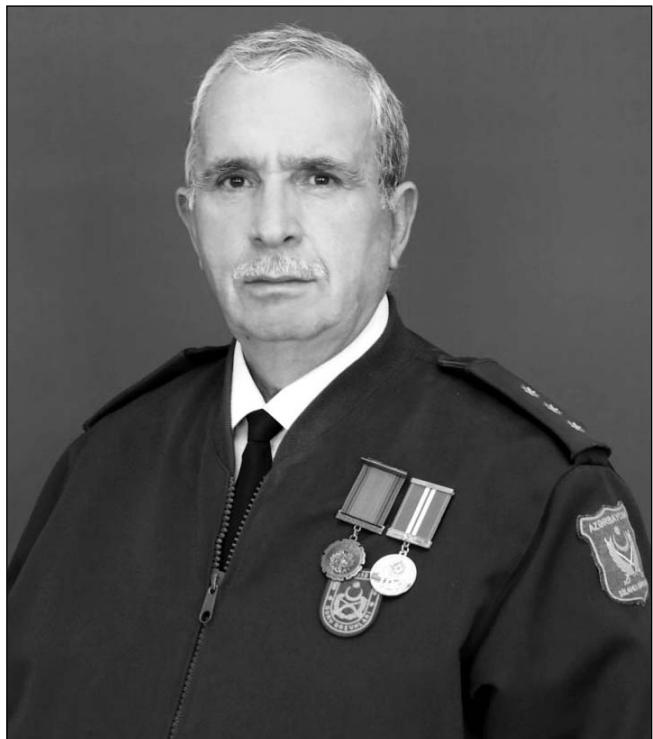
RƏNA MİRZƏLİYEVƏ
İsmayıllı RTŞ-nin metodisti

LAYİQLİ VƏTƏNDAS, ƏSL ZİYALI

44 günlük Vətən müharibəsi günlərində xalqımıza məxsus milli-mənəvi dəyərlərimiz bir daha sınaqdan çıxdı və öz layiqli təsdiqini tapdı. Bəli, məlum oldu ki, xalqımızın müdrik səbri var, ancaq min illərlə yaratdığı, xalqı xalq edən incilərimizə toxunanda səbrimiz daşır, özümüzə məxsus olanı canımız-qanımız bahasına qorumağa çalışır, kim olur olsun "gözünün içində baxmaz" (R.T.Ərdoğan) insanlıq qaydalarına uyğun olaraq mədəni şəkildə hər kəsi yerində oturtmağa çalışarıq.

Necə ki, 30 ildən çox müddətdə xarabazara çevrilmiş, naləsi ərşə çatmış soydaşlarımızın fəlakətlərinə səbrlə, ancaq göz yaşıımızı gilə-gilə ürəyimizə axıda-axıda dözdük. Səbr kasamız daşanda isə.... bizi saxlamaq mümkün olmadı. Xalqı xalq edən dəyərlərimizi qorumaq üçün elliklə ayağa qalxdıq və bu da dünyani inandırıcı ki, əsrlərlə insanlıq, vətənpərvərlik, qəhrəmanlıq dəyərlərini formalaşdırın xalqı heç kim, heç nə məhv edə bilməz. Çünkü insan adını, insani dəyərləri yox etmək bəşəriyyətə qarşı bağışlanmaz cinayətdir. Heç kəsin haqqına girmərik, öz haqqımızı da ürəyimizlə müdafiə edə bilirik.

Nə qədər çətin olsa da, həmişə olduğu kimi 30 ildə də bu həqiqəti qorumaq, böyükən nəslə yolundan çapdırırmamaq üçün cəmiyyətin düzümü, səbri sınağa çəkildi. Bu mənada addım-addım əsl həqiqətlərə inandırmaq düşmənə qalib gəlmək elmini öyrətmək, vətənpərvərlik hisslerinə rəvac vermək üçün bütün varlığı ilə çalışan ziyalılarımızın əziyyətlərini də bir an da olsa, yaddan çıxarmaq olmaz.

Fəxrlə deyə bilərik ki, arxa cəbhənin bu gözə görünməz qəhrəmanlarının sırasında İsmayıllı şəhər 6 nömrəli tam orta məktəbinin çağırışaqədərki hazırlıq müəllimi Əsgər Manafovun da adı fəxrlə çəkilir. O, təhsilimizə dəyərli töhfə verən pedaqqolarımızdanındır.

Ə.Manafov 1988-ci ildən İsmayıllı rayon 138 nömrəli texniki-peşə məktəbində pedaqqoji fəaliyyətə başlayıb.

1992-1998-ci illərdə şəhər 3 və 4 nömrəli tam

orta məktəblərində Gənclərin çağırışaqədərki hazırlıq fənn müəllimi işləyib.

1998-ci ildən hal-hazırda Natiq Behdiyev adına İsmayıllı şəhər 6 nömrəli tam orta məktəbində çağırışaqədərki hazırlıq fənn müəllimi kimi öz fəaliyyətini davam etdirir.

1998-ci ildə qabaqcıl iş təcrübəsinin öyrənilib yayılması RTŞ-da rəsmiləşdirilmişdir. Ali kateqoriyalı müəllimdir.

Ə.Manafov 2004-cü ildə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən keçirilmiş "İlin ən yaxşı müəllimi" müsabiqəsində III dərəcəli diploma layiq görülmüş, müxtəlif illərdə bir çox Fəxri fərmanlar, diplomlar və qiymətli hədiyyələrlə mükafatlandırılmışdır.

Onun hazırladığı "Cəsurlar" komandasının üzvü 2008-ci ildə fərqləndiyinə görə Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin Fəxri fərmanı ilə təltif edilmişdir.

Əsgər müəllimin "Vətənin müdafiəsinə hazırlam" komandası Respublika çempionatının yekun mərhələsində 2008-ci ildə birinci, 2009-cu ildə ikinci yeri tutmuşdur.

2009-cu ildə "Şahin" hərbi-idman komandası final yarışında qalib gələrək ölkə çempionu olmuşdur.

2011-ci ildə gülə atıcılığı üzrə "Qarabağ uğrunda qələbəyə doğru" devizi altında keçirilən yarışlarda komandası final yarışında birinci yer tutmuşdur.

İllər ötdükcə, yarışların sayı çoxaldıqca Əsgər müəllimin nailiyyətləri daha da çoxalırdı.

2012-ci ildə yaz çağırışına həsr olunmuş "Vətənin müdafiəsinə hazırlam" şəhəri altında keçirilən yarışda komandası Respublika çempionatında birinci yeri tutmuşdur.

Əsgər müəllimin "Gənc xilasedici və yanğınsöndürən" komandasının nailiyyətləri də sevindirici olmuşdur. Belə ki, komanda 2012-ci ildə Respublika final yarışında III yer, 2013 və 2014-cü illərdə II yer, 2015 və 2016-ci illərdə III yer, 2017-ci ildə isə IV yer tutmuşdur.

Eyni zamanda 2015-ci ildə "Şahin" hərbi-idman yarışının Respublika final mərhələsində komandası III yerə, kənd rayonları arasında I yerə layiq görülmüşdür.

Ə.Manafovun dərs dediyi şagirdlərdən 82 nəfəri Ali hərbi və güc strukturları məktəblərini bitirərək zabit kimi Vətənə xidmət edirlər. Bu yaxınlarda Vətən müharibəsində şəhid və ya qazi olan bir neçə qəhrəman məhz onun yarışlarında püxtələşərək vətənin müdafiəsinə yollanmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökümət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şu-

rasının maliyyə dəstəyi ilə həyata keçirilən "Regionlarda yeniyetmə və gənclərin milli-mənəvi və vətənpərvərlik ruhunda maarifləndirilmsi, sağlam həyat tərzinin təbliği və nəticələrin ictimai müzakirəsinin təşəbbüsü", "Regionlarda gənclərin (İsmayıllı və Şamaxı rayonları) hərbi vətənpərvərlik tərbiyyəsinin artırılmasına və ictimai müzakirəsinə dəstək" layihələrinin, Azərbaycan Respublikası yaxında Gənclər Fonduunun maliyyə dəstəyi ilə həyata keçirilmiş "İsmayıllıda gənclərin ekoloji maarifləndirilməsi üçün potensialın gücləndirilməsi", "Region gənclərinin hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsinin artırılmasına dəstək" layihələrinin təlimçisi olmuşdur, fəal iştirakına görə "sertifikat"larla təltif olunub.

Ə.Manafov Azərbaycan Qızıl Aypara Cəmiyyətinin "Təhlükəsiz və möhkəm icmaların qurulması" layihəsində fəal iştirakına görə Qızıl Aypara Cəmiyyətinin Prezidenti tərəfindən "Təşəkkürnamə" almışdır.

Əsgər müəllim Fövqəladə Hallar Nazirliyinin yaranmasının 10-cu ildönümü münasibətilə Azərbaycan Respublikasının fövqəladə hallar orqanlarının fəaliyyətinin təşkilində, inkişafında və möhkəmləndirilməsində xüsusi xidmətləri olan, habelə mülki müdafiə işinin təşkili, əhalinin və ərazilərin fövqəladə hallarda qorunması və fövqəladə halların nəticələrinin ardan qaldırılması tədbirlərinin həyata keçirilməsində fəal iştirakına görə "Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyinin 10 illiyi" yubiley medalı ilə təltif olunub.

O, 2017-2018-ci tədris ilində Təhsil Nazirliyi tərəfindən keçirilən "Elektron təhsil" müsabiqəsində "Təhsildə ən yaxşı internet resursları" nominasiyasında fərqləndiyinə görə "Diplom"la təltif olunub.

Əsgər müəllimə "öyrədən" statusu verilmişdir.

O, "Gənc döyüşçülərin məharətləndirmə hazırlığı", "Öyrəndik ki, öyrədək", "Vətən çağırır", "İqtisadi biliklər zamanın tələbidir" adlı 4 kitabın müəllifidir.

Manafov Əsgər Əmirxan oğluna Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən 04.07.2016-cı il tarixli 450 №li əmrlə "Gənclərin çağırışaqədərki hazırlığı fənni üzrə test nümunələri" adlı metodik vəsaitə müəlliflik hüququ verilmişdir.

O, dəfələrlə Respublika müəllimlər qurultayının nümayəndəsi olmuşdur.

Çağırışaqədərki hazırlıq fənni üzrə dayaq mətəqəsinin rəhbəri olan Əsgər müəllim Azərbaycan Respublikası silahlı qüvvələrinin ehtiyatda olan zabitlərinin Şirvan regionu üzrə sədr müavinidir.

Dövlət zəhmətkeş pedaqqoqun işini layiqincə qiymətləndirmişdir.

"Ən yaxşı müəllim" müsabiqəsinin qalibi olmuş, 2013-cü ildə isə "Tərəqqi" medalı ilə təltif olunmuşdur. 2012-ci ildə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən "Qabaqcıl təhsil işçisi" adına layiq görülmüşdür.

Əsgər müəllim bu gün də böyük vətənpərvərlik hissi ilə çalışır. Onun Təhsil Nazirliyinin "Təhsildə İnkişaf və İnnovasiyalar üzrə IV Qrant Müsabiqəsində qalib gəlmiş, "Məktəbdə teatr yolu ilə vətənpərvərliyin təbliği: səhnə qəhrəmanlarındır" layihəsi müasir dövrümüz üçün çox aktual olan gənclərimizin milli-mənəvi dəyərlərimizə hörmət və məhəbbət ruhunda tərbiyələndirmək, dramaturgiya yolu ilə onların vətənpərvərlik hissini artırılması üçün dəyərli töhfədir.

Layihəni dəyərləndirən xüsusiyyətlər çoxdur. Burada çox düzgün qeyd edilən vacib məsələlərdən biri qlobal dünyada vətəndaşlığın, dünya vətəndaşlığı kimi başa düşülməsidir. Və vətənpərvərlik hissi beynəlxalqlaşan dünyanın əsas götürmədiyi bir anlayışdır. Ancaq bizim üçün bu belə deyil. Azərbaycan xalqı dünyaya öz dəyərli milli maraqları ilə baxır. Bu da onun dünya ölkələri "mozaikası"nda parlaq naxışını qoruyaraq yaşamaq, yaxşı mənada fərqlənmək, bəşəriyyətə özünəməxsus töhfəsini vermək deməkdir. Layihənin qarşısında duran əsas məqsəd də bu iş bacardıqca kömək etmək, bəzən məktəblərdə vətənpərvərlik his-

sinin yetərincə olmaması, bu mənada yetişən nəslin lazımı diqqət və həssaslığı göstərmədikləri yerdə onlara kömək etmək, qarşıda duran problemləri səbrlə, təmkinlə aradan qaldırmaq, bu işə daha dərindən sövq etməkdir. Bu sahədə əlavə problemlərin yaranması da istisna edilmir.

Nə üçün həyəcan təbili çalışınmalıdır?

-Şagirdlər gələcəklə bağlı oxuma, öyrənmə, kamala çatma, özlərini inkişaf etdirmə əzmkarlığı göstərmir.

-Şagird "Vətəni sevmə" anlayışının əməldə necə olduğunu başa düşmür.

-Bir qism şagird milli atributlarını dərindən bilmir, onların müqəddəsliyinə əhəmiyyət vermir.

-Vətən üçün şücaət göstərənləri ya tanımır, ya da onları qiymətləndirmir.

-Vətən anlayışının əsl möğzini anlamır və s.

Nəticədə çox düzgün qeyd olunan bir fikir yaranır ki, ancaq öz mənafelərini düşünən intellektlər, bilik və bacarıqlarını vətən üçün deyil, çox məvacib verənlər ölkə mənafeyinin əleyhinə bir situasiya olurlar.

Buradan da layihənin məqsəd və vəzifələri aydınlaşır.

Qarşıda duran əsas məqsəd ümumtəhsil məktəblərində təhsil alanların vətənpərvərlik hissini gücləndirmək üçün teatrdan istifadənin təşkil edilməsi və dramaturgiya yolu ilə şagirdlərə vətənpərvərlik hissini artırılmasıdır.

Əsas məqsədə çatmaq üçün layihənin öhdəsinə götürdüyü əsas vəzifələr müvəffəqiyyətlə yerinə yetirilmişdir.

Belə ki, layihənin icrasına 15 sentyabr 2020-ci ildə başlanmış və birinci təlimə şəhər məktəblərindən bir nəfər olmaqla 7 nəfər müəllim qatılmış, layihə komandası qurulmuş və komanda daxilində iş bölgüsü aparılmışdır. Təlimdən keçən müəllimlər isə məktəblərində maksimum 20 nəfərlik şagird komandalarından ibarət dram klubları qurublar. Hər məktəb öz klubunda vətənpərvərlik məzmunlu kiçik səhnəcik hazırlayıb. Bu da vətənpərvərliyin və mənəvi-estetik bacarıqların inkişafına töhfə olmuşdur.

Bundan sonra mütəxəssis (Qoşqar Məhərrəmov) şagirdlərlə işləyərək, vətənpərvərlik mövzusunda tamaşa hazırlamış, pandemiya qaydalarına uyğun məsafədən keçirilmişdir.

Tamaşanın əsas mahiyyəti vətənpərvərlik olduğuna görə onun gələcəkdə rayonun bütün məktəblərində də göstəriləcək və bu cür tamaşaların davamlı olacağı gözlənilməkdədir.

İndi də gənclik enerjisi ilə çalışan Əsgər müəllimə gənc nəslin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunması yolunda daha böyük nailiyyətlər arzulayıraq.

ELÇİN MƏLHƏMLİ

DƏRDLƏRİM

Dərd girməsin deyə qapını çəkdim,
Özünü bacadan saldı dərdlərim.
Ürəkdə ona yer verməyəcəkdim,
Üzlü qonaq oldu, qaldı dərdlərim.

Elə ki, qəlbimdə qoydu himini,
Tələsik köklədi sarı simini,
Tutdu sarı simdə segah dəmini,
Həzin nəgməsini çaldı dərdlərim.

Sanki kotan kimi ömrümdən keçdi,
Sevinci ürəkdən dəryaz tək biçdi,
Kədərdən ömrümə bir paltar biçdi,
Gündəlik geyimim oldu dərdlərim.

Dərdim pardaxlanıb, sanki gül imiş,
Palaza büründüm, gələn el imiş,
Ürəyim dərd üçün hazır göl imiş,
Axdı damcı-damcı, doldu dərdlərim.

Yeri münbit oldu, yaxşı kök atdı,
Kökü ürəyimi deşdi, qanatdı,
Meyvəsi qəm oldu, məni qocaltdı,
Yaxşı məhsul verir, boldu dərdlərim.

Mən onu qovladım, o yenə gəldi,
Məni ən əzizi, doğması bildi,
Daha ayrılmırıq gör neçə ildi,
Artıq şirinləşib, baldı dərdlərim.

AY NAR

Tanrim səni meyvələrə şah seçib?
Başına tac qoyub, nə sirrdir, ay nar?
Dənlərin mərcandır, yontayıb, biçib,
Sandığa yiğdiyi bir dürrdür, ay nar.

Bircə taclı başdır, yoxdur gərdəni,
Allah otaq-otaq düzüb hər dəni,
Otaq arasına çəkib pərdəni,
Evin içi dolu gövhərdir ay nar.

Diqqəti çəkirsən baxanda gəndən,
Ehtiyatsız olan inciyər səndən,
Qəfil sıçrayırsan öz yerindən sən,
Nədən xasiyyətin, de, kürdür, ay nar?

Şahın da, qulun da sonu bir olur,
Bir gün çıçək açan, bir gün də solur,
Sonda qalacaqsa, xatirə qalır,
Səndən mənə qalan şeirdir, ay nar.

ŞƏHİD

Yeni tarix yazdır öz qanın ilə,
Tarix dərslərindən üç alan Şəhid.
Düşmən qarşısında mərd canın ilə
Durdun, Vətənindən güc alan Şəhid.

Namərd yağıları ot kimi biçdin,
Nə qədər alovlu, odlu yol keçdin,
Sonunda şəhidlik şərbəti içdin,
Düşməni məhv edib öc alan Şəhid.

Damarında mərdlik qanı axırdı,
Səni otuz illik həsrət yaxırdı,
Tanrı öz yanına səni çağırıdı,
Tanrı dərgahına ucalan Şəhid.

Qurtardin işğaldan, yurd oldu azad,
Əbədi məşələ döndü bir həyat,
Olduğu məqamda nur içində yat,
Bizim başımıza tac olan Şəhid.

Almadın heç zaman ölümü gözə,
Ürəyin dönmüşdü alovə, közə,
Mümkünsə son dəfə halal et bizə,
Ən uca zirvəyə köç alan Şəhid.

ŞƏHİD ANASI

Bir oğul bəsləmişdim
Qoynumda, qucağımda.
Haqq yola səsləmişdim
Öz halal ocağımda.

Verdim ürək dolusu
Sevgi, məhəbbət ona.
Ol, dedim, el qalası,
Sənə Vətəndir Ana.

Qorudu oğlum, Vətən,
Səni cəsur ər kimi.
Xəbər gəldi cəbhədən,
"Dayanıb sıpər kimi".

Öz qanı ilə yudu
Torpağını, daşını.
O əbədi uyudu,
Uca edib başını.

Lay-lay deyirəm yenə,
Balama yatağında.
Tapşırdım, Vətən, sənə,
Qoy yatsın qucağında.

ŞEIRLƏRİM

Ruhuma, hissimə, duyğularıma,
Gəlir misra-misra tuş şeirlərim.
Duyan könüllərdə yuva salmağa,
Uça eldən-elə quş şeirlərim.

Kiməsə eşq ilə boylandı, baxdı,
Kimişə qəmində yndirdi, yaxdı,
Haqsızlığa qarşı şimşəktək çaxdı,
Kiminsə başında daş şeirlərim.

Ruhumdan bulaq tək süzülüb gəldi,
Mənimlə birlikdə sevindi, güldü,
Vəfalı dost olub dərdimi böldü,
Oldu gözlərimdə yaş şeirlərim.

Ona ürəyimi, qanımı verdim,
Ruhumdan keçirdim, canımı verdim,
Acılı, şirinli anımı verdim,
Oxuyan duyayıda kaş, şeirlərim.

Elçin şeir yazar, yox adı-sani,
Oxu yazdığını sən onu tanı,
Ruhum üzük kimi qucub dünyani,
Olub bu üzüyə qaş şeirlərim.

AY ÖMRÜM-GÜNÜM

Doğum günüünə

Qəlbimdə ömürlük yer verdim sənə,
Tanrı verən paysan, ay ömrüm-günüm.
Eçqinlə həyatım çıxıb ağ günə,
Günəşsən, ya Aysan? Ay ömrüm-günüm.

Sən elə doğmasan, yaxınsan cana,
Sanki nəfəs kimi hopmusan qana,
Eşqindən dönmüşəm dərin ümmanna,
Sevgi dolu çaysan, ay ömrüm-günüm.

Mən necə pərəstiş etməyim sənə,
Səninlə gəlmışəm eşq adlı dinə,
Gəlir eşq sədəsi dilimə yenə,
Sevgiyə haraysan, ay ömrüm-günüm.

Ömür şirin olur eşqlə - bal onda,
Batdınsa, ömürlük çıxma, qal onda,
Sevgimiz şah oldu ömür yolunda,
Bu şaha saraysan, ay ömrüm-günüm.

Ömrümü bəzəyən zərif çiçeyim,
Ancaq sən olmusan arzum, diləyim,
Əvvəldən bilirəm, sevgi mələyim,
Elə mənə taysan, ay ömrüm-günüm.

GÖZÜMÜZ AYDIN

Bir gözəl xəbərdən sevindi millət,
Qarabağ bizimdir, gözümüz aydın.
Nəhayət, qələbə çaldı ədalət,
Qarabağ bizimdir, gözümüz aydın.

Türk oğlu çatanda qisasın vaxtı,
Dünyanı düşmənin başına yıxdı,
Payızda Şuşada sanki gün çıxdı,
Qarabağ bizimdir, gözümüz aydın.

Qovduq yurdumuzdan kənarı, yadı,
İgidlər torpağı qanla suladı,
Müqəddəs torpağın Vətəndir adı,
Qarabağ bizimdir, gözümüz aydın.

Göstərdi özünü susan qeyrətim,
Düzəldi əyilən qəddim, qamətim,
Qayıtdı yenə də şanım, şöhrətim,
Qarabağ bizimdir, gözümüz aydın.

Bitdi, ürəyimin həsrəti bitdi,
Getdi, gözlərimin kədəri getdi,
Yetdi, arzularım murada yetdi,
Qarabağ bizimdir, gözümüz aydın.

YARPAQ

Canında yaşamaq eşqi var hələ,
Tək-tənəha ağacdən asılan yarpaq.
Axı sən nə qədər dözsərsən belə?
Bir vaxt qardaşına qışilan yarpaq.

Yaşıl zümrüt kimi parlayırdın sən,
Qorxmurdun küləkdən, yağışdan, gündən,
İndi xəfif mehdən hey titrəyirsən,
Qorxusundan rəngi pas olan yarpaq.

Torpağa qarışır bacın, qardaşın,
Tərk eləyib səni dostun, sirdaşın,
Asılıb gözündən son damla yaşın,
Bəxti qara gələn, nəhs olan yarpaq.

Nə qədər küləyə dözdün, dayandın,
Yağışda islandın, günəşdə yandın,
Qocaldin, döyüsdən bezdin, usandın,
Sonunda xəzana basılan yarpaq.

Var idi ömrünün çal-çağır vaxtı,
Baxanlar deyərdi gözəldir baxtı,
Gəldi xəzən dövrü, qocalıq yıldı,
Həyatının sonu yas olan yarpaq.

GÜNLƏRİMİZ

Qəmi qovduq, gülüşü verdi zəfər günlərimiz,
Çağırır yurd bizi, başlandı səfər günlərimiz.

Cəmi qırx dörd günə məğlub elədik düşməni biz,
Bu günə sərf olunub gör nə qədər günlərimiz.

İti qovsaq da gərək biz çomağı tullamayaq,
Yenə peşman olarıq getsə hədər günlərimiz.

Üzü gülsün, daha xoşbəxt yaşasın el-obamız,
Geri dönməz yaşınan qüssə, kədər günlərimiz.

Gecə, zülmət dağlılib taleyimizdən əbədi,
Açılıb ömrümüzə indi səhər günlərimiz.

Daha Məlhəmli qoşar sözləri şən ruh ilə, çün
Silinib getdi, qayıtmaz o qəhər günlərimiz.

DEYƏRƏM, YAR, NECƏSƏN?

Keçərəm qəlb otağından, deyərəm, yar, necəsən?
Öpərəm bal dodağından, deyərəm, yar, necəsən?

Səni aşiq edərəm varlığımı, eşqə düşüb
Süzülər yaş yanağından, deyərəm, yar, necəsən?

Gecələr Aya baxarsan, o gözəl gözlərinin
Keçərəm düz qabağından, deyərəm, yar, necəsən?

Yuxu getməz gözünə, gər yata bilsən, gözəlim,
Girərəm göz qapağından, deyərəm, yar, necəsən?

Səpərəm qəlbimi toz tək yoluna, nazlı nigar,
Yapışib mən ayağından, deyərəm, yar, necəsən?

Dəyişib cildini Məlhəmli dönüb sırga olub,
Asılıb hər qulağından, deyərəm, yar, necəsən?

ƏLİMİZDƏ SOLACAQSAN

Gəldin, elə bildin əbədi yurd salacaqsan?
Sarsaq gədə, çıx get, daha yurdsuz qalacaqsan.

Pərçim eləyib rus səni qardaş arasında,
Türk vurdu qapaz, sil gözü, sən çox dolacaqsan.

Qovduq səni cənnət Qarabağdan, tula, rədd ol,
Çox lovğalanırdın, hələ peşman olacaqsan.

Qorxub silahı tərk elədin, sən elə qaçdin,
Qapdın unitazı, oturub keyf alacaqsan.

Yad eyləyəcəksən o gözəl yerləri tez-tez,
Şivən qoparıb, mən bilirəm, saç yolacaqsan.

Məlhəmli sənin tək birisin görmədi heç vaxt,
Soysuz dişa, bir gün əlimizdə solacaqsan.

ƏSĞƏRİN SONUNCU MƏKTUBU,

və ya yarımcıq ömrün son akkordu

*(Şərur rayonu Qarahəsənli kənd sakini, Şəhid Həsən İbrahim oğlu Quliyevin və
44 günlük savaşda cəmi şəhid olanların əziz xatirəsinə)*

Həsən bir tərəfi xan Araz, bir tərəfi yaz-payız aylarında qan eyləyən Arpaçayının kənarında yerləşən Qarahəsənli kəndində 30 sentyabr 1996-ci ildə dünyaya göz açmışdı. Böyük Vətən müharibəsindən əllil gələn babası Həsənin adın daşıyır. Dəcəlliyyi və qorxmazlığı ilə seçilən Həsəni yaz aylarında nə qan-qan deyən Arpaçayının nərəltisi, nə də lal axan Arazın gursuları qorxutmurdu. Yaşlıları ilə mərc tutub Arpaçayın bu sahilindən o biri sahilinə hamidən tez üzüb keçən Həsən, yayda valideyinlərindən xəlvət gedib Arazda özündən yaşa böyük uşaqlarla çıxmışdır.

Bir dəfə iyulun ən isti günlərinin birində atası onları evə qatıb günortanın istisində çimməyə getməməyi tapşırır, hətta qapını eşikdən bağlayıb işə gedir. Üç qardaş bu "haqsızlığa" etiraz əlaməti olaraq pəncərədən düşüb çimməye gedirlər. Təsadüfen evə qayidan ata uşaqları evdə görmür, əsəbi halda onların dalınca Arpaçaya gedir. Uzaqdan atanının gəldiğini görən uşaqlar yulğun kollarının arası ilə qaçıb pəncərədən evə düşüb çarpayının altında gizlənlərlər. Atasının təkidinə baxmayaraq uşaqlar güzləndiyi yerdən çıxmırlar. Ata çarpayının üstündəki yorğan döşəyi, hətta çarpayının üstündəki taxtanı qaldırıb onları çəzalandırmaq istəyəndə özündən böyük qardaşları tullanıb qaçırlar. Həsən ayağa qalxıb: "Mən etmişəm, mən onları aparmışam, nə qədər isteyirsin döy məni" - deyib atanının qarşısında mögrur durur. Atasının adın daşıdığı üçün İbrahimin qolu boşalır: "Kopoyoğlu, bir də belə etsən, bərk döyülcəksən", deyir. Həsən cavab qaytarır: "Ata, kişi yalan danışmaz, uşaqlara söz versəm, yenə gedəcəyəm", - deyir.

O, qorxmaz uşaq kimi kənddə ad çıxmışdı. Orta məktəbdə dərs kitabında olan "KİM NƏ OLACAQ?" mövzusu ətrafında söhbət və sorğu keçiriləndə Həsən partadan bir addım kənara çıxbıb əsgər görkəmi alaraq: "Mən böyüyəndə hərbiçi olacağam və Vətənimi qoruyacağam" demişdi. Onun oxuduğu məktəb I Qarabağ müharibəsinin iştirakçısı, Azərbaycan Milli Qəhrəmanı Kərim Kərimovun adını daşıyır. Hər səhər məktəbə gələndə məktəbin həyatində qoyuimus qəhrəmanın büstünə qururla baxır, "Sən şəhid gəldin, mən sənin və bütün şəhidlərin qisasın alıb kəndə general qayıdacağam. Sənə söz verirəm" deyirdi. Həsən uşaqlıqdan kəndinin bu qəhrəman oğlu ilə fəxr edir, qurur duyardı. Bu hiss onun hərbiçi olmaq arzularına qol-qanad verirdi. Böyükcə arzularının

gerçəkləşməsinə can atırdı Həsən.

O, 2012-ci ildə Heydər Əliyev adına Naxçıvan hərbi liseyə daxil olub oranı 2015-ci ildə bitirmişdi. Seçdiyi peşədən qürur duyur, hərbin bütün sırrlərini öyrənməyə çalışırdı, daxilində baş qaldıran qisas hissini nə vaxtsa baş tutacağına inanırdı. Liyeydə oxuduğu vaxt Xocalı faciəsinin iyirmi üçüncü ildönümü, 18 Oktyabr Dövlət Müstəqilliyi Günü (armresllinq-qolbasma yarışında), ümummilli liderimiz H.Əliyevin anadan olmasının 91 il-dönümə həsr olunmuş Əlincə qalasına 8000 (səkkiz min) metr məsafədən piyada yürüş və sairə tədbirlərdə fəal iştirak etmiş, fəxri fərmanlar, diplomlar almışdı. Şən, zarafatçı və hazırlıq olan Həsənin qaynar qara gözləri, çatma qaşları, güləndə yanağınlın içəri batması ona kişi gözəlliyi daha da artırırdı. Anası ona "Qaragöz-lüm", atası isə "Dədəm" deyə çağırar, əzizləyərdi. Həsən: "Mən hərbiçiyəm belə əzizləməyin, mənim yerim səngərdir", deyərdi. Yaşa dolduqca hərbi filmlərə baxar, filmin qəhrəməmimin döyüş yolunu bəyənər, bəzən yaşıdları ilə mübahisə edər, öz fikirlərin bölüşərdi.

Hərbiçi olmaq arzusu liseydən sonra onu 2015-ci ildə Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbə gətirdi. Təhsil illəri Həsənin dünyagörüşünü artırır, onu bir hərbiçi kimi formalaşdırır. O, 30 iyun 2019-cu ildə hərbi məktəbi qurtarır, "leytenant" hərbi rütbəsi və xidmət yerinə göndəriş-təyinat alır.

Hərbi xidmətini Goranboy rayonunda yerləşən N sayılı hərbi hissədə davam etdirdi. Düşmən tərəfindən atılan gülə səsləri, faşist erməni əməlləri onu və silahdaşlarını döyüşə səsləyirdi... İmkan tapdıqca xəbərləri izləyər, mənfur düşmənlərimizin faşist əməllərini lənətləyər, "Qisas qiyamətə qalmaz" deyər, özü də bilmədən yumruğunu düyünleyərdi. Valideyinləri ilə imkan tapıb danışanda "Mən kəndə general kimi qayıdacağam" deyərdi.

2020-ci ilin iyul ayında olan Tovuz döyüşlərini izləyən Həsəni General Polad Həsimovun faciəli ölümü çox sarsıldı. İntiqam hissi alovlandıqca arxa cəbhədə qulluq etməyi şəninə siğışdırmadı. Könüllü olaraq arxa cəbhədən ön cəbhəyə keçdi. Xatirələrinin birində yazır: "Əsgərin yeri döyüş meydani olmalıdır. Düşmən tapdağında olan torpaqlarımız bizi səsləyir..."

O, 27 sentyabrda başlayan "Vətən müharibəsi"ndə cəsur tağım komandiri kimi döyüşə başlayır. Nə ölüm

qorxusu, nə ağır arteriyaların qulaqbatırıcı səsi, tankların uğultusu onu və silahdaşlarını sarsıtmırıldı. Qisas hissi ölüm qorxusundan üstün idi. Çox ağır döyüşlər gedirdi. Məkrli düşmənin dayanmadan atlığı qranatamyotlar, minamyotlar, ölüm qumbaraları onları sarsıtmırıldı. Sübh tezdən "Irəli!" verilən əmrin icrasında hərbicilərin yaşam dünyasında qisas durdu. Həsən üzünü əsgərlərinə tutub: "Hər bir əsgər mənim üçün qiymətlidir, amma bizdən qiymətli Vətən və ana torpağımızdır", dedi.

Cəmi dörd gün döyüşdü, amma kişi kimi, şərəflə döyüdü Həsənin əsgər yoldaşları onun haqqında yana-yanı, ürək dolusu danışır. Onu öz qardaşı kimi sevən çavuş Allahpayı belə deyir: "Həsən çox təbbəssümlü gülər üz insan idi. Bu insani biz bir dəfə də olsun qaşqabaqlı görmədik. Mən Həsənlə, iki doğma qardaş kimi bir-birinə necə bağlı idisə, biz də elə idik. Bizim tağım komandiri olan Həsən çox şən, zarafatçı, səmimi insan idi. Çox gözəl gülüşü var idi. Biz onu əsəbi, öz əsgərinə əsəbləşən tağım komandiri görmədik. Qara Vətən torpağı döşəyimiz idi, döyük zamanı üstümüzü yüngül edirdik, döyüşməyimizə mane olmasın. Biz gecə doğma qardaşlar kimi qucaqlaşış yatırdıq ki, üzüməyək, nəfəsimiz bir-birimizi isitsin. Dörd gün ara vermədən ağır döyüşlər gedirdi, acliq belə yada düşmürdü. Bir amalımız var idi: "Düşməni məhv etmək". Bir gecə dərman atmaq üçün mənə su lazım idi. Bir-iki nəfərdən soruşduq, su olmadı. Həsən heç nədən qorxmadan dağ aşağı enib su getirdi. Mənə və əsgərlərə su payladı. 29 sentyabrda döyük səngimək bilmirdi, qarşı tərəf xeyli itki verməsinə baxma yaraq düşmən bütün qüvvələrindən istifadə edirdi. Əsgərlərimiz mərdliklə döyüşürdü. Sürətlə irəliləyirdik. Hər tərəfi minalamışdılar, yalnız bir cığırla hərəkət edirdik. Həsən əsgərlərini göz bəbəyi kimi qoruyurdu. Əsgərlər tağım komandirindən mənəvi güc alırdı. Çox qısa müddətdə hamının hörmətinin qazanmışdı. Onun Nicat Hüseynov, Qulamzadə Hikmət, Quluzadə Təzəxan, Abuzərli Murad adlı döyüşçüləri çox ağır yaralamışdı. Əsgərləri bu vəziyyətdə saxlamaq olmazdı. Həsən sanitara yaralıların təlimat yoluna çatdırılmasını tapşırıdı. Mən yaralıların sağ qalacağına ümid etməsəm də əlimdən gələni əsirgəmirdim. "Həsən, qadan alım, özünü qoru, dedim. Gülə-gülə: "Allahpayı, qardaşım, biz müharibəyə gəlmmişik, konsertə yox" cavabını verdi.

Axırıncı gün çox şiddetli döyük gedirdi. Bir zabitimiz də çox ağır yaralandı. Onu təlimatlı yerə çatdırıb tez qayıtdım. İstəmirdim Həsən məndən aralansın. Cünki özünü heç gözləmirdi. Dünən gecə sakitlik olanda o bir xanımla danışdı və ona dedi ki, mən şəhid olacağam, ən yüksək zirvəyə ucalacağam. "Bu söhbəti təsadüfən eşitdiyim üçün onu əsla gözümdən qoymaq istəmirdim. Ərkək onu danladım: "Bu nə sözdür, Həsən? Biz söz vermişik, Xocalı qisasını almayıncə ölməyəcəyik. Biz bura ölməyə yox, qisas almağa gəlmışık". O, yenə şən gülər

üzünü çevirərək: "Şəhidlik də ən uca zirvədir, təki, Vətən sağ olsun! Şuşanı almayıncə ölməyəcəyəm", deyə cavab verdi. "Döyük ara vermirdi. Mən yaralını təlimati yerə çatdırıb geri qayıtdım. Heyətin aşağı düşdüyüünü gördüm: "Nə olub?" soruşdum, tez gözlərim Həsəni axtardı. Əmr gəlib ki, müvəqqəti geri çəkilirik. Həsəni soruşdum, lap qabaqdadır dedilər. O, əsgərlərini çıxarmayınca, özü çıxmaz. Həsən belə oğul idi. Bir ağacın altında oturub onu gözləyirdim. Ətrafimdakı danışqları sanki eşimirdim...

Həsən döyük meydanından bütün əsgərlərini çıxardıb, ən axırda özü döyük-döyükə çıxanda vuruldu. Mənə tərəf gələn manqa komandiri ağlayaraq dedi ki, tağım komandiri həlak oldu. "Döyük bölgəsində döyükən üç tağım komandirimiz olduğundan mən soruşdum: "Kim? Kim vurulub? - deyə sorusunda böyük komandiri: "Həsən Quliyev" deyə cavab verdi. Bir anlıq dünya başına firlandı. Səsim batdı. "Həsənnn..." deyib qısqıra bilmədim, udquna bilmədim. Bir neçə dəqiqədən sonra özümü toplayıb "Həsənin nəşini döyük bölgəsindən çıxarmalıyam, ölsəm də çıxarmalıyam" deyərək düşmən postuna tərəf təkbaşına irəliləyəndə iki əsgərimizin Həsənin nəşini getirdiyini gördüm. O, qumbaraatanla atılan mərmi ilə vurulmuşdu. Başı arxa hissədə qəlpə yarası almışdı, xeyli qan itirmişdi. Düşmən bizi görmüşdü... Heyif sənə, Həsən... Mənim qardaş dediyim insan kişi kimi cəsarətlə döyüşürdü, bir dəfə də olsun geri çə-

kilmədi. Ölümün gözünə belə dik baxdı. O, gözəl üzündə təbəssüm var idi... Bu 4 günlük döyüş meydanında çox yaralı, ölü görmüşdüm, belə gülər üz görməmişdim. Mərmi qəlpəsinindən ətrafa yayılan palçıqlı torpaq parçası göz qapaqlarında da vardı... Dəymədim o kiçik torpaq parçasına. Bu torpaq uğrunda şəhid olub, qoy özü ilə əbədiyyətə aparsın... Heyif sənə, Həsən... Çox sarsılmışdım, çox, gedəndə aramızda 20 əsgər çəkməsinin məsafəsi boyda, yəni 45 metr məsafə var idi. Qayıdanda... Taleyin yazısına bax, anadan olum günü ilə ölüm gününü eyni tarixdə tamamladı Həsən... Mənim qardaş bildiyim, cəsur və mübariz, gülərz Həsən..."

Susdu ürəyində min bir arzuları daşıyan hərbiçi ürəyi...

30 sentyabr 2020-ci ildə şəhid kimi kəndə qayıtdı. Yaşının az olmasına baxmayaraq arzuların çox böyük idi. "Mən kəndə General qayıdacığam" deyirdin, amma 24 yaşılı leytenant, tağım komandiri Həsən İbrahim oğlu Quliyev ən uca zirvə olan Şəhadət zirvəsini fəth etdin və doğma kəndinə şəhid kimi qayıtdın. 30 illik üzüçü müharibənin son zirvəsinə ucadı Həsən... Qələbə tariximəz nakam ömrünün son akordlarını vurdu. Ağlar qoydu onu dünyalar qədər sevən bacısını... anasını, təkrar yetim qoydu ona "Dədəm" deyən atasını...."

Nakam sevgi dünyası heç bənövşə ömrü də yaşamadı...

Həsən Quliyev 20 dekabr 2020 "Vətən uğrunda" medalı ilə tarixləşən Həsənin döyüş zirvəsini Suqovuşanda tamamladı. 24 bahar ömrü yaşamışdı Həsən... Onun əl boyda vərəqlərə yazdığı xatirələr dünyasını (Heç bir dəyişiklik etmədən) vərəqləyirəm. Bənövşə ömürlü şəhidimizin əbədiyaşar xatirələri: "Ölsəm nə olacaq. Uzaq qohumlar bir-iki gün göz yaşı... qardaş dediklərim üzülər, qardaşlarım ağlayar, atam tabutumu aparar... Sevdiyim üzülər... anam ağlayar bir ildən sonra hamı məni unudar, amma mənim məzarımı unutmayaq təkcə anam olar... amma şəhid ölsəm, el unutmaz..."

"Şəhidin nakam sevgi dünyası

*Mən qara nöqtəyəm, sən isə Nida,
Ayrılıq verərmi ruhumu qida?
Döy mənim qapımı söylə əlvida,
Bir daha qapının zilini çalma.
Mən daha gedirəm, nigaran qalma.*

*Deyərsən sevgidi, eşqdi, qəhərdi.
Deyirəm sevgisiz ömür hədərdi.
Deyirsən bu eşqin sonu kədərdi
Onsuz da bilirəm yadına salma...
(çox təessüf ki, şeirin müəllifi kimdir, bilmədim...)
"...Uşaq vaxtı məndən soruştan ki, böyüyəndə nə olmaq istəyirsən, hərbiçi olacam deyirdim... şüklər olsun, oldum... böyük sual dəyişdi... hansı zirvədə olmaq istəyirsən... Cavab: - ən yüksək zirvədə - Şəhidlik zirvəsində..."*

Bu qısa dialoqu Həsən ölümündən qabaq özü hazırladığı video çarxda verilibdir...

Hakam ömürdən yarımçıq qalmış ömür akordlarını dəyişmədən olduğu kimi verirəm....

"...Əziz anam narahat olma, əsas deyil bəylik libası olsun, şəhidlik yaraşır bizə.

Mən gedirəm, anacan, gəlməsəm küsmə... "Vətən sağ olsun!" de. Bir gün şəhid olsam, əgər olarsanmı qəhrəmanım.... əyilməzim ana...

...Bir gün bütün məhəllə anamın səsinə ayılacaq, amma mən oyanmayağam. Qonaq gəlmış körpə uşaq kimi idin... gəldin... dağıtdın... qurdın, getdin...

...Sizi sevindirmək üçün canımı verdim. Sevinin, doğma xalqım, qəzamız mübarək olsun. Anamı gözü yaşlı qoydum. Ondan çox nigaranam... Vətən torpağı üçün canımdan kecdim. Azad etdiyim torpağımıza qədəm basanda unutmayın məni. Mən qanımı ora axıtdım... Sevin o torpağı bir daha heç kimə verməyin. Ruhumu şad edin.

...Məni gizlicə sevən bir qız vardi. Dünyası qaraldı, ona təselli verin. Qalan torpağımızı da geri qaytarın... namərdi qovun. Qoy sevgilim bilsin ki, mən Qarabağam... Azərbaycanam... Məni unutmayın...

27.09.2020. saat 10:40

Durum:

-Vətən uğrunda ölen varsa Vətəndir iki ürək və 3 Azərbaycan bayrağı (smayıkları)

Bacın: -Allah hamızın köməyi olsun.

Həsən: -Təşəkkürlər... Şuşadan ev götürüm, çağıracağam.

Bacın: -İnşallah

...Allah qorusun bizləri, bütün hərbiçiləri () Amin işarəsi) Şükürler olsun ki, gözlədiyimiz an gəlib çatdı. İRLİİİ (Ürək və əla) smayıkları... 24 illik ömrün son akordu... əbədilik və şəhidlik zirvəsi...

Sən deyə bilmədin... son sözlərin içində səsləndi, içində qaldı qaragözlü şəhidim... Deyə bilmədin, "bacım, daha yollara baxma..."

Bir daha yollara tikmə gözünü

Bacım, mən bu yoldan dönən deyiləm

Məkanım Allahın yanında uca

Ucadan aşağı enən deyiləm...

Evdə, həyətdə rahatlıq tapmayan Ananın səsi uzun müddət unudulmayaq, qulaqlarımızda səslənəcək ananın sənə çaldığı qəm laylası... Bir də həyətdə sənə saxladığı qurbanlıq quzunun qəribə mələməsi...

Gözü qanla dolanır

Qızılıkültək solanım,

Dünyadan tez doyanım

Laylay, balama laylay,

Şəhid balama layla....

Ünbülbanu MUSAYEVA
Yanvar, 2021, Şərur şəhəri

İLTİMAS SƏMİMİ

SÜKUT ÖLÜM KİMİDİR

Yorğun gözlərimdən
Didərgin düşmüş
Bir şirin yuxu kimi,
Yenə səni xatırlamaq,
Yenə səndən ötrü darıxmaq
Elə bil taleyimə yazılıb.
Qurtulmaq olmur,
Bu acı intizardan.
Ağrılardan qovrulan ürəyi
Ovundurmaq çətindir.
Nə bir söz,
Nə bir mehriban baxış
Bir təsəllidir.
Sükut ölüm kimidi...

03.01.2021

Unutmaq olmur
İlan-ilan qırırlan ağruları.
Kölgələrə bürünüb
Xatırələrlə yaşamaq zülümdür.
İtirdiklərim
Göyün ulduzları qədər,
Gözlərimdə
Qalaq-qalaq kədərim.
Qayıqlar içinde
Həyatla çarpışmaq
Ölümlə mübarizədir.

14.01.2021

YAŞAMAQDADIR

Kimdir başdaşının
Tozunu alan,
Kimsəsiz,
Hamının unutduğu adam.
Xatırələrin yaddaşlardan
Siliniib.
Daha doğmaların keçmişdən
Heç nə danışmir.
Döyür məzarını
Qar, yağış.
Başdaşın mamırlanır,
Ot basmış məzarıb
Heç kim yadına salmır.
Başdaşın da,
Məzarın da
Kimsəsiz taleyini
Yaşamaqdadir.

14.01.2021

14.01.2021

ÖLÜMLƏ MÜBARİZƏDİR

Sevincim bir damla
Göz yaşam qədər imiş,
Qəmim çağlayan dəniz.

ƏN GÖZƏL YUXUDUR

Dənizin dalğalarına bürünüb
Balıqlarla birlikdə
Yuxulamaq,

Bəlkə, ən gözəl yuxudur.
Dəniz beşik kimi,
Yırğalana.
Dalğaların piçiltisi sevinc,
Sular bir az da
Xatırələr qoxuya.
Arzular çox,
Əngin göylərə baxıb
Xeyallara dalmaq
Bəlkə də son ümidiir.
Təsəlli işıqlı sabah,
Sevinc
Bir az ürəkdə olan inamdır.
Dalğaların döydüyü
Sahillərin yuxusu qarşıdıqca
Elə bil ürəyim bir az da sıxlıır.
Dənizin dalğalarına bürünüb
Balıqlarla birlikdə
Yuxulamaq,
Bəlkə, ən gözəl yuxudur.

17.01.2021

ÜRƏYİNİN HARAYINI

Dostlar səni xatırladıqca
Höñkür-höñkür ağlayar.
Xatırələr bir ürək ağrısı,
Bir göz yaşıdır.
Bir kimsə dözə bilmir,
Nə dünənə,
Nə bu günü.
"Sevinc" kəlməsinə
Həsrət qalan ümidsizlər
Bir ömür
Köz-köz yanacaqlar.
İnsanın taleysizliyidir
Tüstüsüz yanmaq.
Yollar göz yaşı qoxuyur,
Qapılarda donub qalan baxışların
Yenə çəkdiyin
Əzabını xatırladır.
Sağ ikən unuduldu,
Bir kimsə eşitmədi
Ağrılardan sizilayan
Ürəyinin harayını.

18.01.2021

TALESİZ ADAM

Gözlərində yuxusu
Tökülən,
Yollara həsrətlə
Baxan,
Xeyalında itirdiklərini
Xatırladan,

Talesiz adam,
İçini köz-köz yandıran
Talesizliyindir.
Çətindir sənə unutmaq,
Xatırında doğmaların
Hələ gülümşəyir.
Sən isə, yuxusuz,
Göz yaşı tökən
Ümidi hər şeydən üzülən,
Yolların yorxun yolcusu,
Talesiz adam.

20.01.2021

TANRIYA YALVAR

Əlləri göylərə açıb,
Tanrıya yalvar.
İnsan ürəyi
Torpaq kimi soyuqdur.
Nə göz yaşlara baxır,
Nə yalvarişlara...
Düşünməyə,
Bəlkə də vaxtı yox.
Unudub hər şeyi,
Ehtiyacdən üzülənlərin
Göz yaşlarına üzülməz...
Zaman da səssiz-səmirsiz ötür,
Bacarmır nə payızın külüyi,
Nə qışın sazağı.
Zalımların ömrü uzandıqca,
Zülümdə uzanır.
Sükut kimə sevinc,
Kimə qəm.
Sən də bezikdin,
Mən də.
Əlləri göylərə açıb
Tanrıya yalvar.

23.01.2021

AĞRILARIM

Boylandım kölgəmə,
Kölgəmin kölgəsinə
Çevrilə bilmədim.
Mənə adladığım
Yolları xatırladan,
İtirdiklərimin ağrısı kimi.
Elə bil,
Kölgəm xatırələrə,
Xatırələr kölgəmə büründü...
Nisgilimə dözəmməzdi,
Nə bu dəniz,
Nə bu şəhər,
Nə bu yol.
Xeyalimdə yetimliyim
Höñkür-höñkür ağladığım

İllər ötdü.
Kiridim,
Daş-daş,
Torpaq-torpaq.
Kirimədi içimdəki
Ağrıları...

23.01.2021

KİMSƏYƏ ÜMİDİN OLMASIN

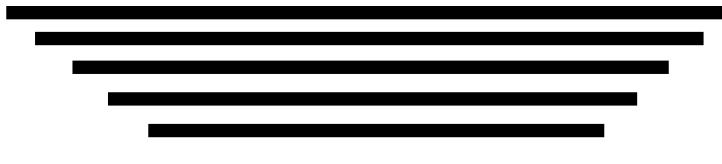
Sən də təkliyindən bezikib
Baş götürüb qaçarsan
Xatırələr dünyasına.
Ovcundan
Damla-damla süzülən,
Ümidlərin
Göz yaşı qoxuyur.
Nisgilini duyan kim,
Duyğusuz insanlar
Göz yaşlara inanırlar.
Nə qədər için
Köz-köz yansa da,
Yenə bir özün bir də
Arxanca sürünən
Kölgəndən başqa
Bir kimsəyə ümidin olmasın.

24.01.2021

XATIRLAMAQDAN

Yad bir nəfəsə çevrən
Nəfəsin də
Ürəyimə dərd verir,
Əllərimi hər şeydən üzüldü.
Ürəyin yad,
Baxışların yad,
Arxanca sürünən
Kölgən də yaddır.
Ümidlərim yad əllərdən
Düşüb qırılan
Güzgü kimidir.
Daha səbirsizəm,
Son nəfəsdə
Çarəsiz xəstə kimi,
Xoş sözlər,
Şirin söhbətlər
Mənə təsəlli deyil.
Kiri, mənə keçmiş xatırlamaq
Vaxtsız ölümdür.
Xatırələr yaddaşima
Ən ağır yükdür.
Bezikdim xatırələri
Xatırlamaqdan.

29.01.2021

ƏLƏSGƏR TALIBOĞLU

"Zamanın dar süzgəcindən Keçib gəldim çeşmə kimi"

Müasir Azərbaycan ədəbiyyatını Qazax ədəbi mühiti olmadan təsəvvür etmək mümkünüsüzdür. Axi bu ədəbi mühit keçən əsrə bizi Səməd Vurğun, Osman Sarıvəlli, Mehdi Hüseyn, İsmayıllı Şıxlı kimi dahilər bəxş etmişdir. Bu gün də eyni ilə davam etməkdədir. Bu ədəbi mühitudən olan bir sıra şair, yazıçı və ədəbi tənqidçilər müasir ədəbiyyatımızın ağırlığını öz çiyinlərində daşımaqdadırlar. Onlardan Vaqif Nəsib, Məti Osmanoğlu, Rüstəm Kamal, İbrahim Ilyası, Rəşid Vəkil, Güllü Eldarqızı, Elbrus Qəmgin kimi qələm sahiblərini yaxından tanıyıram və yaradıcılıqlarını sevə-sevə izleyirəm. Onlar sırasında qeyd etmək istədiyim şairlərdən biri də Sədaqət Şıxlıdır.

Sədaqət Şıxlının "Dirili Qurbani" məclisinə ayaq basdığım günlərdən dəli-dolu və bir az da baməzə bir şair kimi tanıdım. Hər dəfə məclisdə şeir oxuduğu zaman onu diqqətlə dinləyər, hətta bəzən səmimi öz münasibətimi də bildirərdim. O da xoş qarşılıyırıldı. Bu günlərdə isə şairin "Dərdlərimin şairiyəm" adlı ilk şeirlər kitabı əlimə düşdü, oxudum, özü də sevə-sevə...

Hər şeirini oxuduqca, kitabın hər vərəqini çevirdikcə Sədaqət Şıxlının daxili dünyası, könül çırpıntıları ilə tanış olduqca, bu çırpıntıların ritminə qulaq asdırqca, dinlədiqcə onun duyğularının saflığına bir daha inanmış oldum.

"Axi ürək daşdan deyil" - deyən şair:

Nəyə lazıim o ürək ki,

Alovlanmir, yanmır bir an. - deməklə yetinməyərək, başqa bir şeirində fikirini daha da dolğun şəkildə belə ifadə edir:

Hər yan gül-çiçəyə dönür,

Dağlar laləyə bürünür.

Çirkin də göyçək görünür,

İki könül birləşəndə.

S.Şıxlı şeirinin özünəməhsus əsas cəhəti odur ki, fikrini canlı xalq dilində, sadə, aydın və anlaşan bir dillə ifadə etməyə çalışır. Bu isə ona düşüncələrinin uğurlu ifadəsində kömək edir.

İstərəm bir topa bulud olum mən,

Süsuz səhralarda çöllərə yağım.

Zərif çiçəklərin,bəyaz güllərin,

Xoş rahiyyəsini hər yana yayım.

İstərəm bir yannan çıraq olum mən,

Zülmət gecələrə işıqlar saçım.

İstərəm bir yaşıl budaq olum mən,

Oxuyan bülbülə xoş qucaq açım.

Şairin hər bir şeiri ana təbiətə, yaşadığı həyata, dünyaya, insanlığa dərin sevgi, məhəbbət hisləriylə yoğrulub.

Bu dönyanın əzəli də sevgidir,

Bu dönyanın gözəli də sevgidir. - deyən şair fikrinə qat verərək belə əlavə edir:

Mavi gözlü o səməni sevirəm,

Məhəbbəti, ülviyəti sevirəm,

İnsanlarda ləyaqəti sevirəm.

S.Şixli bir şair kimi ətrafında baş verənlərə biganə qala bilmir, zamanın eybəcərliliklərini, qəlbini aşından həyat həqiqətlərini poetik bir dillə bu cür canlandırır.

*Saya salan yoxdu yetimi, acı,
Didərgin düşəni, dərdə möhtaci.
Bürokrat düşünür yalnız taxt-tacı,
Dövranı dəyişib gidi dünyanın.*

Onun şeirlərinin şah damarı, ana xətti Vətən sevgisidir. Hər sözü-söhbəti Vətənlə başlayır, çünkü şair ülvə bir eşqlə vətənini sevir. Elə bu sevginin ilahi ülvüyətindəndir ki, işğal altına düşən torpaqlarımızın ağrısına, acısına ağı deyir, yana-yana ağlayır.

*Torpağımız tapdalındı,
Ürəyimiz parçalandı,
Ahımız ərşə qalxdı,
Yağların əllərinəndən.*

*Çal "Dilqəmi", çal, "Kərəmi",
Qoy, dərd yandırsın sinəmi.
Ahım aylıtsın aləmi,
Çal, aşiq, qurbanın oolum.*

Vətənin dərdini öz dərdi bilən şairin ahi, naləsi qəlbəri göynədir, könülləri sizlədir. Bu göynərti, bu sizilti isə onun Vətən sevgisindən, Vətənə ülvə məhəbətindən irəli gəlir.

*Vətən dərdi qəddim əydi,
Bəxt ulduzum daşa dəydi.
Çaxan şimşek, yoxsa nəydi?...
Qaldım boyhana-noylana.*

Naləsi ərşə, sonsuz göylərə dirənən Sədaqət Şixli üçün Vətən torpağının hər qarşı ana südü, ata çörəyi qədər doğma və müqəddəsdir. Odur ki, Xocalı faciəsini könül çarpıntılarının eks-sədəsi ilə şeirlərində poetik bir dilə belə ahəngləndirir.

*Yer titrədi, göy kişiñədi yerindən,
Xanimanlar talan oldu o gecə.
...İnsan qani "bəzək" oldu çöllərə,
"Ölüm" sözü yalan oldu o gecə.*

Lakin şair qəlbinin yanqısını söndürmək üçün: *Hər gecənin gündüzü var,* *Yolun enisi, düzü var,* *Həqiqətin bir üzü var*, - deyə özünə toxtaxlıq verir. Niçatin yalnız öz əlimizdə olduğunu dərk edən şair sonda üz tutub yad ellərdə baş girlələyən Vətən oğullarına hayqırır.

*Yurdum düşmən əlindədi,
Yağların felindədi,
Dərdi yüklü belindədi,
Köməyə gəl, Vətən oğlu!*
S.Şixli komandanın dili ilə oğullarımızı, Vətən sevdalı insanları döyüşə səsləyir:
Eşidin, oğullar, qalxın ayağa,

Bu gün ana Vətən sizi çağırır.

*...Qalxin, ey yurdumun cəngavərləri,
Siz ki, Koroğlunun nəvələrisiz!*

Və onlara bir ana kimi görün nəyi tövüsüyə edir:

*Döyüş meydanına atıl nər kimi,
Qayıt el-obana kişi-ər kimi.
Qələbə müjdəli bir əsgər kimi,
Vuruş, səngərlərdə, çəkilmə geri!*

Şair bacım Sədaqət Şixlinin iyirmi üç il bundan öncə poetiq bir dillə qələmə aldığı duyğuları bu gün həyatda öz həqiqi əksini tapmış oldu. Belə ki, ordu muzun erməni işğalçılarına qarşı apardığı döyüşlərdə əsgərlərimiz göstərdiyi qəhrəmanlıqlarla böyük bir zəfər əldə etdik. Yağların işğalı altında olan torpaqlarımız birbə bir geri qaytarıldı. Bu-

nunla da, təkcə Sədaqət müəllimin, bu şair xanımın deyil, hər bir Vətən sevdalı Azərbaycan övladının arzusu, muradı qəlbində çıçəkləmiş oldu. Otuz illik həsrətə son verildi.

Yeri gəlmışkən onu da qeyd edək ki, Sədaqət Şixlinin atası da söz adamı olmuş yazdığı şeirlər neçə-neçə könül-lər fəth etmişdir. Odur ki, atasından və ustاد sənətkarlarımızdan aldığı dərslə iftixar edir.

*Dədə Ələsgərin, aşiq Şəmşirin,
Gəzdiyi dağların düzüñə qurban!
Dədəm Qorqud əldə qopuz çalanda
Kəsərli sözüñə, sazına qurban!*

Şeirlərin öz doğmalarına - körpə balalrına ithaf etdiyi şeirləri də dil baxımından bir-birindən necə də sadə, əlvəvan bir dildə eks olunmuşdur.

*Anam boyuna qurban,
Ağlılı çiçək balam.
Sənsən ömrümə hayan,
Sənsən ipək balam.*

S.Şixlinin "Dərdlərimin şairiyəm" adlı bu ilk kitabına toplanmış, daxil edilmiş şeirlərinin heç də hamısı uğurlu deyildir. Elə şeirləri vardır ki, dili aydın və şirin olsada poetik gücə zəifdir və yaxudda bəddi vasitələrdən yoxsuldur.

*Zamanın dar süzgəcindən,
Keçib gəldim süzmə kimi,
Hər şeirə naxış verdim*

"Tirmə" kimi, "ilmə" kimi, - deyən şair ilhamını eldən, obadan, Məcnunu olduğu Vətən torpağından, onun qayaşından, daşından alır. Bu ilhamın gücü ilə də misra-misra, beyt-beyt şeir-şeir könüllərə nur, işıq səpir. Qoy, bu nur, i şıq da Sədaqət Şixli yaradıcılığında həmişə yaşar olsun.

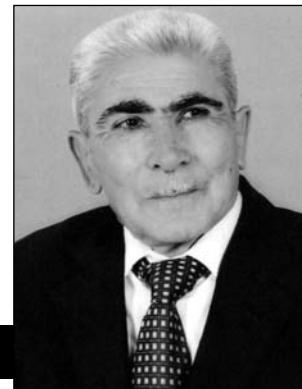
*Yenə sap düzüb şeirlərimi,
Muncuq tək bənd etdim bir sıra ilə.
Zərif naxışlardan bəzək vuraraq,
İz qoymaq istədim gələn nəsilə.*

29-30 noyabr 2020 ci il

ÜRƏYİMDƏN TİKAN CIXDI

Cox hörmətli redaksiya! İyirmi yeddi il həsrətlə gözlədiyimiz, tariximizdə qızıl həriflərlə yazılın zəfər bayramımız münasibəti ilə kollektivinizin bütün əməkdaşlarını səmimi qəlbdən təbrik edirəm!

Torpaqlarımızın işğaldan azad, Qarabağın Azərbaycanın bir hissəsi olması hamı kimi məni də sevindirir. Mənə elə gəlir ki, hamidən daha çox, ikiqat artıq sevinirəm. Ona görə ki, mən Qarabağ məsələsini ortaya atan erməni iqtisadçısı Aqanbekyanın ilk çıxışı günü ona bir məktub yazdım. Həmin məktub belədir.

ƏBÜLFƏZ MUXTAROĞLU

AQANBEKYANA MƏKTUB

Nədən toxusan da hiylə torunu,
Bu tora heç kimi sala bilməzsən!
"Yenidənqurma" da ad versən buna,
Bu yolda qələbə çala bilməzsən.

Çoxunun gözünə gira bilərsən,
Parisdə, Londonda hürə bilərsən.
Qulağının dalın görə bilərsən,
Amma Qarabağı görə bilməzsən!

Ustasan, yamarsan qaranı ağa,
Təzə ad verərsən təpəyə, dağa.
Ancaq dil uzatma sən Qarabağa,
O xam xəyalındı, "hörə" bilməzsən.

Gözünə durmurmu o duz, o çörək,
Səni xəyallara aparır külək.
Oz ana dilini bilmədiyintək,
"Milli qəhrəman" da ola bilməzsən!

Eşitsin qoy arxan - o mister, o ser,
Min bir "oqaq" oxu, min intervü ver.
Səsini eşidər yalnızca "derder",
Sən xalqın qəlbində qala bilməzsən.

Bir el məsəlini sən elə sırga:
"Boz eşşək harada batsa palçığa
Bir daha oradan getməz", ay diğa -
Sən burdan asan yol sala bilməzsən!

Qohumla, qardaşla daim varam, mən,
O tayla, bu tayla böxtiyaram mən.
Çingizi, Oljası haraylaram mən,
Sən bir deşik qabsan, dola bilməzsən!

Dövran dəyişmeyir öz gərdişini,
Varaqla tarixi, bil keçmişini.
Türk babam çəkibdi zəhər dişini,
Sən dişsiz ilansan, çala bilməzsən.

ZƏNGƏZUR DAĞLARI

Qəvi yağı yaman kəsib yolumu
Ot basib ciğiri, izimi, dağlar.
İstərəm boynuna salım qolumu,
Sürtüm daşlarına üzümü, dağlar!

"Yelliyyurd"un yellərinə həsrətəm.
"Çiçəkli"nin güllərinə həsrətəm.
"Üçqardaş"ın tillərinə həsrətəm.
Tükənib səbrimin dözümü, dağlar.

"Səbətkeçməz" keçidindən keçərəm.
"Ərikli"nin turşuyundan içərəm,
"Yaziyurd" un güllərini seçərəm.
Əgər bağlaşalar gözümü, dağlar.

Gülüstandır hər yastanın, hər yalın,
At sürmüşəm, gah yəhərli, gah yalın.
Gözümün öündən getmir qartalın
Bu qıydan-o qıya sözümüzü, dağlar.

Kəklik səsi heç gedərmi qulaqdan.
Bir içimlə doymaq olmaz bulaqdan.
Dəvə qatarına bənzər uzaqdan.
Yalçın qayaların düzümü, dağlar.

Şeytan tək aranı qatanlar olub,
Yağı kölgəsində yatanlar olub.
Sizi vəzifəyə satanlar olub,
Tarix unutmasın sözümüzü, dağlar.

Əbülfəz əmindir, o gün gələcək,
Arzuların çiçək açıb güləcək,
Mübariz tək oğullar var dörd böyrək,
Siləcək üzündən hüznünü dağlar.

NİYAZİ ZÖHRABOV

EPİLOQ

Hörmətli oxular, mənim əzizlərim, açığını deyim ki, mən bir qədər romantik insanam. Məhz buna görə də belə bir mövzuya müraciət etmişəm. Düşündüyümə görə, bu mövzu yaşıdagımız zaman kəsiyində aktual, və ya gərəkli, həm də vacib olan bir mövzudur. Ona rəğmən həmin mövzu üzrə yazdıqlarına görə, məni dəstəkləyib bəraət qazandırsanız da, qinasanız da sizə öz dərin təşəkkürümüz bildirirəm. Siz oxulara xatırlatmaq istəyirəm ki, özüm də hiss etmədən daxili dünənymda olan nastalji hissələr, şirin arzularla dolu olan duygular bir qədər güclü olduğu üçün şirin xəyallara qatılaraq, həyatın reallıqlarında görmək istədiklərimin və arzusunda olunduqlarımın bəziləri haqqında düşündüklərimi yazmağa qərarlaşdım.

Hörmətli oxularım, mən nə yəzici, nə şair, nə də jurnalistəm. Əstafurullah! Sadəcə, içimdə başqaldırılanları təsəvvür və təxəyyülümə əsaslanıb, misralar və cümlələr halında ağ vərəqlər üzərinə köçürürəm. Buna görə də yəzici, şair və jurnalistlərimizə üz tuturam, qoy, məni düzgün başa düşsün-lər.

Mövzuya giriş - (Prolog.)

Düşünürəm ki, Uca Allahın xəlq etdiyi insanlar milli dilinə, milli mənsubiyətlərinə görə, dini imanlarına və inamlarına, milli adət-ənənələrinə görə, müxtəlif millətlərə ayrılmışlar. Ayrılmış o millətlərdən biri də biz Azəri Türkləriyik. Bu millətə mənsub olan insanlar öz milli xüsusiyyətlərinə görə, milli irqi cəhətdən eynilik təşkil edir. Bu nöqtəyi nəzərdən də onları biri-birinə milli birlik, milli xüsusiyyətlər, milli əxlaqi dəyərlər, milli şürur, milli sevgi münasibətləri, milli mənəvi dəyərlər və milli insanı keyfiyyətlər kimi qırılmaz əlaqə bağları bağlayır. Biz insanlar da bu bağlara sadiq qalmaq üçün əsl insanlıq ləyaqətinə, onu yerinə yetirməyə borclu olduğumuzu unutmamalıyıq.

Mən həm də deyə bilərəm ki, bütün insanlar insanlıq

keyfiyyətlərinə görə milli mənəvi dəyərlər baxımından ruhən və mənənə ürəkdən qidalanırlar, beynlərinin iradəsilə idarə olunurlar. Çünkü mənəvi dəyərlərin, milli mənəviyyatın mənbəyi, mərkəzi də ürək özüdür. Milli beynimiz isə öz iradəsi ilə bizim bütün hərəkətlərimizi tənzimləyir və idarə edir. Əgər yazdıqlarım doğrudan da biz insanlara aid edilsə, bəs nə üçün insanların hamısı normal səviyyədə və layiqincə bir-birini düzgün başa düşə bilmirlər. Elə bu səbəbdən də insanlar arasında səmimi sevgi münasibətləri əvəzinə, əksər insanlarda qeyri-səmimilik görülür. Mən bu yazını yazarkən çalışmışam ki, mövzunun mətnini sadə bir üslubda, hər kəsin başa düşə bildiyi sözlərdən və cümlələrdən istifadə edərək yazam. Mövzu üzrə müəyyən anlaşılmazlıq və ya nöqsan olarsa, bağışlamağınızı xahiş edirəm. Yer üzünün əşrəfi və şərəflisi olan insanlara qeyri-səmimilik yaraşmir.

Bismillahir - Rəhmanir - Rəhim. Mərhəmətli və rəhmlı olan Uca Allahın adı ilə həmvətənlərimə müraciət edirəm! Ey Ulu Tanrı, təvəqqə edirəm Sizdən, bütün insanların qəlbində daim nur ciləyən bir çaraq yandırın ki, o çarağın işığına toplaşan insanların hər biri, biri-birinə gözəl səmimi sevgiyə, mehriban təbəssümlü münasibətlə can deyib, can eşitsinlər. Doğrudan da yaşıdagımız bu həyatda müvəqqəti olduğunu bilə-bilə can deyib, can eşitmırıksə, səmimi sevgiyə, təbəssümlə, görüşmürüsə, bu bizim bağışlanılmaz səhvimizdir. Unutmayaq ki, mədəni, sadə, təvazökar, müdrik, istedadlı və kamil insanlar olmaq üçün sağlam ruh, səmimi sevgi və gözəllik əsas şərtlərdən biridir. Hörmətli həmvətənlərim, unutmayaq ki, Uca Yaradan mərhəmət göstərib, bütün təbiəti məxsusi olaraq yaratdığı insanlar üçün yaratmışdır. Yaratmışdır ona görə ki, insanlar təbiətin (Yer üzünün) qoynunda məskunlaşınlar. Qoy, onlar təbiəti insanların yaşayış tərzinə, yaşayış şəraitinə uyğunlaşdırıb, daha da gözəlləşdirsinlər. Yeni-yeni yaşayış mənəzzilləri yarada bilsinlər. Bəli, indi artıq insanlar yer üzərində möhtəşəm xariqələr ya-

radib, təbiəti daha da gözəlləşdirmişlər. Buna görə də biz insanlar Allahın bizi bəxş etdiyi təbii nemətlərin müqabilində bacardıqca təbiət üzərində daha da möhtəşəm gözəlliklər yaratmağa çalışmalıyıq. Bununla yanaşı həm də insanlara xas olan gözel insani keyfiyyətləri özümüzdə cəm etməyə səy göstərməliyik. Çünkü biz insanlar, unutmamalıyıq ki, bütün canlılar içərisində ən qiymətli və dəyərli varlıq biz insanlarıq. Buna görə də biz ağıla, şüura, düşüncəyə, dərrakə və təfəkkürə sahiblənib əsl insan kimi həyatda aktiv olaraq səmərəli şəkildə yaşamağımızı davam etdirməliyik. Əger bizi yaradan İlahi qüvvə bizi insan olaraq yaradıbsa, bizim də haqqımızdır ki. Əsl insani keyfiyyətlərlə yaşamağı hər şeydən üstün tutaq. Əlbəttə, ilk növbədə intellektual səviyyəmizi zənginləşdirmək üçün ciddi çalışmalıyıq. Əziz vətənsevərlərimiz, milletsevərlərimiz və sağlığında insanlara layiq olduğu qiyməti verməyənlərimiz, mən zamanımızın insanlara aid olan problemlərdən biri olduğu üçün bu mövzuya müraciət etmişəm. Mənə görə hazırda bu çox vacib olan problemlərdən biridir. Fikrimcə, əsl insanlıq ləyaqətli yaşamaq hər bir vətən övladının ümde vəzifəsidir. Əzizlərim, həyat gözəldir, həyatda yaşamaq da gözəldir, ancaq sözün həqiqi mənasında həyatda səmimi sevgiyə, gözel insani keyfiyyətlərlə, şərəfli əməllərlə, təravətli duyğularla, etik normalarla uyğun davranışlarla və sağlam əhval-ruhiyyə ilə yaşamaq daha gözəldir. Bu istiqamətdə həyatı davam etdirmək üçün çox ciddi düşünmək tələb olunur. Uca Tanrıının yaratdığı xilqətinə hədiyyə olaraq bəxşətdiyi gözəlliklərin, səmimisevgilərin, gözelinsani keyfiyyətlərin müqabilində bizim (bəndələrin) pis və qeyri-səmimi insan olmağa haqqımız, ixtiyarımız varmı? Mənim düşüncəmə görə, qəti şəkildə ixtiyarımız yoxdur. Hörmətli vətən övladları, düşünürəm ki, milli mənəvi dəyərlər meyari normada olmayanda, əlbəttə, mənəvi kasadlıq yaranır. Belə olanda da qeyri-səmimiliyə yol açılır. Səmimiyətin açarı olan milli mənəvi dəyərlər, saf sevgi, saf duyğu hissələri məhv olub gedir. Buna yalnız təəssüf hissi keçirmək olar. Onu da unutmayaq ki, bütün canlılar aləmində yalnız insanlar dərin zəkaya, ağıla, düşüncəyə, dərrakəyə, təfəkkürə malik olan canlılardır. Buna rəğmən qeyri-səmimilik insanlara yaraşmayan, həm də xoşagəlməz və çox ciddi narahatlıq doğuran səhv bir cəhətdir. Belə xoşagəlməz və həm də ciddi bir problemin çözülməsi üçün gərək yaşadığımız zaman kəsiyində hər zaman xoş sözə, sevgiyə səmimiyətə, məhrivançılığa, isti-ilıq münasibətə, mədəni davranışa ehtiyacı olan hər kəsə, xüsusən də xanımlara, ana və bacılarımıza hörmət və ehtiramla yanaşmaq çox vacib olan əmələrdən biri kimi qəbul edilməlidir. Böyük rus yazıçısı V. Dostayevski bəşər tarixində ayrı-ayrı ölkələr arasında baş verən hadisələrə, xoşagəlməz münasibətlərə və hətta ayrı-ayrı insanlar arasında olan qeyri-səmimi, qeyri-normal, qeyri-sağlam münasibətlərə belə bir fikir bildirmişdir ki, bəşəriyyəti gözəllik xilas edəcək. Mən isə həmin fikrə hörmətlə yanaşıb, o fikrə üç söz də əlavə edib deyirəm: "Bəşəriyyəti səmimi sevgi, gözəllik və kamillik xilas edə bilər". Mən bu fikri əsaslandırmış üçün bütün dünya ədəbiyyatının fəqərə sütunu olan böyük Şeyx Nizaminin bir bəndlilik şeirinə müräciət edirəm.

Şeirdə deyilir:

*Eşqidir mehrabi uca göylərin,
Eşqsız, ey dünya, nədir dəyərin?!*

*Eşqsız olsayıdı xilqətin canı,
Dirilik sarımadızı böyük cahani.*

Şeyx Nizami bu şeirində işlətdiyi "eşq" sözünü həm də sevgi mənasında işlətmüşdür. Şair bu fikri böyük sevgiyə söyləmişdir. Buna əsaslanıb deyə bilərik ki, bütün gözəlliklərin yaranmasında ürəkdən gələn səmimi sevgi, səmimiyət olmasa, gözəllikləri yaratmaq olmaz. Uca Allahın özü də bütün dünyani sevgi ilə yaratmışdır. Məhz buna görə də bütün insanların qəlbində ilk növbədə Allaha inam hissi, sevgiməhəbbət hissi olmalıdır. Bu inam hissi, bu sevgi hissi insanın sonrakı həyat yolu üçün istiqamətverici bir uğur yolu ola bilər. Ona görə də deyə bilərik ki, gərək bütün gözəllikləri, görülən uğurlu və səmərəli işləri səmimi sevgiyə sevə-sevə yaradasan. Mənə elə gəlir ki, bu mütləq şəkildə vacib məsələdir. Belə hesab edirəm ki, yaşadığımız bu zaman kəsiyində hər bir şəxsin xoş sözə, sevgiyə, səmimiyətə, qayğıya, könül oxşayan bir komplimentə ehtiyacı var. Əgər bu cür münasibətlər insanlar arasında yaranarsa, onda hər şey gözəl olar. İnsanların ömrü uzun olar, əhvali-ruhiyyəsi nikbin olar. Hər bir işə sevgiyə münasibət bildirər, işləri uğurla nəticələnər. Çünkü sevgiyə görülən işlər uğurlu olar. Bu cür insanı keyfiyyətlər insanlara həm də baş ucalığı getirər. Bu doğrudan da çox gözel arzuları, deyilmə?! Çox gözel nəticə olar, bu arzular çin olsa. Çox təəssüf ki, yaşadığımız bu zaman kəsiyində çox ciddi narahatlıq doğuran qeyri-səmimilik deyilən bir problem dolanmaqdadır. Baxmayaraq ki, dünyada mütərəqqi ideyalar, yeni-yeni texnologiyalar, kompüter, internet sahəsində, sosial şəbəkələrdə, mədəniyyət və inqəsənət sahəsində inşaf dayanmadan davam edir. Ancaq yenə çox təəssüf ki, insanların iç dünyasındaki sevgilər, mənəvi dəyərlər, səmimi münasibətlər, gözel davranış etikası elə bil sixışdırılıb yoxa çıxır. Ancaq mən ürək yanğısı ilə təəssüflənirəm ki, belə ciddi bir məsələyə adı bir hal kimi baxılır, heç də müsbət mənada fikir verilmir. Məncə bu hal, bu ciddi olan problem insanlar arasında bir-birinə qarşı soyuq, xoşagəlməz münasibətlər yaradır ki, bu da insanlarda yadlaşma, qeyri-səmimiliyə gətirib çıxarır. Beləliklə, insanlar üçün çox vacib olan gözel insani keyfiyyətlər, ən əsası milli-mənəvi dəyərlər saralıb-solmağa, əriyib axmağa başlayır. Mənim fikrimə görə, bu bütövlükdə mənəvi dəyərlərin tükəndiyinə həyacan təbilinin çalınması deməkdir. İnsanların kövrək hissələrinə toxunmaq olmaz! Elə bunun nəticəsi olaraq, bəzən elə insanlar olur ki, onlar yalançı sevgidən, səmimiyətdən, gözəllikdən, düzlükdən, milli-mənəvi dəyərlərdən istifadə edərək, məharətlə özünü çox gözel insan kimi göstərməyə (gözə görk etməyə) çalışırlar. Ancaq çox təəssüf ki, belə insanlar reallıqda heç də belə olmurlar. Bu cəhət daha təhlükəli bir haldır. Çünkü belə insanlar üzərə gülüb, arxadan zərbə vurmaq istəyənlərdir. Məncə, belələrinə qarşı hamiliqlə yox demək lazımdır. Hər bir halda onlarla danışqlar aparıb, onları əsl insanlıq yoluna, əsl düzgün yola, səmimi münasibətə dəvət etmək çox vacibdir. Əgər bu səmimi istə-

yimiz alınmazsa, o zaman onlardan uzaqlaşmaq və salam, sağ ol deyib, o xislətdə olan insanlardan kənarlaşmaq məsləhətdir. Mənim düşündüyümə görə insanların həyatda normal qaydada formalaşması üçün ilk növbədə sağlam ana südü, sağlam qida, sağlam əhvali-ruhiyyə, sağlam mənəviyyat, sağlam ictimai mühit, sağlam cəmiyyət sağlam şəxsi nümunə, sağlam tərbiyənin əsasıdır. Sadalanan bu fikirləri həyatda özünüz üçün qazanmaq fikirindəniniz, ilk olaraq düzgün ailə təriyəsindən bəhrənməlisiniz. İkinci mərhələdə orta məktəbdə aldığı təriyə əsasdır. Sonra isə öz şəxsi müstəqilliyyin dövründə özün-özünü gələcək həyatın üçün formalaşdırılmalıdır. Bu mərhələdə düzgün düşünülmüş ağılla, şüurlu surətdə hərəkət etməli olduğunuzu unutmamalısınız. Bu istiqamətdə normal dünyagörüşünü formalaşdırmaq üçün daha çox bədii kitabları oxumalısınız. Həyatda tanınmış kamil şəxsiyyətlər kimi tanınmaq fikirinə düşsəniz, birinci növbədə çox çalışqan və işgüzar olmalıdır. İnsanlara qarşı mehriban, səmimi, qayğılaş olub, gözəl münasibət qurmağı da bacarmalısınız. İnsanlara, xüsusilə mötəbər şəxsiyyətlərə, sənət adamlarına sağlıqlarında layiq olduqları qiyməti vermək lazımdır. Bunu ona görə deyirəm ki, özünə hörmət etməyi bacarmayan insanlar, başqları tərefindən heç zaman hömət-izzət görə bilməz. Yəni özünüz başqalarından gözəl, səmimi sevgi münasibətləri gözləyirsinizsə, o zaman siz də başqalarına o cür səmimi sevgi münasibətləri bəsləməli olduğunuzu heç zaman unutmamalısınız. Çünkü hər şey qarşılıqlı olmalıdır. İnsanlar öz əməllərinə görə özlərinə layiq olduğu dəyəri verməyi bacarmalıdır. Onu da deyim ki, çalışın heç zaman insanların kövrək hisslerinə toxunmayın. Bu, yolverilməz bir hərəkətdir. Mənim düşündüyümə görə hər bir insanın qəlbində sağlam və həqiqi sevgi, səmimiyyət, gözəl və ülvi hissələr, qürurverici duyğular kimi mənəvi dəyərlər toplusu olmalıdır. Həmin o mənəvi dəyərlər toplusundan istifadə edərək, insanlarla həmsəhbət olmalı, öz insanı keyfiyyətlərini onlara çatdırılmalı və özünü reallıqda olduğun kimi göstərməyə çalışmalıdır. İnsan dünyaya gələndə onun adına bir səhifə açılır. O səhifədə yazılır ki, sən insan kimi dünyaya gəlmisənsə, o zaman insanlıq adını uca tutub, onu şərəflə qoruyub, insana xas olan əlamətləri və əməlləri layiqincə yerinə yetirməyə çalışmalı olduğunu ömrün boyu unutmamalıdır. Həyatın boyu insanlara qarşı səmimi olub, layiqli əməllerinle özünü ona göstərməyə çalışmalıdır. Həyatda müdrik və kamil insan kimi formalaşmaq üçün birinci növbədə alicənablıq göstərib, ləyaqətli əməller sahibi olmalıdır. Dünya görüşünü zənginləşdirmək üçün durmadan intellekt səviyyəni artırmağa çalışmalıdır. Vətən üçün, xalq üçün bacarıqlı və ləyaqətli insanlarımız çoxdur. Ancaq mən isteyirəm ki, belə insanların sayı daha da çox olsun. Düşünürəm ki, hər bir insanın qəlbində sözün həqiqi mənasında səmimi sevgilər, incə duyğular, möhtəşəm amallar olmalıdır. Bu sevgilərdən birincisi Allaha olan sevgidir. Bu sevgi ən ali sevgidir. Sonrası Vətən sevgisi, millət sevgisi, ata-ana sevgisi, insanlara, müəllimə sevgi, görkəmli ağsaqqallara, elm xadimlərinə sevgi, mədəniyyət və incəsənətə sevgi, sənətə və sənətkarlarla sevgi, həyata, təbiətə sevgi, gözəlliklərə, qurub-yaratma işlərinə sevgi, musiqiyə, müğamlarımıza sevgi

olmalıdır. Nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, qəlbdən gələn səmimi segiyle görülən işlər uğurla nəticələnər. Sevgisiz görürlən işlər isə uğur qazana bilməz. İnsanların qəlbində saf, təmiz bir sevgi də var ki, o sevgi insanları (xüsusilə cəncləri) daha vicdanlı, məsuliyyətli, cəsarətli, qeyrətli olmağa və şərəfli işlər görməyə səsləyən sevgidir. Bu sevgiye oğlan-qız arasında olan sevgi kimi baxırıq. Bu sevgi məhəbbətin başlangıcı olan ən ülvi, incə, zərif duyğulu hissələri tərpədən bir sevgidir. Bu sevgi gənclərin qəlbində davam etdirikcə saflaşır, təmizlənir, ülviləşir, qüvvətlənir və məhəbbətə, eşqə çevrilir. Əgər yuxarıda sadalanan bu sevgilər hər kəs tərəfin-dən real həyatda özünü həqiqi mənada göstərə bilərsə, deməli o zaman insanların mədəni və mənəvi cəhətdən sevgi və saygıları, insanlara olan səmimi münasibətləri getdikcə yaxşılaşar, gözəlləşər və istənilən normaya düşər. Əger sadalanan bu gözəl əlamətlər kiminsə qəlbində yoxdursa, deməli, həmin insanlar qeyri-səmimi olaraq, həm də gözəl insanı keyfiyyətlərdən məhrum olan insanlardır. Biz isə arzu edirik ki, sösün həqiqi mənasında əsl səmimi sevgi hissəleri, əsl milli mənəvi dəyərləri, gözəl insanı keyfiyyətləri daha zəngin olan insanların sayı çoxolsun, İnşallah! Çox təəssüflər olsun ki, son illərdə insanlarda narahatlı doğuran xoşağelməz başqa problemlər də var. Nədənsə, insanlarda, xüsusi silə gənclərimizdə düşüncə tərzinin getdikcə zəifləməsi və zövqsüzlaşma kimi problemlərin olduğu hiss olunur. Mənə elə gəlir ki, son on beş, iyirmi ildən bəri nədənsə insanlarda bir durğunluq, laqeydlik, məsuliyyətsizlik və bigənəlik kimi hallar özünü göstərir. Bu cür problemlərin olması isə insanların yeni inkişafə uyğun deyil, tənəzzülə uğramasını hiss edirik. Fikirimcə, belə halların olmaması üçün birinci növbədə normal yaşam tərzinin olması lazımdır. Belə zamanlarda daha çox faydalı işlərlə məşğul olmaq, səbirli və təmkinli olaraq, çoxlu kitab oxumağa başlamaq məsləhətdir. Çünkü kitab oxumaq insanın dünyagörüşünün formalaşması üçün ən əsas şərtlərdən biridir. Mən belə düşünürəm ki, səmimi sevgi olmayan yerdə insanların davranışları da səni görünür. Biz isə isteyirik ki, hər şey təbii olsun. İsteyirik ki, bütün insanların sevgisi də, səmimiyyəti də, gözəllikləri də tam təbii olsun. Onların gördükəlli işləri və etdikləri əməlləri də layiqincə qiymətləndirilsin. Yəni insanlar layiq olduqları qiymətlərini sağlıqlarında alınlardır. İnsanlar arasında qədr-qiyamət bilinsin. Əminəm ki, insanlarımızın qəlbində də mərhəmət və şəfqət hissi yaranacaq və onlar səmimi sevgilərlə öz əməlləri ilə əsl qayğılaş insanlar kimi həyatlarını davam etdirəcəklər.

Hörmətli bəylər və xanımlar, mən bu yazını koronavirus bütün bəşəriyyəti cənginə aldığı bir zamanda yazmışam. Uca Allahdan arzu və təvəqqəl edirəm ki, koronavirus xəstəliyini Yer üzərindən silib götürsün. Xalqımızı virusdan xilas eyləsin, İnşallah! Ulu Tanrımlı milletimizi qorusun! Amin, İnşallah!

Hörmətli həmvətənlərim, mən sadəcə insanlarımız haqqında içimdən gələn bəzi düşüncələrimi və reallıqda görmək istədiklərimi yazdım. İstərəm hamısı çin olsun!

Qəbəla - Xırxatala, 19.03.2020.

KÖNLÜMÜ ATIB-TUTANA SALAM OLSUN

Əbülfəz Novruzun "Mən bir sərgi salonuyam" kitabı haqqında

Növbəti kitabımın çapı ilə əlaqədar "Orxan" MMC nəşriyyatına getmişdim. Nəşriyyatın direktoru Cəfər müəllimin masasının üzərindəki kitablardan biri diqqətimi cəlb etdi. Əlimi uzadıb götürdüm - Əbülfət Novruz, "Mən bir sərgi salonuyam". İmza tanış deyildi. Cəfər müəllim dedi ki, "Moskvada yaşayan şairlərimizdəndir. İsteyirsizsə, qoy bu kitab sizin olsun. Yaxşı şeirləri var."

Müəllifin kimliyi ilə maraqlandığım üçün kitabı cəvərib üz qabığının arxasına baxdım. Müəllif haqqında bir neçə səhih məlumatdan başqa üç bənd şeir gördüm. Oxudum birinci bəndi...

*Beşiyimi yırğalayib,
Gündoğandan günbatana...
Məzarımı dərin qazıb
Üstümə torpaq atana...
Salam olsun!..*

Yunis Əmrə nəfəsini duydum və anindaca uydum şeirin ab-havasına... Ona görə qol qaldırıb oynamalı oldum nəvasına...

Kitabın adı xoşuma gəlməsə də, ruhumu oxşamasa da, vərəqləri bir-bir çevirdikcə, oxuya-oxuya düzənini pozduqca Əbülfət Novruzun poetik dünyasının axarına düşüb axmalı oldum.

*Nə istərsən məndən, fələk?..
Min yendirdin, bir də yenək...
Yarı gerçək, yarı hənək
Könlümü atib tutana
Salam olsun!..*

Və bu axardan güc ala-ala da şairin dilinin bulaq suyu kimi duruluğu, dağ çayı kimi coşqunluğu, çəmən kimi əlvanlılığı məni ram etdi.

*Getdi bu çəmənin göz oxşamağı,
Yığıdı şəlsəni sakınləri də...
Təzəcərə göz açan körpə bulağı,
Bir solan gözəllik çətin kiridə...*

Əbülfət Novruzun duyğularının şirinliyi, düşüncələrinin dolğunluğu və bu şirinliyin, bu dolğunluğun poetik boyalarla əks olunması şairin qələminin cilasından soraq verir. Baxmayaraq ki, bu müəllifin ilk kitabıdır, onun

şeirləri insanın qəlbini riqqətə gətirir. Sanki şairlə birlikdə o hissələri və duyğuları sən də yaşamış olursan.

*Bir sükutun bir udumluq sözdü tutarı,
Möcüzənin hələ neçə haqqı-sayı var.
Qəm eyləmə, köç eyləsə durna qatarı,
Qayılacaq "bahar" adlı özür payı var.*

Ə.Novruzun şeirlərində fikrin, misranın tutumu insani istər-istəməz yerindən oynadır, silkələyir. O misraları bir daha oxumağa vadar edir. Çalışırsan şairin düşüncələrinin dərinliyinə varasan.

*Keçdim sübhün qapısından,
Arxamca bağladım, keçdim.
Əl-qol açıb oynayanın
Halına ağladım, keçdim.*

*Keçib getdim üzü ərşə,
Sizdən bizə kimlər düşə?
Küsük baxma, ay bənövşə,
Boyunu qoxladım, keçdim.*

Desəm poeziyamızda elə bir şair tapa bilməzsən ki, dünya haqqında şeir yazmamış olsun, heç də yanılma ram. Əbülfət qardaşımız da bu klassik mövzuya elə klassik formada da müraciət edir.

Bazarda mizandır, məzarda pozan,
Bir dəli Həsəndir, bir dəli Ozan.
Ərşin ocağında bir qaynar qazan,
Məkrin qucağında iləndi dünya.

Şairin dünyaya verdiyi dəyərlə razılaşmasam da şeirin poetik ifadə tərzi ölçü və forma mükəmməlliyi məni valeh etdi və özünü bağladı. Sanki yüz illərlə qələm çalan ustاد bir sənətkarın üslubunu xatırlatdı mənə.

Vətən mövzusu Əbülfət Novruzun yaradıcılığında (mənim yaradıcılığımda olduğu kimi) bir qırmızı xətt təki keçməsə də, yenə də qürbət suyu dadan, ömrü qürbət də keçən bu şair Vətəninin, mənsubu olduğu millətinin ağrı-acılarından, başına açılan faciələrdən - siyasi oyunlardan yan keçə bilmir.

Kürsüdə sözlərin düzümü əlvan,

Min ildi vədlərin xinası getmir - deyən şair "İkiüzlü şəhər" şeirində fikrini daha əlvan bir dillə obrazlı şəkil də, poetik müstəvidə deməyə çalışır.

Bir yanda daşınan "qara qızıl",

Ağ bəla...

...Bir yanda əsrin müqaviləsi

Bir yanda piştaxtada

Çörəyin üstünə qonmuş

Uşağın qorxaq kölgəsi.

Bir yanda

Dörd-beş milyon millət,

Bir yanda

"Əlli milyon at"

Və...

Duza vurulmalı,

Şişə çəkilməli qeyrət...

Görünür hamı kimi Əbülfət Novruz da "bir ovuc" dediyimiz, millət sanmadığımız qarı düşmənimiztərəfin dən torpaqlarımızın yüzdə iyi misinin işğalı ilə barışa bilmir. Yenilgimizə haray çökir, nalə qoparır və Vətən oğlunu ayağa qalxmağa çağırır.

Bütün bunlara baxmayaraq, şair yenə də iftixar edir ki, belə bir Vətənin, belə bir torpağın oğludur...

Taleyimdə bu torpağın qoxusu,

Ağacı var, çiçəyi var, daşı var...

Keçmişimdə min illərin yuxusu,

Sabahimdə ayaqlarım daş ovar...

"Tablodan baxan qız" şeirinin də şairin iç dünyasının açılmasında, mənəvi aləminin genişliyində rolü diqqəti cəlb edir.

Tablodan baxır mənə bir cüt

qara qas,

qara göz...

Bir də dodaqlarında

ilişib qalan bir kəlmə söz...

ƏBÜLFƏT NOVRUZ

MƏN BİR SƏRGİ SALONUYAM

Kimisə yolundan "çixaracaq"...

Bükəcək yazığın ömrünü

qara günün ağ kəfəninə...

Əbülfət Novruzun bu altmış illik həyat tarixçəsinə baxdıqda, nəzər yetirdikdə, yardımçıq yolunu izlədikdə bir qənaətə gəlirsən ki, yazdığı şeirlər azdır. Çox azdır... Az olsa da, lakin çox mükəmməldir.

Lövhi-Məhvuzda var adım,

Arxamı haqqa dayadım,

Getməz duzum, itməz dadım,

Sözüm varaqə düşüncə...

Az olsa da, yaz-yarat, şair qardaş!.. Qalsa... qalsa bu dünyada söz qalacaq...

Döşəyim yer, yopğanum daş,

Nə bir dost var, nə bir qardaş...

Çiynam üstə qurub bardaş,

Üzünü ərşə tutana

Salam olsun!..

ƏLƏSGƏR TALIBOĞLU

Şair-publisist, AYB-nin üzvü,

M.Araz mükafatı laureati

29-30.08.2020

ÜNBÜLBANU MUSAYEVA

ÜMİD AÇARLARI...

-1-

Bağlı kapıların açarını sən,
De, hansı ümidlə alıb gəlmisən?
Bu evin, bu damın, bu da tövlənin,
Qoynuna gizlicə salıb gəlmisən.

Bəzən açarları düzüb önünə,
Məktəbli uşaqtək sayırsan nənə!
Bu evin, bu hinin, bu yan damının,
Min-min xoş ümidə dalıb gəlmisən.

Sayıb neçə dəfə onları gündə,
Eh... ruhən yol alıb o doğma kəndə.
Açıb açarınla evini gizlin,
Yurdunda xəyalən qalıb, gəlmisən.

-2-

Hərdən giley edib özü-özünə,
Əsir ocağına ağı düzərdi.
Sonra göz yaşını silib gizlicə,
Qoynunda açarın yerin gəzərdi.

Təkcə Vətən idi arzu, diləyi,
Ümidi, murazı pərən-pərəndi.
Otuz il ümidlə açarlar sayan
Nənənin istəyi hər an Vətəndi.

O bağlı qapılar çapılıb, nənə,
Dığalar talayıb, söküb aparıb.
Bayquştək ulayıb yurdunda onlar,
Xalını, xalçanı çəkib aparıb.

Səngərdə döyüşür nəvən, ay nənə,
İndi od ələyir düşmən üstünə.
Sökülmüş evləri, talanmış yurdu,
Qaytarır geriyə durub qəsdinə.

Qoynunda süslənən o açarları,
Könlünə sevgintək hörərsən, nənə.
Qanlı tariximin şahidi kimi,
Tarix muzeyinə verərsən, nənə.

iyul, 2020

TƏBİƏTİ KORLAMA

Təbiət həyatı bəxş edib sənə,
Onu gözün kimi qoru, korlama.
O yeri, o göyü nəqş edib sənə,
Onu özün kimi qoru, korlama.

Dağları, daşları düzüb yaradan,
Sənə pay da verib qurudan, sudan.
Hər yerdə sevginlə ucalsın adın,
İnsansan, sev onu, qoru, korlama.

Bir yaşıl ağacı doğrama, kəsmə,
Kimsə kəsərsə də, səsini qışma.
Həqiqət önündə heç zaman susma,
Onu özün kimi qoru, korlama.

Bu bulaq sənindir, bu çay sənindir,
Tanrıdan ərmağan bu pay sənindir.
O Ay da, ulduz da könül dənindir,
Onu özün kimi qoru, korlama.

Durma, hey ağaç ək, sev balan kimi,
Sabahına miras, bil, qalan kimi.
Yurdunda ucalan bir şölən kimi,
Onu özün kimi qoru, korlama.

GƏLİN

Gözlərində qəmin nə çox,
Kirpiyində nəmin nə çox.
Saçlarında dənin nə çox,
Xəzan almış bağsan, gəlin.

Alagözlü yarın hanı?
Bir can idin, yarın hanı?
Gələn qara xəbərdənmi
Gülü solmuş bağsan, gəlin?

Qaçırsan qohumdan, yaddan,
Daldalanırsan hamidan,

Yoxsa qorxdun dul adından?
Bağban ölen bağsan, gəlin!

Gecə gündüz sizlaysırsan,
Gizli-gizli ağlaysırsan.
Bu dərd səni yaman əydi,
Bəxti qara yarsan, gəlin.

Fələk yarı aldı səndən,
Şəhid getdi yarın eldən.
Düşməz o elin dilindən,
Qəlbi dolu qansan, gəlin.

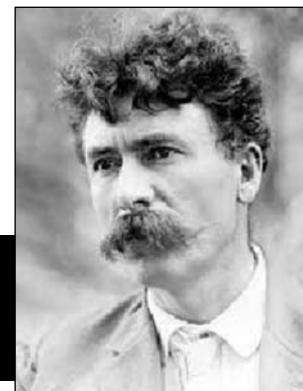
Dağlardan ucasan, gəlin,
Hamıya bacısan, gəlin.
Sən - şəhidimin yarisan,
Başımızda tacsan, gəlin.

Çatılmasın qaşın, gəlin,
Silim gözün yaşın, gəlin.
Dövlətim, xalqım yanında,
Gözümüzdə gözsən, gəlin.

6 noyabr 2020

ERNEST SETON-TOMPSON
Britaniya Birləşmiş Krallığında
14 avqust 1860-ci ildə anadan olub

LOBO

(hekayə)

I

Nyu-Meksikonun şimal hissəsindəki böyük maldarlıq əraziyi Kurrumpo adlanır. Bu diyar otlaqlarla, böyük heyvan sürüləri ilə, hündür təpələr və adını bu ərazilərə vermiş Kurrumpo çayına tökülen dupduru, lakin azsaylı dağ çayları ilə zengindir. Bu yerlərin hökmdarı isə o vaxtlar bir qoca boz qurd idi.

Qoca Lobo uzun illərdən bəri Kurrumpo vadisini məhv edən boz qurdalar sürüsünün nohong başçısı idi. Çobanların və maldarların hamısı onu yaxşı tanıyirdi və o, öz sadiq sürüsü ilə harada görünürdüə, ora dəhşət, vahimə gətirir, sürü sahibləri isə onun qarşısını ala bilmirdilər. Qoca Lobo təkcə nəhəng canavar deyildi, onun biciliyi, məharəti və gücü də boyuna uyğun idi. Yerli əhali gecələr onun ulamasını yaxşı tanıyırdılar və səsini eşidən kimi dərhal onun Lobo olduğunu bilirdilər. Adı canavar diqqəti özüne cəlb etmədən saatlarla çoban düşərgələrinin yaxınlığında olmayı bacarırdı, ancaq dərədə qoca başçının nəriltisi eşidiləndə çobanlar narahat olmağa başlayır və bilirdilər ki, səhər açılanda sürülərində yeni qırğınlar haqqında məlumatları öyrənməli olacaqlar.

Lobonun sürüsü o qədər də böyük deyildi. Səbəbini isə qətiyyən anlaya bilmirdim. Adətən, belə görkəmli başçının ətrafına çoxlu sayda müsayiətçilər toplanır. Ancaq ola bilsin ki, Lobo böyük sürüyə başçılıq etmək istəmirdi, bəlkə də sürüün böyüklüyü yırtıcılıq adətinə mane olurdu. Bir məsələ şübhəsiz idi: ömrünün son illərində Lobonun sürüsü cəmi beş canavardan ibarət idi, lakin onların hər biri məşhur idi və boy-buxunlarının böyüklüyü ilə fərqlənirdilər. Lobonun köməkçisi hesab edilən canavar isə əsl qıqant idi. Buna baxmayaraq, hətta o da gücdə və çəviklikdə Lobodan çox geri qalırdı.

Bu sürünin digər canavarları da özlərinə məxsus xüsusiyyətlərə malik idilər. Meksikalılar onlardan birini, gözel dişi ağ canavarı çox güman ki, Lobonun rəfiqəsi hesab edərək Blanka adlandırdılar. Başqa biri, sarı canavar isə sürətli qaçıçı ilə fərqlənirdi və deyilənə görə, dəfələrlə uzunayaqlı antilopları tutub ilmişdi.

Bu canavarların həyatı onları məhv etməyə çalışın maldar-

ların həyatı ilə six bağlı idi. Hər bir maldar Lobonun sürüsündən olan hər hansı bir canavarın başının dərisinə özünün çoxlu sayda cavan öküzünü verməyə hazır idi. Lakin onları heç bir üsulla öldürmək olmurdu. Onlar həqiqətən ovçuları ələ salır, heç bir zəhərdən qorxmır və hər gün bir inək ovlamaqla ən azı beş il idи ki, Kurrumpo maldarlarından haqq almaqda davam edirdilər. Beləliklə, həmişə sürüünün ən yaxşlarını seçən bu canavarlar ən sadə hesablamalara görə iki min başdan çox heyvana tələf etmişdilər. Qədim inanc olan "Ac canavar nə olsa yeməyə hazırlıdır" məntiqi bu halda qətiyyən həqiqətə uyğun gəlmirdi, belə ki, bu yırtıcılar kök, sağlam idilər və yemək məsələsinə yaxşını yamandan seçə bilirdilər. Onlar heç vaxt təbii vəziyyətdə olən, xəstə və ya ariq heyvanlara toxunmur və hətta çobanın öldürmiş olduğu heyvandan da özlərini qoruyurdular. Onlar nahara, adətən, özlərinin yenicə öldürdükləri birillik bузuvun ən zərif hissəsini seçirdilər. O da məlumdur ki, qoyunları tez-tez əyləncə xatirinə öldürməklərinə baxmayaraq, onların ətini xoşlamırdılar. 1893-cü ilin noyabr gecələrinin birində Blanka və sarı canavar iki yüz əlli qoyunu parçalamış, ancaq ətərinin dadına belə, baxmamışdır.

Bu sürünin dağidıcı hücumları haqqında çoxlu belə əhvalatları misal göstərə bilərdim. Hər il onları məhv etmək üçün müxtəlif cür yeni vasitələr işə salınır, ancaq onlar öz düşmənlərinin bütün cəhdlerinə və hiylələrinə baxmayaraq, öz firavan həyatlarını davam etdirirdilər.

Lobonun başından ötrü böyük mükafat təsis edilmişdi və bunun üçün hər tərəfə zəherlənmiş tələ yemi atılmışdı, ancaq hər dəfə o onların zəherli olduğunu anlamış və sağ qalmışdı. Lobo yalnız odlu silahdan qorxurdu. Bu diyarın bütün əhalisinin silah gəzdirdiyini bildiyindən, Lobo heç vaxt adamlara hücum etmirdi və çalışırdı ki, onlarla rastlaşmasın. Sürübə belə bir qayda var idi ki, gündüz kimsə insan görəsə idi, həmin dəqiqliq nə qədər uzaqlıqda olmasından asılı olmayaraq, dərhal qaçıb aradan çıxmali idi. Lobo öz sürüsüne yalnız onların özlərinin öldürdükləri heyvanların etindən qida kimi istifadə etməyə icazə verirdi və yalnız bu, onların xilas yolu idi. Onun çox inca iyibilmə qabiliyyətinin olması qidaya insan əlinin toxunub-toxunmadığını

və zəhərin mövcudluğunu dərhal aşkar etməyə imkan verir və bu qabiliyyəti hesabına sürüni qoruya bilirdi.

Bir dəfə naxırçı qoca Lobonun ona çox tanış olan çağırış ulamasını eşidir və gizlincə səs gələn tərəfə baxanda görür ki, canavar sürüsü kiçik bir inək sürüsünü ehətəyə alıb.

Lobo kənarda təpənin üstündə oturmuş, Blanka və digər canavarlar isə birlikdə özləri üçün nahara seçdikləri buzovu qovub sürüdən aralamağa çalışırlar. Lakin heyvanlar six halda bir yerə toplaşaraq üzləri canavarlara qarşı dayanıb düşməni qarşılamaq üçün bütün bütöv bir buynuz cərgəsi yaratmışdır.

Nəhayət, Lobonun səbri tükəndi, təpəni tərk edib qulaqbatarıcı nərlitilə sürüni üzərinə atıldı.

Qorxmuş heyvanlar ürkərek bir-birindən aralandılar və o sürüni ortasına tullandı. İnəklər partlayan bombanın qəlpələritək sıçrayıb ətrafa dağıldılar. Nəzərdə tutulmuş qurban da qəçməğa başladı, ancaq iyirmi beş addım atmamışdı ki, Lobo ona çatdı. Buzovun boynundan tutaraq qəflətən dayandı, bütün gücünü toplayıb buzovu yerə çırptı. Təkan o qədər güclü idi ki, buzov ayaqları yuxarı qalxmış voziyətdə yerə düşdü. Lobo da yixıldı, amma sıçrayıb dərhal ayaga qalxdı. Digər canavarlar yaziq buzovun üstünə atıldılar və bir neçə saniyə ərzində yeyib qurtardılar. Lobo isə bu mərasimdə iştirak etmədi. Öz qurbanını yerə tullayıb, yəqin ki, canavarlara belə dedi: "Bayaqan bəri boş yerə vaxt itirməkdən, sizlərdən biri nə üçün bunu etmədi?"

Bütün bunları görən naxırçı acı qışqırıqla atı çaparaq onların üstüne yeridi və canavarlar qaçıb oradan uzaqlaşdılar. Naxırçı strixninə dolu şüşəni sixartdı, cəld olmuş buzovun cəmdəyini üç yerdən zəhərlədi və uzaqlaşdı, çünki bilirdi ki, buzovu özləri öldürdüklərindən, canavarlar mütləq onu yeməyə gələcəklər. Lakin ertəsi gün səhər o, gözlədiyi qurbanlarına baxmağa gələndə gördü ki, həqiqətən də, canavarlar buzovu yeyiblər, ancaq əvvəlcə bütün zəhərlənmiş hissələri diqqətlə ayırib bir kənara atıblar.

Maldarlar arasında nəhəng canavar qorxusu getdikcə daha da böyükür, Lobonun başı üçün təyin edilmiş mükafat gündən-günə artaraq, nəhayət, ölmüş canavara görə indiyə qədər görünməyən qiymətə - min dollara çatmışdı.

Belə mükafatla şirnləndirilmiş Texas ovçusu Tennerey bir dəfə atla Kurrumpo dərəsinə getmişdi. Ovçu canavar ovu üçün yüksək səviyyədə silahlanmış, ən yaxşı silahlar, ən yaxşı at və çox böyük qurdbasan it sürüsü əldə etmişdi. Tennerey Texasda öz itləri ilə birlikdə az canavar məhv etməmişdi, elə ona görə də qətiyyən şübhə etmirdi ki, bir neçə gündən sonra qoca Lobonun başının dərisi onun yəhərinin qasından sallanacaq.

Beləliklə, bir yay səhəri hava təzəcə işıqlaşında Tennerey cəsarətə ova yollandı və tezliklə, nəhəng itlər sevincək hürüşlə bildirdilər ki, ovun izinə düşüblər. İki mil qacmamışdır ki, uzaqdan Lobonun məşhur sürüsü göründü və təqibetmə daha da qızığın və kəskin şəkil aldı. Qurdbasan itlər canavarları dayandırmalı idilər ki, ovçu onlara çatsın və güllələsin. Bunu Texasın açıq düzənliklərində etmək çətin olmasa da, burada şərait başqa cür idi. Qoca Lobo yer seçməyi yaxşı bacarırdı. Kurrumpo çayının qayalı dərəsi və onun qolları bütün istiqamətlərdə düzənliyi kəsib keçirdi. Qoca canavar dərhal ən yaxın dərələrdən birinə təref istiqamət götürdü və sudan keçib ovçudan uzaqlaşdı. Lobonun sürüsünün canavarları müxtəlif istiqamətlərə qaçdılar və itlər də bir-birlərindən aralanaraq onların ardınca istiq-

mət götürdülər. Sonra canavarlar yenidən bir yerə toplaşdırılar və itlərin bir hissəsinin arxada qalmasından istifadə edərək qalanlarının cəzasını verdilər. Axşam Tennerey öz itlərini bir yerə toplamaq üçün çağıranda ancaq altısı geri qayıdı ki, onlardan da ikisi ciddi yara almışdı. Bununla belə, hər halda ovçu öz niyyətindən dönmədi və Lobonun dərisini əldə etmək üçün daha iki dəfə cəhd göstərsə də, uğursuzluğa düşər oldu. Son cəhd onun yixilib ölümcül əzilən ən yaxşı atının həyatı bahasına başa gəldi. İki belə görən, uğur qazanmağa ümidiyi itmiş ovçu Lobonu əvvəlki kimi Kurrumpoda zülmkarlıqla hökmranlıq etməkdə qoyub Texasa qayıtdı.

Növbəti ildə cəlbədi mükafata tamahlanmış daha iki ovçu meydana çıxdı. Onlardan hər biri elə hesab edirdi ki, bu məşhur canavarın öhdəsindən məhz o gölə bilar. Ovçuların biri buna yeni köşf edilmiş zəhərin və xüsusi üsulla hazırlanmış tələ yeminin köməyi ilə nail olacağına ümidi edirdi. Başqa birisi - fransız əsilli kanadlı isə zəhərdən və eyni zamanda ovsunudan da istifadə etmək niyyətində idi. Belə ki, o, Lobonun adı canavar yox, qulyabanı olduğuna əmin idi və ona görə də hesab edirdi ki, onu adı vasitələrlə öldürmək mümkün deyil.

Bütün bunlara baxmayaraq, heç bir süni hazırlanmış zəhər, heç bir sehr və ovsun boz yırtıcını aradan götürə bilmədi. Lobo, əvvəlki kimi, həftəlik gəzintisini həyata keçirir və hər gün bayram edirdi. Tezliklə ümidiyini itmiş ovçular növbəti cəhdərən imtina edərək ov etmək üçün başqa ərazilərə getdilər.

Co Kalonanın ferması Kurrumponun kiçik qollarından birinin sahilində, qayaların arasındakı mənzərəli bir dərədə yerləşirdi.

Lobo ilə rəfiqəsi evdən cəmi min yard* aralıda yuva düzəldib balalarını böyüdürdülər.

Onlar Conun inəklərini, qoyunlarını və itlərini məhv edərək, onun bütün hiylələrinə, zəhərlərinə, tələlərinə açıq-əşkar gülərək bütün yayı orada yaşadılar. Onlar tam təhlükəsiz voziyətdə mağara və qayalar arasında yaşayır, Co isə canavarları oradan necə çıxartmaq və ya dinamitin köməyi ilə məhv etmək üçün bir vasitə fikirləşib tapmaqdən ötürü baş sindirirdi. Bununla belə, onlar sağ-salamat qaldılar və həmişəki kimi hücumlarını davam etdirdilər.

-Bax, Lobo bu yayı orada yaşayıb, - Co daşlı yarğanı mənə göstərərək dedi, - mənə ona heç nə edə bilmədim. O istədiyi kimi məni ələ saldı.

II

1893-cü ilin payızında o hiyləgər quldurla özüm tanış olmayıana və onu başqalarından daha yaxşı tanımaya qədər, naxırçıların danişdiqləri məndə xüsusi inam yaratmadı.

Bir neçə il ondan əvvəl, hələ Binqo sağ olanda, mən canavar ovu ilə məşğul olurdum. Lakin o vaxtdan bəri mənim məşğuliyyətim dəyişdi və mən stula, yazı masasına bağlandı. Həyat tərzimədə dəyişikliyə çox böyük ehtiyacım var idi və ona görə də Kurrumpoda ferma sahibi olan dostlarımından biri mənə ora gedib bu quldur canavar sürüsünün öhdəsindən birtəhər gəlmək üçün cəhd göstərməyə davət edəndə, dərhal qəbul etdim.

İlk günlər yerli şəraitə tanış olmaq üçün yüksəkliklərdə çox gözdim. Bələdçiim hərdən bir mənə dəri qalıqları ilə hələ örtülü qalmış hansısa inəyin sümüklərini göstərərək deyirdi: "Bu, onun əməlidir".

Mənə aydın oldu ki, bu təpələrdə və dərələrdə Lobonu itlərlə və atalarla təqib etmək haqda heç düşünməyə belə dəyməz. Bunun üçün yeganə yararlı üsul tələ və zəhər ola bilər. Bu "canavar-qulyabaniya" üstün gəlmək üçün əl atdığım cürbəcür və sitələrin və hiylələrin xirdalıqlarına varmaq və onları təsvir etmək fikrim yoxdur. Elə bir strixinin, arsen və sianlı kalium qarışığı qalmadı ki, Lobonu zəhərləmək üçün yoxlamayım. Elə bir ət növü qalmadı ki, tələ yemi kimi istifadə etməyim. Ancaq hər gün səhər nəticələri yoxlamağa gedəndə əmin olurdum ki, mənim bütün cəhdələrimin heç bir səmərəsi olmayıb. Qoca canavar həddindən artıq bic olub və mən onu aldada bilməmişəm.

Onun təəccüb doğuracaq dərəcədə ayıq olduğunu sübut etmək üçün bir nümunə göstərmək kifayətdir.

Yaşlı bir ovçunun məsləhəti ilə mən bir balaca pendiri təzəcə ölmüş buzovun böyrək yağı ilə birləkə ərtidim; pendiri çini kasada bişirib sümük bıçaqla kəsdim ki, metal iyi gəlməsin. Qarışq soyuyanda, onu hissələrə böldüm və hər hissədə deşik açdım, ora heç bir iy buraxmayan kapsula yerləşdirilmiş böyük dozalı strixinin və sianlı kalium qoydum. Sonra həmin desikləri pendirlə tixadım. Bu işi görən zaman buzovun isti qanında isladılmış əlcəkləri çıxartmadım, hətta çalışdım ki, nəfəsim belə, tələ yemini toxunmasın. Hər şey hazır olanda tələ yemini xam göndən olan, tamamilə qana bulaşdırılmış kisəyə qoydum, atın üstündə arxamca buzovun ipə bağlanmış ciyərini və böyrekələrini sürüyərək yola düşdüm. Mən hər dördəbər mildən sonra yerə bir tıkə tələ yemi atdım və bu zaman onlara əllə toxunma-mağşa çalışaraq on millik bir dövra vurdum.

Lobo bu yerlərdə hər həftənin əvvəllerində görünürdü, qalan vaxtlarını isə ola bilsin ki, haradasa, Serra Qrandenin ətəklərində keçirirdi.

Bazar ertəsi günü, çıxıb getməyə hazırlaşdığını gecə mən yoğun ulama səsi eşitdim. Naxırçılardan biri dedi:

-Ho, odur! İndi baxaq görək nə olacaq.

Ertəsi gün səhər tezdən dan yeri söküləndə hiylələrimin nəticələrini mümkün qədər tez öyrənmək istəyi ilə yola düşdüm. Tez bir zamanda Lobonun apardığı sürünen izinə düşdüm, onun izini asanlıqla fərqləndirmək olurdu, çünki o, adı canavar izindən daha böyük idi.

Canavarlar tez bir zamanda mənim arxamca sürüdüyüm tələ yemərinin iyini duymuşdular. Əmin oldum ki, Lobo birinci tikəyə yaxınlaşıb, onu iyiləyib və nəhayət, götürüb yeyib.

Burada mən öz sevincimi gizlədə bilmədim.

-Nəhayət ki, o, tələyə düşdü! - deyə qışqırdım. - Tezliklə onu ölmüş görəcəm.

Gözümüz onun pəncələrinin torpaq üzərində qalmış iri izlərindən çəkmədən atımı irəli çapdım. Izlər məni ikinci tələ yemini atdığım yerə aparıb çıxardı və gördüm ki, o da yox olub.

Necə də sevindim!

Bax belə, axır ki tutuldu! Bəlkə də, onun sürüsündən olan daha bir neçə canavar da.

Lakin Lobonun pəncəsinin enli izi itmək bilmirdi. Qayaların üstüne qalxıb bütün düzənliyə baxsam da, heç yerdə ölmüş canavar görmədim.

Onun izi ilə daha da irəli getdim və gördüm ki, üçüncü yem də yox olub, iz isə dördüncüyə tərəf davam edir. Orada əmin oldum ki, Lobo onlardan heç birini yeməyib, onları yalnız ağızında daşıyıb, sonra isə bir yerə yiğaraq çirkəba baturıb ki, mənim hiylələrimə öz nifrətini bildirsən. Onu etdiğdən sonra belə sa-

yıqlıqla qoruduğu sürüsünü ardınca apararaq başqa istiqamətə gedib...

Vəziyyəti belə görüb tələ sifariş verdim, onların gəlişini gözləməklə bərabər, koypotların və preriyanın başqa yırtıcı sakinlərinin məhv edilməsi ilə məşğul oldum.

Bir dəfə Lobonun fövqəladə hiyləgərliyini sübut edən daha bir hadisəni müşahidə etməli oldum. Onun sürüsünün canavarları yalnız əylənmək xatirinə, demək olar ki, heç vaxt yemədikləri qoyunları türküdüb öldürmüdürlər. Adətən, qoyunları bir neçə min başdan ibarət sürü ilə otarırlar. Gecələr onları yaxınlıqdakı qorunan bir yerə gətirirlər və sürünenin hər tərəfində bir çoban gecələyir. Qoyunlar o qədər şüursuzdurlar ki, hər hansı bir əhəmiyyətsiz şey onları hara goldı qaćmağa məcbur edir, ancaq hər halda, onlarda dərin kök salmış bir vərdiş də var ki, onlar həmişə öz başçılarının arxasında gedirlər. Çobanlar bu vərdişdən istifadə edir və qoyun sürüsünə bir neçə keçi qatırlar. Qoyunlar öz saqqallı qohumlarının ağlığının üstünlüyünü qəbul edirlər və əgər gecə tohlükə yaranırsa, onların ətrafına toplaşırlar.

Noyabr ayının son gecələrində birində iki çobanı canavarların hückumu oyadı. Bütün sürü kütlükləri, qorxaqlıqları ilə fərqlənməyən keçilərin ətrafına toplaşdı, onlar isə cəsarətlə yerlərində dayandılar. Əfsuslar olsun ki, bu hückuma adı canavar başçılıq etmirdi. Qoca Lobo, "canavar-qulyabani" heç də çobanlardan pis bilmirdi ki, sürünenin mənəvi gücünü keçilər təşkil edir və ona görə də cəld six dayanmış qoyunların üstündən keçərək onların başçılarının üstünə atıldı və bir anın içinde onların parçaladı. Bədbəxt qoyunlar isə o saat ətrafa dağılışdilar. Bu hadisədən sonra təşvişə düşmüş bir çoban demək olar ki, bir neçə həftə ərzində hər gün məndən soruşurdu:

-Haradasa "OTO" damğalı azmiş qoyunlara rast gəlməmisiniz?

Mən isə demək olar ki, həmişə belə cavab verməli olurdum:

-Bəli, Brilliantlar bulağının yanında beş-altı qoyun cəsədi ilə qarşılaşmışam.

Yaxud:

-Xeyr, görməmişəm, ancaq Xuan Meyer iki gün bundan əvvəl Kedrov təpəliyində canavarların təzəcə parçaladığı iyirmiyə yaxın qoyun görüb.

Nəhayət, canavar tələləri gəlib çıxdı və mən onları quraşdırmaq üçün iki köməkçi ilə bütün həftə ərzində işlədim. Biz nə zəhməti, nə səyi əsirgəmədik və mən uğur gətirə biləcək hər cür hiyləyə əl atdım. Tələlər qurulandan bir gün sonra onları yoxlamağa getdim və tezliklə Lobonun bir tələdən digərinə aparan izinə düşdüm. Bu izlərlə onun gecə məcəralarının bütün tarixini oxudum.

O, qaranlıqda gəzişib və diqqətlə gizlədilmələrinə baxma-yaraq, dərhal onlardan birincisini aşkar edib. Sürüni dayandıraq ətraf torpağı tələ, zəncir açılana qədər ciddi-cəhdə qazmağa başlayıb. Sonra o, digər tələləri də açmaq üçün yola düşüb. Tezliklə gördüm ki, o dayanıb və yolda nəsə şübhəli bir şey gö-rən kimi başqa tərəfə dönüb.

Orada ağlıma başqa bir plan gəldi: mən tələləri "H" hərfi şəklində yerləşdirdim, yəni onları cığırın hər iki tərəfinə sira ilə düzdüm və bir tələni ortaya qoydum ki, bu hərfin köndələn tiri olsun. Ancaq, yeni uğursuzluğa əmin olmaq üçün mənə çox gözləmək lazımdı.

Lobo cığırla gedib və iki paralel tələ cərgəsinin arasınday-kən cığırın özündə gizlədilmiş yeganə tələni görüb, vaxtında

dayanıb.

O necə və nə səbəbdən seze bilib, bu nə olan iş idi, bilmirəm. Hər halda, Lobo nə sağa, nə də sola dönməyib. Yavaş-yaavaş, ehtiyatla təhlükeli yerdən çıxana qədər hər pəncəsini əvvəlki izinə qoymağa çalışaraq geriyə çekilib. Sonra tələlərin o biri tərəfinə keçərək arxa ayaqları ilə bütün tələləri açana qədər bərk torpağı qazımağa başlayıb.

Mən nə qədər müxtəlif üsullara əl atırdımsa da, o əksər hallarda tələləri beləcə açaraq sağ-salamat qalırıdı. Doğrudur, o öz yirticiliq fəaliyyətini indiyə qədər də davam etdirə bilərdi, əgər onu ölümə sürükləyən başıbeləli bağlılığı olmasa və onun adı təklikdə basılmaz olan və yalnız etibar etdikləri yoldaşlarının ehtiyatsızlıqları üzündən ölü qəhrəmanların uzun siyahısına əlavə olunmasa idi.

Bəzi əlamətlərə əsasən mən gördüm ki, Lobonun sürüsündə qəribə hallar baş verir. Məsələn, arabir izlər göstərirdi ki, qoca başçıdan qabaqda çox da böyük olmayan başqa bir canavar qəcip. Bu, mənim üçün anlaşılmaz idi. Ancaq necə oldusa, bir dəfə naxırçılardan biri mənə dedi:

-Mən bu gün onları gördüm. Blanka qabaqda qaçıv və özbaşınalıq edirdi.

Onda mənə hər şey aydın oldu və mən əlavə etdim:

-Deməli, Blanka, həqiqətən, dişidir, əks təqdirdə bu ədəbsizliyin görə Lobo onun cəzasını dərhal verərdi.

Bu məni yeni bir fikrə götürdü. Mən buzovu kəsdim və onun cəməyinin qarşısına yaxşı görünən iki tələ yerləşdirdim. Sonra, heç nəyə yaramayan hissə hesab edilən, canavarların diqqətinin çökəməyən başını kəsərək onlardan bir qədər aralı yerə qoydum, onun ətrafına isə yaxşıca gizlətmək şərtilə heç bir iy qalmasın deyə havaya verilmiş altı möhkəm dəmir tələ yerləşdirdim. Bu işləri yerinə yetirərkən əllərimi, ayaqqabalarımı və bütün alətləri təzə qana bulaşdırılmışdım. Bundan əlavə, başdan axan qanı ətrafa sıçratdım. Tələləri basdırıldıqdan sonra mən koytun dərisini tələlərin üstündəki torpağa toxundurdum və onun pəncəsi ilə ətrafda çoxlu izlər saldım. Başı elə yerə qoydum ki, onunla kolluq arasında ancaq dar bir keçid qalsın. Özümün ən yaxşı tələlərimi başın özünə bərkidərək həmin keçiddə yerləşdirdim.

Canavarlarda yemek fikirləri olmasa da, iyini duyub tapdıqları hər cəməyə yaxınlaşmaq adəti var və mən ümid edirdim ki, bu adətin hesabına Kurrumpo sürüüsü mənim tələmə düşəcək. Qətiyyən şübhə etmirdim ki, Lobo kələyimin üstünü açacaq və sürüünü ora buraxmayacaq. Lakin hər halda, ümidi tamamilə lazımsız, bir tərəfə atılmış əşya görünüşü yaradan kələyə idi.

Ertəsi gün, hər şeydən əvvəl tələlərə baxmağa getdim. "Aha, nə gözəl!" - orada canavarların izləri aydınca görünürdü və tələ ilə birlikdə başın olduğu yer boş idi. Tələsik izlərə baxaraq əmin olduq ki, Lobo həqiqətən öz sürüsünü ətə yaxın buraxmayıb, ancaq çox da böyük olmayan bir canavar, ehtimal ki, iyəmək üçün bir tərəfə atılmış başa yaxınlaşüb və elə o saat da tələyə düşüb.

Biz izlə getdik və bir mildən sonra gördük ki, o bədbəxt canavar Blankadır. Bizi görən kimi qəçməgə başlıdı, baxmayaraq ki, buzovun başı ona çox mane olurdu, mənim piyada gedən yol yoldaşından sürətli hərəkət edirdi. Axır ki, qayalıqda biz ona çatdıq, çünkü buzovun buynuzları möhkəmcə daşa ilmişdi.

Mən hələ heç vaxt Blanka kimi gözəl dişli canavar görmə-

mişdim. Onun hamar, six tükləri demək olar ki, tamamilə ağ rəngdə idi.

O döndü, bizimlə döyüşə girməyə hazır vəziyyət alıb uladı. Bu davamlı və çağırış ulaması idi. Və budur uzaqdakı təpədən qoca Lobonun cavab ulaması eşidildi. Lakin bu onun axırıncı ulaması oldu, çünkü biz artıq qəcip canavarın yanına çatdıq və ona müdafiə olunmaq üçün bütün gücünü toplamaq lazım gəldi.

Sonra xatırsı dəfələrlə məni sarsılmağa məcbur edən qaçılmas faciə baş verdi. Biz o bədbəxt canavarın boynuna hərəmiz bir kəmənd atıq və atları əks tərəflərə sürdük. Onun ağızından qan fışqırdı, gözləri dayandı, ayaqları uzandı və gücünü itirərək sallandı. Biz ölmüş canavarı özümüzlə götürüb evə yollandıq və sevindik ki, nəhayət, Lobonun sürüsünə birinci ölüm-cül zərbəni vurmağa nail olduq.

Arabir Lobonun ulamasını eşidirdik. O, təpələri dolaşır, yəqin ki, Blankanı axtarırıdı. Lobo onu tərk etmək istəmirdi, ancaq onu xilas etmək imkanının olmadığına başa düşüncə odlu silah qarşısında qorxusuna üstün gelə bilmirdi.

O gün bütün günü biz onun şikayətedici ulamasını eşitdik və mən naxırçılardan birinə dedim:

-Mən artıq şübhə etmirəm ki, Blanka, həqiqətən, onun rəfiqəsimiş.

Axşama doğru Lobo çox güman ki, bizim dərəyə doğru isitiqamətlənmişdi, belə ki, onun səsi getdikcə daha yaxından gəlirdi. Bu səsədə kədər hiss olunurdu. Qoca canavar əvvəlki kimi qəzəblə deyil, əksinə uzada-uzada, yanıqlı ulayırdı. Elə bil, öz rəfiqəsini çağırırdı: "Blanka, Blanka!" Nəhayət, o bizim izimizə düşə bilmişdi və rəfiqəsinin öldüyü yerə çatanda ürək parçalayan yanıqlı bir səs çıxartdı. Əvvəllər heç vaxt düşünməmişdim ki, onu dinihmək mənim üçün belə ağır olacaq. Hətta acıqlı naxırçılar da o kədərləri ulamaya tövəccübləndilər.

Lobo nə baş verdiyini çox gözəl başa düşdü, çünkü orada yer Blankanın qanına bulaşmışdı. Lobo atların izi ilə düz fermaya qədər gəlib çıxdı. Ola bilsin ki, o ya orada Blankanı tapmağa ümid edirdi, ya da qisas almaq istəyirdi, bilmirəm. Hər halda qisas almağa nail olmuşdu: Lobo darvazanın arxasında bizim gözətçi itimizi qovaraq tutmuş və fermadan əlli addım aralıda ti-kə-tikə etmişdi. Çox güman ki, o bu dəfə tek golibmiş, çünkü səhər mən ancaq onun izini tapa bildim. İzlərindən aydın olurdu ki, ehtiyati tamam unudaraq fermanın ətrafinda vurnuxub. Mən buna arxayın olub otlağın hər tərəfinə çoxlu tələlər qoydum. Nəticədə əmin oldum ki, Lobo onlardan birinə düşüb, ancaq son dərəcə güclü olduğundan tələdən çıxmaga nail olub. Mən belə hesab etdəm ki, Lobo Blankanın meyitini tapana qədər qonşu əraziləri axtaracaq, ona görə de sakitleşməyib onu tutmaq üçün bütün imkanlardan istifadə etdim. Onda mən başa düşdüm ki, Blankanı öldürməkdə böyük səhərə yol vermİŞəm, ondan canlı tələ yemi kimi istifadə edərək elə birinci gecə Lobonu tuta bilərdim. Mən əldə edə bildiyim bütün tələləri topladım. Artıq məndə yüz otuz möhkəm dəmir canavar tələsi var idi və onları dərəyə aparan hər cığırda dörd-dörd yerləşdirdim. Hər bir tələ ayrıca bir tire bağlanmış və hər bir tirin üstü torpaqla örtülmüşdü. Onları basdırarkən çımları səliqə ilə çıxarıv və brezentin üstünə elə düzürdüm ki, yenidən yerinə qoyanda və iş bitəndən sonra orada insan fəaliyyətinin heç bir əlaməti qalması.

Tələləri gizlətdikdən sonra mən bədbəxt Blankanın meytiyi sürüyüb onların arasına götirdim. Sonra onun pəncələrindən birini kəsdim və hər tələnin üstündə sıra ilə onun izini qoydum.

Bütün ehtiyat tədbirlərini gördüm, mənə məlum olan bütün hiylələrə əl atdim və axşamdan keçmiş çıxb getdim. Gecə mənə elə gəldi ki. Lobonun səsini eşitdim, ancaq əmin deyildim. Erəsi gün atla getdim, ancaq şimal dərəni gəzib dolaşmamış qaralıq düşdü və əlibəş geri qayıtdım. Şam yeməyində naxırçılar dan biri dedi:

-Bu gün səhər şimal dərədə heyvanlar nədənsə narahat idilər. Görəsən, tələyə düşən olmayıb ki?

Yalnız ertəsi gün axşama yaxın mən göstərilən yerə gedib çıxa bildim və ora yaxınlaşaraq gördüm ki, nəsə böyük bir kölgə yerdən qalxdı və əbəs yerə qaçmağa cəhd elədi. Qarşısında Lobo dayanmışdı, Kurrumponun bələsi. Tələlər onu möhkəmə tutmuşdu. Yaziq qoca qəhrəman! O öz sevgilisini hələ də axtarırdı, izi, yerə uzadılmış cəsədini tapanda ağlıni itirmiş halda həmin izlə qaçmağa başlamış və tələyə düşmüşdü. Dörd ədəd dəmir məngənə onun dörd ayağını tutub saxlamışdı.

Lobo tamamilə köməksiz vəziyyətdə uzanmışdı və ətrafindakı çoxlu izlər göstərirdi ki, oraya hər halda yaxınlaşmağa cəsarət etməsələr də, möglub olmuş zülmkarı ələ salmaq üçün çoxlu heyvan toplaşıbmış.

İki gün iki gecə o orada uzanıb qalmış, indi isə tamamilə gücdən düşmüşdü. Bununla belə, mən ona yaxınlaşanda ayağa qalxdı, sonuncu dəfə ucadan kədərlə, sürüünü köməyə çağırın bir səsle ulayaraq dərənin divarlarını titrətdi. Lakin hay verən, ona cavab verən olmadı və ağır saatlarında tərk edilmiş canavar mənim üstüme atılmaq üçün var qüvvəsi ilə yerindən sıçradı. Büttün bunlar əbəs idi! Hər bir tələ üç yüz funtdan* ağır idi və polad çənələr canavarın dörd pəncəsinin hamısını bərk-bərk tutub saxlayırdı. Onun iri dişləri möhkəm zəncirləri tutanda necə də qıcırtdayırdılar! Mən tüfəngin lüləsi ilə ona toxunmaq istəyəndə lülədən elə möhkəm tutdu ki, dişlərinin izi indiyə qədər də onun üzərində qalmaqdadır. Gözləri nifrətdən və qəzəbdən qaralıqlaşdı, məni və mənim qorxudan titrəyən atımı dişləri ilə tutmağa çalışanda çənəsi möhkəm şaqquıldı. Lakin Lobo alichəndən və qan itirdiyindən zeiflədi və tezliklə əldən düşüb yerə sərildi. O, başqaları ilə necə rəftar etmişdə, mən də onunla o cür rəftar etməyə başlayanda qəlbimdə hardasa bir təəssüf hissi baş qaldıran kimi oldu.

-Böyük qoca yırtıcı, saysız-hesabsız qanunsuz hücumların qəhrəmanı, -ona müraciət edərək dedim, - bir neçə dəqiqədən sonra bir yiğin leşə dönəcəksən. Neynəyim ki, başqa cür də hərəkət edə bilmirəm.

Mən kəməndi tulladım və kəmənd onun başı üzərində parıldadı. Ancaq alınmadı! Lobo təslim olmamışdı, elastik ilgək boynuna keçməmiş dişləri ilə onu tutdu, dərhal yoğun və möhkəm toxunmuş kəndiri kesib ayaqlarının altına atdı.

Əlbəttə, mənim silahım var idi, lakin onun o gözəl dərisini korlamaq istəmirdim. Ona görə də atımı çaparaq geriyə - düşərgəyə getdim, bir naxırçı və yeni bir kəməndlə geri qayıtdım. Öz qurbanımıza atlığımız ağaç parçasını o dişləri ilə tutdu, onu hələ ağızından buraxmamış bizim kəməndlər havada parladı və onun boynuna dolandı. Lobonun qəzəbli gözləri qaralmağa başlayanda mən köməkcimə qışqırdım:

-Dayan, onu öldürməyək, sağ-salamat götürüb düşərgəyə aparaq.

Lobo elə gücdən düşmüşdü ki, ağaç parçasını onun köpək dişlərinin arxasına keçirmək və çənəsini sariyib ağaç parçasına bağlamaq o qədər də çətin olmadı. Ağaç kəndiri, kəndir də ağa-

cı saxladığından o bizim üçün tamamilə təhlükəsiz idi. Çənəsinin möhkəm bağlandığını hiss edən kimi daha müqavimət göstərmədi və heç bir səs çıxarmadı. Ancaq sakitcə bizə baxdı və yəqin ki, bizə demək istədi:

"Yaxşı. Nəhayət məni möglub etdiniz, indi mənə nə isteyirsiniz edin!.." Və o həmin dəqiqədən etibarən bizə bir daha fikir vermedi.

Biz onun ayaqlarını sarıdıq, lakin Lobo bir dəfə də inildəmədi, bir dəfə də ulamadı və başını çevirmədi. Sonra onu çox böyük bir çətinliklə menim atımın üstüne aşındıq. Canavar rahat və sakit nəfəs alırdı, yuxudaki kimi gözləri yenidən aydın və parlaq idi, lakin onlar bize baxmırı. Onun nəzərləri uzaqlara, sürüsünün indi dağılışlığı təpələrə zillənmişdi.

Biz tələsmədən, sağ-salamat fermaya gəlib çatdıq. Lobonun boynuna möhkəm zənciri xalta keçirərək otladqa bağladıq və kəndirdən azad etdik.

Orada mən ilk dəfə onu necə lazımdır gözdən keçirdim və əmin oldum ki, hələ yaşıyan qəhrəmanlar, və ya zülmkarlar haqqında gözən dedi-qodulara çox da inanmaq lazım deyil. Lobonun ne boynunda qızıl xalta, nə də ciyinlərində onun şeytanla birlik yaratmasını sübut edən tərsinə çevrilmiş xaç var idi. Əvəzində onun böyründəki böyük, enli yaranı - Tennereyanın it sürüsünün başçısı - Yunananın hələ Lobonun onu dərənin torpağı üzərinə nəfəsi kəsilmış halda çırpılmışdan bir an əvvəl qoyduğu izi gördüm.

Mən canavarın qabağına su və et qoysam da, o heç gözünün ucu ilə də onlara baxmadı. Sakitcə qarnı üstə uzambə səri gözlərinin iti baxışlarını məndən yan ötməklə hökmərləq etdiyi dərənin girişinə və ondan o tərəfə, geniş düzənlərə zillənmişdi. Hətta heç mən ona toxunanda da tərəpənmədi. Günəş batarkən belə o hələ də diqqətlə oraya - preriyaya baxırdı.

Mən gözləyirdim ki, gecə Lobo öz sürüsünü çağıracaq, hətta buna hazırlaşmışdım da. Ancaq o, onları ümidişzənən çəğirsa da, heç biri onun köməyinə gəlməmişdi. Bəlkə də, elə ona görə bir daha çağırmaq istəmədi.

Deyirlər ki, gücünü itirmiş şir, azadlığını itirmiş qartal, rəfiqəsindən ayrılmış göyərçin ürək partlamasından ölürlər. Düşünmək olardı ki, bu qəddar yırtıcının ürəyi üç sınağa dözəcək? O həm gücünü, həm azadlığını, həm də rəfiqəsini itirmişdi. Səhər açılında, Lobo elə sakitcə uzanmışdı ki, sanki həqiqətən dincəlirdi. Ancaq o ölmüşdü... Mən zənciri onun boynundan açdım. Naxırılardan biri mənə leşə Blankanın qalıqları olan yere - çardağın altına sürüyüb aparmaqda kömək etdi. Biz Lobonun leşini onun yanına uzatdıq və naxırçı Loboya müraciətlə dedi:

-Sən onumu axtarırdın? Budur, indi yenə bir yerdəsiniz!

* Yard - uzunluq ölçü vahidi (1 yard= 0,9144 m)

* Funt - Britaniyada pul vahidi

Rus dilindən tərcümə edən:
Məmməd Əkbərli

MÜNDƏRİCAT

1. Redaktor guşəsi

-Ehh, şüarlar, şüarlar...	1
---------------------------	---

2. Publisistika

-Əli BƏY AZƏRİ - "Mahir Cavadlı: şəxsiyyəti və yaradıcılığı"	2
-Zakir MƏMMƏD - "Poeziya daşı"	5
-Məzahir İSGƏNDƏR - "Mən də şairəmmi?"	9
-Leyla ABASOVA - "44 günlük şanlı Vətən müharibəsi"	35
-Akif İMANLI - "Hünərle dilin vəhdəti" ("Qatarda 18 əhvalat" kitabı haqqında)	42
-Sədaqət HƏSƏNOVA - "İbrahim Yusifoğlu və ədəbi dil"	50
-Vaqif OSMANOV - "O dünyadan xəbər var" (Mahir Qabiloglunun "Cəncəhim" kitabı haqqında qeydlər)	67
-İbrahim YUSİFOĞLU - ""Şərer qonçələri"nin bir qonçəsi" (Ələsgər Talıboğlunun həyatı və poetik dünyası)	77
-Səbinə ŞİRİNLİ - "Mənim xilaskarım" (Şəhid Bəxtiyar Bəkirov haqqında esse)	88
-Əli BƏY AZƏRİ - "Zəfər müjdəli carçı" (Şahməmməd Dağlaroğluun "Döyüşən misralar" kitabı haqqında)	93
-Rəna MİRZƏLİYEVA - "Layiqli vətəndaş, əsl ziyan!"	100
-Ünbülbanu MUSAYEVA - "Əsgərin sonuncu məktubu" (şəhid Həsən Quliyev haqqında)	106
-Ələsgər TALIBOĞLU - "Zamanın dar süzgəcindən..." (Sədaqət Şıxlı yaradıcılığı haqqında)	111
-Niyazi ZÖHRABOV - "Epiloq" (düşüncələr)	114
-Ələsgər TALIBOĞLU - "Könlümü atib-tutana salam olsun" (Ə. Novruzun "Mən bir sərgi salonuyam" kitabı haqqında)	117

3. Poeziya

-Murad MƏHƏRRƏMOV - "Mən qardaş demişəm" (seir)	4
-Məzahir İSGƏNDƏR - "Bir ayrı iqlimde, fəsildəyik biz" (poema)	11
-İsmayıllı MƏRCANLI İMANZADƏ - "Peyğəmbər Əfəndimiz", "Beləcə yaşadım", "Ana vətən sənindir", "Dünyadı da", "Dünya bir ovuc boydadır", "Qov məni, çıxıb gedim", "Necə deyim", "Başını dik tut, Vətən", "Öyrən", "Qədiməm, köhnəyəm", "Bilmirəm na deyim", "Şairlər" (şeirlər)	26
-Hafız ƏLİMƏRDANLI - "Qarabağ azad oldu", "Gözün aydın, Şuşam mənim", "Dünya həsrətlər içində zindan olmasın, ya Rəbb", "Ürəyim özgə var istəməz", "Şeir bir həyatdır", "Rübailor" (şeirlər)	30
-Ədalət NƏCƏFOĞLU - "Şah və bağban" (şeir-dastan) 40	
-Məhəmməd ƏLİ - "Qarabağ Azərbaycandır", "Narahathq", "Dünya dərd imiş özü boyda", "Gözəlləmə", "Ola bilməz", "Şirin olur", "Ey gül", "Edərəm", "İstərəm" (şeirlər)	47
-İbrahim YUSİFOĞLU - "Üzü dağlara-dağlara", "Oxu, bülbülm, oxu", "Yar davası", "Uçur görüm", "Açarsanmı", "Döymə, döymə", "Bu səsə dözə bilmirəm", "Nə kövrəldib bizi, nə?", "Ağlama, gözəl, ağlama", "Unut məni, məni unut", "Hayif ki", "Vardı guman", "Dadını tapammiram", "Tək qarğışım budu", "Əgor dərddən oyansan", "Sənə şeir deyənde mən", "Məndən ev yiğan olmaz" (şeirlər)	53
-Kamandar QƏHRƏMANOV - "Qayıt", "Araz, adın gələndə", "Qadan alım", "Heç", "Ay Şuşa" (şeirlər)	61
-Elza MƏMMƏDOVA - "Darıxımışam", "Bağıشا", "Ya Rəsulallah", "Birdənəm", "Ölmür şəhidlər", "Nə fayda", "Sənə mənim qədər sevən tapılmaz", "İten sevgi", "Ürək-qürur" (şeirlər)	65
-Elnur İRƏVANLI - "Həqiqət ruhumdur, yalan canımızdır", "Haqqqa əyləndə ucalır insan", "Səcdəgah olub", "Əvvəlim axıra gəlib çatdı ki...", "Saçım ağarır", "Hara gedirik?", "Ürək sözümüzə baxmır", "Qəm biləni sevinc bilməz", "Dərd hamını bir-bir yenir", "Yada qalan İrəvanım", "Dünya mərddi", "Getdi" (şeirlər)	71
-Bəxtiyar ABBAS İNTİZAR - "Divani", "Cillé yuxular", "Oxşarı", "Qızartaq", "Sarı top", "Yeni dən", "Evdəqal", "Qiymetim", "Bir yana", "Gözəl görünməyən", "Cinaslı gəraylı" (şeirlər)	75
-Aygün ABBAS - "Vətən sağ olsun deyə", "Beləcə unudarsan", "Daha ürəksiz", "Artıq ümidiłrimin qatili ol, dincəlim", "Əsir düşüb bu yurdum", "Deyirdin qocalmışam", "Köç edən illər", "Vətən", "Unutmusan", "Susdum", "Qayıt, dön gəl geriyə", "Anam mənim", "Ana", "Mənəm, sənsən" (şeirlər)	84
-Zaur ƏRMUĞAN - "Qar", "Söz", "Könlümədə", "Eşq", "Dogulmuşam", "Doğulmaq", "Yol", "Vətən", "Varsınız", "Şığınar", "Qırmızı yağış", "Həsret", "Mənim nəğməm", "İçəri şəhər" (şeirlər)	90
-Kərəm KƏLBƏCƏRLİ - "Yadıma düşübdü", "İtirmişəm", "Bənzədi", "Nə mən dino bildim", "Ağlamıram ki", "Hardasan", "Kor məhəbbətim", "İki yol ayrıcında", "Baxma ki, sən uzaqdəsan", "Tanımadı", "Soruşmuşam", "Sənə", "Ey sabah", "Qalx ayağa, igid əsgər", "Qonandan bəri", (şeirlər)	96
-Elçin MƏLHƏMLİ - "Dərdlərim", "Ay nar", "Şəhid", "Şəhid anası", "Şeirlərim", "Ay ömür-günüm", "Gözümüz aydın", "Yarpaq", "Günlərimiz", "Deyərəm, yar, necəsen", "Olımızdə solacaqsan" (şeirlər)	103
-İltimas SƏMİMİ - "Sükut ölüm kimidir", "Torpaq qoxuyur", "Ölümlə mübarizədir", "Yaşamaqdadır", "Ən gözel yuxudur", "Ürəyimin harayını", "Talesiz adam", "Təriyya yalvar", "Ağrılıram", "Kimseyə ümidiñ olmasın", "Xatırlamaqdan" (şeirlər)	109
-Əbülfəz MUXTAROĞLU - "Aqanbekyana məktub", "Zəngəzur dağları" (şeirlər)	113
-Ünbülbanu MUSAYEVA - "Ümid açarları", "Təbieti korlama", "Gəlin" (şeirlər)	119

4. Nəşr

-Xalıq AZADI - "Nastyā" (povest)	14
-Vaqif OSMANOV - "Dünən, bu gün və gələcək" (esse)	29
-Aləm KƏNGƏRLİ - "Qəfil görüş" (hekayə)	44
-İlahə QƏHRƏMAN - "Qırmızı saray" (əfsanə), "Böyük adam" (hekayə), "Dəniz və külək" (uşaq hekayəsi), "Ci Ci və Li Li" (fantastik uşaq hekayəsi)	56
-Əli bəy AZƏRİ - "Baş daş" (hekayə)	63
-Zəhra SƏFƏRALIQIZI - "Göyün göz yaşları" (hekayə)	74
-Ramiz İSMAYIL - "Əbədiyyətə məktublar" (elegiya)	79
-Ernest Seton-TOMPSON - "Lobo" (hekayə - ruscadan tərcümə Məmməd Əkbərlinindir)	121